IN IONAE PROPHETIAM

COMMENTARII, VNA CVM Paraphraſi poëtica in fine. A Don IOANNE TREMINIO Alonenſi, S. Theol. Doctore, Scholaſtico, & Canonico in Cathedrali Eccleſia Orioleñ.

AD ILLVSTRISSIMVM, ET Reuerendiſſimum D. F. D. Andræam Balaguer Epiſcopum Oriolenſem, & Regium Conſiliarium, &c.

ORIOLÆ, Apud Ludouicum Beroſsium.
Anno Domini M. DC. XXIII.

EX Cõmiſsione Domini Garcerandi Gali, Decretorum Doctoris, Officialis & Vicarij Generalis Oriolen. perlegi ſemel, atque iterum Commentarios D. Ioannis Treminio, Canonici & Scholaſtici Sedis Orioleu. in Prophetam Ionam; quos quidẽ locupletiſsimos, & eruditione ac doctrina valde refertos iudico. In quibus nihil contra catholicæ fidei dogmata, ſanctos Patres, nec bonos mores inueni. Immo Sacræ Theolgiæ ſtudioſis, admodum vtiles ac neceſſarios exiſtimo. In cuius rei teſtimonium hic me ſubſcribo xv. idus Septemb. 1622.

Doctor D. Marcus Antonius Palau, Sedis Oriolen. Canonic. Præpoſitus.

COmmentarios in Ionam Prophetam D. D. Ioãnis Treminio Doctoris Theologi, & in Sancta Eccleſia Oriolana Scholaſtici digniſsimi, ex cõmiſsione Domini Galcerandi Gali Oſficialis & Vicarij Generalis attente perlegi, & nihil in eis reperi, quod poſsit, meo iudicio, pias & chriſtianas aures offendere. Immo verè digniſsimos cenſeo, qui in communẽ Eccleſiæ Sanctæ vtilitatem edantur: in eis namq; tàm ſenſus litteralis quàm allegoricus, profundè, doctè & grauiter proponitur, ex quo interpretandi genere, conſulto, videlicet, originali textu, & Sanctorum Patrũ ſcholijs & auctoritatibus concinnè, & ad amuſsim poſitis, noſtra Vulgata mirificè illuſtratur, & defenditur, & omnes ex horum lectione, fructus vberrimos ad ſacras litteras intelligendas colligent. Oriolæ 30. Decembris Anno Dñi 1622.

Ioannes Garcia S. Theol. Doctor, & Canonicus Magiſtralis Eccleſiæ Oriol.

¶ LICENTIA.

NOS Frater Don Andræas Balaguer Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia, Epiſcopus Orioleñ. & de conſilio Regiæ Maieſtatis &c. Quoniam hi Commentarij in Ionæ prophetiam, vna cum Paraphraſi poëtica, cōpoſiti á Doctore Don Ioanne Treminio, Scholaſtico, & Canonico noſtræ Cathedralis Eccleſiæ Orioleñ. ex commiſsione noſtra examinati, & approbati fuerunt, à viris valde eruditis, Doctoribus, Canoniciſque dictæ noſtræ Eccleſiæ, vt ex eorum atteſtationibus conſtat. Tenore præſentium, licentiā concedimus, & facultatem, vt in hac noſtra diœceſi, poſsint typis excudi, & lucē aſpicere. Dat. Oriolæ in noſtro Palatio Epiſcopali, die 29. menſis Maij, Anno Domini M. DC. XXIII.

Frater Andræas Balaguer
Epiſcopus Orielen.

De mandato dicti Dñi mei Epiſcopi.

Ioannes Bapſtita Marco Secr.

¶ PHI-

PHILIPPI CORBINI DOCTORIS Theologi, & in Cathedrali Eccleſia Orioleníi, Canonici Magiſtralis.

IN LAVDEM OPERIS ET AVCTORIS.

¶ EPIGRAMMA.

NAufragus in Ceti ſecurus ventre quieſcit
Vates, & tumidas, vi ſine, ridet aquas.
Trinam poſt lucem vomitur Piſtricis ab alvo,
Ac læta innocuum ſeruat arena virum.
Tot dum *TREMINIVS* miracula vera recenſet,
Mentibus ingenuis talia verba dabat:
Mendaces valeant fabellæ, in ſomnia vana:
Mira magis fictis Pagina ſacra refert.

DOCTORIS DON ILDEPHONSI Lopez Canonici Magiſtralis Eccleſiæ Orioleníis, ad Scholaſticum dictæ Eccleſiæ, & Concanonicum ſuum Doctorem Ioannem Treminium Auctorem huius operis.

¶ EPIGRAMMA.

CErnere Rethoricas optat quicumque figuras,
Multorumque breui margine dicta Patrum:
Naſonis, Senecæ, recreant quem docta Maronis
Carmina, quem Cicero, quem loca mira iuvant:
Hoc opus euoluat, quo florea prata videbit,
Vnum pro cunctis, & ſatis iſtud erit.

FERDINANDI DE LA GASCA S. T. Licenciati, & in eadem Cathedrali Eccleſia Regij Capellani.

¶ IN LAVDEM LIBRI, ET AVctoris, Carmen Elegiacum.

QVÆ retulit quondã Chriſti myſteria, *IONAS*
 Mirificè geſtis ſignificata ſuis,
Explicat egregiè *ALONIS* præclarus alumnus
 Inſigni eloquio & Carmine *TREMINIVS*.
In paruo, magna eſt doctrinæ copia, libro
 Vnde potes multas promere, Lector, opes,
Hìc efflореſcit Latiæ facundia linguæ
 Hìc Phœbæus honor, Pieriumque decus.
Hìc, abſtruſa nimis diuina arcana, pateſcunt.
 Quæ Vates olim concinuere pij.
Hìc pretioſa nitent Sophiæ chariſmata ſacræ.
 Hìc præcepta bonis moribus apta vigent.
Ergo quiſquis amas cœleſtes carpere fructus,
 Hic tibi quos hortus præbet, amice, lege.

¶ IN

Carmen Elegiacum, à Franciſco Leone Oriolano, in eadẽ vrbe ludi Magiſtro.

QVAE raro valde iungi natura negauit,
Cum proſa Carmen cernimus ecce ſimul.
Siue autem pedibus curras, celſuſque vcharis,
Diuinum quiddam fundis ab ore tuo.
Deſinat ergo ſuos poſthac iactare vetuſtas
Attlantes, ornat ſæcula noſter olor.

¶ ALIVD EIVSDEM.

NON ſic concentu dulcis permulcet aedon
Aures, dum cantus concinit illa ſuos
Vt tu, dum gemino fulgens candore loquendi
In cælum mentes allicis, atque rapis.
Ergo tibi poſthac quadrabit nomen honeſtum
Atthidis, hoc pulchro nomine dignus eris.

¶ ALIVD EIVSDEM.

INgenio quantũ valeas, quamq; ampla ſupellex
Sit tua, demonſtrat clarius iſtud opus.
Illuſtrat liquido quod, crede, oratio duplex
Carminis, & proſæ quam bene iuncta ſimul!
Teſtatur terſum carmen pol mentis acumen,
Dulcius exiſtens nectare, & ambroſia,
Proſa autem varijs gemmis ornata decenter
Sit rerum, monſtrat, copia quanta tibi
Ingenium, tales fœtus promiſerat olim;
Maiores certe reddidit ingenium.
Diceret haud melius proſa vel Tullius olim;
Diceret haud melius Carmine Virgilius.
In cœlo mire lætari, credo, Prophetam,
Quod videat doctis iure placere librum.
Ergo ſuo poſt hac tanto ſe iactet alumno
Patria, florentem denique nacta virum.
Quē Dominus clemens multos cōſeruet in annos,
Cygneum cantum quo canat egregie.
Interea veſtrum lauro celebrate poëtam
Pierides, grandi munere dignus adeſt.

EIVSDEM

Eiuſdem Leonis Carmen Adonicum.

OEdipus alter,
Alter Apollo,
Gloria noſtri,
Maxima Templi.
Qui dabat ante
Carmina terſa
Plena leporis
Scripta Latiné
Grata Camenis:
Quique legendo
Repperit aurum
Diuitis Indi.
Attulit altum
Luce coruſcum
Nunc opus iſtud.
Explicat ipſo
Voce ſoluta
Concomitata
Carmine dulci
Diuite vena
Mentis acumen
Inclytus autor.
Hic quoq; monſtrat
Facta Prophetæ
Deuia primum
Impatientis
Nomine Ionæ.
Cernere vero
Facta potentis,
Eſt quoque promptum
Cætera monſtrant.
Scripta polite
Ordine pulchro.
Vndique librum
Laudibus altis
Tollit abunde
Illico doctus
Colliget inde
Commoda multa
Quiſque diſertus
Hic roſa ſuauem
Hortulo in iſto
Nocte, dieque
Naribus aptum
Fundit odorem.
Lilia ſuntque
Alba colore
Grata cuique

Vitibus

Vitibus vua
Rubra nitore
Obuia paſſim
Aduocat ecce.
Hic violæ omnes
Lumina paſcunt.
Hic quoque laurus
Fulmina dira
Non timet vlla.
Myrtus amæna
Gaudia tradit,
Flore ſubinde
Pulchra videtur.
Dulcis amica.
Hic Philomela,
Attica plane
Voce canora
Garrula ſemper,
Dulciter omnes
Sedula fundit
Ordine cantus.
Hic olor albus
Flumina iuxta
Agmine grata
Peſtrepit ore:
Celſa Cupreſſus
Proficit vmbra.
Illicò ſomnum
Murmure dulci
Suadet inire
Hic apis ipſa
Rite fauosque
Sedula præbet
Hic Heliconis
Delitiæ ſunt
Indubie omnes
Docta Minerua
Dulcis Apollo
Turba ſororum
Conſidet vna
Nec Charites hinc,
Crede, mihi, abſunt.
Eſt locus ipſis
Lætus vbique
Quælibet arbor
Tempore quouis,
Aurea mala
Heſperidum inſtar
Suggerit apte
Abſque dracone.
Aura ſalubris
Corpore toto,
Inſinuat ſe.
Denique ſedes,
Delitijs mox
Vndique ſenſus
Allicit

Allicit omneis.
Ergo diſerti
Cura coloni,
Qui dedit iſta,
Tempus in omne
Sydera ſupra
Iure profectò
Fama vigebit.
Ne velit ergo
Zoylus audax
Lædere quidquam
Dente Canino
Scripta venûſte.
Dulcis Alona
Patria fœlix,
Cognita cunctis
Terque, quaterque
Nomine, reque
Nobilitata
Se ornet alumno.
Hinc quoque dona
Hauriet herclè
Maxima, crede.
Perlege, quo iam
Cernere poſsis,
Condita quæ hic ſunt
Munera pulchra,
Tradita belle.
Hoc vbi primum
Feceris iſtud;
Diſpeream, ni
Gutture pleno
Dixeris, hic nos
Conſona rebus
Eſſe locutos.
Debita prompte
Ergo corona
Floribus aucta
Illico detur
Vndique docto.

FRAN-

Franciſci de Caſcales, ſeptem Artium Liberalium Licenciati, & in Murtienſi ciuitate litterarum humaniorum profeſſoris.

IN LAVDEM OPERIS. ET AVCTORIS.

¶ EPIGRAMMA.

HVC ades, ò frugalis homo, pietatis amator,
Hûc, placidæ cultor relligionis, ades:
En tibi *TREMINIVS* ſacraria pandit Ionæ,
Quem profugum clauſit gurgite Phoca ſuo:
Quemque (vbi ſolterno repetiuit Atlanta meatu)
E medijs terræ faucibus euomuit.
Qui pupugit magnæ Niniuitas vrbis alumnos
Obminitans pænas, ò Rhadamante, tuas.
Qui recubans hederæ ſomno pellectus in vmbra
Succenſet Domino: ſed puto de nihilo (cluſit
Hæc ſibi quid poſcant (neque enim Deus ille re-
Omnibus) id ſolus det tibi *TREMINIVS*.

AD

ILLVSTRISSIMO, AC REVErendiſsimo Domino Fratri Don ANDRAEAE BALAGVERIO Epiſcopo Oriolano, Regioq; Cōſiliario, &c. Don Ioannes Treminius Doctor Theologus, Scholaſticus, & Canonicus Oriolanus.

S. P. D.

ERVBESCEREM ſanè, Præſul vigilantiſsime, tā exiguum & exile opus ſplendidiſsimo nomini tuo conſecrare, niſi me mirum inmodum, egregiæ virtutis, atque benignitatis tuæ, (qua ad Deum, vt fas eſt homini proximè accedis) magnitudo recrearet. Deus enim tam excelſus cum ſit, humilia reſpicit, atque animum potius offerentis, quam donum contemplatur. Quique in tabernaculi conſtructionem, non modo aurum, argentum, gemmas, aliaque pretioſiſsima, verum etiam pilos caprarum, pelles arietum, atque viliora munera accipere non fuit dedignatus. Offero quidem tibi, Ampliſsime Pontifex, vnum de minoribus (vt aiunt) Prophetis, adeò tamen magnum, vt nō ſolum Chriſti Optimi Maximi præclariſsimum typum, atq; imaginem referre, ſed ipſius etiam diuino ore meruerit commendari. Qui tametſi pro humana imbecillitate non nihil a Dei gratia per inobedientiæ culpam ſe ſe abalienarit,

atque

atque ab impoſito ſibi prophetandi munere deſciuerit, diuino tamen beneficio, ad meliorem mentem rediens, in tantam euaſit virtutis, atque ſanctitatis excellentiam, vt ipſi ab Eccleſia Romana ſolemnis dies in ſacris faſtis dedicatus ſit. Quod ſi meus hic Ionas ab ingeniolo meo nunc euomitus potius quam editus ſub tui perpetuò virẽtis fauoris vmbraculo, à maledicorum hominum æſtu cõtegatur, ſpero futurum, vt eius vociferationibus incitati reliqui Collegę mei huius Cathędralis Eccleſiæ Oriolen. Canonici atque Doctores, tam in Sacra Theologia quàm in iure Pontificio præſtantiſsimi, quæ habent in Sacroſanctam Scripturam elaborata commentaria, aliaſque eruditiſsimas lucubrationes, excuſſo iam puluere & ſitu, ſtatuant in lucem prodere, atque ad cõmunem vtilitatem perpetuis litterarum monumentis conſignare. Accipe igitur, Antiſtes ornatiſsimè, pro tua humanitate, duo hæc minuta æra, quæ in opulentiſsimum Amplitudinis tuę gazophylacium ingenij mei paupertas intulit, habeaſque munuſculum hoc tamquam certiſsimum ſignum amoris, & reuerentiæ erga te meæ. Deus Opt. Max. Dominationem tuam Reuerendiſsimam diutiſsime conſeruet, atq; omnibus veræ fœlicitatis donis cumulet.

VALE.

LECTO-

INGENVE fateor, Amice Lector, debuiſſe à me iam pluſquam ſeptuagenario, poſt ſex & quadraginta ferè annos, partim in diuini verbi prædicatione, partim in Sacrarum litterarum interpretatione conſumptos, maiora, ac præſtantiora edi ſtudiorum meorum monumenta. Vereor namque ne multi viri grauiſsimi, apud quos nonnullam de me concitaui expectationem, videntes tandem emitti commentariolum hunc in Ionæ prophetiam (quæ quatuor tantum capita complectens hiſtorica valdè eſt, & haud explicatu difficilis) merito in me cōtorqueant ſcomma illud Horatianum: Parturiunt montes naſcetur ridiculus mus. Præſertim cum hoc æuo quotidie in lucem prodeant innumera atque præclara doctiſsimorum hominum in Sacram Scripturam opera, quibus catholicā Eccleſiam mirificè illuſtrāt exornant, tuentur. Sed tibi prudens Lector, ſtatim debet occurrere ea cogitatio, quod non omnia poſſumus omnes, & qui maioribus hoſtijs non valent, thure & farre dijs ſacrificare conſueuerunt. Quamquam verè affirmare poſsim me nō mea ſponte. ſed importunis amicorum precibus adductum fuiſſe ad opuſculum hoc typis committendum, habeamque ſub litturis nonnullos alios copioſiores in Sacram Scripturam commentarios, quos ſi per ætatem & valetudinem liceret ad incudem reuocare, & in vulgus proferre, non dubito, quin huic Ionæ tàm humili & abiecto omnem ſqualorem moeſtitudinem, & verecundiam adimere potuiſſent. Tu vero interim animum meum æquo animo ſuſcipe, conſiliū

boni

boni conſule, & ſi quid à me, vt homine, erratum ſit, pro tua humanitate, & eruditione corriges: Si quid aptè concinnèque dictum Deo Opt. Max. adſcribe, acceptumque refer. Hoc etiam te ſcire volo, in his Cõmentarijs ad maiorem ſacri eloquij explicationem, plurimas adduci dictiones, ſeu voces Hebraicas, quas oportebat proprijs ac germanis characteribus excudi. Verum Hebraicorum typorum inopia, Latinis litteris fuerunt editæ: Ipſis tamẽ perſpectis, quiuis, linguam ſanctam mediocriter edoctus, poterit non magno labore Codices Hebræos conſulere. Vale.

¶ Nec typographi ſolertia, nec correctoris induſtria, impedire potuerunt, quo minus inter excudẽdum nonnulli errores ſe ſe inſinuarent, quos in vltima huius operis pagina annotatos vna cum ſuis emendationibus reperies. Corrige etiam hæc errata, quæ in principio Allegoriæ D. Auguſtini in fine libri poſitæ, ſe ſe intromiſerũt, videlicet, linea 27. quæritur, *lege* quærit. linea 29. Deti, *lege* Ceti.

IOANNIS TREMIÑO ALONENSIS, DOCTORIS THEOLOGI,

& in Sancta Eccleſia Oriolana Scholaſtici, & Canonici.

IN IONAM PROPHETAM COMMENTARII.

Caput Primum.

ET factum eſt verbúm Dñi ad Ionam filium Amathi, dicés: Surge, & vade in Niniuen ciuitatem grãdem, & prędica in ea: quia aſcendit malitia eius coram me. Et ſurrexit Ionas, vt fugeret in Tharſis á facie Domini, & deſcendit in Ioppem, & inuenit nauem eunté in Tharſis: & dedit naulum eius, & deſcendit in eam, vt iret cum eis in Tharſis á facie

Domini. Dominus autem miſit ventum magnum in mare: & facta eſt tempeſtas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri. Et timuerunt nautæ, & clamauerũt viri ad Deum ſuum: & miſerunt vaſa, quæ erant in naui, in mare, vt alleuiaretur ab eis: & Ionas deſcendit ad interiora nauis, & dormiebat ſopore graui. Et acceſsit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu ſopore deprimeris? ſurge, inuoca Deum tuum, ſi fortè recogitet Deus de nobis, & non pereamus. Et dixit vir ad collegam ſuum: Venite, & mittamus ſortes, & ſciamus quare hoc malum ſit nobis. Et miſerunt ſortes, & cecidit ſors ſuper Ionam. Et dixerunt ad eum: Indica nobis cuius cauſa malũ iſtud ſit nobis: quod eſt opus tuum? quæ terra tua, & quo vadis? vel ex quo populo es tu? Et dixit ad eos: Hebræus ego sũ, & Dñm Deum cœli ego timeo, qui fecit mare, & aridam. Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc feciſti? (Cognouerunt enim viri quod à facie Dñi fugeret, quia indicauerat eis.) Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & ceſſabit mare á nobis? quia mare ibat, & intumeſcebat. Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit mare à vobis: ſcio enim ego quoniam propter me tempeſtas hæc grãdis venit ſuper vos. Et remigabant viri vt re-

vt reuerterētur ad aridam,& nō valebant: quia mare ibat,& intumeſcebat ſuper eos. Et clamauerunt ad Dominum, & dixerunt: Quæſumus Dñe, ne pereamus in anima viri iſtius,& ne des ſuper nos ſanguinem innocētem: quia tu Dñe ſicut voluiſti, feciſti. Et tulerunt Ionam,& miſerunt in mare: & ſtetit mare à feruore ſuo. Et timuerunt viri timore magno Dñm, & immolauerunt hoſtias Domino,& vouerunt vota.

Argumentum Capitis.

IONAS, miſſus à Dño ad prædicādum Niniuitis; diuinum mandatum exſequi renuens, vt in Tharſum fugiat, nauim conſcendit. Sed ingēti tempeſtate exorta, per ſortes deprehenſus, ac delictum ſuum confeſſus, tamquam tempeſtatis auctor & cauſa, volens, in mare á nautis proijcitur: ac ſtatim tempeſtas ſedatur.

COMMENTARIVS.

¶ Et factum eſt verbum Domini.)

HEBRAICE: *Et fuit verbum Domini.* Quamquam Theophylactus, Rupertus in hunc locum, & D. Gregor. in 1. cap. Ezechielis exiſtiment, maximā ineſſe vim & emphaſim in particula E T, quæ coniunctionem ſolet denotare ſequentis ſermonis cum præcedenti: Cumq; in mente Prophe-

tarum; (ait Gregorius) ità coniuncta ſint exterioribus interiora quatenus vtràque ſimul videant, ſimulque in eis fiat,& intus verbum quod audiunt, & foris quod dicunt patet cauſa cur, qui nihil dixerat inchoauit,dicẽs: & factum eſt. Quia hoc verbum quod foris protulit, illi verbo quod intus audierat cõiunxit.) Ita Gregor. Hebręi tamen linguæ periti, affirmant eſſe Hebraiſmum; & hoc loco nullam aliam prophetiam,aut ſermonẽ præcedentem cum ſequenti cõiungere; ſed eſſe id Hebræis ſcriptoribus familiare, ab huiuſmodi particula, ſeu dictione, etiam ſi nihil præceſſerit auſpicari. *Quæ*,vel ornatus cauſa ponitur; vel vt permutet futurum in præteritum,& præteritum in futurũ. Quod eſt peculiare munus litteræ Vau. Id videre eſt in Exodo, Leuitico, Numeris, Ioſue, Iudicibus, Ruth, libris Regum, in 1. Machab. Qui omnes incipiunt à dictione (ET) licèt nonnumquam illam noſter interpres ſubticeat.

PHRASIS Hebræa eſt: Fieri,vel,eſſe verbũ Domini ad aliquem, pro eo, quod eſt, Deum illi aliquid reuelare, ac prophetico ſpiritu adimplère. *Non enim* (vt D. Petrus inquit) *voluntate humana allata eſt aliquandò prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines.* Verbum Domini, pro ſpiritu prophetico frequentiſsimum eſt in ſacris litteris. Vnde 1. Reg. 3. 1. dicitur: *Et ſermo Domini erat prætioſus in diebus illis.* Ideſt, rari inueniebantur Prophetæ, raró Deus afflabat aliquos,ſpiritu prophetico; Prætioſa enim ſolemus appellare, quæ raró inueniuntur. Chald. *Et verbum Domini erat abſconditum in diebus illis,* IAKAR, ſignificat, honoratum, prætioſum, rarum à verbo *Iakar*, quod eſt, in honore, & gloria, & prætio eſſe, vel rarum eſſe. Chaldaicè: *Factus eſt ſermo prophetiæ à conſpectu Domini cum Iona.* Hoc eſt: loquutus eſt Dñs ſermonem propheticum cum

2. Petri. Cap. 21.

Verbum, ſeu ſermo Domini quid.

1. Reg. 3. Cap. 1.

cũm Iona. Quæ loquutio potuit eſſe, vel interius per diuinam reuelationem, & impulſum, vel exterius per loquutionẽ ſenſibilẽ. His enim duobus modis, inter alios ſolebat Dominus, Prophetas afflare, & cum eis loqui, vt conſtat ex ſacris litteris.

IONAM eximium fuiſſe Prophetam, ex ſacris litteris compertum eſt; prophetaſſeque ſub principatu Ieroboam ſecundi; de quo etiam nonnulla prædixit, vt conſtat ex 4. Reg. 14. 25. vbi ſic habetur: *Ipſe*, (ſcilicet Ieroboam) *reſtituit terminos Iſrael ab introitu Emath vſq; ad mare ſolitudinis, iuxta ſermonem Domini Iſrael, quem loquutus eſt per ſeruum ſuum Ionam filium Amathi prophetam.* Vnde colligitur liquido Ionam, præter hanc prophetiã, alia tempore Ieroboam vaticinia edidiſſe, de rebus ab eodem Ieroboam gerendis; quæ vaticinia forſan fuerunt à Iona litteris mãdata, & iniuria temporum perierunt. Eius contemporanei fuerunt, teſte Hieronymo, Eſaias, Oſeas, Ioel, Amos, Abdias, & Michæas.

¶ Maximè recepta fuit à Chriſtianis Doctoribus, ea Rabbinorum opinio, aſſerentium Ionam filium fuiſſe viduæ Sareptanæ; quem Elias Propheta ab ipſa, hoſpitio acceptus, à mortuis excitauit. Vt habetur 3. Reg. 17. Ni-
itur autem hæc opinio coniectura accepta à nomine
Amathi, ſeu Amithai, (vt eſt Hebraicè) quod ſignificat
eritatem: Aiuntque Hebræi, nomen eſſe appellatiuum;
on proprium, quaſi Ionas appelletur veritatis filius; eo
od Elias de eius reſurrectione verum prædixerit: oc-
ſione arrepta à verbis, quæ vidua mater dixit Eliæ:
nc in iſto cognoui, quia vir Dei es tu, & verbum Dñi
ore tuo verum eſt,) ſiue veritas eſt EMETH, enim
nificat veritatem: vnde Amathi idem eſt quod veritas
. Hæc tamẽ ſententia nõ videtur vero ſimilis: Nam
teamur Ionam filium fuiſſe viduæ Sareptanæ, cum
ipſa

4. Regum 14. 25.

S. Athanaſ. q. 64. ad Antiochum. Rupertus in Ionam. Epiphan. lib. de vita, & interitu Prophetar. D. Dorot. in Synopſi Nicol. Lyra. ſup. Ionam. Iſidor. li. 7. Etymolo. Ioã. Naucle in ſua Chronol. ad annũ mundi 4377.

Luc. 4. ipſa Gentilis eſſet, vt conſtat ex Luc. 4. 26. Fateri etiam oportebit, ipſum fuiſſe Gentilem: quod Sacræ Scripturæ repugnat, cum ex ſuomet ore, hoc eodem capite habea-
4. *Regum* mus, fuiſſe Hebræum. Patria etiam ipſius nõ fuit Sarep-
14. 25. ta, ſed Geth, quæ eſt in Opher, vt dicitur 4. Reg. 14. 25. & pertinet ad Tribum Zabulon, de qua D. Hierony. ſic
In Proe- ait: Porro Geth in ſecũdo Sephorim milliario, quæ ho-
mio ſuper die appellatur, Diæceſaræa euntibus Tyberiadim, haud
Ionam. grandis eſt viculus, vbi & ſepulchrum eius oſtenditur; quamquam alij iuxta Dioſpolim, ideſt, Lyddam eum; & natum & conditum velint; non intelligentes, hoc quod additur, Opher, ad diſtinctionem aliarum Geth vrbium pertinere, quæ iuxta Eleutheropolim, ſiue Dioſpolim hodie quoq; mõſtratur.] Demum cum ab Achab Rege ſub quo vixit vidua Sareptana vſque ad Hieroboam cuius tempore floruit Ionas, anni pluſquam cẽtum interceſſerint, nõ eſt credendum tot annos natum, vaticinari cæpiſſe. Quod autem dicant Ionam fuiſſe ex matre Gentili, patre tamen Iudæo, nullo Sacræ Scripturæ teſtimonio, aut alicuius probatæ hiſtoriæ auctoritate fulcitur: Quamobrem affirmare tutius erit Amathi, ſiue Amithai eſſe nomen proprium patris Ionæ; quẽ etiam fuiſſe prophetam probabile admodum eſt; ſi ſequamur Rabbinorum regulam, à noſtris etiam vſurpatam, videlicet: Quotieſcumq; in libro alicuius Prophetæ, nomen patris eius exprimitur, certum eſt patrem, eſſe etiam Prophetam.
4. *Regum* Poteſt etiam id ex prædicto loco 4. Reg. 14. colligi, vbi
14. ſic habetur in quodam antiquiſsimo manuſcripto: Iuxta
In Proe- ſermonem Domini Dei Iſrael quem loquutus eſt per ſer-
mio ſuper uum ſuum Ionam filium Amathi Prophetæ. Sic legit
Ionam. quoq; Hieronymus. Et poteſt ex Hebræo, & Græco verti, vt vertunt Pagninus, & Vatablus.

¶ Surge, & vade in Niniuen ciuitatem grandem.)

Surgere quid in ſacra ſcrip.

VERBVM, *ſurgendi*; in ſacris litteris celeritatem & diligentiam in re aliqua agenda, ſignificat. Vt 2. Reg. 15. 14. *Surgite, fugiamus*, ideſt; ſtatim ſine mora; Quod exponitur deinde, feſtinate egredi, ne forte veniens occupet nos. 1. Paralipomenon. 22. 19. *Conſurgite, & ædificate ſanctuarium Domino Deo.* Hoc eſt, ſtatim agite de ædificando ſanctuario, incunctanter opus aggredimini. Geneſ. 28. 2. Vbi in noſtra Vulgata habetur: *Vade, & proficiſcere in Meſopotamiã.* In textu Hebræo eſt: Surge, & proficiſcere q. d. cito fuge auola. Luc. 15. 17. *Surgam, & ibo ad Patrem meum.* Hoc eſt, ſtatim, diligenter ſedulò. Iudic. 20. 18. *Surgentes venerunt in domum Dei*, ideſt, confeſtim, ſine cunctatione. 2. Reg. 14. 30. *Surrexit Ioab, & venit ad Abſalon*; ideſt, ſtatim, vt accepit nuncium nulla mora adhibita. Et demum multa ſunt loca alia, quæ poſſem congerere. Atque ita hoc loco, dicens Dominus Ionæ; Surge, & vade in Niniuen, maximam ipſi ſedulitatẽ, & diligentiã iniungit; in peragenda legatione ad Niniuitas. In Hebr. eſt, *K V M L A C*, ſurge, vade abſque coniunctione (ET) quo maior emphaſis contineri videtur, ad exprimendam celeritatem, quã adhibere Ionas iubetur; Quaſi dicat: Maximum eſt in mora periculum; eià, perge, quam celerrime. Qua in re, elucet admodum Dei Opt. Max. cura, in procuranda hominum ſalute; ita vt omnem moram abrumpẽdam eſſe velit, quo peccatores à mortifero peccati læthargo excitẽtur. Id egregiè Theophylact. in hunc locum animaduertens, ait: Valde autem accelerantia ſunt verba; ſurge, & proficiſcere: Nolens enim mortem peccatoris, quin potius cupiens, vt conuertens ſe ſe ad bonum, viuat;

2. Regum 15. 14.

1. Parali. 22. 19.

Gene. 28

Luca. 15. 17.

Iudic. 20 18.

2. Regum 14. 30.

uat; Prophetam celeriter deſtinat ad promulgationem pœnitentiæ. Hinc etiam opponit ciuitatem magnam, vt magis ipſum inflectat, ac permoueat accelerare profectionem. Non enim eſt, inquit, exiguus locus, non vile oppidulum, ſed ciuitas, non vna ex multis, cæterũ magna: quare non eſt quod ipſam aſperneris.] Hæc Theophylactus.

NINIVE. *Quæ* à Græcis appellatur Nineui per, è, in medio, Hebraicè enim dicitur, NINIVE, vrbs eſt Aſsyriorum celeberrima, & primæ mundi Monarchiæ caput, ac Metropolis, iuxta Tigrim fluvium cõdita à Nino, (Cuius & nomẽ accepit;) primo Rege Aſſyriorum, qui vocatur Aſſur. Gen. 10. 11. Hic cum anno ab orbe condito, 1906. poſt diluvium circiter ducenteſimo quinquageſimo regnare cæpiſſet, non contentus Regno Babylonico, egreſſus eſt de terra Sẽnaar, & perueniens in Aſsyriam, eam perdomuit; Ciuitatemq; Niniuẽ (quam exteri, & prophani auctores, Ninum, & Ninam vocant) condidit. Indeque (vt refert Iuſtinus) noua quadam imperandi cupiditate, præter veterem gentium morẽ, (cum ſe ſe omnes intra Regni ſui fines continerẽt) primus omnium, bella intulit finitimis Regibus: quibus ſubiectis, acceſsione virium fortior effectus, ad alios tranſiuit: tantaquè victoriarum fœlicitate potitus fuit, vt breui totius Orientis, ſibi imperium comparauerit. Cuius maieſtatem, atque potẽtiam ex eo perſpicere licet, quod Diodoro teſte, lib. 3. c. 2. in exercitu, quem aduerſus Bactrianos eduxit, habuiſſe dicitur, peditum decies & ſepties cẽtena millia, equitum ducenta millia, curruum falcatorum decem millia & ſexcentos. Huius rei auctorem affert Diodorus Cteſiam perantiquum, atque præclarum hiſtoriarũ ſcriptorem. *Quis* vero fuerit pater Nini, & an ipſe primus fuerit, vrbis Niniues condi-

Geneſ. 10 11.
Plin. lib. 6 1. 26.
Strabon. lib. 16.
Diodorus li. 3. c. 1.
Iuſtinus. lib. 1.
Circa maximã Nini potentiam, & ditionis maieſtat.
V. D. Au de Ciuit. lib. 18. Cap. 2.

conditor, implicata admodum quæſtio,& controuerſa eſt apud ſcriptores, tàm ſacros, quàm prophanos. In qua diſcutienda, ne diutius quàm inſtituti noſtri ratio poſtulat,immoremur, legendus eſt, præter alios, Pererius in Geneſ. cap. 10. diſput. 3. & ſequentibus.

FVIT ſanè Niniue(vt nominis Ethymologia ſonat, ſpecioſa, atque ædificiorum pulchritudine, & magnitudine admiranda.Quæ quã fuerit magna,& ampla, inferius cap. 3. explicabitur. De ea ſcribens Bẽjamin in ſuo Itinerario (vt refert Ioãnes Druſius) ſic ait: Erat Niniue ad Hiddequel ripam ædificata,nunc exciſa penitus eſt: Pagi tamen,& caſtella multa ſunt intra antiqui ambitus ſpatium. Inter hanc vrbẽ, & eam,quæ nunc Almutſal,quondam Aſſur dicta,pons tantum intereſt; eſtque Perſiæ initium Mutſal,& habet Synagogas trium Prophetarum; Abdiæ, Ionæ, & Nahum.] Hæc ille. Nomine, Hiddequel ſignificans Tigrim fluvium; nam ſic vocatur ab Hebræis, vt conſtat ex cap.2. Geneſ. num. 14. Ad hanc vrbem Ionas prædicator mittitur; vt oſtendat Deus, quam chara ſit illi omnium ſalus; vtque apud illum non ſit perſonarum acceptio,ſed in omni gente. D. Petro teſte: Qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. *Non enim*, vt D. Paulus ait: *Iudæorum Deus tantum, ſed etiam gentium.* Sap. 6. *Puſillum, & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt ei cura de omnibus.*

Ioã. Druſius in Ionam.

Geneſ. 2. 14.

Act. 10. 35.

Romã. 3. 29.

Sap. 6. 8.

¶ Et prædica in ea, quia aſcendit malitia eorum coram me.)

HEbraicè, *VEKARAH ALCHA*; ideſt: *Clama aduerſus eã.* Chal. *Vaticinare in eam.* Quibus verbis

bis apertius exprimitur ira Dei; quæ iã in Niniuitas ob eorũ ſcelera exarſerat. Vult enim Deus, ſuos Prophetas tãquam præcones, diducto ore clamare, atque etiam exclamare in populi ſui flagitia: vt per Iſai. præcepit: *Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum.* Hoc genuinum eſt, prædicatorum verbi Dei munus, non blandiri peccantibus, non mulcere aures, non loqui placentia: ſed clamare, increpare, arguere, opportune, importuné. Itaque, clama, inquit Dominus ad Ionam, contra Niniuen ciuitatem grãdem, quæ mole ſuorum flagitiorum iam ruit. Vt enim maxima eſt; ita maxima ſunt ſcelera, quæ illi excidium afferunt.

Iſai. cap. 58. 1.

Prædicatorũ munus.

¶ Quid Ionas prædicare, ſeu clamare iubeatur, nõ exprimit hoc loco ſacra Hiſtoria: Verum ex cap. 3. vbi iterum eamdem legationem illi Deus iniunxit, colligitur apertiſsimè hanc fuiſſe prædicationis ſententiam: Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur. Quæ verba ſuo loco explicabimus.

¶ Multitudinem grauitatemque ſcelerum Niniuitarum, ſignificat Deus illis verbis; *Quia aſcendit malitia eius*, ſiue, vt eſt in Hebræo, *Malitia eorum coram me.* Hebraicè enim vox R A G H A H, genus omne denotat flagitij, quod contra diuinæ legis, & rationis præſcriptum perpetrari ſolet. *Quamquam* etiam ſignificat malum pœnæ, & afflictionis, quod à Deo hominibus infligitur. *Quod* autem Deus aſcendiſſe malitiam ait: phraſis eſt Sacræ Scripturæ, eamque ſententiam habet. Adeò ſcelera ab illis aucta eſſe, vt modum omnem, & diuinæ etiam diſsimulationis rationem ſuperauerint, ita vt non vltra expectandum patientiſsimo, & iuſtiſsimo Iudici fuerit: ſed niſi pœnitentiam agerent, moreſque deprauatos corrigerent, ſeueriſsimum in eos iudicium

dicium exercendum. Sic enim ſcriptum eſt Pſal. 7. 12. *Pſalm. 7. 12.*
Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens, numquid iraſcitur per ſingulos dies? Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit, &c. Itaque aſcendere idem eſt, quod maximo exuperantiæ incremento auctum eſſe. *Aſcēdere quid.* Iſai. 34. 3. *Interfecti eorum proÿcientur, & de cadaueribus eorum, aſcendit fœtor.* *Iſai. 34. 3.* Illud vero (Coram me.) Hunc habet ſenſum: Creuit adeo malitia eorum, vt ad conſpectum meum vſquepenetrauerit, nec ſit vlterius diſsimulāda. Simile eſt illud Geneſ. 4. 10. *Vox ſanguinis fratris tui, clamat ad me de terra.* *Geneſ. 4. 10.* Et Geneſ. 18. 20. *Clamor Sodomorum, & Gomorraeorum multiplicatus eſt.* *Geneſ. 18. 20.* Clamoris nomine ſignificantur maxima peccata, vt Iſaiæ. 5. 7. *Et expectaui vt faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iuſtitiam, & ecce clamor.* *Clamor, quid.* *Iſai. 5. 7.* Quia videntur quodammodo flagitia clamare, & cogere Deum ad vindictam. D. Saluianus lib. 1. de prouidentia: Et verè clamor, & grandis clamor eſt, quando pietas Dei peccatorum clamoribus vincitur, vt peccātes punire cogatur.] Sumpta metaphora ab hominibus, qui diſsimulant ſe, iniurias videre, aut audire contumelias; ne cogantur iraſci, & eas vlciſci: ſed cum multæ ſunt, & notæ omnibus, nō poſſunt ſilentio præterire, aut diſsimulare, ſed acriter puniunt. Ad hunc modum D. Paul. Hebræor. 12. 24. dicit: *Sanguinem Chriſti melius loqui, quam Abel.* *Hebr. 12. 24.* Quoniam ſicut ſanguis Abelis quodammodo Deum cogebat ad vindictam ſumendam de fratre Caino; ita ſanguis Chriſti in Cruce effuſus, vehemētius Deum prouocat ad miſerationem, quam ſanguis Abel ad vltionem. Eadem metaphora hic dicitur: Aſcendit malitia eius corā me, Ideſt: Adeò nota mihi ſunt eius peccata, vt amplius diſsimulare nō debeam. Septuaginta legunt: Aſcendit clamor malitiç eorum ad me.

¶ Et

¶ Et ſurrexit Ionas, vt fugeret in Tharſis à facie Domini.

QVAM, debuiſſet Ionas adhibere diligẽtiam, & celeritatem, in diuino præcepto ſeruando, præſtitit in fugiendo à Dei obſequio. Hoc enim ſignificat: (*Vt fugeret à facie Domini.*) Nõ ſanè exiſtimauit Ionas, cum eſſet Dei Propheta; cœleſtiq; illuſtratus lumine, poſſe quemquam Dei conſpectum vitare; aut aliquo concedere vbi Deus nõ adſit; ſciebat enim ſcriptum eſſe Ierem. 23. 24. *Cœlum, & terram ego impleo, dicit Dominus.* Et illud Pſal. 138. 7. Sæpiſsimè in Templo decantatum: *Quo ibo à ſpiritu tuo? aut quo à facie tua fugiam? ſi aſcendero in Cœlum tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades, &c.* Sed quemadmodum, vſitato more loquendi, in Sacra Scriptura, dicitur aliquis eſſe in conſpectu Domini, vel ſtare coram Domino, cum tamquam Dei famulus, iniuncto ſibi fungitur munere; ſeque in ſuſcipiendis, & exequendis, diuinæ voluntatis negotijs, promptum, & fidelem miniſtrum exhibet. Vt Eliſeus 4. Reg. 5. 16. *Viuit Dominus,* inquit, *ante quem ſto, quod non accipiam, &c.* Hoc eſt, cui ſeruio, cuius exequor mandatum. Daniel. 1. 5. *Poſtea ſtarent in cõſpectu Regis,* ideſt, miniſtrarẽt. 3. Reg. 10. 8. *Beati ſunt ſerui tui ij, qui coram te ſtant.* Hoc eſt, ſeruiunt tibi. Et Geneſ. 17. 1. ait Dominus ad Abraham: *Ambula coram me: & eſto perfectus.* Ideſt; Mihi miniſtra, iuſsis meis obſequere. Ità etiam è cõuerſo fugere, vel egredi, à facie Dñi, eſt, eius volũtati, ſiue præcepto non obtemperare. Vnde hic locus Ionæ, exploratus redditur. In quo diſcutiendo, tantopere laborant ſacri interp. Chald. Paraphr. ſic etiã interpretatur: *Vt fugeret ad mare, potius, quam prophetaret in nomine Dñi.*

Iere. 23. 24. *Pſal.* 138 7. *4. Regum* 5. 16. *Stare coram, ſeu in conſpectu, eſt miniſtrare.* 3. *Regum* 10. 8. *Geneſ.* 17 *Fugere à facie Dñi quid.*

POSSVMVS etiam ita exponere: A facie Dñi, ideſt, à colloquio, vel conſortio Dñi, vt Iob. 1. 12. *Egreſſus eſt Sathan à facie Dñi*, hoc eſt; Ceſſauit loqui, vel cõuerſari cum Domino. Et cap. 2. 7. *Egreſſus Sathan à facie Domini.* Geneſ. 4. 16. *Egreſſuſq́; Cain à facie Dñi habitauit profugus in terra.* Quamquam Rabbi Ioſeph ita interpretatur. A facie Domini, ideſt à præcepto Domini. Huic expoſitioni videtur alludere D. Gregor. lib. 2. Moral. cap. 8. ſuper illa verba, Egreſſuſque eſt Sathan à facie Domini: A facie, inquit Gregor. Domini exijt, quia diu vinculis diſciplinæ quandoque religata voluntas noxia, ad opus proceſsit. Cum enim ſicut dictum eſt, id quod voluit implere non valuit, quaſi ante faciẽ Domini ſtetit, quia illum ab effectu malitiæ ſuperna diſpenſatione coarctauit, ſed à facie Domini exijt, quia poteſtatem tentationis accipiens, ad malitiæ ſuæ vota peruenit. Vide etiam D. Thom. in cap. 1. Iob. lect. 3.

Iob. 1. 12
Iob. 2. 7.
Geneſ. 4. 16.

NON deſunt ex Hebræis nonnulli, quos ſequitur Vatablus, qui per faciẽ Domini exponant terram ſanctam, Iudæam ipſam; præſertim ciuitatem Ieruſalem, in qua notus erat Dominus, ſuaque conſilia ſanctis Prophetis manifeſtabat, ac veluti faciem ſuam oſtendebat: ita vt Ionas fugiens à Iudæa, in alienigenarum Regionẽ, quaſi à diuino conſpectu diſcedere videretur, occaſionemque vitare colloquendi cum Domino, de hac Niniuitica legatione, quæ ſibi valdè diſplicebat. Hoc videtur etiam innuere Theodoretus, cum ait: Hoc autem fecit ſciens, nempè Propheta, & quod vbique Deus ſit, & quod nullus locus eius prouidentia vacuus fuit, ſed tamen arbitrans in ſola Ieruſalem ſe ſe oſtendere.)

¶ Per faciem Dñi ſignificari ſanctum Tabernaculũ, quod vna cum altaribus, & reliquis ad diuinum cultum pertinentibus collocatũ erat in Templo Salomonis) frequens

Exod. 23 quens eſt in ſacris litteris Exod. 23. 17. *Ter in anno ap-*
17. *parebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo tuo*; id eſt, veniet in Ieruſalem ad Templum ſanctum me adorandi gratia. In Hebr. *Ante faciem Domini Dei tui.* Et
Exod. 12 Exod. 12. 18. *Veneruntque Aaron, & omnes ſeniores*
18. *Iſrael, & comederunt panem cum eo coram Deo.* Hebr. *Ante faciem Dei*, hoc eſt, ante Tabernaculum, quod erat Iſraelitis pro Dei vultu; in quo, ipſi Deo, cultus debitus exhibebatur; atque ipſe, Moyſi, & populo reſponſa, & beneficia reddebat. Quare Ionas à Ieroſolymitano Templo, immò à tota ipſa Iudæa diſcedens, à facie Domini fugere, non impropriè dicitur. 4. Regum. cap. 17. 18.
4. *Regum* *Iratus eſt Dominus vehemẽter Iſraeli, & abſtulit eos à con-*
17. 18. *ſpectu ſuo, & nõ remanſit niſi Tribus Iuda tantummodò.* Vbi per faciem Domini Iudææ Regio, ac potiſsimum ciuitas Ieruſalem, intelligitur; in qua Templum Domini erat. Hunc ſenſum indicat Chald. ſic transferens: *Et fuit indignatio à Domino valdè in Iſrael; & migrare fecit eos de terra domus maieſtatis ſuæ.*

CAuſæ huius fugę, curioſè perquiruntur à ſacris ex-
Ion. 4. 2. poſitoribus, ac prior eſt, quæ ab ipſomet Iona c. 4. 2. apertè aſsignatur, videlicèt: Quia cũ noſſet Dei Opt. Max. erga homines pietatem, ac miſerationem, qui peccantium pœnitentia ſtatim flectitur, ac ſententiam reuocat, timebat ne ſi Niniuitæ per pœnitentiam, veniam à pientiſsimo Deo impetrarent, ipſe tamquam mendacij reus haberetur; ſic enim ait: Obſecro Domine, numquid hoc non eſt verbum meum, propter hoc præoccupaui, vt fugerem in Tharſis; ſcio enim quia tu Deus clemens, & miſericors es, patiens, & multæ miſerationis, & ignoſcẽs ſuper malitia. Altera etiã cauſa affertur à Do-

ctoribus

ctoribus prænouiſſe,ſcilicet, Ionam prophetico ſpiritu, tunc periturum eſſe populum Iſraeliticum, cum nationes exteræ credidiſſent; & propterea vitaſſe huiuſmodi legationẽ ad Niniuitas, nè domus Iſrael reijceretur. Quæ omnia elegãtiſsimè à D. Gregorio Nazian. in Apolog. pertractantur, cuius hæc ſunt verba: Et ideo ille quidẽ fugiebat nè vel triſtis nũcij Niniuitis miniſter exiſteret, vel poſtmodum mẽdax inueniretur, ſi per pœnitentiam ciuitas ſaluaretur: neque enim ſaluti eorum inuidebat, ſed mendacij miniſterium declinabat, dignitatem propheticam in omnibus efferens, quam vtique in ſe velut deformari videbat, ſi infamaretur macula falſitatis, dùm vulgus ignarum, & imperitum intelligere, ac percipere nõ poſſet profundam futuræ diſpenſationis ſcientiam.) Et paulò poſt. Non ergo ignorabat Ionas adeſſe, & in mari, & vbiq; præſtò eſſe validiſsimã Dei manum, quam alijs etiam prædicaturus mittebatur, neque effugere ſe vſquam diuinitatis potẽtiam præſumebat: non hoc credendum eſt; ſed quoniã præuidebat hoc ſuo miniſterio, à ſpiritu præfigurari, quod ſpreto, & abiecto populo ſuo Iſrael, donum propheticæ gratiæ transferretur ad gentes; propterea ſubterfugit prædicationis officium, nè patriæ abijciendæ, triſte præberet obſequium.) Eodem quoquè modo D. Hierony. Scit Propheta (inquit) Sancto ſibi ſpiritu ſuggerente, quod pœnitentia gentium ſit ruina Iudæorum: idcircò amator patriæ ſuæ, non tàm ſaluti inuidet Niniues, quã non vult perirè populũ ſuum.) *In Ion. c.*
Et paulò inferius: Præterea vidẽs Ionas comprophetas ſuos mitti ad oues perditas domus Iſrael, vt ad pœnitentiam prouocarent; Balaam quoq; diuinũ de ſalute Iſraelitici populi prophetaſſe; dolet ſe ſolum electum, qui mitteretur ad Aſsyrios, inimicos Iſrael, & ad ciuitatẽ hoſtium maximã; vbi idolatria, vbi ignoratio Dei; & quod

his

his maius eſt, timebat ne per occaſionem prædicationis ſuæ, illis conuerſis ad pœnitentiam, Iſraêl penitus relinqueretur. Non erat enim eodem ſpiritu, quo illi præconium gẽtium credebatur, quod quando nationes credidiſſent, tunc periret domus Iſraêl, & quod aliquando futurum erat, hoc ne in ſuo fieret tempore, verebatur.) Hæc Hierony. Eaſdem cauſas aſsignat Theophylact. in Ionam cap. 1. D. Gregor. in Iob. lib. 6. cap. 12.

¶ De Tharſis, quo Ionas fugere conabatur, variè admodum ſunt, & diſcrepantes ſententiæ. Aliqui enim, in quibus eſt Ioſeph. 9. antiq. cap. 11. ac Genebrard. in in Chron. & in Pſal. 47. aiunt, eſſe Tharſum nobiliſsimã Ciliciæ vrbem, ad radicem Tauri montis ſitam, ex qua
1. Antiq. cap. 7. D. Paulus oriũdus fuit, & ob id vocatus Tharſenſis; imò eodem Ioſepho teſte, tota Ciliciæ Regio, Tharſus, ex vrbe omnium celeberrima, & Metropoli denominaba-
In cap. 1. Ionæ. tur. Alij vt refert Theodo. exiſtimant eſſe Indiæ regionem, in quam Rex Salomon claſſem ſuam mittere ſolebat, vt inde longa annorum trium nauigatione, aurum, argentum, ebur, ſimias, & pauos aſportaret, vt habetur
3. Regum 10. 22. Paralipo. 9. 21. 3. Reg. 10. 22. & 2. Paralipom. 9. 21. Hanc ſententiam tenet D. Athanaſ. q. 65. ad Antiochum, illam tamen refutat Theodoret. vel ea ſolum ratione, quod cum Aſsyria eſſet Indiæ vicina, non eſt probabile Ionam fugiturum in eam Prouinciam, quæ erat Niniue finitima; mos enim eſt ijs, qui fugam arripiunt in remotas, atquè oppoſitas partes proficiſci.

¶ D. verò Hierony. ſuper cap. 2. Iſaiæ aliam rationem aſsignat ad probandum, per Tharſis hoc loco non poſſe intelligi locum aliquem, aut Indiæ Regionẽ; quia à portu Ioppe in mari Mediterraneo ſito, impoſsibile erat nauigare in Indiam; niſi emenſo freto Gaditano, & per Oceanum, circumnauigata tota Africa, Arabia, & Perſia;

Perſia. Quę nauigatio fuiſſet ineptiſsima; illa præſertim ętate, qua nulla erat huiuſmodi cognitio, ſeu experiētia.

¶ Sunt, qui per Tharſim intelligant Carthaginem, inſignem Africæ vrbem. Hanc ſententiam mihi, magis arridentem, amplectitur Vatablus, Arias Montā. aliiq; recentiores: immò, & Theophy. & Theod. vrbem eſſe Africæ, quam Græci *Charchedona* vocant, Latini autem *Carthaginem*. Hoc probāt teſtimonio Iſai. cap. 23. 1. *Vlulate naues Tharſis*. L X X. *Naues Charchedonis*, hoc eſt, Carthaginis. Et Ezechiel. 27. 12. *Carthaginenſes negotiatores tui*. L X X. *Charchedonij*. Hebr. *Tharſis*. Confirmatur etiam, ex eo quod, cum Phœnicibus maritima Palæſtinæ loca incolentibus, in primis nauigandi, atq; etiam mercaturam faciendi, peritia, & ſtudium maximū fuerit; eam Africę partem, vbi Carthago olim conſtructa fuit, inſigni portu, & emporio celeberrimā, nauibus ſuis frequentaſſe commemorantur; maximumq; habuiſſe cum Carthaginēſibus cōmercium, propter veterem cognationē, & cōmunem viuendi modum. Quin etiam, aſſerit Montanus, & probare nititur contra Ioſephum, & alios; Africā à Tharſis nepote Iapheth, Tharſicum nomen accepiſſe. Hierony. ab Oleaſtro in c. 10. Geneſ. duplicem Tharſum conſtituit, cuius hæc ſunt verba: Eſt & aduertēdum de duplici Tharſis fieri in ſacris litteris mentionem, ſcilicet, de ea, quæ aut eſt Cilicia, in qua eſt Tharſus ciuitas, & hæc nō eſt inſula, ſed terra mari adiacens, ad quam confugit Ionas à facie Domini: Alia eſt apud Indos, ad quam ſemel in tribus annis mittebat Salomō ad deuehendū inde aurū: cuius meminit Scriptura 2. Parali. 9. & 1. Reg. 10. Quod autē hæc Tharſis, nō fuerit illa, ad quam Ionas confugit, conſtat ex 20. c. 2. Paralip. vbi dicitur Ioſaphat factitaſſe naues in Aſion Gaber, ad oram maris Rubri, ad

Iſai. 23. 1
Ezechie. 27. 12.
Montan. in appar.
2. Parali. 9.
1. Reg 10.
2. Parali. 20.

quod nullo modo poterat Ionas nauigare à Ioppē, quæ eſt portus maris Mediterranei,propter inter iacentē terram. Vnde conſtat Tharſis,ad quā Ionas fugit,nō fuiſſe inſulam,ſed portū maris Mediterranei: Tharſis vero, ad quam miſit Ioſaphat,eſſe apud Indos, ad quos per mare Rubrum,nauigatur. Vbi etiam ſunt diuitiæ, gemmæ, & multa alia prętioſiſsima,quæ nūc inde ad nos deuehuntur. Quod vero Heſion Gaber, ſit ad oram maris Rubri, conſtat ex 1. Reg. quem nos tertium vocamus.]

Hiero. in Ionam. ¶ D. vero Hierony. cenſet,Tharſis,non eſſe nomen proprium alicuius oppidi, aut prouinciæ, ſed cōmune; ſignificans mare Mediterraneum, vel aliud quodcumq; profundum, & nauibus magnis,peruium: Hebræi enim
Pſal. 47. 8. (inquit,) Tharſis, mare dici generaliter autumant, ſecundū illud:in ſpiritu vehementi conterens naues Thar
Iſai. 23. 1. & 14. ſis, ideſt maris. Et in Iſaia. Vlulate naues Tharſis, ſuper quo ante annos plurimos in epiſt. quadam ad Marcellā
Vulgata: Naues maris. dixiſſe me memini. Non igitur Propheta ad certum fugere cupiebat locū,ſed mare ingrediēs, quocumq; pergere feſtinabat,& magis hoc conuenit fugitiuo,& timido,non locum fugæ otioſe eligere,ſed primam occaſio-
D. Augu. & D. Th. in Pſalm. 47. nem arripere nauigandi.] Huc vſq; Hieron. D. etiam Auguſt. D. Thom.& Rupert. cum D. Hieron. ſentiunt, per Tharſis, mare vniuerſaliter intelligi; eo quod, Carthaginenſes adeò fuerunt nauigandi ſtudioſi, & gnari,
Rupertus hic. adeóq; multarum nauium magnitudine floruerunt,vt ab ipſa Carthagine,Tharſis appellata,ad mare quodcumq;
Exod. 23 20. & 39 13. & præcipuè Mediterraneum ſignificandum, nomē Tharſis deductum fuerit: Proptereaq;(vt Hebræi aiunt)lapis prætioſus, de quo in ſacris litteris frequens eſt mentio,
Ezech. 1. 16. & 19 appellatur Tharſis; eo quod maris colorem cum pacatū eſt,referat; pro quo alij vertunt Hyacinthū, alij Chryſo
Cant. 15. litū, alij Turcicū,alij Carbunculum. Vide Theſau.ling.

Sanct.

Sanct. verbo *Raſus*,& Riberam in hunc locum,qui eamdem cum Hieronym. ſententiam amplectens, hæc omnia fuſiſsimè pertractat. Videndi etiam ſunt Maluenda lib. 5. de Antichriſto cap. 14. & Pineda lib. 4. de rebus geſtis Salomonis. cap. 5. & ſeqq.

¶ Sed ego ſanè,quod pace tantorũ virorum dixerim, mihi perſuadere nõ poſſum,Ionam virũ alioqui prudentem,& perſpicacẽ, in hac fuga,quam tam conſulto arripuit,nullum ſibi locum,aut oppidum certũ,præſtituiſſe. Hi enim,qui ex aliqua vrbe, aut regione fugiunt, certũ ſibi locum deſtinare ſolẽt,in quo ſe tutos futuros exiſtimant. Quod ex ipſo etiam textu colligitur;nam cogitãs Ionas fugere in Tharſis,opportunè nauim in portu Ioppæo, illuc protinus profecturam, inuenit. Quam, tamquã voti compos effectus,naulo libẽter perſoluto,conſcendit. Dicere autem Ionam inueniſſe nauem,quæ erat itura in mare,in congruum videtur, cum nulla ſit nauis, quæ per aridam nauiget. Nec valde vrget, quod Ionam nautæ interrogauerũt: *Quo vadis?* Quod non feciſſent, ſi Tharſis certam aliquam vrbem,aut provinciam ſignificaret. Hoc,inquam, non multum habet ponderis;nam etiamſi nauis in Tharſis primo eſſet appulſura; poterat Ionas vlterius cogitare; vt ſi aliqua nauis, ſoluẽs ex portu aliquo Hiſpaniæ in Genuam,vel Lyburnum,aliumve Italiæ portũ, poſſunt,vt ſolent, qui eam conſcenderunt vt in Italiã transvehantur,petere Romam,autNeapolim, aut Mediolanum : Ita hoc loco à Iona ſciſcitari potuerunt nautæ, quo vadis? ignorantes an vlterius eſſet progreſſurus. Quod autem Ionas non ſolum patriam, ſed etiam propheticum munus relinquere, ac mercaturam exercere decreuerit, neſcio qua auctoritate, aut probabili coniectura, nonnulli audeant aſſerere.

 ¶ Et

¶ Et deſcendit in Ioppen, & inuenit nauem.)

CONIECTVRAM cæpi ex his verbis, ad hoc vt affirmare audeam in Paraphraſi metrica, Ionam, Ieroſolymis degere tunc temporis, cum à Dño iuſſus eſt in Niniuen proficiſci. Eſt enim Ioppe ſita in loco inferiori, & campeſtri, reſpectu Ieruſalem, aliarumq; Iudeæ vrbiũ, quæ in locis arduis, & montanis cõſiſtunt; vnde in Ioppen ituris deſcendendũ eſt. Et idcirco cũ Ionas deſcẽderet in Ioppen, arbitrari poſſumus Ieroſolyma profectum eſſe, quam inferius vocat patriã ſuam. Erat enim cõmune omnium Iudæorum domicilium, ac præſertim Prophetarũ patria. Quo religionis, & voti cauſa omnes ſtatis tẽporibus, ex legis præſcripto, confluebant.

Situ Ioppe.

In Theat. terræ Sãctæ.

Ioſue. 9.

2. Paral. 2.

1. Eſdræ. 3.

Num. 21

3. Reg. 5.

Ion. 1. & ibi Hier.

1. Machabæor. 10.

12. Machab. 12.

Actor. 9. 10.

¶ Ioppe (ait Chriſtianus Adricom.) quæ & Iapho, & Iapha dicitur, ideſt, pulchritudo, aut decor, vrbs eſt antiquiſsima, à Iaphet filio Noe ante diluviũ condita, ſita ad mare in edito promontorio, littore ſaxoſo, alto, & arduo, arce ac mœnibus munita valdè. Eſt portus Ieroſolymę & Iudeæ totius, ad quẽ ligna, & lapides pro tẽpli ſtructura de Libano ratibus trãsferebãtur, atq; hinc terreno itinere, curribus peruehebãtur Ieroſolymã. Portus autẽ impetuoſiſsimus eſt: ob id ad incurſus pyraticos cõmodus, in quẽ vſum, Machabęorũ tẽpore ſœpe eſt occupatus. Hic Ionas nauim intrauit, cũ fugeret à facie Dñi in Tharſis, hoc eſt Ciliciã. Hanc Macbabæi, ſœpe occuparunt, ac munierunt. In hac D. Petrus Thabitam à morte ſuſcitauit Hic hoſpitatus apud Simonẽ Coriariũ (cuius domus erat ſub rupe poſita iuxta mare, quo loco poſtea ſacellũ D. Petro conſtructũ eſt) recepit viros de Cæſarea à Cornel. Cẽturione ad Angeli monitũ eo trãſmiſſos. In huius littore monſtrantur ſaxa, ad quę catenis religata fuiſſe dicitur Andromeda, deuorãda a bellua marina

rina, niſi Perſeus illam liberaſſet. Hæc breui tempore à Romanis bis capta, interfectis multis ciuium millibus, incenſa, & funditus exciſa, fuerat ex Toparchijs vna, & finitimis vrbibus præerat. Cinxit eã anno 1250. Ludouicus Francorũ Rex turribus, & muris. Tẽpore Hierony. appellabatur Iapho, nunc Iapha, in eamq; primũ peregrini applicãt. Iuxta Ioppen 200. Iudæi à Ioppitis ſubmerſi ſunt. 2. Machab. 12.] Huc vſque Adricom. De huius etiam vrbis antiquitate meminit Solin. c. 37. ſic aſſerens: Ioppe oppidum antiquiſsimum orbe toto, vt pote ante inundationem terrarum conditum: Id oppidum ſaxum oſtentat, quod vinculorum Andromedæ veſtigia adhuc retinet, quam expoſitam belluæ nõ irritus rumor circũtulit, quippe oſſa mõſtri illius M. Scaurus inter alia miracula in ædilitate ſua Romæ publicauit. Annalibus nota res eſt; mẽſuræ quoque veracibus libris continentur, ſcilicet, quod coſtarũ longitudo, exceſſerit pedes quadraginta, excelſitas Elephantis fuerit indicis, eminentior: porro verticuli ſpinæ ipſius, latitudine ſemipedẽ ſunt ſupergreſsi.] Hæc Solinus. Similia ſunt, quæ ſcribit Pomponius Mela, lib. 1. de ſitu orbis. cap. 11. & Plin. lib. 5. cap. 13.

Hiero. in Ion. & de locis Heb. Ioſeph. 2. bell. 21. & 3. bell. 15.

De antiq. oppidi Ioppe.

¶ Et dedit naulum eius.]

HEbraicè, VAIITHEN SECARAH. *Et dedit mercedem eius*, ſcilicèt, nauis. Dedit prætium pro vectura ſolui ſolitum. LXX. *Dedit naulum ſuum*. Noſtra tamen Editio, magis reddidit ſenſum Hebraici idiomatis. Quanto fugiendi ardore teneretur Ionas, apparet ex maxima in perſoluẽdo prætio vecturæ celeritate, atq; promptitudine: Dedit autem (inquit Theophylact.) Et nauigationis mercedem, vt ne, vel hinc ſi non daret, eſſet quod remoraretur

Theophy. in hunc locum.

retur eum, quo minus fugeret. Omnia namque facilia ipſi videbantur, patriæ priuatio, maris pericula, mercediſquè abiectio, modo ab graui illa, & moleſta prophetandi functione eripi queat.]

¶ Et deſcendit in eam.)

HEbraicè, VAIARAD BAH. *Iarad* enim, proprie ſignificat deſcendere. Eſtque in Sacra Scriptura vſitatum, vt cum quis nauigādi gratia nauim, ſeu mare ingreditur, deſcendere dicatur. Eo qnod mare, reſpectu ipſius terræ, humilius, atque inferius eſſe videatur. Pſal. 106. 23. *Qui deſcendunt mare in nauibus, &c.* Iſaiæ. 42. 10. *Qui deſcenditis in mare, & plenitudo eius, &c.* LXX. vero legunt: *Aſcendit in eam vt nauigaret.* Qua ratione etiam Latinę linguæ claſsici auctores; loquūtur. Teren. in Adelph. nauem aſcendit. Tit. Liuius lib. 120. ab Caieta nauim conſcenſurus proficiſcitur. Cic. 1. de diuin. Et vos, naues ſubito perterrefacti metu, conſcendiſtis.

Pſal. 106 23.
Iſai. cap. 42. 10.

¶ Dominus autem miſit ventum magnum in mare, & facta eſt tempeſtas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri.]

HEbraicè, HETIL RVHAHH. *Eleuari fecit ventum, &c.* Qua in re elucet maximè mira Dei Opt. Max. non ſolum benignitas, atque clementia, ſed etiam poteſtas, atque ſapientia. Quippe qui cum Ionam merito ob inobediētiæ peccatum, poſſet omnino perdere, fluctibuſque obrutum, in Orcum æternis ignibus cruciandum, detrudere: illum tamen

tamen, tamquam pijſsimus Pater, leuiter caſtigat,& ab interitu liberat,vt ſcelus ſuum tandẽ agnoſcat, defleat, diuinamque imploret miſerationem. Non enim quærit Dominus mortem peccatoris,ſed vt magis conuertatur, & viuat. Neque etiam valet quidquam humana ſapientia, aut conſilium contra Dominum : ſed omnia quæcumque voluit fecit in cœlo,& in terra, in mari,& in omnibus abyſsis. Quamquã etenim nauis tranquillo mari, ſereno cœlo, ſecundo vento, fauente ſydere, ex portu ſoluerat;exoritur ſubito, Deo annuente,tam ſæua tempeſtas, vt certiſsimo naufragio omnes, qui ipſa vehebantur ſe perituros eſſe exiſtimarẽt. Sic enim habet Hebraica lectio, VEHA ONIIAHHIS BAHLEHISABER. *Et nauis putabatur conteri,ſiue eſſe conterendam.* Ex tam repentina namque, ac immani procella, in eam mentem venerunt, vt non caſu, & fortuito, ſed peculiari deorum cõſilio, excitatam arbitrarentur: magnoque timore correpti,ad preces,& vota confugerent. Propterea, inquit.

¶ Et timuerunt nautæ, & clamauerunt viri ad Deum ſuum.)

THEODORETVS, & Theophylactus in hunc locum, ſignum quoddam indicant, ex quo nautæ in eam opinionem deducti ſunt,vt tempeſtatem hanc,Deo aſcriberent; ſic enim ait Theodoret: Cumque aliæ naues, ſecundo vento, curſum tenerẽt, in hanc vnam, tempeſtas maris incumbebat,& fluctuũ impetus efferueſcebat: hoc planè ſors nautarum nos docet: neque enim ſi communis fuiſſet tẽpeſtas,eius cauſam ſorte diſquirere aggreſsi fuiſſent: ſed cũ alios ſine periculo mare ſecantes viderent,ſuam

vero, decumanis fluctibus exagitari; primũ quidem ſe ad preces conuerterunt, ac pro ſe quiſque, quem exiſtimabat Deum, rogabat.] Eadem fere Theophylact. ex Rabbinorum antiqua traditione.

¶ Verum enim verò, ex ingenti nautarum metu, vehementiſsimam, atque inſolitam fuiſſe tempeſtatem, facile colligitur. Ex eo autẽ quod vnuſquiſque ad Deũ ſuum clamauerit, apparet in eam nauim, variarum nationum, atque rituum homines confluxiſſe; videlicet, Phœnices, Paleſtinos, Samaritanos, Amalechitas, & ſimiles diuerſorum deorum cultui addictos. Quamobrẽ Tyrios Herculem ſuum, Paleſtinos Dagonẽ deum marinum; Pœnos Solem, aut Lunam, aut Neptunum; ac demum ſingulos nautarum, deos, quos priuata religione colebant, inuocaſſe credendum eſt. Vbi autem in Vulgata legimus; *Et clamauerunt viri ad deum ſuũ.* Hebraica editio ſic habet: *Et clamauerunt vir ad deum ſuũ.* Hæc vox I S, *vir*, ſæpe numero Hebraice, pro nomine diſtributiuo, ſinguli, aut vnuſquiſque, vſurpatur. Vt

Ioel.2.7. Iocl. 2. 7. *Viri in vijs ſuis gradientur*, vbi in textu Hebraico eſt dictio I S, *vir*. Quaſi dicat. *Vnuſquiſque*. Vt LXX. transtulerunt. Et paulò inferius eodem capite, vbi noſter interpres vertit; *Vnuſquiſque fratrem ſuum nõ coarctabit.* In Hebræo eſt; *Et vir fratrem ſuum non opprimènt.* Cum autem nomen diſtributivum, multos com-

Virgil.1. Aneid. plectatur, optime plurale verbum ſibi adſciſcit. Vt Pars in fruſtra ſecant. Et id genus multa, apud Latinæ linguæ auctores.

¶ Et miſerunt vaſa quæ erat in naui in mare.)

ETSI nautæ vehementer ſuſpicabãtur, illatam ipſis eſſe à Deo tempeſtatem hanc; nihilominus tamẽ, ad humana remedia confugerunt; nauim exonerantes, ac mer-

ac merces, arma, & reliqua omnia, quæ magno oneri eſſe poterāt, in mare proijcientes. *Vaſa.* HACHELIM. hoc loco, more Hebraico, ſignificat omne genus vtenſilium, inſtrumēti bellici, armorum, & nauticæ ſuppellectilis. Proijciunt (ait Hieronymus) onera in mare, vt magnitudinem fluctuum, claſsis leuior tranſiliret. Mos enim eſt nautarum pervetus, cum ſæua maris procella, aut tempeſtas increbreſcit, rerum, quæ naui aſportātur iacturam facere; vt hoc pacto nauis, pondere alleuata, ventorum vim diutius, & cōmodius ferre, & vehementes fluctuum ictus, facilius ſuperare valeat. Onere namque nimio oppreſſam, citius ac validius furētium ventorum, & maris impetus cōfringere, & ſubmergere ſolet. Quamobrem legimus. Actor. 27. *Validè autem nobis tempeſtate iactatis, ſequenti die iactum fecerunt, & tertia die ſuis manibus armamēta nauis proiecerunt.* Benedictus Arias Montanus aſſerit, nautas in hac iactura facienda non nihil religionis obſeruaſſe, vt deorum miſericordiam facilius impetrarēt; exiſtimantes proiectis in mare mercibus, atque diuitijs, deos ſuos, tamquam huiuſmodi donis affectos, demulceri, atque conciliari poſſe. Vnde mos, (inquit) ad noſtram vſque ætatem permanauit, vt turbulenta tempeſtate, non ſolum oneribus, & grauiſsimis quibuſque mercibus iactis, nauis alleuetur: ſed iniecto etiam auro, aut annulis, aut gemmis, aut alijs exigui ponderis magni tamē prætij rebus, procella ſedāda procuretur.] Hoc ex Hebraico textu colligi affirmat, in quo ſic habetur: *Ad alleuiandum deſuper ipſis*, non enim tantummodo nauim mercium, & armamentorum onere, ſed etiam ſe ipſos, peccatorum pondere grauatos eſſe, agnoſcentes; rerum prætioſarum abiectione, à dijs optatum leuamen, & ſecuram tranquillitatem obtinere nitebantur. Chriſtianis

Hiero. in hunc locum.

Actorum. 27. 18.

Montan. in hunc locum.

verò hominibus, vera Dei cognitione, atq; religione imbutis, frequentiſsimum eſt, ſi quandoque nauigantes, tempeſtatibus iactantur, præter diuorum inuocationem, animorum expiationem, votorum nũcupationem, Sanctorum corporũ reliquias, & maſſulas, ex candida cera iuſſu Summi Pontificis conflatas, ab eoque ſolenni ritu benedictas, quas vulgò, Agnus Dei, vocitamus, in mare iacere. Quarum vim, ac ſanctitatem perſentiens; ſœpiſsime pacatum redditur. Animaduertit egregie D. Chryſoſto. proiectionem mercium, & omnium armamentorũ, nihil profuiſſe ad nauis leuamen, cum in ea vnus eſſet Ionas, qui peccati ſui põdere nauem, ad naufragium vſque aggrauabat; & maris tempeſtatem commouebat. Sed audiamus Chryſoſtomum: Sed nautæ nondum agnita cauſa naufragij, nauim rerum iactatione alleuari arbitrabantur, & nihilominus nauigium turbabatur, apud ſe enim periculi ſarcinam retinebant, & magis, magiſquè Prophetæ corpore grauabantur, non corporis magnitudine, ſed peccati. Nihil enim graue, æquè & oneroſum inuenies, quam peccatum.] Hæc ille.

Chryſoſt. Homil. de S. Iona Propheta tom. 1.

¶ Et Ionas deſcendit ad interiora nauis, & dormiebat ſopore graui.)

HEbraicè: *Et Ionas deſcendit ad latera nauis.* Id eſt, ad vnum ex lateribus nauis, vt exponunt Pagninus, & Vatablus. Vt etiam Chald. *Ionas autem deſcenderat ad infimum nauis latus, qui decumbens dormiebat.* LXX. *In ventrem nauis.* Quaſi dicat: In infimam nauis partem, prope ſentinam ipſam, timore perculſus quæſiuit, & penetrauit. Qua in re exprimi-

primitur, ac ſuis quaſi coloribus depingitur, miſerrima peccatoris conditio. Proprium enim eſt, iniquorum, à Deo per peccata diſcedentium, tam vehementi ſceleris conſcientia, ac diuini vltionis timore, torqueri, eoque cæcitatis, atque amentiæ progredi, vt perinde, ac ſi diuini Numinis irã poſsint effugere, latebras, quibus ſe tueantur quæritent. Quod quidem in primi Parentis peccato videre eſt. Simul enim, atque Dei Opt. Max. præceptum tranſgreſſus fuit, ad latibula confugiens, inter denſa arborum folia, ſeſe occuluit. Cainus etiam, ſtatim fratre Abele interempto, tanto diuinæ iuſtitiæ timore, ob immane facinus, captus fuit; vt quaſi volens ab irati Dei vultu ſe abſcondere: *Ecce*, (ait) *à facie tua abſcondar, & ero vagus, & profugus in terra, omnis igitur, qui inuenerit me occidet me.* Quaſi dicat: Dignus profectò ſum, qui tui amoris, ac benignitatis beneficijs caream; ob idque tamquam timore correptus, & tremebundus, huc illucque vagabor; quærens ſicubi poſsim ſecurus conſiſtere, tuæque iracundiæ vim euadere. Cum autem te mihi infenſum tanto meo flagitio reddiderim, quo me vertã neſcio, omnibus vndequaq; rebus in meũ interitum armatis, ac conſpirantibus. Hic eſt ſanè peccati effectus, hominem quam timidiſsimum reddere. *Fugit impius*, (ait Salomon) *nemine perſequente: iuſtus autẽ quaſi leo confidens, ſine terrore erit.* Et Sap. 17. fuſiſsime hac de re pertractans ait: *Siue ſpiritus ſibilans, aut inter ſpiſſos arborum ramos, auium ſonus ſuauis, aut vis aquæ decurrentis nimium, aut ſonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium curſus inuiſus, aut mugentium valida beſtiarum vox, aut reſonans de altiſsimis montibus Echo, deficientes faciebat illos præ timore.* Sicut enim ſeruum, cui Princeps iraſcitur, reliqui omnes famuli, odio proſequuntur; quia offenſo Dño, æquum eſt

Peccantiũ timor. *Geneſ. 3.* *Geneſ. 4. 14.* *Prouerb. 28. 1.* *Sap. 17. 18. & ſequẽtibus.*

vt

vt ipſi etiam tamquam iniuria affecti ſe gerant erga nequam ſervum, ipſumq́; quoquomodo punire, ſtudeant: ità etiam eum, cui Deus propter peccata iraſcitur, omnes quodammodo creaturæ perſequuntur; & ſi clemẽtiſsimus Dñs permitteret, ſtatim de ipſo vindictam ſumerent: Attamen quoadvſque veniat dies illa iudicij magni Dei, horrenda, & amara valdè, quãdo creaturas armabit ad vltionem malorum, comprimit eas, modo ſumma Dei noſtri pietas; cũ velit omnes homines ſaluos fieri, & in ſalutis viam per pœnitẽtiam, ac veritatis agnitionem, reduci. Ionas itaque vt ad ipſum reuertamur, peccati ſui conſcius, adeò timuit inuadentis maris tamquam Dei miniſtri iracũdiam, vt in intimos nauis receſſus ſe ſe abdiderit. Qua de re ita Hieronymus: Conſcius enim fugæ (inquit) & peccati, quo Domini præcepta neglexerat, & tempeſtatem, ignorantibus cæteris contra ſe venire cernebat: ideo deſcendit ad interiora nauis, & triſtis abſconditur, nè quaſi Dei vindices fluctus aduerſum ſe ſe videret intumeſcere.] Chryſoſtom. etiam ad eumdem fere modum: Et ſicut fidelem mancipium cum ſervum fugitivum; nonnullis etiam communi Domino prætioſis ablatis, omni animoſitate contra eius retẽtores inſiſtet, nec ante derelinquit, niſi eum præſentauerit Dño: ſic etiam mare, cõſervum agnitum non alieno patrocinio, nullo poſtulato ſubſidio, ſed propria virtute commotum, vt ſibi redderetur, expoſcit.] Hæc Chryſoſto. Miranda ſanè eſt Ionæ ſtoliditas, atque amentia, qui cum tam vehementi diuinæ vltionis timore affectus eſſet, ac tàm certo in diſcrimine conſtitutus, dormire tamen, ſtertere, atque arctiſsimo ſomno opprimi potuerit. Quod quidem nõ ad animi quietem, & ſecuritatem; ſed ad mœroris maguitudinem referendum eſt. Vt ait Hieronymus, in hunc modum

Hiero. in hunc locũ

Chriſoſt. Homil. de Ion. Pro. pheta.

dum: Quod autem dormit non ſecuritatis eſt, ſed mœroris; Nam & Apoſtolos legimus in Domini paſsione, præ triſtitiæ magnitudine, ſomno fuiſſe depreſſos.] Id ipſum affirmant Theodoretus, Theophylact. Chryſoſtomus.

Theodor. Theophy. in hunc locum. Chryſoſt. Hom. ſupradicta.

¶ Et acceſsit ad eum gubernator, & dixit ei; Quid tu ſopore deprimeris?)

HEbraicè: RAB HAHHOBEL, magnus Gubernator, ideſt, Nauarchus, ſeu Princeps nautarum, ad quem, præ omnibus, nauis cura, atq; gubernatio ſpectabat. Magnus ſanè gubernator, magnaque laude dignus, qui nullà in re ſuo defuit muneri, ſed omnia ducis optimi munia excercens, de ſua eorumq; omnium quos vehendos ſuſceperat in columitate ſollicitus, huc illuc accurrens, omnia curat, & peruestigat, omnia tentat, & experitur, ne ob culpam ſuam, ſeu negligentiam, vrgenti omnes periculo, deperirent. Hic igitur cum circumquaquè anxius diſcurreret, omneſq; nauis angulos perſcrutaretur, Ionam dormientem, vel forte aſpexit, vel conſultò quæſitum inuenit, quem excitatum, hunc in modum alloquutus eſt. *Quid tu ſopore deprimeris?* Hebraicè. *Quid tibi ſoporato?* LXX. *Quid tu ſtertis?* Quæ omnia eumdē ſenſum reddunt. Et merito quidem nauis præfectus, non ſolum mirari, ſed etiam ſuccenſere, atq; Ionæ væcordiam obiurgare debuit; cum in tanto omnium periculo, tanta rerum, atque animorum perturbatione, tam horribili ventorum, & fluctuum ſtrepitu, ac fragore, alijs omnibus pro communi ſalute ſollicitis, & laborantibus, fereque iam inuadētis mortis metu exanimatis, ipſe vnus tam eſſet ſegnis, & ſtultus, vt profundiſsime dormiens, ſterteret.

validior, in mare,& ventos imperium exercens.

¶ Et dixit vir ad collegam ſuum; Venite, & mittamus ſortes, & ſciamus, quare hoc malum ſit nobis.)

HEBRRAICE. *Dixerunt vir ad proximũ ſuum.* Ideſt, vnuſquiſque. Nomen numerale, ſeu diſtributivum, Quod, vt ſuperius dictum eſt, numerum pluralem exigit. Quare hoc malum ſit nobis.) Hebr. *Propter quem, vel cuius cauſa, &c.* Proſpiciebant nautæ, nihil preces, & vota nuncupata ponderis habere; nec vllam gubernãdæ nauis artem, ſiue induſtriam prodeſſe: immò magis, ac magis tẽpeſtatis vim increbreſcere. Propterea animum cõcorditer induxerunt, propter aliquod maximum flagitium eiuſmodi tempeſtatem à dijs iratis commotam, & ipſis illatam fuiſſe. In eam etiam mentẽ venerunt, videntes forſitan Ionam ſegniter admodum in fundendis precibus ſe habere: Vel (quod ego potius crediderim) eſſe animo tam pertinaci, & ſtupido, vt noluerit Deum deprecari: Nam ſi benè Ionæ propoſitum, quod tam mordicus, & obſtinate arripuit, perpẽdatur; maximè ſit veriſimile, nullas preces effudiſſe. Cum ad Deum (vt ex hiſtoriæ contextu apparet) nuſquam per pœnitentiam, & preces ſe ſe conuerterit, donec, vel in mare ſe ſe demiſſum, vel in Ceti aluo incluſum, ſingularique Dei pientiſsimo beneficio incolũmen conſeruatũ animaduertit. Quod ſi modo nauarchi iuſſu, Dñm oraſſet, cum eſſet id maximi momẽti, Sacra Scrip. non ſubticuiſſet. Nautæ igitur ethnico more, quiſnam ille ſit, cuius culpa ſęuiſsimam tempeſtatem patiantur, ſortibus explorare decreuerunt. Ac tandem ſortitione facta, ſuper Ionam infœlix ſors cecidit: Quamobrem fuit criminis reus deprehenſus, & deſignatus.

Theophy. affirmat Ionã oraſſe Dñm, nec tamẽ exauditũ fuiſſe.

DVO

DVO hoc loco breuiter ſunt diſcutienda; alterum eſt; An vti ſortibus liceat? Et an iſti peccauerint ſortem mittentes ad flagitioſum hominem inueſtigandum? Alterum, *Quæ* forma, & modus fuerit huius ſortilegij?

¶ Sciendum eſt, triplex eſſe ſortium genus, vt docet D. Thomas: Aliæ enim ſortes vocantur diuiſoriæ, quibus vtuntur homines, vt ſciant, quid, cuique ſit tribuendum. His ſortibus vtuntur in controuerſijs, & litibus dirimendis; in hæreditatibus, poſſeſsionibus, lucris, & alijs bonis communibus diuidendis, in honoribus, dignitatibus, & publicis adminiſtrationibus diſtribuendis; in magiſtratibus eligendis, & *alijs* rebus diſcernendis: Vt ſi duo proponãtur æque idonei, & digni, vel æque indigẽtes, & eorum, alterutri ſit ius, vel aliud emolumentum conferendum, ſolet lis, & controuerſia ſorte componi, & dirimi. Et hoc genus ſortiũ, nec iure naturali, nec ciuili eſt prohibitum. Quod plane colligitur ex l. Si cum ambo. ff. de iudicijs. l. Si duobus. C. Communia. de legibus. De his ſortibus ſcribit Beatus Auguſtinus in epiſtola. 180. ad Honoratum. vbi ait: Si inter Dei miniſtros ſit diſceptatio, qui eorum, tempore perſequutionis maneant, ne fuga ſit omnium, & qui eorum fugiant, ne morte omnium, deſeratur Eccleſia, ſi hæc diſceptatio aliter non potuerit terminari, quantũ mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant, ſorte eligẽdi ſunt.] At vero in electionibus Eccleſiaſticis, ad dignitates, officia, adminiſtrationes, & beneficia Eccleſiaſtica, ſortes iure Canonico prohibentur. Nam in c. Eccleſia. de ſortilegijs in fine dicitur: Sortis vſum in electionibus, perpetua prohibitione damnantes. In electionibus autem ad dignitates, & adminiſtrationes, ciuiles, ſors nõ prohibetur, neque in iudicijs ciuilibus, neque

2.2. quæſtio. 95. artic. 8.

neq; in litibus,& cauſis clericorum ad temporalia pertinentibus eſt interdicta, vt ait Abb. cap. Eccleſia. de ſortilegijs.

¶ Aliæ ſortes dicuntur conſultoriæ, quibus diuina voluntas exquiritur, vt ſciatur quid ſit faciendum, quid fugiendum: quo ſortium genere ſœpe vetus Hebræorum populus vtebatur; eo etiã vſi ſunt Apoſtoli Actor. 1. cum Mathiam Apoſtolum in locum Iudæ proditoris ſorte elegerunt, & Ioſue. 7. iudicio ſortiũ punitus fuit Acham. Saul quoq; ſorte deprehendit filium ſuum Ionathan mel commediſſe contra Regium edictum. 1. Regum. 14. Vnde in his ſortibus non ſemper peccatum committitur, vt ſtatim dicemus. *Actor. 1.* *Ioſue. 7.* *1. Reg. 14*

¶ Aliæ ſortes diuinatoriæ appellantur, quibus aliqui vtuntur, vt ſciant futura, & occulta: Cum obſeruatis, & inſpectis ſortibus, futura prænuntiantur, vel aperiuntur occulta; vtpote, ſi modo ſic, modo aliter, tabula, taxilli, cartæ, aut grana tritici, vel fabæ decidant, fortuiti rerum euentus prædicũtur, aliaque huiuſmodi multa fiunt vaniſsima, ad diuinationem ſigna. Et hoc genus ſortiũ iure Canonico prohibetur: quod ex Gentilium vana ſuperſtitione dimanauit. In ſortibus etiam diuiſorijs peccatum eſt, ſi quis eis vtatur, ac ſi fortunæ vel ſtellarum vi dirigantur, & temperentur. In cõſultorijs peccatũ mortale eſt, ſi per ſortes à dæmonibus ſpectetur euentus; ſi à dæmone cõſilium per ſortes quæratur. Item ad eis licitè vtendum, hæc requirũtur: Primo, Quod intercedat neceſsitas; Secundo vt fiant cum debito Dei honoris cultu; Tertio, Quod diuina oracula ad ſpiritualia, non ad temporalia, & invtilia conſulantur: alioqui enim eſſet Deum tentare, & ex conſequẽti peccatum mortiferum. Et ita D. Augu. epiſt. 119. ait: His, qui de paginis Euangelicis ſortes legunt, & ſi op-

tandum ſit, vt id potius faciant, quam ad dæmonia conſulenda concurrant, mihi tamen diſplicet iſta conſuetudo, ad negotia ſæcularia, & ad vitæ huius vanitates, diuina oracula velle conuertere.] Hæc omnia ex D. Thom. doctrina exhauſimus: Quam elucidans Cardinalis Caietanus annotat, oportere, in ſorte diuidendis dignitatibus temporalibus, vt ij, qui ſortibus ſubduntur, viri ſint virtute præditi, & ad ipſas dignitates, aut Magiſtratus capeſcendos idonei: ſecus enim ſi promiſcue, & ſine delectu omnes, tàm probi, quàm mali admittantur, peccatum eſt vti ſortibus: non quidem ad ſuperſtitionem ſpectans, ſed ad fatuitatem, cum vergat in commune Reip. damnum; quam hoc modo improborum hominum regimini, & gubernationi ſœpe ſubdi neceſſe ſit. In dignitatum vero ſpiritualium diuiſione, nullus ſortibus locus eſſe poteſt, ex iuris Pōtificij pręſcripto, cap. fin. de ſortilegijs. Cum ſint Eccleſiæ electiones, diuini ſpiritus inſtinctu, celebrandæ. Cauſam huius diſcriminis, quod intercedit inter diuiſiones temporalium, & Eccleſiaſticarum dignitatum, aſsignat doctè, & luculenter Caietan. eodem loco, ad quem lectorem mittimus, ne inſtituti noſtri cācellos tranſgredi videamur.

EX dictis ſatis apertè colligitur, nō fuiſſe hos nautas à peccato immunes, ſortes mittendo. Cum enim eſſent Ethnici, Idolorum cultui addicti, omnia fato, & ſtellarum virtuti tribuentes, plurimum ſuperſtitionis hac in re obſeruaſſe credendum eſt. Clementiſſimus tamen Dominus, qui pro ſua immenſa bonitate, & ſapientia, poteſt, ac ſolet ex malis, bona plurima elicere, ipſas ſortes (nulla habita nautarum ſuperſtitionis ratione) ita direxit, vt conſuluerit, & Ionæ ſaluti & navis incolumitati, & Niniuitarum vtilitati: & demum

ſuam,

ſuam potentiam,atque pietatem manifeſtiſsimis ſignis; maximiſque prodigijs patefecerit. Ionas enim ſortibus proditus, ad ſceleris ſui confeſsionem, & pœnitudinē reuocatur: Nauis, proiecto Iona, tranquillitatem adipiſcitur: Nautæ, veri Dei cognitione idola deteſtantes, imbuuntur: Niniuitæ, ipſiuſmet Ionæ à Ceto deuorato, & evomito monitis & clamoribus, ab impietate, ad melioris vitæ inſtitutum, traducūtur. Vide quot bona, ex hoc vaniſsimo nautarū facinore, Deo annuente, promanarunt. Non poſſum ſilentio præterire, quod ait Benedictus Arias Mōtanus in hunc locum: Sacram Hiſtoriam ſubindicare, nautas, videlicet, ne quemquā caſu, & fortuna per ſortes deprehenſum, temere condemnarent, haud vnica ſortitione cōtentos fuiſſe; ſed ad rem optimè explorandam, bis, & ter, & pluries ſortem proieciſſe; pro certo habentes, quod ſi toties repetita ſors, in vnum, & eumdem recideret, id non fortuito euentui, ſed diuino conſilio tribuendum eſſet. Sicq́, Ionæ contigit, Deo diſponētè: quoties enim ſortis aleam ſubijt, toties ab ipſa peccati reus, patefactus fuit.

¶ De modo autem, & forma huius ſortitionis, nihil certi affirmare poſſumus, nec ex ſacro contextu colligere. Quapropter apud diuinarum litterarum interpretes, nec vllum hac de re verbum, ſcriptū reperio. Fuerunt ſiquidem apud veteres, varij ſortiendi ritus. Romani enim, tàm in iudicijs, quam in ſuffragijs ferendis. vtebantur lapillis, ſeu calculis, vel etiam fabis, (teſte Plutarcho) candidis, & nigris in vrnam iniectis, ac nominibus ſcriptis illorum, qui fœlicē, vel iniquam fortunæ cōditionem erant ſubituri. Candidus etenim lapillus ſortito obueniens, fœlicitatem; ater vero condemnationem adiudicabat. Sic Ouidius. *Plut. lib. de educ. liberis.* *Ouid. 15. Metam.*

Mos erat antiquis niueis, atriſque lapillis
His damnare reos, illis, abſoluere culpa.

Idem affirmat Liuius lib. 2. dec. 3. Hinc ortum habuit, vt fauſti dies, candido notarentur lapillo, infauſti, atro. Vnde Perſius Satyra. 2.

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.

¶ Hunc ſortiendi modum, obſeruaſſe Apoſtolos in Mathia ad Apoſtolicũ munus eligendo, ſignificat Ioannes Ganneius, his verbis: Forſan nom malè putem, nihil aliud Apoſtolos hic ſortitos eſſe, quam eorum nomina inſcripſiſſe, & in vrnam miſiſſe; Deumque rogaſſe, vt eius nomẽ prius exiret, quem aptiorem huic muneri ſciret.] Eraſmus etiam, illud de Zacharia Luc. 1. *Sorte exijt vt adoleret incenſum*, ſic interpretatur: *Sors exijt*. Quaſi noſter interpres ſignificare voluerit ſortionem illam, factam fuiſſe per ſortes in vrnam miſſas; licet ex Græco contextu, nihil de modo ſortiẽdi eliciatur. Qui ſic habet: *Sortitus eſt, vt adoleret ſuffitum*. Verum idem eſt omnino ſenſus, cum dicimus; ſorte exijt. Cum enim aliquis per ſortes in vrnã miſſas, ad aliquid eligitur, non ſolum ſortem illius exiſſe dicimus, ſed ipſum etiam per ſortẽ exiſſe; eo quod ex altera vrna, nomen eius deſcriptum depromatur. Alexã. ab Alex. lib 5. Geni. dier. c. 8. aſſerit eodẽ modo in Olympicis ludis, athletas pugnaturos, pares eligi cõſueuiſſe: Sorte, quoquè (ait) educi ad pugnandũ, paria athletarum, & de loco interſe pugiles deſcernere, exemplis ſœpe probatum eſt. Quæ ſortitio fiebat, vt calculis in vrnam coniectis, binæ cõpares litterę, inſcriberẽtur; quiq; eductis ſorti-

Gann. in Act. Apoſtolorum. Vide Frãciſcũ Riberam in c. 2. Apoc. ſuper illa ver. dabo ei calculum candidum. Eraſm. in Adagijs in verbo, Album calculum addere, & creta notare. Sixtũ Seneuſ. lib. 2. Bibliothoca in verbo Calculus. Alexã. ab Alex. lib. 5. cap. 8.

rtibus pares ſortiti erant, inuicem committerentur.] Idem habetur apud Cæl. Rhodi. lib. 22. cap. 18. lect. ntiq. Idem etiam fere de Cytharædis in ſcœnam proituris, videtur innuere Sueton. in Nerō. cap. 21. dum it: Ac ſine mora, nomē ſuum in albo profitentium cyharædorum, iuſsit aſcribi, ſorticulaque in vrnam cum æteris demiſſa, intrauit ordine ſuo.] Quo alluſsiſſe Tertullianum lib. de ſpect. cap. 16. affirmat eius ſcholiaſtes Iacobus Pamelius. Quidquod ipſe idem Pamelius illud Prouerb. 16. 33. *Sortes mittuntur in ſinum*; ſic interpretatur, ideſt, in vrnam. Vox enim Hebr. H E K ſignificat non ſolum ſinū, quæ eſt pars corporis media, & intima, vel gremium, ſed etiam receſſum quempiam, & locum intimum, & abſconditum. Vnde non incongruè vrnæ, vel vaſi cuilibet, in quo ſortes abſcōduntur, adaptari poteſt. Eo ſpectat, quod dixit Plautus: Ego ſic agam, conijciam ſortes in ciſtellam, & ſortiar tibi, & Chalino. Sinus, vel ſinum in neutro genere, teſte Varrone, lib. 4. de ling. Lat. genus eſt vaſis, ad vinum, vel lac deferendum aptum. Ita Virgil. Eclog. 7. *Prou. 16.*

Sinum lactis, & hæc te liba Priape quotannis.
Expectare ſat eſt.

Certe galea, vice ciſtellæ, aut vrnæ, ad huiuſmodi ſortitiones vſos fuiſſe olim viros militares, oſtendit Virgil. lib. 5. Aeneid.

Conuenere viri deiectamq; ærea ſortem
Accepit galea, & primus clamore ſecundo
Hirtacidæ ante omnes exijt locus Hypocoontis.

Horatius lib. 3. Od. 1. de æqua omnibus moriendi ſorte,& ineuitabili neceſsitate, in hunc modum philoſophatur.

Aequa lege neceſsitas
Sortitur inſignes & imos,
Omne capax mouet Vrna nomen.

¶ Idem etiam lib. 2. Od. 3.

Omnes eodem cogimur: Omnium
Verſatur Vrna, ſerius ocyus
Sors exitura: & nos in æternum
Exilium impoſitura cymbæ.

¶ Quibus Horat. ad vetuſtiſsimum ſortiendi morē, nominibus in vrnam miſsis alludens, videtur aſſerere; mortem quaſi vrnam eſſe omnium mortalium; ex qua reuolutis nominibus, ſors citius, vel ſerius moriendi, ipſis obtingit; vnde vna ex Parcis, vocabatur *Lacheſis*, ideſt, ſors, à verbo *lacheo*, hoc eſt,ſortior. M. T. Cic. in Verr. de iure dicundo ita ait: [Quod ab eo pridie cū multis lacrymis cum oraret, atq; obſecraret, Heraclius impetrare non poterat. Ideo poſtero die venit in mentem,è lege Rupilia ſortiri oportere,educit ex vrna tres, his vt abſentem Heraclium condemnent imperat.] Et paulò poſt agēs de Sacerdotum Siculorum initiatione: Iubet ille ſibi legem legi: recitatur:in qua ſcriptū erat, vt quot eſſent renunciati, tot in hydriam ſortes conijcerentur: cuius nomen exiſſet, vt is haberet Sacerdotium.]

Leui. 16. De varijs modis ſortiū illici- ¶ Hieronymus ab Oleaſtro in cap. Leuit. 16. vbi ſorte definiri pręcipiebatur,de duobus capris,vter eſſet immolandus,& vter in ſolitudinem relegandus, cenſet eiuſmodi ſortitionem factam à Summo Sacerdote, per feſtu-

feſtucas,ſeu virgulas, alias alijs longiores. In hac autẽ ſortitione, ſi cõiecturis eſt locus, exiſtimo,à nautis veterrimum morem,ſortes mittẽdi in vrnam, obſeruatum fuiſſe; atque atrum lapillum ſemper Ionæ obueniſſe. Quamobrem ſons & ſceleris auctor,ab omnibus declaratus fuit. Idem ſentiſſe videtur Aurel. Prudent. hanc eamdem deſcribens hiſtoriam Cathemerinon.

tarum ad diuina tamẽ ſpectãtium, vide præter alios Martinum del Rio l. 4. diſquſit. Mag. c. 2 q. 7. ſect. 3

Iuſſus perire ſolus è cunctis reus
Cuius voluta crimen vrna expreſſerat
Rotatur. &c.

¶ ET dixerũt ad eum, indica nobis, cuius cauſa malũ iſtud ſit nobis: quod eſt opus tuũ? quæ terra tua, & quo vadis? vel ex quo populo es tu?)

HAEC eſt prima ſingularis nautarum erga Ionam amoris, & humanitatis ſignificatio. Qui ipſum iam toties per ſortes, deorum iudicio condemnatum, ac tacitè crimen ſuum confitentem, non ſtatim deuouerunt, aut in mare præcipitarunt, ſed vlterius tamquam pij, & æqui iudices, explorant, inquirunt, percontantur. Quod egregiè perpendens Theophylactus ait: Intuere hic, barbarorum hominum æquitatem. Nõ enim ſtatim vt agnouerunt Ionam auctorem eſſe turbinis, & tempeſtatis, agreſtibus in ipſum moribus ferebantur: Cæterum blande, & mãſuete interrogant, cuius cauſa malum hoc, ideſt, afflictio iſta, ex quo peccato abs te commiſſo in nos, venit? Percontantur autem, vt vbi didicerint delictum, experiantur expiare, & emendare. ¶ *Indica nobis.* Hebr. *Indica obſecro, nobis.* Quibus oſtenditur, quam blandè, &

benignè Ionam alloquantur. Quatuor ab eo exquirũt: Primum, cuius cauſa malum iſtud ſit nobis. Hoc eſt, quodnam facinus perpetraſti, propter quod tam ſæua iactamur tempeſtate. Explorato flagitio putabāt remedio aliquo poſſe expiari, deoſque placare. Quia vero ab aliquo, criminis confeſsionem extorquere nō facile eſt: ſecundo interrogant. Quod opus tuum? Ex arte enim, quam quis exercet, facile colligi poteſt, qua in re ab ipſo peccatum ſit. Sunt profectò quædam artes, quæ vix ſine magno ſcelere tractari poſſunt, vt fœneratorum, quorum quæſtus plerumq; damnantur: Quædam ſunt, ſuapté natura nefariæ, vt Magorum, Prædonum, Siccariorum, & quæ ad impietatem, vel hominum perniciem referuntur. idcirco Ionam ſciſcitantur, Quid illi artis eſſet? Num tam improbum vitæ genus profiteretur, vt deos ſibi infenſos habere meruerit. Tertio quærunt: Quæ terra tua? Cuias es? Nam ſi ex tua arte, quale ſit facinus deprehendi non poſsit, ſaltim indica nobis, ex qua ciuitate ſis oriundus? cum ex illorum, quibus cum vixeris conſuetudine, mores tuos, geſtaque venari oporteat. Poſtremo quærunt: *Quo vadis, vel ex quo populo es tu?* Hebraicè: *Et vnde venis?* Ita interpretatur Pagninus, Vatabl. Benedictus Arias Montanus, Tigurina. LXX. *Vnde venis? & quo vadis?* Quaſi dicat. Non ex loco, vbi quis natus eſt, ſed in quo educatus, ipſius vitæ rationem, expendi neceſſe eſt: id circo auemus ſcire, vnde venias? hoc eſt, in qua hactenus vrbe, ſeu oppido commoratus ſis: qua cum gente fuerit tibi conuerſatio, & conſortium? Optime vero mihi videtur noſter interpres tranſtuliſſe; *Et quo vadis?* (quod etiam habet Græca Editio) immò vtrumq; eos interrogaſſe crediderim. *Vnde venis? & quo vadis?* Eſt enim hoc genuinum illorum; qui in magna animi pertur-

perturbatione, & diſcrimine verſantur, in huiuſmodi interrogationes prorumpere. Quale illud eſt Virgilianum à Divo Hieronymo etiam citatum. 8. *Aenei.*

Iuvenes quæ cauſa ſubegit
Ignotas tentare vias? Quo tenditis? inquit
Quod genus? Vnde? Domo? pacem ne infertis?
an arma?

¶ Ex fine enim, & ſcopo humanarum actionum conditio pendet. Denique hæc tam accurata inquiſitio eo ſpectat, vt (quãdoquidem maximi alicuius flagitij grauitate puniuntur) explorare valeant; an illud priuatum ſit, & Ionæ proprium: an vero publicum, & à ſuis contribulibus populoque promanans. Ob id enim non ſolum de ſua religione, & arte inquirunt, ſed etiam de ſua patria, & cognatione.

ET dixit ad eos: Hebræus ego ſum, & Dominum Deum Cœli ego timeo, qui fecit mare, & aridam.)

IAM incipiunt illuceſcere diuinæ bonitatis radij, Ionæ animũ ad pœnitentiam diſponentis, & mollientis. Is enim nullo modo audet peccatum ſuum excuſare, aut contegere; ſed ingenuè illud fatetur; atq; exponit, ſe nullius, vel hominis, vel loci, vel gẽtis ſcelere obſtringi; ſed quia veri, ac Præpotentis Dei imperium detrectauit, munuſq; vaticinãdi impoſitum deſeruit, adeò ſibi diuinum Numen iratum eſſe; vt tanti facinoris vindicandi gratia, eiuſdem Summi Dei iuſſu (cui mare, & venti, & omnia ad nutum obediunt) ſæuiſsima tempeſtas fuerit concitata. Sed perpendamus ſingula.

Hebræus

¶ Hebræus ego ſum.)

HIS verbis, reſpõdet illis quæſtionibus: *Quæ terra tua? vnde venis, vel ex quo populo es tu?* Nam cum ſe Hebræum profiteatur, indicat aperte, ex gente, & regione Iudaica eſſe oriundum, atque profectum. LXX. *Seruus Dei ego ſum.* Quam interpretationem ſequuntur Theophy. Theodor. Clemens Alexan. & fere omnes Græci Patres. Hanc interpretum diuerſitatem, ex ſimilitudine litterarum Daleth, & Res, ortum habuiſſe exiſtimare poſſumus. Nam pro G H A B R I, ideſt, Hebræus, vt legit noſter interpres, L X X. legerunt G H A B D I, hoc eſt; ſervus eius, ideſt, Domini. Verum germanior eſt, vt patet, noſtrę Editionis lectio; quã confirmat etiam Chaldaica, quæ ſic habet: *Iudæus ſum ego.* Interrogatus enim Ionas de patria, & genere, & reliquis, ad omnia preſſè admodum, & ſuccinctè reſpondet; & cum ſequẽtibus verbis. (*Et Dominum Deum Cœli ego timeo*) ſignificet ſe eſſe Dei ſervuum, vt mox explicabimus. Res eſt apertiſsima, ſe Hebræum in primis profiteri voluiſſe; quo, vt dictum eſt, tribus illis quæſitis, de patria, regione, & gente ſatisfaceret. Notat hoc loco D. Hieronym. non dixiſſe, Iudæus ego ſum, ſed Hebræus, vſum, cõmuniori, & notiori nomine apud omnes. Nam Iſraelitæ non fuerunt appellati Iudæi, niſi poſt diuiſionem duodecim tribuum. Benedictus Arias Montanus ex ſignificatione nominis, Hebræus, colligit Ionam crimen ſuũ ſubindicare voluiſſe. Hebræus enim idem eſt, quod Latinè tranſitor, à verbo G H A V A R, quod ſignificat, tranſire, prętерire, trãsgredi. Vnde hoc nomẽ impoſitum eſt Hæbræis, vel à Sem, Noe filio, cuius poſteri Euphrate fluvio traiecto, nouas ſibi ſedes quæſiuerũt, hac de cauſa appellati, filij Heber. Geneſ. 10. 12.

Theophy. Theodor. in hunc locũ. lib. 5. Strom.

Geneſ. 10. 21.

10. 21. Vel quod probabilius eſt, ab Abraham, qui eo quod ex Chaldæorũ regione in terram Chanaan, magnum flumen tranſgreſſus commigrauit, à Chananęis, & Phœnicibus dictus eſt Hebræus, hoc eſt, tranſitor. Geneſ. 14. 13. *Nunciauit Abram Hebræo*, vbi LXX. verterunt. *Abram tranſitori*: Quaſi dicat Abraham illi tranſfluuiali; ſicut modo aliquē nominamus Tranſalpinum, Tranſmontanum, &c. D. Auguſt. quæſt. 29. in Geneſ. ita legēdum cenſet: Nunciauit Abraham transfluuiali. Cuius hæc ſunt verba: Transfluuialem Abraham appellatum, etiam Græca exemplaria ſatis indicant: ſed cur ita appellatus ſit, hæc videtur cauſa: Quod ex Meſopotamia veniēs, tranſito flumine Euphrate, ſedes cōſtituit in terra Chanaam, & trāsfluuialis appellatus eſt, ex ea regione vnde venerat.] Hæc ex Auguſt. Cui adhæret Philo lib. de migratione Abraham, & Rabbi Selomo. Vide Genebrard. in Chronologia anno ab orbe condito 1724. in Heber. 14. Quare ex Montani ſententia, Ionas non tàm genus ſuum, quam culpam detegere hoc nomine voluit; & oſtendere diuinum mandatum à ſe ſtudioſe præteritũ fuiſſe. Nam verbũ GHAVAR, vnde nomen Hebræus, deducitur, nō ſemel in ſacris libris ad diuinarum rerum contemptores, & tranſgreſſores, denotādos, vſurpatur. Ioſue. 7. 10. *Peccauit Iſrael & præuaricatus eſt pactum*. Hebr. ſic habetur. *Trāſgreſſi ſunt pactum meum*. Et inferius verſ. 15. *Quoniam præuaricatus eſt pactum Domini*. Hebr. *Quoniam tranſgreſſus eſt pactum Domini*. Ierem. 34. 18. *Qui præuaricātur pactum meum*, ideſt, transgrediuntur pactum meum. Hæc tamen Montani opinio, quam ſit vero ſimilis, lectoris eſto iudicium.

Geneſ. 14 13.

De nomine Hebræus, vide D. Auguſti. lib. 16. de Ciuita. Dei. cap. 3.

Ioſue. 7. 10. *&* 15.

Ieremias 34. 18.

¶ Et

¶ ET Dominum Deum Cœli ego timeo.)

LXX. habẽt, Dñm Deum cæli ego timeo.

2. 2. q. 19. art. 9 & q. 18. art. 2.

HIS verbis reſpondet Ionas ad eam quæſtionem: Quodnam eſt opus tuum? In qua quæſitũ ab eo eſt, de religione, & artis profeſsione: cui ſatisfacit, affirmãdo ſe eſſe Dei omnipotentis ſervum, atque cultorem; hoc enim ſignificat verbum, *timeo.* Quod in ſacris litteris ad pium Dei cultum, & venerationẽ refertur. Latria ſi quidem ex vi nominis denotat vehementiam, & intentionem quandam timoris, qui promanat ex perfecta Dei cognitione. *Quare* D. Thom. doctiſsime, Dei honorem, & reuerẽtiam refert ad donum timoris. Atque hæc ſignificatio, à Latinis (etiam prophanis auctoribus) recepta fuit. Ouid. 5. Metamorph.

Emathion æqui cultor timiduſque deorum.

Et Faſtor. 5.

Ille memor ritus veteris, timiduſq; deorũ ſurgit.

Ideſt, ſervus, & cultor deorum. Perſ. Saty. 2.

Ecce auia, aut metuens divum matertera, cunis
Exemit puerum fronteḿq; atque vda labella
Infami digito, & luſtralibus ante ſaliuis,
Expiat.

Matth. 4. 10.

Deut. 6. 13.

Pſal. 110 10.

Hoc eſt, auia, vel matertera diuorum cultrix, valdèq; religioſa, atque cæremoniarum obſeruantiſsima. *Qua*re in ſacro eloquio ſœpiſsime, timor ſumitur pro Dei adoratione, & cultu. Math. 4. 10. *Deum tuum adorabis.* Quod ita habetur in Deut. vnde id ſumptum eſt; *Deum tuum timebis.* Pſalm. 110. 10. *Initium ſapientiæ timor Domini.* Per ſapientiam intelligunt ſacri expoſitores, diuinam legem, quæ Decalogo continetur; cuius primum, ac po-

ac potiſsimum præceptum eſt; de nõ habendis dijs alie-nis, vitandaq́; idololatria, ac de vero Deo colendo, & adorando. Deuter. 5. 7. Quoniam autem Dei adoratio & cultus non modo interiori animi affectu, ſed etiam externis ſignis, & ritibus exhibendus eſt, vtrumque timoris nomine continetur. Vt Pſal. 5. 8. *Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo*. Ideſt; ſacrificijs, oblationibus, ac cæremonijs à te præſcriptis, ijs, qui ad templum ſanctum tuum accedunt, vt te adorent, ac venerentur. Ita, & ſanctiſsimus Iob non ſolum ſimplex, & rectus, ideſt, iuſtus, erga proximum deſcribitur; ſed etiã timens Deum, & recedens à malo; hoc eſt, Deum colens, eiuſque mandata obſeruans. Et de Simeone, qui Chriſtum in vlnas accepit, dicitur Luc. 2. 25. *Et homo iſte iuſtus, & timoratus*. Græce, *Eulabis*. Ideſt, pius, & religioſus Dei cultor. Quare Ionas, agẽs hoc loco de Deo vero, cuius ſe cultui, & religioni adſcriptum profitetur, apponit nomẽ ineffabile I E H O V A H, quod eſt Dei proprium, immenſam eius maieſtatẽ exprimẽs. Vocat autem eum, Dñm Cœli, quo oſtendat, longiſſime differre à dijs gentiũ fallacibus. Iuxta illud Pſal. 112. 5. *Quis ſicut Dñs Deus noſter, qui in altis habitat*. Et Pſal. 113. 11. *Deus autem noſter in Cælo, omnia quæcumq́; voluit fecit*. Et Pſal. 10. 4. *Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo ſedes eius*. Vide etiam quo pacto Ionas vt pote in ſacris litteris verſatus, naturæ ordinem obſeruet, dicens: *Qui fecit mare, & aridam*. Nam initio naſcentis mundi, terra non prius extitiſſe dicitur, quam aquæ, (quibus contecta erat) in locum vnum congregarentur, ſede ac lege ipſis à Deo præſcripta, quam nõ transgredientur, neque conuertentur operire terram. Vel etiam prius meminit maris quam terræ, vt indicet mare, cuius grauiſsima tempeſtate iactabantur, æque

Deo

Deu. 5. 7. *Pſal. 5. 8.* *Iob. 1. 1.* *Luca. 2. 25.* *Pſal. 112. 5.* *Pſal. 113. 11.* *Pſal. 10. 4.* *Pſal. 103. 9.*

Deo cæli ſubeſſe, ac cætera elementa. Tum etiam, vaniſsimam eſſe Gentilium religionem, præſertim nauigantium; qui in primis obſeruant, & venerantur Aeolum, Neptunum, Nereum, aliaque id genus portenta, quæ maris numina appellant. Non poſſum non magnis laudibus efferre hanc Ionæ profeſsionem, qui intrepido corde,& ore, corā Ethnicis hominibus, à Dei Opt. Max. cognitione,& veneratione abhorrentibus, ipſius præpotentem virtutem,& maieſtatem mirifice confitetur, extollit, prædicat. Theod. Mirus porro Propheta, dignus qui omnibus laudibus ornetur: capitis cōdemnatus, præco fit poteſtatis Dei Omnipotentis,omnium rerum fabricatorē,& Dominum appellans.] Ita etiam Theophylact. Admiratione, (inquit) dignus eſt Propheta, vt qui morti proximus exiſtens, prædicet Dei potentiam,& nauticis creaturarum,& idolorum cultoribus, reuelet magnificētiam eius.] Quamobrem exiſtimo diuinum ſibi fauorem,& gratiam conciliaſſe. Eſt namque actio hæc, Deum confitendi publice, quando opus fuerit, ita ad veram religionem ſpectans, vt abſq; ea de Deo bene mereri nemo poſsit. Luc. 12. 8. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus,confitebor & ego eum coram Patre meo.* Et Rom. 10. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem.*

Luc. 12. 8.
Rom. 10. 10.

¶ Tandem Ionas ſe Dei Prophetam eſſe, & qualc eſſet ſuum flagitium detexit: affirmans ſe, ne diuino præcepto obediret, in Tharſum fugere decreuiſſe; atq; ob id tempeſtatem à Deo fuiſſe concitatam. Hoc apertiſsime colligitur ex verbis,quę ſtatim ſequuntur in ſacra Hiſtoria: Cognouerunt enim viri quod à facie Dei fugeret, quia indicauerat eis. Et ſic reſponſum fuit ad quæſtionem: Indica nobis cuius cauſa malum iſtud ſit nobis?

¶ ET

¶ ET timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc feciſti?]

AVDITA Ionæ confeſsione, expauerunt viri vehemẽter, magnoque timore perculſi ſunt: Quod ſibi quiſque non ſemel deliquiſſe, vt Ionas, ſed ſœpiſsime diuinum imperium voluntatemq; violaſſe, conſcius eſſet. Conſideranda tamen ipſorum eſt maxima benignitas, qui in Ionam tantæ calamitatis auctorẽ, iam conuictum, & declaratum, non ſtatim populari tumultu irruentes ſcommatis, pugnis, fuſtibus, ferro debachãtur, ſed tantummodo blande obiurgant, dicẽtes; Quid hoc feciſti? Quaſi dicerent: Debueras quidem Dei omnipotentis imperio obtemperare, tu, qui eius tantam virtutem prouidẽtiam, maieſtatem, & ſæueritatem, probe noras: At cum ſcires te, eius, qui terræ, mariſque Dñs eſt, non poſſe manus effugere; miramur certè quamobrem, nos inſontes, & tanti criminis ignaros, volueris certiſsimo periculo obijcere. Quid, quæſo, mali in te commiſsimus? Qua te affecimus iniuria; aut qua in re tibi moleſti fuimus?

Quid faciemus tibi, & ceſſabit mare à nobis? Quia mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos.)

ECCE tertium horum virorum pietatis, ac benignitatis argumentum: non enim audent in Ionam ſententiam ferre, quamuis eſſet ipſum condemnandi apertiſsima cauſa, ſignisq; a Deo manifeſtiſsimis confirmata: præſertim cum mare, in ſingula momenta magis intumeſcens, cõtra eos fureret. Verũtamen, ipſi tãquam prophetę, de ſe ipſo iudiciũ deferunt, quippe qui culpæ ſuæ, & religionis conditionẽ, optime noſſet. Cõſulitur ergo, quo pacto ipſe, & ſocij incolumes euadere queãt: Num reduci eum ad terram operæ prætium eſſet? Num

vota

vota communiter pro ipſius ſalute ab omnibus nuncupari, & ſolui oporteret? Num certis quibuſdam precibus,& ſacrificijs, ipſius crimen expiandum, diuinumq; Numen placandum eſſe, intelligeret? *Et ceſſauit mare à nobis.* Hebr. *Et ſilebit mare deſuper nobis.* Quo indicatur mare ipſum, vt Dei lictorem,terribili fluctuum fremitu, atque ictibus; tamquam clamoribus quibuſdam, ipſos vrgere; poſtulans ad ſupplicium fugitivum Prophetam, & diuinæ voluntatis præuaricatorem. Mare
Geneſ. 8. 5. ibat.] Phraſis vſitata continuum incrementum ſignificans, vt Geneſ. 8. 5. *Aquæ ibant, & decreſcebant.* Virgil. 4. Aeneid.

——— *It ſtridor, & altę*
Conſternunt terram, concuſſo ſtipite frondes.

It ſtridor, ideſt, creſcebat. Et intumeſcebat.] Hebr. VE SOGHER. Turbabatur, turbinem concitabat. Varablus: Tumultuabatur.

Theophylactus: Poſt ſortem vehementior impetuoſiorque tempeſtas exorta eſt; mare enim ibat, hoc eſt, plus agitabatur, & intumeſcebat. Quædam hic exemplaria pro, ibat, Admodum concitabatur, habent. Hoc eſt, horrendum ſtrepebat, tremendum murmur edebat, quaſi fluctus interſe mutuo naui illiſi eſſent, atque hi poſt ſortitionem magis tumultuati ſunt; Deo palam indicante, per quem iſta prouenerit afflictio.]

¶ ET dixit ad eos: tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit mare à vobis: ſcio enim ego, quoniam propter me tempeſtas hæc grandis venit ſuper vos.)

IAM intueri iuvat, in Iona hactenus tam timido, tam excorde, tamquè cõmunis periculi negligenti, admiran-

mirandam,& omni laude dignam magnanimitatem, & dilectionem erga ſuos contubernales, pro quorum ſalute,& in columitate mortem oppetere libētiſsime ſtatuit. Nam maiorem hac charitate nemo habet, quam vt animam ſuam ponat, quis pro amicis ſuis. Hoc eodē zelo,& charitatis flamma accenſus Dauid,cum teterrima peſtis, Deo iubente, in populum graſſaretur, dixit: *Ego ſum qui peccaui, & ego inique egi, iſti, qui oues ſunt, quid fecerunt? Vertatur obſecro manus tua contra me, & contra domum patris mei.* Divus etiam Paulus cupiebat, anathema eſſe pro fratribus ſuis. Ita noſter Ionas, ad meliorem frugem reuerſus,ac diuinæ pietatis luce perfuſus, vitam profundere, ac ſe deuouere mavult,quam ſocios ſuos deperire: quos ſic affatur: Scio mei flagitij cauſa hāc vobis tempeſtatem inflictam: Aequum profecto eſt, vt ſolus ego pœnas luam; idcirco mari me committite, quod cum me ſolum expectat,tāquam Dei vindex, me vno abſumpto, ſtatim manſueſcet; trāquillumque reddetur. Theoph. Talem ſeſe gerit bonis cōſilijs prædita anima: cognito peccato ſuo, rubore ſuffunditur Propheta; quod deliquerit, non morem gerens Deo; nō ignorans autem,quod mare obtemperet, ſeruiens diuino mandato, ſe ipſum inobediētem Deo, morte condemnat.] Hierony. Similiter hunc ſenſum reddit verborum Ionæ: Cōtra me tempeſtas detonat, me quærit,naufragiū vobis minatur, vt me prehendat. Me prehendat,vt mea morte viuatis. Sic in maria,libamina fundite, tempeſtas, quæ propter me ſæuit contra vos,me moriente,ſedabitur.] Animaduerſione etiam dignum eſt,Ionam vehementi ſui ſceleris dolore,& diuinæ vitionis timore perculſum, non ſe in mare præcipitem dediſſe, aut alio pacto mortem ſibi conciuiſſe:

Ioan. 13.

2. *Regum* 24. 17.

Theophy. in Ionam

D. Hiero. in Ionam

Mos erat antiquis niueis, atriſque lapillis
His damnare reos, illis, abſoluere culpa.

Idem affirmat Livius lib. 2. dec. 3. Hinc ortum habuit, vt fauſti dies, candido notarentur lapillo, infauſti, atro. Vnde Perſius Satyra. 2.

Hunc Macrine diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.

¶ Hunc ſortiendi modum, obſeruaſſe Apoſtolos in Mathia ad Apoſtolicũ munus eligendo, ſignificat Ioannes Ganneius, his verbis: Forſan nom malè putem, nihil aliud Apoſtolos hic ſortitos eſſe, quam eorum nomina inſcripſiſſe, & in vrnam miſiſſe; Deumque rogaſſe, vt eius nomẽ prius exiret, quem aptiorem huic muneri ſciret.] Eraſmus etiam, illud de Zacharia Luc. 1. *Sorte exijt vt adoleret incenſum*, ſic interpretatur: *Sors exijt. Q*uaſi noſter interpres ſignificare voluerit ſortionem illam, factam fuiſſe per ſortes in vrnam miſſas; licet ex Græco contextu, nihil de modo ſortiẽdi eliciatur. Qui ſic habet: *Sortitus eſt, vt adoleret ſuffitum.* Verum idem eſt omnino ſenſus, cum dicimus; ſorte exijt. Cum enim aliquis per ſortes in vrnã miſſas, ad aliquid eligitur, non ſolum ſortem illius exiſſe dicimus, ſed ipſum etiam per ſortẽ exiſſe; eo quod ex altera vrna, nomen eius deſcriptum depromatur. Alexã. ab Alex. lib 5. Geni. dier. c. 8. aſſerit eodẽ modo in Olympicis ludis, athletas pugnaturos, pares eligi cõſueuiſſe: Sorte, quoquè (ait) educi ad pugnandũ, paria athletarum, & de loco interſe pugiles deſcernere, exemplis ſœpe probatum eſt. *Q*uæ ſortitio fiebat, vt calculis in vrnam coniectis, binæ cõpares litteræ, inſcriberẽtur; quiq; eductis ſorti-

Gann. in Act. Apoſtolorum. Vide Frãciſcũ Riberam in c. 2. Apoc. ſuper illa ver. dabo ei calculum candidum. Eraſm. in Adagijs in verbo, Album calculum addere, & creta notare. Sixtũ Seneuſ. lib. 2. Bibliotheca in verbo Calculus. Alexã. ab Alex. lib. 5. cap. 8.

ſortibus pares ſortiti erant,inuicem committerentur.]

Idem habetur apud Cæl. Rhodi. lib.22. cap.18.lect. antiq. Idem etiam fere de Cytharædis in ſcœnam prodituris,videtur innuere Sueton. in Nerõ. cap.21. dum ait: Ac ſine mora,nomẽ ſuum in albo profitentium cytharædorum, iuſsit aſcribi, ſorticulaque in vrnam cum cæteris demiſſa, intrauit ordine ſuo.] Quo alluſsiſſe Tertullianum lib. de ſpect. cap. 16. affirmat eius ſcholiaſtes Iacobus Pamelius. Quidquod ipſe idem Pamelius illud Prouerb. 16. 33. *Sortes mittuntur in ſinum*; ſic interpretatur, ideſt, in vrnam. Vox enim Hebr. H E K ſignificat non ſolum ſinũ, quæ eſt pars corporis media, & intima,vel gremium,ſed etiam receſſum quempiam, & locum intimum, & abſconditum. Vnde non incongruè vrnæ,vel vaſi cuilibet,in quo ſortes abſcõduntur, adaptari poteſt. Eo ſpectat, quod dixit Plautus: Ego ſic agam,conijciam ſortes in ciſtellam,& ſortiar tibi, & Chalino. Sinus, vel ſinum in neutro genere,teſte Varrone, lib. 4. de ling. Lat. genus eſt vaſis,ad vinum,vel lac deferendum aptum. Ita Virgil. Eclog. 7. *Prou.16.*

Sinum lactis, & hæc te liba Priape quotannis.
Expectare ſat eſt.

Certe galea, vice ciſtellæ, aut vrnæ, ad huiuſmodi ſortitiones vſos fuiſſe olim viros militares, oſtendit Virgil. lib. 5. Aeneid.

Conuenere viri deiectamq́; ærea ſortem
Accepit galea, & primus clamore ſecundo
Hirtacidæ ante omnes exijt locus Hypocoontis.

Horatius lib. 3. Od. 1. de æqua omnibus moriendi ſorte,& ineuitabili neceſsitate, in hunc modum philoſophatur.

Aequa lege neceſsitas
Sortitur inſignes & imos,
Omne capax mouet Vrna nomen.

¶ Idem etiam lib. 2. Od. 3.

Omnes eodem cogimur: Omnium
Verſatur Vrna, ſerius ocyus
Sors exitura: & nos in æternum
Exilium impoſitura cymbæ.

¶ Quibus Horat. ad vetuſtiſsimum ſortiendi morẽ, nominibus in vrnam miſsis alludens, videtur aſſerere; mortem quaſi vrnam eſſe omnium mortalium; ex qua reuolutis nominibus, ſors citius, vel ſerius moriendi, ipſis obtingit; vnde vna ex Parcis, vocabatur *Lacheſis*, ideſt, ſors, à verbo *lacheo*, hoc eſt,ſortior. M. T. Cic. in Verr. de iure dicundo ita ait: *Q*uod ab eo pridie cũ multis lacrymis cum oraret, atq; obſecraret, Heraclius impetrare non poterat. Ideo poſtero die venit in mentem,è lege Rupilia ſortiri oportere,educit ex vrna tres, his vt abſentem Heraclium condemnent imperat.] Et paulò poſt agẽs de Sacerdotum Siculorum initiatione: Iubet ille ſibi legem legi: recitatur:in qua ſcriptũ erat, vt quot eſſent renunciati, tot in hydriam ſortes conijcerentur: cuius nomen exiſſet, vt is haberet Sacerdotium.]

Leui.16. ¶ Hieronymus ab Oleaſtro in cap. Leuit. 16. vbi ſorte definiri pręcipiebatur,de duobus capris,vter eſſet immolandus,& vter in ſolitudinem relegandus, cenſet eiuſmodi ſortitionem factam à Summo Sacerdote, per feſtu-

De varijs modis ſortiũ illici-

ſeſtucas,ſeu virgulas, alias alijs longiores. In hac autẽ ſortitione, ſi cõiecturis eſt locus, exiſtimo, à nautis veterrimum morem, ſortes mittẽdi in vrnam, obſeruatum fuiſſe; atque atrum lapillum ſemper Ionæ obueniſſe. Quamobrem ſons & ſceleris auctor, ab omnibus declaratus fuit. Idem ſentiſſe videtur Aurel. Prudent. hanc eamdem deſcribens hiſtoriam Cathemerinon.

tarum ad diuina tamẽ ſpectãtium, vide præter alios Martinum del Rio l. 4. diſquſit. Mag. c. 2 q. 7. ſect. 3

Iuſſus perire ſolus è cunctis reus
Cuius voluta crimen vrna expreſſerat
Rotatur. &c.

¶ ET dixerũt ad eum, indica nobis, cuius cauſa malũ iſtud ſit nobis: quod eſt opus tuũ? quæ terra tua, & quo vadis? vel ex quo populo es tu?)

HAEC eſt prima ſingularis nautarum erga Ionam amoris, & humanitatis ſignificatio. Qui ipſum iam toties per ſortes, deorum iudicio condemnatum, ac tacitè crimen ſuum confitentem, non ſtatim deuouerunt, aut in mare præcipitarunt, ſed vlterius tamquam pij, & æqui iudices, explorant, inquirunt, percontantur. Quod egregiè perpendens Theophylactus ait: Intuere hic, barbarorum hominum æquitatem. Nõ enim ſtatim vt agnouerunt Ionam auctorem eſſe turbinis, & tempeſtatis, agreſtibus in ipſum moribus ferebantur: Cæterum blande, & mãſuete interrogant, cuius cauſa malum hoc, ideſt, afflictio iſta, ex quo peccato abs te commiſſo in nos, venit? Percontantur autem, vt vbi didicerint delictum, expientur expiare, & emendare. ¶ *Indica nobis.* Hebr. *Indica obſecro, nobis.* Quibus oſtenditur, quam blandè, &

benignè Ionam alloquantur. *Quatuor ab eo exquirũt:* Primum, cuius cauſa malum iſtud ſit nobis. Hoc eſt, quodnam facinus perpetraſti, propter quod tam ſæua iactamur tempeſtate. Explorato flagitio putabāt remedio aliquo poſſe expiari, deoſque placare. *Quia* vero ab aliquo, criminis confeſsionem extorquere nō facile eſt: ſecundo interrogant. *Quod* opus tuum? Ex arte enim, quam quis exercet, facile colligi poteſt, qua in re ab ipſo peccatum ſit. Sunt profectò quædam artes, quæ vix ſine magno ſcelere tractari poſſunt, vt fœneratorum, quorum quæſtus plerumq; damnantur: *Quæ*dam ſunt, ſuapté natura nefariæ, vt Magorum, Prædonum, Siccariorum, & quæ ad impietatem, vel hominum perniciem referuntur. idcirco Ionam ſciſcitantur, *Quid* illi artis eſſet? Num tam improbum vitæ genus profiteretur, vt deos ſibi infenſos habere meruerit. Tertio quærunt: Quæ terra tua? Cuias es? Nam ſi ex tua arte, quale ſit facinus deprehendi non poſsit, ſaltim indica nobis, ex qua ciuitate ſis oriundus? cum ex illorum, quibus cum vixeris conſuetudine, mores tuos, geſtaque venari oporteat. Poſtremo quærunt: *Quo vadis, vel ex quo populo es tu?* Hebraicè: *Et vnde venis?* Ita interpretatur Pagninus, Vatabl. Benedictus Arias Montanus, Tigurina. LXX. *Vnde venis? & quo vadis?* Quaſi dicat. Non ex loco, vbi quis natus eſt, ſed in quo educatus, ipſius vitæ rationem, expendi neceſſe eſt: id circo auemus ſcire, vnde venias? hoc eſt, in qua hactenus vrbe, ſeu oppido commoratus ſis: qua cum gente fuerit tibi conuerſatio, & conſortium? Optime vero mihi videtur noſter interpres tranſtuliſſe; *Et quo vadis?* (quod etiam habet Græca Editio) immò vtrumq; eos interrogaſſe crediderim. *Vnde venis? & quo vadis?* Eſt enim hoc genuinum illorum; qui in magna animi pertur-

perturbatione, & diſcrimine verſantur, in huiuſmodi interrogationes prorumpere. Quale illud eſt Virgilianum à Divo Hieronymo etiam citatum. 8. *Aenei.*

Iuvenes quæ cauſa ſubegit
Ignotas tentare vias? Quo tenditis? inquit
Quod genus? Vnde? Domo? pacem ne infertis?
an arma?

¶ Ex fine enim, & ſcopo humanarum actionum conditio pendet. Denique hæc tam accurata inquiſitio eo ſpectat, vt (quādoquidem maximi alicuius flagitij grauitate puniuntur) explorare valeant; an illud priuatum ſit, & Ionæ proprium: an vero publicum, & à ſuis contribulibus populoque promanans. Ob id enim non ſolum de ſua religione, & arte inquirunt, ſed etiam de ſua patria, & cognatione.

ET dixit ad eos: Hebræus ego ſum, & Dominum Deum Cœli ego timeo, qui fecit mare, & aridam.)

IAM incipiunt illuceſcere diuinæ bonitatis radij, Ionæ animū ad pœnitentiam diſponentis, & mollientis. Is enim nullo modo audet peccatum ſuum excuſare, aut contegere; ſed ingenuè illud fatetur; atq; exponit, ſe nullius, vel hominis, vel loci, vel gētis ſcelere obſtringi; ſed quia veri, ac Præpotentis Dei imperium detrectauit, munuſq; vaticinādi impoſitum deſeruit, adeò ſibi diuinum Numen iratum eſſe; vt tanti facinoris vindicandi gratia, eiuſdem Summi Dei iuſſu (cui mare, & venti, & omnia ad nutum obediunt) ſæuiſsima tempeſtas fuerit concitata. Sed perpendamus ſingula.

Hebræus

¶ Hebræus ego ſum.)

HIS verbis, reſpōdet illis quæſtionibus: *Quæ terra tua? vnde venis, vel ex quo populo es tu?* Nam cum ſe Hebræum profiteatur, indicat aperte, ex gente, & regione Iudaica eſſe oriundum, atque profectum. LXX. *Seruus Dei ego ſum.* Quam interpretationem ſequuntur Theophy. Theodor. Clemens Alexan. & fere omnes Græci Patres. Hanc interpretum diuerſitatem, ex ſimilitudine litterarum Daleth, & Res, ortum habuiſſe exiſtimare poſſumus. Nam pro G H A B R I, ideſt, Hebræus; vt legit noſter interpres, L X X. legerunt G H A B D I, hoc eſt; ſervus eius, ideſt, Domini. Verum germanior eſt, vt patet, noſtrę Editionis lectio; quā confirmat etiam Chaldaica, quæ ſic habet: *Iudæus ſum ego.* Interrogatus enim Ionas de patria, & genere, & reliquis, ad omnia preſſè admodum, & ſuccinctè reſpondet; & cum ſequētibus verbis. (*Et Dominum Deum Cæli ego timeo*) ſignificet ſe eſſe Dei ſervuum, vt mox explicabimus. Res eſt apertiſsima, ſe Hebræum in primis profiteri voluiſſe; quo, vt dictum eſt, tribus illis quæſitis, de patria, regione, & gente ſatisfaceret. Notat hoc loco D. Hieronym. non dixiſſe, Iudæus ego ſum, ſed Hebræus, vſum, cōmuniori, & notiori nomine apud omnes. Nam Iſraelitæ non fuerunt appellati Iudæi, niſi poſt diuiſionem duodecim tribuum. Benedictus Arias Montanus ex ſignificatione nominis, Hebræus, colligit Ionam crimen ſuū ſubindicare voluiſſe. Hebræus enim idem eſt, quod Latinę tranſitor, à verbo G H A V A R, quod ſignificat, tranſire, pręterire, trāsgredi. Vnde hoc nomē impoſitum eſt Hæbræis, vel à Sem, Noe filio, cuius poſteri Euphrate fluvio traiecto, nouas ſibi ſedes quæſiuerūt, hac de cauſa appellati, filij Heber. Geneſ.

Theophy. Theodor. in hunc locũ. lib. 5. Strom.

Geneſ. 10. 21.

10. 12.

10. 21. Vel quod probabilius eſt, ab Abraham, qui eo quod ex Chaldæorũ regione in terram Chanaan, magnum flumeu tranſgreſſus commigrauit, à Chananęis, & Phœnicibus dictus eſt Hebræus, hoc eſt, tranſitor. Geneſ. 14. 13. *Nunciauit Abram Hebræo*, vbi LXX. verterunt. *Abram tranſitori*: Quaſi dicat Abraham illi tranſfluuiali; ſicut modo aliquẽ nominamus Tranſalpinum, Tranſmontanum, &c. D. Auguſt. quæſt. 29. in Geneſ. ita legẽdum cenſet: Nunciauit Abraham transfluuiali. Cuius hæc ſunt verba: Transfluuialem Abraham appellatum, etiam Græca exemplaria ſatis indicant: ſed cur ita appellatus ſit, hæc videtur cauſa: Quod ex Meſopotamia veniẽs, tranſito flumine Euphrate, ſedes cõſtituit in terra Chanaam, & trãsfluuialis appellatus eſt, ex ea regione vnde venerat.] Hæc ex Auguſt. Cui adhæret Philo lib. de migratione Abraham, & Rabbi Selomo. Vide Genebrard. in Chronologia anno ab orbe condito 1724. in Heber. 14. Quare ex Montani ſententia, Ionas non tàm genus ſuum, quam culpam detegere hoc nomine voluit; & oſtendere diuinum mandatum à ſe ſtudioſe præteritũ fuiſſe. Nam verbũ GHAVAR, vnde nomen Hebræus, deducitur, nõ ſemel in ſacris libris ad diuinarum rerum contemptores, & tranſgreſſores, denotãdos, vſurpatur. Ioſue. 7. 10. *Peccauit Iſrael & præuaricatus eſt pactum*. Hebr. ſic habetur. *Trãſgreſſi ſunt pactum meum*. Et inferius verſ. 15. *Quoniam præuaricatus eſt pactum Domini*. Hebr. *Quoniam tranſgreſſus eſt pactum Domini*. Ierem. 34. 18. *Qui præuaricãtur pactum meum*, ideſt, transgrediuntur pactum meum. Hæc tamen Montani opinio, quam ſit vero ſimilis, lectoris eſto iudicium.

Geneſ. 14 13.

De nomine Hebræus, vide D. Auguſti. lib. 16. de Ciuita. Dei. cap. 3.

Ioſue. 7. 10. & 15

Ieremias 34. 18.

¶ Et

¶ ET. Dominum Deum Cœli ego timeo.)

HIS verbis reſpondet Ionas ad eam quæſtionem: Quodnam eſt opus tuum? In qua quæſitū ab eo eſt, de religione, & artis profeſsione: cui ſatisfacit, affirmādo ſe eſſe Dei omnipotentis ſervum, atque cultorem; hoc enim ſignificat verbum, *timeo*. Quod in ſacris litteris ad pium Dei cultum, & venerationē refertur. Latria ſi quidem ex vi nominis denotat vehementiam, & intentionem quandam timoris, qui promanat ex perfecta Dei cognitione. Quare D. Thom. doctiſsimè, Dei honorem, & reuerētiam refert ad donum timoris. Atque hæc ſignificatio, à Latinis (etiam prophanis auctoribus) recepta fuit. Ouid. 5. Metamorph.

LXX. habēt, Dn̄m Deum cæli ego timeo.

2. 2. *q.* 19. *art.* 9 & *q.* 18. *art.* 2.

Emathion æqui cultor timiduſque deorum.

Et Faſtor. 5.

Ille memor ritus veteris, timiduſq; deorū ſurgit.

Ideſt, ſervus, & cultor deorum. Perſ. Saty. 2.

Ecce auia, aut metuens diuum matertera, cunis
Exemit puerum frontemq; atque vda labella.
Infami digito, & luſtralibus ante ſaliuis,
Expiat.

Hoc eſt, auia, vel matertera diuorum cultrix, valdèq; religioſa, atque cæremoniarum obſeruantiſsima. Quare in ſacro eloquio ſœpiſsime, timor ſumitur pro Dei adoratione, & cultu. Math. 4. 10. *Deum tuum adorabis.* Quod ita habetur in Deut. vnde id ſumptum eſt; *Deum tuum timebis.* Pſalm. 110. 10. *Initium ſapientiæ timor Domini.* Per ſapientiam intelligunt ſacri expoſitores, diuinam legem, quæ Decalogo continetur; cuius primum, ac po-

Matth. 4. 10.

Deute. 6. 13.

Pſal. 110 10.

ac potiſsimum præceptum eſt; de nõ habendis dijs alienis, vitandaq́; idololatria, ac de vero Deo colendo, & adorando. Deuter. 5. 7. Quoniam autem Dei adoratio & cultus non modo interiori animi affectu, ſed etiam externis ſignis, & ritibus exhibendus eſt, vtrumque timoris nomine continetur. Vt Pſal. 5. 8. *Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo.* Ideſt; ſacrificijs, oblationibus, ac cæremonijs à te præſcriptis, ijs, qui ad templum ſanctum tuum accedunt, vt te adorent, ac venerentur. Ita, & ſanctiſsimus Iob non ſolum ſimplex, & rectus, ideſt, iuſtus, erga proximum deſcribitur; ſed etiã timens Deum, & recedens à malo; hoc eſt, Deum colens, eiuſque mandata obſeruans. Et de Simeone, qui Chriſtum in vlnas accepit, dicitur Luc. 2. 25. *Et homo iſte iuſtus, & timoratus.* Græce, *Eulabis.* Ideſt, pius, & religioſus Dei cultor. Quare Ionas, agẽs hoc loco de Deo vero, cuius ſe cultui, & religioni adſcriptum profitetur, apponit nomẽ ineffabile IEHOVAH, quod eſt Dei proprium, immenſam eius maieſtatẽ exprimẽs. Vocat autem eum, Dñm Cœli, quo oſtendat, longiſſime differre à dijs gentiũ fallacibus. Iuxta illud Pſal. 112. 5. *Quis ſicut Dñs Deus noſter, qui in altis habitat.* Et Pſal. 113. 11. *Deus autem noſter in Cælo, omnia quæcumq́; voluit fecit.* Et Pſal. 10. 4. *Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cælo ſedes eius.* Vide etiam quo pacto Ionas vt pote in ſacris litteris verſatus, naturæ ordinem obſeruet, dicens: *Qui fecit mare, & aridam.* Nam initio naſcentis mundi, terra non prius extitiſſe dicitur, quam aquæ, (quibus contecta erat) in locum vnum congregarentur, ſede ac lege ipſis à Deo præſcripta, quam nõ tranſgredientur, neque conuertentur operire terram. Vel etiam prius meminit maris quam terræ, vt indicet mare, cuius grauiſsima tempeſtate iactabantur, æque

Deu. 5. 7.

Pſal. 5. 8.

Iob. 1. 1.

Luca. 2. 25.

Pſal. 112 5.

Pſal. 113 11.

Pſal. 10. 4.

Pſal. 103 9.

Deo

Deo cæli ſubeſſe, ac cætera elementa. Tum etiam, vaniſsimam eſſe Gentilium religionem, præſertim nauigantium; qui in primis obſeruant, & venerantur Aeolum, Neptunum, Nereum, aliaque id genus portenta, quæ maris numina appellant. Non poſſum non magnis laudibus efferre hanc Ionæ profeſsionem, qui intrepido corde, & ore, corā Ethnicis hominibus, à Dei Opt. Max. cognitione, & veneratione abhorrentibus, ipſius præpotentem virtutem, & maieſtatem mirifice confitetur, extollit, prædicat. Theod. Mirus porro Propheta, dignus qui omnibus laudibus ornetur: capitis cōdemnatus, præco fit poteſtatis Dei Omnipotentis, omnium rerum fabricatorē, & Dominum appellans.] Ita etiam Theophylact. Admiratione, (inquit) dignus eſt Propheta, vt qui morti proximus exiſtens, prædicet Dei potentiam, & nauticis creaturarum, & idolorum cultoribus, reuelet magnificētiam eius.] Quamobrem exiſtimo diuinum ſibi fauorem, & gratiam conciliaſſe. Eſt nāmque actio hæc, Deum confitendi publice, quando opus fuerit, ita ad veram religionem ſpectans, vt abſq;

Luc. 12. 8. ea de Deo bene mereri nemo poſsit. Luc. 12. 8. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum co-*

Rom. 10. 10. *ram Patre meo.* Et Rom. 10. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem.*

¶ Tandem Ionas ſe Dei Prophetam eſſe, & quale eſſet ſuum flagitium detexit: affirmans ſe, ne diuino præcepto obediret, in Tharſum fugere decreuiſſe; itáq; ob id tempeſtatem à Deo fuiſſe concitatam. Hoc aperiſsime colligitur ex verbis, quę ſtatim ſequuntur in ſacra Hiſtoria: Cognouerunt enim viri quod à facie Dei fugeret, quia indicauerat eis. Et ſic reſponſum fuit ad quæſtionem: Indica nobis cuius cauſa malum iſtud ſit nobis?

¶ ET

¶ ET timuerunt viri timore magno, & dixerunt ad eum: Quid hoc feciſti?]

AVDITA Ionæ confeſsione, expauerunt viri vehemẽter, magnoque timore perculſi ſunt: Quod ſibi quiſque non ſemel deliquiſſe, vt Ionas, ſed ſæpiſsime diuinum imperium voluntatemq́; violaſſe, conſcius eſſet. Conſideranda tamen ipſorum eſt maxima benignitas, qui in Ionam tantæ calamitatis auctorẽ, iam conuictum, & declaratum, non ſtatim populari tumultu irruentes ſcommatis, pugnis, fuſtibus, ferro debachãtur, ſed tantummodo blande obiurgant, dicẽtes; Quid hoc feciſti? Quaſi dicerent: Debueras quidem Dei omnipotentis imperio obtemperare, tu, qui eius tantam virtutem prouidẽtiam, maieſtatem, & ſæueritatem, probe noras: At cum ſcires te, eius, qui terræ, mariſque Dñs eſt, non poſſe manus effugere; miramur certè quamobrem, nos inſontes, & tanti criminis ignaros, volueris certiſsimo periculo obijcere. Quid, quæſo, mali in te commiſsimus? Qua te affecimus iniuria; aut qua in re tibi moleſti fuimus?

Quid faciemus tibi, & ceſſabit mare à nobis? Quia mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos.)

ECCE tertium horum virorum pietatis, ac benignitatis argumentum: non enim audent in Ionam ſententiam ferre, quamuis eſſet ipſum condemnandi apertiſsima cauſa, ſigniſq́; a Deo manifeſtiſsimis confirmata: præſertim cum mare, in ſingula momenta magis intumeſcens, cõtra eos fureret. Verũtamen, ipſi tãquam prophetę, de ſe ipſo iudiciũ deferunt, quippe qui culpæ ſuæ, & religionis conditionẽ, optime noſſet. Cõſulitur ergo, quo pacto ipſe, & ſocij incolumes euadere queãt: Num reduci eum ad terram operæ prætium eſſet? Num

vota

mirandam, & omni laude dignam magnanimitatem, & dilectionem erga ſuos contubernales, pro quorum ſalute, & incolumitate mortem oppetere libētiſsime ſtatuit. Nam maiorem hac charitate nemo habet, quam vt animam ſuam ponat, quis pro amicis ſuis. Hoc eodē zelo, & charitatis flamma accenſus Dauid, cum teterrima peſtis, Deo iubente, in populum graſſaretur, dixit: *Ego ſum qui peccaui, & ego inique egi, iſti, qui oues ſunt, quid fecerunt? Vertatur obſecro manus tua contra me, & contra domum patris mei.* Divus etiam Paulus cupiebat, anathema eſſe pro fratribus ſuis. Ita noſter Ionas, ad meliorem frugem reuerſus, ac diuinæ pietatis luce perfuſus, vitam profundere, ac ſe deuouere mavult, quam ſocios ſuos deperire: quos ſic affatur: Scio mei flagitij cauſa hāc vobis tempeſtatem inflictam: Aequum profecto eſt, vt ſolus ego pœnas luam; idcirco mari me committite, quod cum me ſolum expectat, tāquam Dei vindex, me vno abſumpto, ſtatim manſueſcet; trāquillumque reddetur. Theoph. Talem ſeſe gerit bonis cōſilijs prædita anima: cognito peccato ſuo, rubore ſuffunditur Propheta; quod deliquerit, non morem gerens Deo; nō ignorans autem, quod mare obtemperet, ſeruiens diuino mandato, ſe ipſum inobediētem Deo, morte condemnat.] Hierony. Similiter hunc ſenſum reddit verborum Ionæ: Cōtra me tempeſtas detonat, me quærit, naufragiū vobis minatur, vt me prehendat. Me prehendat, vt mea morte viuatis. Sic in maria, libamina fundite, tempeſtas, quæ propter me ſæuit contra vos, me moriente, ſedabitur.] Animaduerſione etiam dignum eſt, Ionam vehementi ſui ſceleris dolore, & diuinæ vitionis timore perculſum, non ſe in mare præcipitem dediſſe, aut alio pacto mortem ſibi conciuiſſe:

Ioan. 13.

2. Regum 24. 17.

Theophy. in Ionam

D. Hiero. in Ionam

ſed tantummodo ſe ipſum morte dignum iudicaſſe; alijſque occidendum tradidiſſe. Nō eſt enim noſtrum, ait Divus Hieronymus, mortem arripere; ſed illatam ab alijs libenter accipere. Vnde, & in perſequutionibus, non licet propria perire manu, ſed percutienti colla ſubmittere.] Vide Sotum de iuſtitia & iure lib. 5. quæſt. 1. artic. 5.

Hierony. in Ionam

¶ ET remigabant viri, vt reuerterentur ad aridam, & non valebant; quia mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos.)

SI maris furor contra nautas augebatur, ipſorum charitas erga Ionam maximo incremento elucebat. Nam quid amplius ipſis expectãdum erat ad Ionam maris ſupplicio commitendum; cum, & Dei voluntas, & ipſius Ionæ confeſsio, ſententiæque promulgatio, & maior tempeſtatis ſæuitia, ipſos vrgere viderentur? Nihilominus tamen non audent vatem in mare demergere, nec morti obijcere; ſed totis viribus remigando, nituntur in terram reducere: vt hoc pacto, & ipſius, & nauis incolumitati, conſulatur. Conſideret, obſecro, attentiſsime hoc loco Chriſtianus lector, quantum viri iſti idolatræ, & barbari, homicidium exhorreſcerent: quandoquidem communis naufragij periculo ſeſe potius exponere, quam Dei prophetã, tametſi ſceleris, & tempeſtatis auctorem, morti tradere decreuerunt. Vnde perſpicimus, quam ſit deploranda hoc tempore, plurimorum hominum immanis ſæuitia,

qui

qui in proximos ſuos ita furunt iracundia, vt leuiſsimis de cauſis ipſos interficere parui pendant. Quotus enim quiſque eſt, qui vel vnico contumeliæ verbo irritatus non ſtatim in fratrem inſurgat, ipſumque de medio tollat? Horret animus, meminiſſe tot homicidiorum, quæ paſsim vbique, & impune perpetrantur. Ita vt iam nedum viæ publicæ, & deſerta loca; ſed vici etiã & compita humano ſanguine inhumaniter effuſo, redundent: cuius vehementibus clamoribus incitatus Dominus Deus vltionum; ne toti orbi excidium inferat, valde nobis eſt pertimeſcendum. Deberent ſaltem homines, ſi nec ingenitæ humanitatis inſtinctu, nec Dei Optimi Maximi timore permouentur, pudore maximo affici, quod à feris, rationis, & humanitatis expertibus, humanitate ſuperentur. Qua de re ſic Iuuenalis, Satyra. 15.

Sed iam ſerpentum maior concordia parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore vnquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica Tigris agit rabida cum Tigride pacem
Perpetuam. ſæuis inter ſe conuenit vrſis.
Aſt homini ferrum letale incunde nefanda
Produxiſſe parum eſt, cum raſtra, & ſarcula tantum.
Aſſueti coquere, & marris, ac vomere laſſi
Neſcierint primi gladios excudere fabri.
Aſpicimus populos, quorum non ſufficit iræ
Occidiſſe aliquem, ſed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus eſſe cibi: Quid diceret ergo,

Vel quo non fugeret, ſi nunc hæc monſtra videret Pythagoras?

¶ Plautus in Aſin. Lupus eſt homo homini, nō homo, qui qualis ſit non nouit.

¶ Non eſt ambigendum, quin aduerſus impios, & efferatos homines, in extremo iudicij die, inſurrecturi ſint, viri iſti, eximia in Ionam humanitate, & manſuetudine conſpicui, qui exertis omnino viribus, incredibilique conatu, in remos incumbunt, vt nauim ad littus appellant, ibique Ionam ſalvum, & illæſum dimittant Hoc maximū ſtudium indicat Hebraicum idioma: *Et foderunt viri*, H H A T H A R, enim proprie ſignificat, fodere, penetrare, perforare; Quaſi nautæ, mare ipſum perforare niterētur. Quod varie exponitur. Alij enim exiſtimant hunc eſſe ſenſum: Proiectis anchoris, maris profundum fodiebant, vt tutius poſſent, in terram, nauim reducere. Alij ſic interpretātur: Foderunt viri, ſcilicet, in ſuis cogitationibus, hoc eſt, inueſtigauerunt, ſcrutatique ſunt cauſas, & conſilia, vt poſſent educere nauem in aridam. Sed melius R. Dauid in lib. Radic. Et foderunt viri, ſcilicet, remis, hoc eſt, remigauerunt, vt optime vertit D. Hierony. Remigio enim, quod vi maxima, & niſu exercetur, mare ſulcantes, infringere, atque perfodere videbantur. L X X. *Et conabantur viri, vt reuerterentur ad terram.* Vide Pagnin. in Theſauro.

¶ Sed cum nulla ſit vis, nulla ars, nullum conſiliū, quod diuinæ valeat obniti potentiæ; nihil ipſis proderant ſtudia, & conatus: Quin potius, maiori æquoris impetu vrgebantur, atque in altum à littore longiſsime propellebantur: Hoc enim ſignificant verba; *Et non valebant, quia mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos*, ita, vt fremitu,

mitu,& furore ſuo,quaſi quodã clamore,& ſigno apertiſsimo,diuinam eis voluntatem indicaret. Immenſa namque Dei bonitas, maiora,ac præſtantiora prodigia edere decreuerat, ad ſuam pietatẽ, potentiamq; oſtendendam: Cum non aliter ſtatuerit,ſedandam fore tempeſtatem, quã proiecto in mare Iona. Quo à Ceto deuorato , & poſt triduum viuo , & illæſo euomito, nihil fieri poterat, ſiue ad Dei magnitudinem cognoſcendam, admirabilius; ſiue ad Ionæ, & Niniuitarum ſalutem procurandam, illuſtrius; ſiue ad Chriſti Seruatoris noſtri à mortuis reſurgentis, myſterium referendum, luculentius. Vt poſtea dicturi ſumus.

¶ ET clamauerunt ad Dominum,& dixerũt: Quæſumus Domine,ne pereamus in anima viri iſtius, & ne des ſuper nos ſanguinem innocẽtem, quia tu Domine ſicut voluiſti, feciſti.)

CVM omnem ſuam contentionem,ſtudium,diligentiã, atque cõſilia,nihil ſibi prodeſſe perſpicerent; diuinæ voluntati parendum,& communi ſaluti, vnius viri interitu, conſulendum eſſe, ſtatuerunt. Nihilominus tamen,quia ipſum vnice diligebant, ab eiuſque cæde mirum inmodum abhorrebant ; adhuc animi pendent; hærent, cunctantur , & ad preces confugiunt; orantq; Dominum,intimo cordis affectu, atque ingẽti clamore,& lachrymis, in hunc modum : O Deus Omnipotens, Domine Cœli, maris terræque conditor , obſecramus Tuam Maieſtatem, vt quandoquidem virum hunc Vatem tuum perire, ſuæq; inobedientiæ pœnas luere , decreuiſti : ne quæſumus,

cum id manibus noſtris exequendum ſit, nobis homicidij, aut ſanguinis innocentis reatum, velis aſcribere: ſcis enim nos, nequaquā id perpetraturos eſſe, niſi tibi morem gereremus. *Ne pereamus in anima viri iſtius,*) id eſt, propter vitam viri iſtius. Anima hic, vt in multis alijs Sacræ Scripturæ locis, accipitur pro vita; quæ in anima tamquam in cauſa, & origine conſiſtit. Admirabilis ſanè eſt in viris iſtis animi candor, & æquanimitas, qui adhuc Ionam, quaſi innoxium, & nihil mali promeritum, reputant dum dicunt: *Ne des ſuper nos ſanguinem innocentem.*) Quaſi dicant: Quamquam ipſum puniendum eſſe, multis argumentis demonſtraueris, noſtrum tamen non eſt, eum dijudicare, aut ſceleris cōdemnare qui eādem cum ipſo naturā fragilem, & caducam ſortiti ſumus: ſed tuæ competit infinitæ magnitudini, & potentiæ, vel illum iam facti pœnitentem liberare; vel nos, dum in ipſo occidendo tibi ſubſeruimus, cuiuſuis reatus immunes reddere.

Anima pro vita.

¶ Hierony. Grandis vectorum fides: periclitantur ipſi, & pro alterius anima deprecantur: ſciunt enim peiorem mortē peccati eſſe, quā vitę. Et ne des, inquiunt, ſuper nos ſanguinem innocentem. Conteſtantur Dominum, vt quodcumque facturi ſunt, nō ſibi reputetur: & quodammodo dicunt, nolumus interficere prophetam tuum, ſed iram tuam, & ipſe confeſſus eſt, & mare loquitur, Quia tu Domine ſicut voluiſti feciſti, voluntas tua expletur per noſtras manus.] Ex hac non ſatis laudanda manſuetudine, & charitate, conſtat apertiſſime, quanta ſint vituperatione, & pœna digni, qui maligno detrahendi ſtudio, aliorum geſtis, & moribus inſidiantes, peruerſe calumniātur, ſuggillant, & turpitudinis notam inurunt: Tum etiam iudices, & Magiſtratus, qui in iudicijs, & ſententijs ferendis, adeo ſunt præ

cipites

cipites, vt ſœpe reos, cauſa non ſatis cognita, & probata, capitis ſupplicio addicant. Cum iſti nautæ, Ionā (quem iure,& merito morti tradere poſſent) adhuc nō audent attingere; ſed ipſius vitam magni æſtimātes,ad Deum confugiunt, preces largiſsime effundunt, omnē moram aucupantur, & nihil intentatum relinquunt, ſi quoquomodo virum liberare valeant.

¶ ET tulerunt Ionam,& miſerunt in mare,& ſtetit mare á feruore ſuo.)

NON ait irruiſſe in Ionam, neq; impetu facto ipſum impuliſſe, ac in mare deturbaſſe; ſed blande tractantes in altum ſuſtuliſſe. Hoc enim indicat Hebraicè: *Et extulerunt Ionam*. NASA enim ſignificat præcipue,eleuare, exaltare, ſuſtentare, honorare, parcere. Quaſi hoc loco nautæ Ionam extollentes, in vlnis ſuſtentauerint;& hoc etiam modo honorare concupiuerint,indicantes,quam coacte in eius cædem coirēt. Ita Hierony. ait: Non dixit arripuerunt, non ait inuaſerunt, ſed tulerunt,quaſi cum obſequio, & honore portantes.] Quod quidem manifeſtius fit, ſi verum eſt, quod annotat Bene. Arias Montanus ex antiquiſsimorum Hebræorum obſeruatione,poſt illa verba:Et tulerunt Ionam) eſſe ponendam disiunctionem, ſeu notulam, quæ ſentiam integram claudit, & perfectam orationis periodum oſtendit. Quo innuitur,illum in ſublime efferentes, tentandi gratia, adhuc moram aliquam feciſſe, reique exitum expectaſſe. Mare autem, quod hactenus ſemper vehemētius intumuerat,perinde, ac ſi hominem expeteret, nō nihil conquieviſſe. Hac diuini conſilij ſignificatione obſeruata, ac certa ſedandæ tempeſtatis ſpe concepta, tandem in mare proieciſſe.

Vide Theſaurum ling. San.

Refert etiam idem Mõranus, quod Eleazarus antiquiſſimus diuinorum librorum interpres, qui circa Chriſti Domini ætatem floruit, in quodam tractatu, memoriæ prodidit, quintũ hoc periculum à nautis factum fuiſſe, quo diuini Numinis decretum diligẽtius inquireretur. Nam poſt priuatas deorũ inuocationes, poſt merciũ, & onerum iacturam factam, poſt eductas ſortes, poſt orationem, & deprécationem cõmuniter ſuſceptam, illud poſtremum, ſœpius tentauerunt; vt ſublatum virum, in mare vſque ad collum demergerent, rurſuſque ad ſe ſe in nauim reciperent: Eueniſſe ait, vt quoties demiſſus eſſet, mare conquieſcere; cum autem receptus, iterum fremere, & intumeſcere, videretur. Quo ſigno, diuinæ voluntatis ſœpius certiores facti, tãdem in mare demerſum, penitus reliquere.

SED poterit aliquis hoc loco curioſius inquirere: An Ionas fuerit nudus proiectus in mare? Ego quidem reſponderẽ non fuiſſe illi veſtes detractas, ſed tunicatum, & calceatum, vt in naui erat pelago traditum. Non deſunt cõiecturæ hoc ſuadentes. Prima, quia nautæ in hac demerſione, non iam Ionæ ſalutem, & in columitatem, vt huc vſq; quærebant, ſed mortem, quã Deo placere certiſsimis argumentis, (vt diximus) com probauerant, & maris tranquillitatem, cõmunemq; ſalutem, nõ niſi interempto Iona ſe conſequi poſſe arbitrabantur, nam cum naufragi homines nudos ſe mari cõmittunt, ſperant natando poſſe mortem effugere, & idcirco ſe veſtibus exuunt. At vero Ionas, cum nulla iam eſſet euadendi ſpes, neque occaſio, non fuit veſtimentis expoliatus. Secunda vt magis in hoc eluceret diuinæ clementiæ, & poteſtatis magnitudo, dum Ionas à

Ceto

Ceto deuoratus, non modo nullum accepit in corpore, aut ſalute ſua nocumentum, ſed neque in veſtibus. Inſtar trium puerorum, qui Regis Nabuchodonoſoris iuſſu, fuerunt in ardētiſsimam fornacem coniecti: *Cum braccis ſuis, & tiaris, & calceamentis, & veſtibus*, & tamen ipſos, diuina protegente clementia, *Non tetigit omnino ignis, neque contriſtauit, nec quidquam moleſtiæ intulit.* Ita ſane cum Iona actum fuit, qui in vaſtiſsimi piſcis ſtomachum, quaſi in ardentem fornacem detruſus, vbi neceſſario conſumendus erat, nō modo viuus, & abſque vllo corporis ſui damno, ſed etiam abſque aliquo veſtium detrimento, fuit conſeruatus. Tertia, quia cum à Ceto fuerit in deſertum continentis littus, euomitus, vbi nulla parandi ſibi veſtes copia ſuppetebat, & inde iuſſus erat recta Niniuen proficiſci; probabile fit cum ſuiſmet veſtibus ex Ceti ventre prodijſſe; nam indecens, & parum honeſtum videtur, quod nudus Niniuen ingreſſus vaticinaretur. Neque dicendum videtur, ab aliquo Angelo veſtes ipſi fuiſſe allatas, hoc enim novum eſſet miraculum comminiſci.

Danielis. 3. 21. Et nu. 50

¶ ET ſtetit mare à feruore ſuo.

HAC etiam demonſtratione repente, ſedatæ tempeſtatis, diuinum cōſilium, & prouidentiam, manifeſtè cognouerunt. Nam cum cæteræ tempeſtates, quæ ventorum, & aliarum inferiorum cauſarum vi, & natura excitantur, paulatim decreſcere, ac pedetentim, & tēporis decurſu, in tranquillitatē mutari ſoleāt; hæc

non modo ſubito exorta, ſed etiam repente ſedata penitus, clariſsimo fuit argumento, rem omnem diuino conſilio fuiſſe confectam. Quod autem mare non paulatim, ſed ſubito quieuerit, indicat verbum Hebraicum G H A M A D, quod ſignificat, ſtare, ſiſtere ſe, ſubſiſtere, manere, firmum eſſe, vnde G H A M V D, columna, firmitudo, & firmamētum. Contrarium verbo M A G H A D, litteris tranſpoſitis, quod ſignificat, vacillare, fluctuare, mouere ſe. Mare ſi quidem, quod iracundi, & furioſi more, in nauim inuehebatur, adeò repente in ipſo æſtus feruore, conſtitit, vt quaſi columna immobilis firmatum fuerit, nullo præteriti turbinis veſtigio relicto. Quo nihil poterat fieri ad Dei propoſitū cognoſcendum, euidentius.

Homi. de Iona propheta to. 1. pagina 1413.

¶ D. Chryſoſtom. de hac exactiſsima charitate, & manſuetudine differens, affirmat, eam, nautarum cordibus, à Deo Opt. Max. infuſam fuiſſe, ad Ionam corrigendum, eiuſque animum agreſtem valde, atque aſperum leniendum, & in ſtudium procurandæ Niniuitarum ſalutis, inflammandum. Sed audiamus Chryſoſt. Et hæc omnia diuina prouidentia gerebantur, vt propheta pius, & manſuetus exiſteret: & ita eum Deus rerum corrigebat documentis, tamquam ſi ad ipſum clamitaret, & diceret: humanitatem imitare nautarum; qui nec vnius animæ ſalutem deſpiciunt, nec vnius corporis curam prætereunt. Quantum autem ad tuam ſollicitudinem pertinet, vniuerſa ciuitas, infinitis hominibus ampliata, morti donata eſt. Et iſti quidem calamitatis ſuæ reum ſorte monſtratum, nō paſsim pręcipitare voluerunt: tu autem Niniuitas prodidiſti, quorum nulla fueras læſione laceratus. Et tu quidem mea præceptione contempta, tantam plebem prædicatione, ſanare noluiſti: iſti autem, nullo iubente, conatibus omnibus elabo-

elaborant, à mortis te ſententia liberare.

¶ ET timuerunt viri timore magno Dominum, & immolauerunt hoſtias Domino, & vouerunt vota)

POST hoc magnum repentinæ tranquillitatis miraculum, nautæ, abiecto penitus Idolorũ cultu, tactis religione animis, Deo Opt. Max. (cuius ineffabile nomẽ IEHOVAH, iam à Iona edocti, prædicant, & acclamant) in gratiarum actionẽ, holocauſta, & victimas obtulerunt; atque præterea vota plurima nuncupauerunt: Id enim ſignificat verbum, *Timuerunt*. Quod, vt ſuperius diximus, cum ad res diuinas refertur; pietatis, & religionis opera, complectitur. Pijſsimo ſiquidem, & vehementiſsimo timoris, & reuerentiæ affectu, erga ſummum Numen (cuius tantam, tamque præſentem virtutem, & prouidentiam experiebantur) ipſum placare, ſibique conciliare, non ſolum verbis, & oratione, ſed etiam rebus, & pietatis operibus, ſtuduerunt. Nam & legitima ſacrificia immolarũt, & alia quamplurima vouerunt, quæ deinceps peracta nauigatione, perſoluiſſe, non eſt ambigendum. An vero hæc ſacrificia in naui fecerint, incertum eſt. D. Hieronym. Theodor. Theophy. & alij exiſtimant, nõ potuiſſe eos antequam in terram, ſeu portum peruenirẽt, immolare: omnibus enim ſarcinis, & mercibus, ad nauem alleuandam, in mare proiectis, vt ſupra vidimus, nõ eſt veroſimile, eos animalia, ſiue alia huiuſmodi ad ſacrificia peragẽda habuiſſe. Fauet huic opinioni Chaldæus interpres ſic explicãs: *Et dixerunt ſe ſacrificia facturos Domino.* Sed quamquam hæc ſententia multum

habeat

habeat auctoritatis, mihi tamen probabile maximè ſit, ſtatim ſedata tempeſtate, & in naui ipſa, fuiſſe hoſtias immolatas. Nam præterquamquod id videtur Sacra Scriptura innuerê; cum prius mentionem faciat de ſacrificijs, quam votis; quis dixerit, obſecro, Nautas in iactura facienda, nihil ſibi ad victum neceſſarium reliquiſſe? Sed animantia omnia, & quicquid habebant panis, vini, & id genus alia, quibus etiam dijs litare conſueuerant, in pelagus proieciſſe? Niſi velimus, eos tàm à ratione, & mente alienos facere, vt ſalute, & vita temere deſperata, ſe morti conſulto obijcere decreuerint. Quod nefas eſſet affirmare; vtpote Sacræ Scripturæ aduerſum: cum ex ipſa conſtet liquido, tantam in viris iſtis enituiſſe temperantiam, prudentiam, pietatem, quantam nullis verbis ſatis laudare valeamus. Quamobrē arbitror vtrumque eos præſtitiſſe, videlicet, & ad præſens, pro loci, & temporis opportunitate, aliquot ſacrificia obtuliſſe; & plura atque maiora deinceps, cū in patriam remearent ſe facturos recepiſſe, & vouiſſe. Viden hic, (ait Theophyl.) diuinam diſpenſationem, atque conſilium? fugit Ionas, vt non ſeruentur Niniuitæ, & ecce ſeruantur nautici, dein, & ipſe; & exuberantius bonum perficitur. Sic, & noſtris diuina prouidentia delictis ad bonum vſa eſt.]

CAPVT

Caput Secundum.

ET præparauit Dominus piſcem grandem, vt deglutiret Ionam: & erat Ionas in ventre piſcis tribus diebus, & tribus noctibus. Et orauit Ionas ad Dominum Deum ſuum de ventre piſcis, & dixit:

Clamaui de tribulatione mea ad Dominũ, & exaudiuit vocem meam.

Et proieciſti me in profundũ in corde maris, & flumen circũdedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui ſuper me tranſierunt.

Et ego dixi: Abiectus ſum à conſpectu oculorum tuorum: verumtamen rurſus videbo templum ſanctum tuum.

Circumdederunt me aquæ vſque ad animã: abyſſus vallauit me, pelagus operuit caput meum.

Ad extrema montium deſcendi: terræ vectes concluſerunt me in æternum: & ſubleuabis de corruptione vitá meam, Domine Deus meus.

Cum anguſtiaretur in me anima mea, Dñi recor-

recordatus ſum: vt veniat ad te oratio mea ad templum ſanctum tuum.

Qui cuſtodiunt vanitates fruſtra, miſericordiam ſuam derelinquunt.

Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumq; voui, reddam pro ſalute Dño.

Et dixit Dominus piſci: & euomuit Ionam in aridam.

ARGVMENTVM CAP. II.

PROIECTVS Ionas in mare, ab immani piſce, Dei iuſſu, deuoratur: in cuius aluo viuus, & illæſus perſiſtens, Dominum orat, ipſiq; gratias agit, ob accepta beneficia: ac ſpem concipiens ſe ex tanto periculo liberatum iri, vota nuncupat. Demum poſt tres dies, viuus à Ceto in littus euomitur.

COMMENTARIVS.

¶ ET præparauit Dominus piſcem grādem, vt deglutiret Ionam.)

NEMO eſt, qui attentè perpēndens, ingentia hæc prodigia, & beneficia, quæ in Ionā contulit Deus Opt. Max. ipſius iuſtitiæ, potentiæ, ſapientiæ, & miſerationis magnitudinē, non vehementer admiretur, extollat, prædicet, atque cum Paulo exclamet: *O Altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, &* *Rom.* 11. 33. *inueſti-*

inueſtigabiles viæ eius! Nam quis,quæſo, eſt, qui diuini Numinis maieſtatem non ſuſpiciat, cum videat Ionæ, ſæuiſsimis maris fluctibus impetito, ob idque à ſocijs obruto,præſto affuiſſe vaſtiſsimũ piſcem,qui Dei nutu, ipſum deuorauit: & nec ardentiſsimo ſtomachi calore decoctum, conſumpſit; nec fœdiſsimi loci anguſtia, & horrore confectum, præſertim, intercluſo fere reſpirādi aditu, interemit. Sed tamquam à Deo commiſſum depoſitum, ita fideliter,Deo Opt.Max. ita diſponente, illæſum integrumque conſeruauit, vt Ionas non conditionem, ſed nauigiũ mutaſſe videretur. Deus ſiquidem, ita potentiæ, iuſtitiæ, ſapientiæ,miſericordiæ, ac longanimitatis ſuæ effecta temperauit, vt Ionas, & iuſtitia punitus,& potētia cuſtoditus, & miſericordia per flagitij ſui dolorem in Dei gratiam reuerſus,ab æterno ſupplicio liberatus ſit. Mirifice etiam diuina ſapiētia in hoc eluxit facinore, cum apprehenderit ſapientem in aſtutia ſua, vt inquit Iob. 5. 13. Quam enim Ionas viā inuerat ad Dei præceptum violandum, ea vtitur ſapientiſsimus Dn̄s, ad ſuum omnimode exequendũ cōſilium; dum nauis,nautæ,venti,mare, piſcis,ac elementa omnia concurrunt, tamquam Dei miniſtri, ad fugitivum prophetam apprehendendum, cogendumq; diuinæ parere voluntati. Qua de re D. Gregorius lib.moral. 6. cap. 22. elegantiſsime in hunc modum philoſophatur: Prudenter ſiquidem Ionas ſapere voluit; cum ad prædicandam Niniuitarum pœnitētiam miſſus,quia electis gentibus, Iudæam deſerere timuit, prædicationis officium implere recuſauit: nauim petijt: fugere Tharſis elegit: ſed protinus tempeſtas exoritur: ſors mittitur; vt videlicet cognoſcatur, cuius culpa mare turbetur: Ionas in culpa deprehenditur,in profundum mergitur: Ceto ſorbente, repente deuoratur: atque illuc

*Iob.*5.13

illoc geſtante bellua peruenit, quo ire ſponte cõtempſit. Ecce fugitivum, Dei tempeſtas inuenit: ſors ligat, mare ſuſcipit, bellua includit, & quia auctori ſuo obedire renititur, ad locum quo miſſus fuerat, ſuo reus carcere portatur. Iubente Deo, miniſtrare homo prophetiam noluit, aſpirante Deo, bellua prophetam vomuit: comprehendit ergo Dominus ſapientes in aſtutia eorum, quando & hoc in vſum ſuæ voluntatis redigit, per quod ſibi voluntas humana contradicit.]

¶ Inter alia Ethnicæ antiquitatis prodigia, memoriæ proditum eſt. Arionem quemdam cytharædum, & poetam lyricum præſtantiſsimum, cum ex Italia Corinthum, diuitijs onuſtus, nauigaret; videretq; ſibi à nautis, opibus ſuis, inhiantibus, exitium parari, ab ijſdem diſtricto iam gladio, mortem inferre volentibus, non nihil ſpatij poſtulaſſe; quo veluti cygnus moriturus, ſuas ſibi exequias decantaret. Quod cum impetraſſet, ſtans celſa in puppi, cytharamque pulſans, excellens carmen, quod Orthyum vocant, altiſsima voce, dijs marinis cecinit. Quo peracto ſe in mare pręcipitem dedit, atque à delphino ſtatim dorſo exceptus, ad Tænarum Laconiæ promontorium, eſt perue ctus. Refert hanc hiſtoriam Herodot. lib. 1. Plutarch. in Sympoſio ſeptem ſapientum. Aulus Gel. lib. 16. cap. 19. Plin. natur. hiſt. lib. 9. cap. 8. Vnde occaſionem ſumpſit Andr. Alciat. in ſuis Emblẽmatibus, ad auarorum hominum crudelitatem depingendam.

Andr. Alcia. Emb. 89.

Delphino inſidens vada cærula ſulcat Arion
Hocque aures mulcet; frænat, & ora ſono;
Quam ſic auari hominis, non tam mens dira ferarum eſt.
Quique viris rapimur, piſcibus eripimur.

¶ Me-

¶ Meminit etiam huius hiſtoriæ Ouid. 2. lib. Faſtorum, eamq́ue elegantiſsimis verſibus in hunc modum deſcribit:

¶ *Nomen Arionium ſiculas impleuerat vrbes,*
Captaque erat lyricis Auſonis ora ſonis.
Inde domum repetens, puppim conſcendit Arion,
Atque ita quæſitas arte ferebat opes.
Forſitan, infœlix, ventos, vndaſque timebas,
At tibi naue tua tutius æquor erat.
Namque gubernator diſtricto conſtitit enſe,
Cæteraque armata conſcia turba manu,
Ille metu pauidus mortem non deprecor, inquit,
Sed liceat ſumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridentq́, moram; capit ille coronã,
Quæ poſſet crines, Phebe, decere tuos.
Induit & Tyrio diſtinctam murice pallam,
Reddidit icta ſuos pollice chorda ſonos:
Flebilibus numeris veluti canentia, dura
Traiectus penna, tempora cantat, Olor.
Protinus in medias ornatus deſilit vndas,
Spargitur inſulſa cærula puppis, aqua
Inde (fide maius) tergo Delphina recuruo,
Se, memorant, oneri ſuppoſuiſſe nouo.
Ille ſedet, Cytharamq́, tenet, pretiumq́, vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.
Dij pia facta vident: aſtris delphina recepit
Iuppiter, & ſtellas iuſsit habere nouem.

¶ Plinius in eo, quem diximus loco, huius hiſtoriæ fidei, nihil ſane detrahit: cum ſit Delphinus, nõ modo homini amiciſsimus, ſed etiam muſicæ ſuauitate, magnopere capiatur. Mulcetur enim, inquit ille, ſymphoniæ *Plin. lib. 9. cap. 8.*

De Delphinis vide etiam Iſido. lib. 10. Etym.

niæ cantu, & præcipuè hydrauli ſono; hominèm non expaueſcit, vt alienum, obuiam nauigijs venit: alludit exultans; certat etiã, & quamuis plena præterit vela.] Quin etiam proditum eſt litterarum monumentis (eodem Plinio teſte) ſæpiſsime Delphinos adeò cicuratos pueris indulſiſſe; vt eos tergo impoſitos, & per lõgũ maris tractum deuectos, in terrã ſaluos, & incolumes retulerit. Qua de re plurima ab eodẽ Plin. exempla cõmemorantur. Hanc etiam hiſtoriã fuſe narrat Rõdoletus.

Guilielm. Rondole. in ſuo tractatu de piſcib. li. 16. c. 8.

VERVM equidem, ipſam (ſi non eſt prorſus fabuloſa, & à Poetis conficta) ad hanc veriſsimam, quam præ manibus habemus, de Iona hiſtoriam, alluſiſse exiſtimarim. Quemadmodum, & quam de fortiſsimo Hercule mirifice celebrarunt. (Quem vt Theoph. refert) fabulantur à Balena fuiſſe abſorptum, & tandem vivum euomitum; nudatũ tamen pilis præ magno Cetacei ſtomachi calore. Quod, quis nõ videt ex ſacra Ionæ hiſtoria deſumpſiſſe, atque in ſuum Herculem falſiſſime tranſtuliſſe? Plurima enim ſunt, quæ Ethnici auctores, ex diuinarum Scripturarum oraculis hauſta, & deinceps multis errorum tenebris inuoluta, ad deorum ſuorum falſitatem, ſeu inanis Philoſophiæ doctrinam, accõmodarunt. Quod inter innũmera, quæ afferre poſſemus exempla, videre eſt apud Ouid. in libris Metamor. dum differit de mundi opificio, de totius humani generis per cataclyſmum interitu, de noua eiuſdẽ propagatione, alijſque id genus multis, de quibus fuſè tractat Ioſephus Stephanus Epiſcopus Oriolanus.

Theophy. in Ionam Cap. 2.

Ioſephus. Steph. in com. ſup. cap. 3. 1. Machab.

¶ Ionam à piſce facili negotio potuiſſe deuorari, nõ erit creditu difficile ei, qui marinarum belluarum magnitudinẽ perſpectam habuerit. Quã innuit Sacra Scriptura, cum ait Geneſ. 1. 20. *Creauitq́ Deus Cete grandia.* Quamquam vox Hebræa THANNINIM, propriè ſignificat

Geneſ. 1. 20.

ſignificat Dracones, quo etiam nomine terreſtres Serpentes,& Dracones, Sacræ litteræ appellant, eo quod Ceti,& maximi piſces, terreſtribus Draconibus, atque Serpentibus, quam ſimillimi eſſe videantur. Cum vero terreſtrium animantiũ, præſertim Draconũ,& Serpentium incredibilis pene ſit, in aliquibus regionibus corporis moles (vt ex probatis conſtat auctoribus.) A marinis tamẽ longiſsimè ſuperari exploratũ eſt. Vt merito de ipſorũ magnitudine Sacra Scriptura ſpecialem mentionẽ fecerit. D. Baſil. ſic ait: Fecit Deus Cete magna, nõ quia Squilla,& Halece maiora sũt Cete, ideo magna ſunt dicta; ſed quia maximis mole corporis montibus, æquantur. Nam cum ad ſummã aquæ ſuperficiẽ enatarint, inſtar inſularũ ſœpe numero apparent.] S. etiam Iſidor. Cete, inquit, dicta *Tokitos Ketakiti*, ob immanitatem, ſunt enim ingentia genera belluarum,& æqualia montium corpora, qualis Cetus excepit Ionã, cuius alvus tãtæ magnitudinis fuit, vt inſtar obtineret inferni, dicente Propheta: *Exaudiuit me de ventre inferi.* Plin. tradit: Balenas maris Indici, quaternũ iugerum eſſe, Piſtres, ducenûm cubitorũ: Anguillas verò apud Gangẽ fluvium, tricenûm pedũ. Mirabilia etiam ſcribit c. 4. 5. & 6. eiuſdẽ libri,& lib. 32. c. 1. Albertus Magn. Cetus (inquit) eſt piſcis maior, cuius fœmina Balena eſt,& eſt multorũ generis: alij hirſuti,& ſunt maximi: alij planæ pellis,& minores; maiorũ fouea oculi vnius, capit quindecim homines,& aliquando viginti: os habet magnũ; cum ſpirat, euomit multam aquã, vt nauiculas impleat, & ſubmergat: caudã bifurcatam habet, cuius latitudo eſt pluſquã viginti quatuor pedum: expertum eſt hunc piſcem diuiſum, eſſe onus trecentorum curruum, tam in carne, quam in oſsibus.] Hæc Albert. Magnus.

Vid. Olaũ Magnum lib. 6. 5. 1 22. & li. 21. c. 43. & ſeqq.

Homil. 6. in Exam.

Iſidor. li. 10. Etym.

Plin. lib. 9. cap. 3.

Albertus Magn. de animali. lib. 24. Cap. 1.

¶ Cuius autem ſpeciei, & formæ fuerit piſcis, qui

Ionam deglutiuit, incertum eſt,nec ex Sacra Scriptura conſtat. Quæ hoc loco nihil aliud aſſerit, quam fuiſſe piſcem grandem. Magnorũ autem piſcium ſpecies ſunt quamplurimæ, vt Balenæ, Phiſeteres, Priſtes, Tritones,Nereides, Elephanti, Orcæ, Phocæ, Rotæ, & alia id genus monſtra. Quæ omnia,Cete, generali nomine appellantur. Et propterea LXX. vertũt: *Et præcepit Dñs Ceto magno.* Ac Ioſeph. lib.9. Antiq. cap. 11. eumdem piſcem,Cetum appellat. Quin & Chriſtus Dñs in Euan-
Matt. 12 40. gelio,eodẽ vtitur nomine: *Sicut fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus, &c.* Quamobrem errare mihi videntur, qui affirmant piſcem hunc, Balenam fuiſſe. Nam id nullus antiquorum Patrum (præter vnũ Theoph.)aſſeruit: præſertim cum ſint multi piſces,Balenæ æquales,vel etiam maiores. Ipſaque (ſi credendũ eſt ijs, qui ſe ita animaduertiſſe produnt) tam anguſto ſit gutture, vt non niſi paruos piſces deglutire valeat. Quod autem vulgò in ore omnium, etiam concionatorum, Balenę nomen verſetur, cum de Iona tractandi ſe offert occaſio, hanc eſſe cauſam arbitror, quod ex maximis piſcibus Balena notior eſt: adeò, vt quemcumq; immanem piſcem, Balenam vocitare vulgus ſoleat. Guilielmus Rõdoletus Medicinæ artis profeſſor, lib. 13. de piſcibus cap. 12. cenſet, Ionam à piſce, nomine Lamia, fuiſſe abſortum. Et vt melius Rondoleti ſentẽtia videatur,libet eius verba ſubijcere: Lamia,inquit, piſcis eſt galeorum omnium maximus; Nam aliquando ad tantam magnitudinem accreſcit, vt currui impoſita, vix à duobus equis vehi poſsit. Quare euiſcerata, & infruſta diſſecta, curribus duobus, aliquando imponenda fuit. Vidimus mediocrem Lamiam mille librarum pondere. Capite eſt, dorſoque latiſsimis. Cauda ſi reliqui corporis magnitudinem ſpectes,

minus

minus craſſa, ſpiſſaque in lateribus, compreſſa, pinnis duabus conſtans, nō procul à cauda aliæ duæ ſunt, pinnulæ, vna inferior, altera ſuperior; ad branchias, & ad podicem aliæ binæ: in medio fere dorſo alia. Piſcis eſt carniuorus, voraciſsimus, & anthropophagus, cadauera enim mortuorum etiam integra, vorat. Quod ex diſſectione compertū eſt. Maſsiliæ enim, & Nicææ aliquando captæ ſunt lamiæ, in quarum ventriculo homo loricatus, inuentus eſt. Vidi enim in Santonico littore lamiam, cuius os gulaque tanta erat vaſtitate, vt hominem etiam obeſum capere poſſet. Magnarum itaq; lamiarum os, ſi hians ſeruetur, reliquo corpore cōtecto, canes ventriculū facilè ſubeant, piſcium reliquias voraturi. Quæ cum accuratius cōſiderarem, mihi in mētem venit, lamiam fuiſſe, in quam ingreſſus eſt Ionas, illicq; triduo diuina prouidentia cōſeruatus, tandemq; incolumis eiectus. Quod Sacræ Bibliorum ſcripturæ nullo modo repugnat. Legitur enim Ionas in ventre magni piſcis, ſiue in ventre Ceti fuiſſe, quod nomen generis eſt, quo grandes piſces comprehenduntur.] Huc vſq; Rondoletus. Cuius opinio cōiectura potius, quam probabilitate nititur. Hoc autem pro comperto habuerim, piſcē eiuſmodi fuiſſe, qui cōmode gutture, & aluo Ionā capere, & retinere poſſet. Nam tametſi Deus Opt. Max. pro ſua infinita potētia; *Attingit à fine vſq; ad finem fortiter* (vt loquitur Sapiens) nihilominus tamen (quæ ſua eſt ineffabilis ſapientia) omnia diſponit ſuauiter, nullā naturæ vim inferens, nec abſque cauſa miracula multiplicans, Quamobrem ad hoc portentum (quo potentiā ac ſapiētiam ſuā voluit oſtentare) cum piſcē deſtinaſſe credendū eſt, à quo abſq; miraculo, & Ionas abſorberi, & in vētre cōcludi valuiſſet. Vt ſignificatur illis verbis: *Et præparauit Dñs piſcem magnum*: Hoc eſt, cum elegit *Sap. 8. 1.*

 piſcem

piſcẽ, qui ſuapte natura, eſſet ad id facinus aptiſsimus. Verbum ſiquidem, M A N A H, apud Hebræos in coniugatione P I H E L, ſignificat, conſtituere, præparare, decernere, deſtinare, deputare, donare, ita vt ſit verbum diſpoſitionis, atque prouidæ ordinationis: hoc itaque loco denotat, non quemcumque piſcem ad Ionæ deuorationem, Dominum deputaſſe, & ordinaſſe, ſed cõmodum, & idoneum. Miraculi vero magnitudo, conſpicitur in eo, quod cum Ionas in ventre Ceti ſtatim, ingenito belluini ſtomachi calore, eſſet conſumendus, diuina virtute vivus, & illæſus triduo permanſit; perinde, ac ſi in iucundo conclaui, ſeu cubiculo, degeret. Qua in re non minus præclare cum Iona actum eſt,
Danie. 3. 50. quam cum pueris illis ſanctiſsimis in ardẽtiſsimum Babyloniæ fornacẽ coniectis, quos (vt ſacer Textus eloquitur) non tetigit omnino ignis, neque contriſtauit, neque quicquam moleſtiæ intulit: ſed per fornacem, quaſi per amœniſsimum pratum, deambulantes, Dei magnalia concinebant.

¶ An autem Ionam, ſimul atque in mare deturbatus
D. Hiero. in Ionam eſt, Cetus deglutierit, dubium eſt. D. Hieron. Theod. Theoph. Rupertus, affirmantem ſententiam amplectuntur, tamquam magis probabilem, Sacræque Scripturæ conſentaneam. Tum quia ſi non ſtatim fuit deuoratus, ſed aliquod tempus in luctando cum inſanis fluctibus conſumpſit, id ſacra Hiſtoria nõ ſubticuiſſet. Tum etiã, quia cum ipſa dicat, piſcem grãdem à Domino præparatum fuiſſe, apertiſsimè videtur indicare, Cetum iuxta nauim conſtitiſſe, ac veluti expectaſſe Ionæ proie-
D. Augu. epiſt. 49. in poſtrema quaſ. ctionem, quem hianti ore ſtatim excepit. Huic quoque opinioni adhæret D. Auguſtin. cuius hæc ſunt verba: Sicut ergo Ionas ex naui in alvum Ceti, ita Chriſtus ex ligno in ſepulchrum, ſeu in mortis profundum.]

Idem

Idem etiam ſenſit Seuerus Sulpitius lib. 1. ſacræ Hiſto. prope finem. Verbum enim, *præparauit*, ſæpe in ſacris litteris ad ea refertur, quæ ſubito ad aliquem vſum deſerviunt, vt cap. 4. *Et præparauit Dominus hederam, & aſcendit ſuper caput Ionæ, vt eſſet vmbra ſuper caput eius.* Ideſt, ſubito naſci fecit, & adoleſcere hederã, quæ vmbra ſua Ionam ab æſtu nimio, defenderet. Paulus de Palacios contrariam tuetur ſententiam, eamq; confirmat verbis Ionæ in oratione ſua ad Deum dicentis: *Circumdederunt me aquæ vſque ad animam, abyſſus vallauit me, pelagus operuit caput meum, ad extrema montium deſcendi, &c.* Quæ omnia Ionam protuliſſe, antequam à Ceto inuaderetur, exiſtimat hic auctor: ſed ea omnia Sancti Patres, ad Ionam in vẽtre piſcis incluſum, acõmodant; vt protinus videbimus. *Seue. Sulpit. lib. 1. Sacr. Hiſtoria. Ionæ. 4.*

NON erit inutile, neque ab inſtituto alienum, hoc loco inquirere, ob quam cauſam, cum Omnipotens Dominus decreuerit marinæ belluæ miniſterio, & opera, Ionam é tanto diſcrimine eripere, nõ illum piſcis dorſo excipi, & in littus deuehi voluerit; vt præter id, quod de Arione ſuperius diximus, narrat Simeon Metaphraſ. B. Martinianum Anachoretam, ex quodam (vbi degebat) ſcopulo in maris medio ſito, Delphini dorſo, Deo ſic diſponente, ad littus vſque fuiſſe deductum. Id enim videri poterat ad diuinæ potentiæ vim patefaciendam congruentius; præſertim nautis, iam in Dei timorem, & religionem valde propenſis; qui eximio viſo miraculo, vehemẽtius in diuinum cultum inflammarentur: vel ſaltem æquum apparet, vt Ionæ, mare ſe calcabile exhibuiſſet, quemadmodum pluribus virtute præſtantibus viris contigiſſe, ſacri auctores tradiderunt. D. enim Petrus Apoſtolorum omnium Prin- *Vid. apud Sur. tom. 1. 13. die Februarij.*

ceps, ac Coriphæus, cum è nauigio, in quo erat, Chriſtum Seruatorem noſtrum pedibus ſupra mare incedētem cōſpexiſſet, ab eo humili prece impetrauit; vt ipſe ſimiliter, mare perambulans, ad eum pergeret. De Beato Raymundo admirandæ ſanctitatis viro, ex Ordine Prædicatorum, prodigium illud æterna memoria dignißimum, litterarū monimentis conſignatū eſt; Quod cum ex Maioricarum inſula, Barchinonem illi neceſſario traijciendum eſſet, nullaque eſſet nauigij, ob Regis interdictum, copia. Tandem, tentatis omnibus, eximia in Deum fide ſuffultus, quo amictus erat pallio, mare conſtrauit, ipſique intrepidè inſidens, Barchinonem, vſque tutius, ac citius, quam ſi inſtructißima triremi veheretur, tranſmigrauit. Quod etiam de S. Franciſco Paulenſi narratur in eius vita. S. Birinus Epiſcopus, & cōfeſſor (vt in eius vita apud Surium ſcribitur) cum ab Honorio Summo Pontifice ad prædicādum Anglis directus eſſet, naui iam conſcenſa, & multo maris ſpatio emenſo, meminit ſe pallam, qua ab Honorio ad ſacrafacienda donatus fuerat, in littore reliquiſſe: cumq; obſecraſſet nautas, vt ad terram nauim reducerent, & impetrare non valuiſſet; demum ſigno ſe Crucis muniens, Deique auxilium implorans, in mare diſiluit, ac per illud incedens, ad littus appulit, acceptaque palla in nauim, eodem modo ſiccis pedibus, reuerſus eſt, tāta cum ſociorum admiratione, & ſtupore, vt confeſtim ad pedes ipſius provoluti, ſacro Baptiſmatis lauacro luſtrari (erant enim pagani) obnixe poſtularent.

Sur. tom. 6. die 3. Decemb.

THYRSVM etiam martyrem, ſcribit Simeon Metaphraſt. crudeliſsimi tyranni iuſſu, ſacco incluſum, & cōſutum in profundum maris pelagus fuiſſe proiectum, quem cœleſtes Angeli è ſacco erutum per maris

Apud Surium, to. 6. 14. Decembris.

maris vndas, ſiccis pedibus, ambulantem (quo patētius eſſet miraculum) ad littus vſque comitati ſunt. Multa alia ſuppetunt huiuſmodi exempla ſanctorum hominū, qui abſque periculo, Dei ope, mare pedibus calcauerunt. Vt quid igitur non hoc conceſſum Ionæ?

NOnnullas breuiter attingam cauſas, quæ facilè ex dictis colligi poſſent. Primo enim, & præcipuè ita fieri oportuit ad Sacroſancta admirandaque Paſſionis, mortis, ſepulturæ, deſcenſus ad inferos, & Reſurrectionis Chriſti myſteria adumbranda; quorum omnium inſignem typum, & expreſſam imaginem Ionas geſturus erat. Vt idem Chriſtus Seruator noſter cum Scribis, & Phariſæis expoſtulans affirmauit, apud Matthæum. cap. 12. 39. 40. *Generatio mala, & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ: ſicut enim fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus: ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Qua de re fuſius à nobis agendum erit, cum huius hiſtoriæ allegoriam perſequemur. Secundo, ad præſtantiorem diuinæ potentiæ, & bonitatis oſtenſionem: quæ quidem in eo eluxit diuinius, quod Ionā in maximas redactum anguſtias, & in ipſius (vt ita dicam) mortis faucibus conſtitutum, mirificè liberauerit; Quam ſi ſubito illū ſine vlla diſcriminis, aut afflictionis perpeſsione, vel Ceti, vel Angeli miniſterio, in aridam ſalvum, & incolumem reduxiſſet. Nam (teſte Dauide) Adiutor eſt in opportunitatibus, in tribulatione. Tertio, ad maiorem Ionæ, & nautarum vtilitatem. Ionæ quidem; quia huiuſmodi afflictione excitatus, ad Deum converſus eſt: ſuumque crimen agnoſcens, diuinam clementiam fuſis lachrymis, ac precibus impetrauit. Ea enim eſt humanæ fragilitatis conditio,

Mat. 12.

Pſalm. 9. 10.

vt homines, à Deo per flagitia alieni, tribulationum, atque calamitatum ſtimulis maximè egeāt, ad Dei gra-
Pſal. 106 tiam per pœnitentiā, aſſequendam. *Clamauerunt ad Do-*
13. *minum* (inquit Pſalmographus,) *Cum tribularentur.* Et
Pſal. 77. alibi. *Cum occideret eos, quærebant eum, &c.* Nautis etiā
34. multum commodi attulit, ad diuinæ iuſtitiæ ſeueritatē perfecte cognoſcendam, pertimeſcendamque, videntes Ionam, à piſce coram deuoratum, meritaſque ſui facinoris pœnas dātem: Si namque aliter cum ipſo, actum eſſet à Diuino Numine, facile in animum inducere potuiſſent, Ionam inſontem omnino, & criminis expertē in mare ab ipſis coniectum, omniaque hactenus obſeruata diuinæ voluntatis argumenta, fuiſſe futilia, & inania. Quapropter vehementi dolore, & mœſtitudine contabeſcerent. Quod ſi (vt ego ſuſpicor) tandem Ionam à Ceto ſalvum, & illæſum euomitum fuiſſe, reſciuerunt; non eſt dubitandum, quin Dei bonitate, & miſeratione exacte perſpecta, in eius dilectionem magnopere exarſerint.

¶ ET erat Ionas in ventre piſcis tribus diebus, & tribus noctibus.)

Paulus de Palacios. HAEC per Synecdochen eſſe intelligēda, ſentio cum Franciſco Ribera, & alijs; Ionamque non perſtitiſſe in ventre Ceti, tribus diebus, & tribus noctibus integris: ſed quemadmodū numeramus triduum mortis Chriſti Seruatoris noſtri, cuius partem pro toto accipimus: vt figura (quoad poſſit) veritati reſpondeat, ſimiliſq; efficiatur. Hanc eamdem opinionem ſequitur Iſidor. Pelluſiota lib. 1. epiſt. 114. qui videndus eſt omninò. Tum etiam in 2. libro epiſt. 212. Quo autē pacto intelligendum ſit Chriſtum

Seue. Sulpit. lib. 1. Sac. Hiſt. hanc vi-

tribus

tribus diebus, & tribus noctibus, fuiſſe in corde terræ, deinceps de allegorico ſenſu agentes, explicaturi ſumus.

detur ſequi opinionem. Emman. Sa in ſuis notat. ad hunc locũ

¶ ET orauit Ionas ad Dominũ Deum ſuum de ventre piſcis.)

VIDENS ſe Ionas, nihil damni paſſum à piſce, ſed eius ventris ſpatio, vſum pro cubiculo, agnouit omnino Dei ſui immenſam bonitatẽ, & miſerationem, ad eumque toto corde conuerſus, orauit ardentiſsimis votis; hoc enim ſignificat Hebraicum verbum VAIITHPALEL, quod in vltima coniugatione, non quamcumq; orationem denotat, ſed deprecationem vehemẽtiſsimam, & humillimam interpellationem; quæ non paucis verbis explicari queat. Ea ſane diuinæ lucis ſpicula, mentem vatis in tenebris, & regione vmbræ mortis collocati, illuſtraſſe puto, vt ad facinus ſuum deteſtandũ, Diuinamq; Maieſtatem deprecandam toto animi affectu raperetur. Quare hoc loco. *Ad Dominum Deum ſuum*. Prius ponitur nomen Tetragrammaton, quod diuinæ miſericordiæ magnificentiam præcipue cõmendat; Deinde collocatur nomen ELOHIM; Quod ad prouidentiam, & gubernationem Dei refertur. Illud vero: *De ventre piſcis*, magnam emphaſim habet, qua indicatur, eum locum, qui morti, & perditioni erat aptiſsimus, Ionæ fuiſſe, quaſi Templum, & domum orationis ad Deum obſecrandum, & laudandum. Hoc ſane erat portentum illud, quod tãtopere extollebat Regius Propheta Pſal. 87. *Numquid narrabit aliquis in ſepulchro miſericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione? Numquid cognoſcẽtur in tenebris mirabilia tua, & iuſtitia tua in terra obliuionis.*

Pſal. 87. 12. 13. & 14.

uionis. Quæ quidem plurimi interpretes de loco gehẽnæ intelligunt, in qua impiorum, & iniquorum animi æternis ſupplicijs cruciantur; vbi nulla eſt lux, nulla quies, nullum gaudium, nullus ordo; ſed fætor teterrimus, ſempiterna confuſio, horribilis obſcuritas, inextinguibilis flamma, immortalis vermis, & inexplicabilis tormentorum magnitudo; vbi nulla ſunt diuinorum miraculorum præconia, nulla laudum encomia; ſed abhominandæ in Deum blaſphemiæ, clamores infandi, terribiles ciulatus. Veriſsime quidem, & merito, hoc miſerrimum damnatorum habitaculum, vocatur, locus perditionis, & obliuionis. Ibi enim ſempiternæ mortis corruptioni ſunt obnoxij, & à iuſtiſsimo Deo, & ſanctis omnibus, perpetua obliuionis pœna contorquentur. Theodoretus tamen, & Euthymius, Dauidis verba de ſepulchro interpretantur. Quod rectè appellatur locus perditionis, tenebrarum, & obliuionis; in ipſo enim, & corpus hominis corrumpitur, & tenebris offunditur, & â viuentibus obliuioni traditur. Eſt igitur ſenſus: ſimul atque, quis è vita excedit, in tumuloque conditur, non poteſt amplius apud viuos prædicare miſericordiam tuam, nec veritatem tuam, quam in promiſsis ſeruas: Tum etiam mirabilia tua cognoſci nõ poſſunt, vbi nullus eſt ſenſus, nullum lumen, ſed omnia tenebræ. Nec tuo obſequio, & cultui poſſunt defunctorum corpora operam dare, cum iam obliuionis regionem incolant; vbi nec gratiam mereri poſſunt, nec viuorum ſunt in memoria. Similia proferuntur ab Ezechia in ſuo cantico. Iſai. 38. 18. *Quia non infernus confitebitur tibi, neq; mors laudabit te, non expectabunt, qui deſcendunt in lacum veritatem tuam.* Quæ eodem modo intelliguntur, & de ſepulchro, & de inferno, abſtracta autem ponuntur pro concretis.

Iſai. 38. 18.

D. Atha-

¶ D. Athanaſius quæſt. 64. ad Antiochum videtur ſentire, Ionam in ventre Ceti animam exhalaſſe; dum illum affirmat, ter fuiſſe mortuum. Primo cũ puer eſſet, eumque Elias, vt fert vetus opinio, ad vitam reuocauit. Secũdo cum eſſet in ventre Ceti (vbi ait:) vita functus eſt. Et demum, cum ſupremũ obijt diem. Sed ego cenſeo Athanaſium eſſe interpretandum; quod eius mẽte, Ionas vita fuerit defunctus in aluo Ceti, quoad loci conditionem, & hominum opinionem, niſi à Deo miraculoſe fuiſſet præſeruatus. Nam & locus neceſſario, naturaliter loquendo, ipſum erat necaturus; & nautæ videntes à piſce abſortum, tamquam mortuum reputarunt. Tum etiam, quia deuoratio illa, expreſſam quamdam mortis, ac ſepulturæ, habuit ſimilitudinem, qua Chriſti mors, ac vera ſepelitio fuit repreſentata; vt ſuo loco explicabimus.

¶ Theodoretus ita elucidat, & quidẽ egregiè hæc Ionæ verba; Ventrem, inquit, inferni, alvum Ceti vocauit. Cum hæc fera mortifera ſit, lege viuentium Ionas mortuus fuerat: at ſola gratia viuebat, alioqui, vt repreſentaret Dominum Ieſum Chriſtum, qui tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ fuit, accõmodatè, ſe ipſum in vẽtre fuiſſe dicit. Hoc verò multo maxime omnium mirabile eſt, quod hic, qui re ipſa, & veritate mortem guſtauit, in corde terræ dixit ſe fore tribus diebus, & tribus noctibus: Ille vero ad mortis ſpeciem, & vmbram, inferni ventrem, vocat, vẽtrem Ceti, & quidem Ionæ nõ in eius poteſtate vita fuit: Domino Ieſu Chriſto mors, & reſurrectio, voluntariæ fuerunt; idcirco vbi illic infernus, & mors, cor terræ appellatum fuit, hîc infernus, venter Ceti nominatus eſt.] Non placet illorum ſententia, qui aſſerunt hanc orationem habitam à Iona poſt euaſum diſcrimen, cum in terram

littera ad genus fœmineum denotandũ aliquando ſubſeruiat; ſœpiſsimè tamẽ ornatus cauſa ponitur, præſertim in fine periodi, & grauiſsimæ alicuius narrationis, aut ſententiæ, vt hoc loco. *Quid* (quod cœcus ille, ac imperitus cæcorùm dux nõ vidit) nonne promiſcue, & ſine diſcrimine in ſacris litteris, piſcis quicumq; dicitur D A G, & D A G A H, vt Geneſ. 1.26. *Et præſit, vel dominetur*, BIDGATH HAIAM, in piſcem, (ideſt, in piſces ſingulare pro plurali) maris. Exod. 7. 21. V E-H A D A G A H, *Et piſcis* (ideſt, & piſces) *qui erant in flumine mortui ſunt*. Et Deut. 4. 18. *Similitudinem omnis* D A G A H *piſcis*. Quibus in locis ponitur D A G A H, in terminatione fœminea. Numquid piſcibus tantũ fœminis Adam dominaturus erat? Aut ſolæ fœminæ mortuæ ſunt in flumine? Aut ſimùlachra tantũ piſcium fœminarum prohibebat Deus? *Quod* ſi horum locorũ, & ſimilium pluriũ, in quibus eſt D A G A H, in terminatione fœminina, oblitus erat, debuerat ſaltem animaduertiſſe, in fine capitis huius ita ſcribi: *Et dixit Dñs piſci, & euomuit Ionam in aridam*; vbi nõ D A G A H ponitur, ſed D A G. Niſi forte putauit, iterum Dñm iuſiſſe piſci fœminæ, vt in medium oris piſcis maris, illum tãquam pila ludẽs, reſtitueret; nè grauidæ alui anguſtijs, tam miſere præmeretur. Sed valeant Iudæorũ ſomnia.

Geneſ. 1. 26.

Exod. 7. 21.

Deute. 4. 18.

¶ Hanc autẽ Ionæ orationẽ, non modo prophetico ſpiritu, verum etiam ſtylo poëtico fuiſſe decantatã, certum eſt. Vide Ariã Montanum, & Paul. de Palacios in hunc locũ, & alios. Habet enim hoc, ſermo poëticus, & pedũ legibus, ac numeris aſtrictus, vt mentẽ ſuauius afficiat, & rei grauitatem, de qua agit, vehemẽtius exprimat. Præſertim cum vel Deo gratiarum actiones pro acceptis beneficijs redduntur, vel à Prophetis maxima myſteria prædicuntur, vel ingentes calamitates deplo-

rantur. Eſt autem vatis noſtri Carmen lyricum, dicolon, tetraſtophon. Hîc autem, ad lectoris tædium leuãdum, viſum eſt in medium proponere, quæ lepidiſsimé ſcribit D. Paulinus Nolanus Epiſcopus in epiſt. 42. ad Cytherium verſibus Iambicis exarata, in hunc modum de Iona agens:

In Appendice Bibliot. veterum Patrum col. 192.

Paucis reflexo carminis veſtigio
Recurrere ad Ionam, libet.
Commenta Domini mira: merſus æquore
Intactis vndis fluctuat.
Viuit voratus, quique glutiuit manet,
Viuente ieiunus, cibo.
Et præda cum ſit, eſca non eſt bellua
Domoque ventris vtitur.
O digna ſancto clauſtra fugitiuo Dei
Capitur mari, quo fugerat,
Altumque vaſtæ miſſus in ventrem feræ
Viuo tenetur carcere.
De naue iactus perit, & vndis nauigat
Exul ſoli, & hoſpes ſali.
Spatiatur antro belluini corporis
Captiuus, & liber reus.
Nam liber vndis, intra mare, exter maris
Natat in natante bellua:
Clauſuſq; quamquã corpore, exit ad Deum
Volans propheta ſpiritu.
Corpus tenetur corpore, ac mentis fuga
Terrena vincla non tenent.

Incluſus aluo carcerem rumpit prece,
Aureſque pertingit Dei:
Orationi liber, & vinctus fugæ
Fide ſua ſe ſe arguit.
Nam qui putarat per mare euadi Deum
Et naue celari Deo,
Nunc iſte, & intra belluam merſum mari
Adeſſe credat arbitrum.

¶ Sed iam Prophetam, atque poëtam noſtrum canentem audiamus.

¶ *ORATIO IONÆ PROPHETÆ,*
ad Deum de ventre Ceti.

¶ Clamaui de tribulatione mea ad Dominũ, & exaudiuit me de ventre inferi, clamaui, & exaudiſti vocem meam.)

DVO terribilia diſcrimina Ionas incurrerat; in mare videlicet, ſubmerſionem, & à piſce inuaſionem, quibus cum ſingulari Dei ope liberũ ſe eſſe cognoſceret, à gratiarum actione, orationem ſuam exorditur. Et futuræ tandem omnimodæ ſalutis præſcius, Deum ſupplex adorat, eius magnalia prædicat, illi ſe ſubmittit, vota dedicat; ac quibus miſerijs, & anguſtijs circumſeptus, & liberatus ſit, ordine recenſet. Cum eſſem, inquit, in magna tribulatione cùm primũ è naui in pelagus fui deturbatus, ad te Pijſſime Deus, intimo corde clamaui; tuumque auxilium poſtulaui. Tu vero, ò, vnicum afflictorũ ſolamen, mihi

etſi immerenti non defuiſti: ſed viſus es votis meis annuere, ac reſpondere, dum me non æquoris voragine abſorberi; ſed neque ab hac bellua necari, tametſi deuorari permiſiſti: Cuius ego (tuæ ignorās ſapiētiæ diſpenſationem) cum truculentiſsimas fauces multo magis, quam marinos vortices exhorreſcerem: non animum deſpondi, nec deſtiti, ex hoc horrendo barathro, ſeu ſepulchro, validiſsimos ad tuæ pietatis aures, clamores emittere; Ac tu me exaudiens, pro tua infinita potentia, ſalvum, vivum, ac ſine incommodo, aut moleſtia vlla cōſeruas: ita vt pro certo habeam, tandem me omnino à te liberatum iri. Hæc eſt Ionæ verborum ſententia. Sed ſcrutemur ſingula; eſt enim in ipſis certa

Pſal. 129 quædam, & rebus conueniens ſignificatio. *Clamaui de*
1. *tribulatione mea.* Cum ſcilicet, tempeſtatibus affligerer
Pſal. 119 in mari, vt Dauid Pſalm. 129. 1. *De profundis clamaui*
1. *ad te Domine, Domine exaudi vocem meam.* Et Pſal. 119.
Pſal. 4. 1. 1. *Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.*

Item Pſal. 4. 1. *Cum inuocarem exaudiuit me Deus.* Verbum KARA, quod his omnibus in locis, & alijs quamplurimis ponitur, eam indicat vociferationem, quæ fieri ſolet ab ijs, qui in aliquo diſcrimine, ſiue angore verſantur. Qua etiam vſus Ionas, eius ſignificandi gratia verbum KARA, vſurpauit. At tamen, quia eius clamoris ratio à Deo habita fuit, non illum, maris vndis perire, ſed à piſce (cuius aluo ſeruādus erat) deuorari diſponente, ſtatim adiunxit: *Et exaudiſti me.* VAIAGHANENI, nam verbum GHANAH, ſignificat reſpondere, annuere, concedere, alicuius petitionem reſpicere: Deinde cum ferociſsimi piſcis rictum, & ingluviem, tamquam maius certiuſque damnum, pertimeſceret, intenſius, ac validius multò, vociferandum ſibi fuiſſe indicat, dum ait: De ventre inferi,

SIVA-

SIVAGHTHI. Vociferatus ſum. Verbum namque SAVAGH, refertur ad ſingularem quamdam vehementiam, vocem exerendi, acclamandique, ſalutis, & auxilij gratia. Vox SEOL, infernum, & ſepulchrum ſignificat. Verumenimvero, quemadmodum ijs, qui poſt naufragium cum maris fluctibus luctantur, adhuc ſupereſt aliqua euadendi ſpes, vel natando, vel tabulã arripiẽdo, vel alicui ſcopulo adhærẽdo; qui autẽ in infernũ, vel ſepulchrũ detruduntur, omnem ſalutis ſpem abijcere ſolent: Ita etiam Ionas, cum in naui ſæuiſsima tẽpeſtate vexaretur; vel in mari, fluctuum ferocia terreretur, clamare ad Dominum coactus eſt. Magnum ſiquidem erat periculum, ſed videns ſe in ventre Ceti, tamquam in ſepulchro, vel inferno concluſum, vbi omnis euadendi ratio intercludebatur, mirabile eſt, quod non deſponderit animum, immo certiſsima, in Deum ſpe concepta, quam potuit intenſiſsimis clamoribus eius opem implorauerit. Hoc eſt igitur, quod tam magnificè, & merito exaggerat: *De ventre inferi clamaui, &c.* Quaſi dicat: Vbi nullum ſolet eſſe remedium, clamanti mihi affulſit dulciſsima tuæ benignitatis lux, auxiliumque potentiſsimum præſtofuit. Oraſſe autem Ionam, non ſolum valide, ſed etiam perſeueranter toto triduo, mihi fit veriſimile. De ieiunio nulla eſt dubitatio.

¶ ET proiecisti me in profundum in corde maris,& flumen circũdedit me: omnes gurgites tui,& fluctus tui ſuper me tranſierũt.)

PAVLVS de Palacios,qui exiſtimat Ionam nõ ſtatim,atque proiectus eſt in mare, à piſce fuiſſe voratũ,hæc ita exponit: Cum viri illi me è naui deiecerunt, tu Domine, impetu potentiæ tuæ, proiecisti me in profundiſsima loca maris, ſcilicet, vt maris ima contingerẽ. Ergo Ionas non ex naui à Ceto ſuſceptus,ſed ad maris ima peruenit. Et(vt ego ex textu colligo) aliquis canalis erat in profundo, per quem mare,vt flumẽ decurrebat: quo flumine Ionas circumdatus eſt; ideò ait, Flumen circũdedit me. At interim, inquit,omnes fluctus tui,& omnes aquarũ tumuli,quos Hebræi gurgites vocant, ſuper me tranſibant.] Hæc Palacios. At vero,quoniam veteres interpretes (vt ſuperius diximus) hæc omnia referunt ad Ionam, in ventre Ceti conſtitutum,cenſent illum intra piſcem, profundiſsimam maris abyſſum, & voraginem penetraſſe; vaſtiſsimamq; fluctuum,& aquarum molem ſuſtinuiſſe. Sic enim ait Hieronymus: Quantum ad perſonam Ionæ, non eſt difficilis interpretatio, quod Ceti clauſus aluo, in profundiſsimo, & in medio maris fuerit, fluminibuſq; vallatus.] Arrepta namq; huiuſmodi præda proculdubio immanis ille piſcis profundiſsima maris loca celerrime diſcurrẽs, Ionæ occaſionẽ præbuit talia verba proferendi. Maris profunditatẽ hîc vocat cor, metaphoricè; cor enim in medio eſt corporis cuiuslibet animalis. Vnde ad ſignificandũ medium, ſeu meditul-

Cor, quid ſignificet.

lium

lium alicuius rei, tranſlata eſt ſimilitudo. Pſalm. 45. 3. *Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris.* Ideſt, in maris profunditatē. Ezech. 27. num. 4. & 25. 27. & cap. 28. 2. Deutero. 4. 11. vbi in noſtra Vulgata legimus: Vſque ad Cœlum, Hebraicè legitur; *Vſque ad cor Cœli*, ideſt, vſque ad medium Cœli: vel altiſsimū Cœli locum. Et etiam Exod. 3. 2. Vbi noſter interpres habet; *Apparuitque ei Dominus in flamma ignis*; in Hebraico eſt. *In corde ignis*; ideſt, in medio ignis. Ita etiam Chriſtus Dominus dicit, ſe per mortem futurum in corde terræ, ideſt, in Limbo, qui eſt terræ locus profundiſsimus. *In corde maris.* Idē eſt, quod in cor maris. L X X. *Proieciſti me in profundum cordis maris.* Chald. *Proieciſti me in profunditates in cor maris.* Quod ſi de proiectione à nautis facta, intelligatur, Deo actionem hanc præcipuè tribuit, cuius voluntate, & tempeſtatis commotio, & ſortium diſpoſitio, & omnia, quæ Ionæ euenerunt, efficiebantur. Hoc maxime ad diſciplinam ſpectat piorum virorum, cum in hac mortali vita, damnis, ærumnis, & incōmodis afficiuntur. Ea enim omnia, vtpotè à Deo profecta, debent æquo animo tollerare; non iraſci hominibus, alijsvè cauſis ſecūdis, quorum opera Deus vtitur. Ita Iob cum à Sathana, calamitates ingentes acciperet, nō ad ipſum, ſed ad Deum, (cuius nutu omnia gerebantur) eas referebat, dicens: *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Dño placuit ita factum eſt.* ¶ *Flumen circundedit me.* Flumen ponitur pro fluminibus, ſingulare vice pluralis, in ſacris litteris frequentiſsimum. L X X. *Et flumina me circumdederunt.* Tumidi autem maris rapidiſsimū æſtum, flumen vocauit. Verbū enim Hebr. N A H A R, ſignificat æſtuare, inundare, fluere, procurrere, delabi; præſertim cū deſignatur, magna pręcipitatio, & aquarū copia.

Pſal. 45. 3. *Ezechie.* 27. 4. & 25. 27. & 28. 2. *Deute.* 4. 11. *Exod.* 3. 2. *Iob.* 1. 21

Quare hoc loco Metonymice, fluminis nomine, intelligitur, vel mare ipſum, quo fluvij omnes confluunt, vel quod eo in loco, vbi tempeſtas vigebat, alicuius maximi fluminis in mare ingredièctis oſtium erat. Quamobrem ibi aquæ vehementius feruebant. *Omnes gurgites tui.* Hebr. COL MISBARECA, omnes confractiones tuæ. Verbum SABAR, ſignificat frangere, confringere, conterere; vnde turbati maris fluctus appellantur MISBARIM, actiua, & paſsiua ſignificatione, eo quod, & naues confringere ſoleant, & ſe ſe mutuo cõterere, cum modo inſtar montis facto cumulo, maxime eleuantur, modo hiatu terribili, ſe in pro-

Pſal. 106 26. fundum demittũt. Iuxta illud Pſal. 106. 26. Aſcendunt vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſſos. Quod egregié depingit Virgil. 1. Aeneid.

Talia iactanti, ſtridens Aquilone procella
Velum aduerſa ferit, fluctuſq; ad ſydera tollit.
Franguntur remi. tum prora auertit, & vndis
Dat latus: inſequitur cumulo præruptus aquæ mons,
Hi ſummo in fluctu pendent, his vnda dehiſcens
Terram inter fluctus, aperit. furit æſtus arenis.

¶ Ouid. etiam lib. 1. Triſt. Eleg. 2. de tempeſtate, quã in exilium nauigans, paſſus eſt, ſic ait:

Me miſerum quanti montes voluuntur aquarum
Iam iam tacturos ſydera ſumma putes.
Quantæ diducto ſubſidunt æquore valles
Iam iam tacturas tartara nigra putes.

¶ Ob hanc fluctuum celſitudinẽ LXX. hoc loco tran-

ſtulerunt: *Eleuationes tuæ.* Vt etiam Pſalm.92.4. Mirabiles elationes maris; vbi eadẽ eſt vox MISBARIM, pro qua Pagnin. & Vatab. vertunt fluctus. Pro fluctus, in Hebræo eſt GALLIM, quod rotationes, ſeu reuolutiones ſignificat; quo indicari videtur illi fluctus, qui inſtar circum actæ rotæ, nauigia, vndequaque ita cingunt, ac torquent illa vt abſorbeant ſœpiſsime. Vt apud Virg. 1. Aeneid. *Pſal. 92. 4.*

Vnam, quæ Lycios, fidumque vehebat Orontem
Ipſius ante oculos ingens à vertice pontus
In puppim ferit; excutitur pronuſq; magiſter
Voluitur in caput: aſt illam ter fluctus ibidem
Torquet agens circum; & rapidus vorat æquore vortex.

¶ Hæc vero Ionæ verba: *Omnes gurgites tui, & fluctus tui ſuper me tranſierunt.* Eadem omnino ſunt, iuxta Hebraicam lectionẽ cum illis, quæ Dauidis ore, in maxima ærumnarum veluti tempeſtate poſiti, fuerunt decantata. Pſal.41.8. *Omnia excelſa tua, & fluctus tui, ſuper me tranſierunt.* Hebrai. COLMISBARECAVE GALLECA HHALAI GHABARV. Quæ LXX. vertũt: *Omnes eleuationes tuæ, & fluctus tui.* Dei autem vocat, huiuſmodi excelſos, & rapidos fluctus, nõ ſolum ratione dominij, quo omnia creata illi ſubiecta ſunt, ſed etiam obſequij; quod hac in re, tamquam famuli illi præſtiterunt. Quemadmodũ enim nuncij, eius dicuntur eſſe, à quo legantur; ita fluctus merito, Dei appellantur, cum tamquam eius miniſtri ad Ionæ punitionem, mitterentur. *Pſal. 41. 8.* *Pag. Omnes inundationes tuæ.*

¶ ET ego dixi, abiectus ſum à conſpectu oculorum tuorum: verumtamẽ rurſus videbo Templum ſanctum tuum.)

HEBRAICE: *Proiectus ſum lõge ab oculis tuis, ſed adyciam ad aſpiciendum Templum ſanctitatis tuæ.* Chald. *Eiectus ſum à cõſpectu verbi tui; verumtamen addam aſpicere Sacroſanctum Templũ tuum.* Quoniam in naui, poſt diuinum auxilium inuocatum, multo magis ſæuiſſe tempeſtatem, & in mari à bellua ſe deuorari viderat: animo eius inſedit opinio, à Dei gratia, & fauore prorſus deſertum fuiſſe; hoc enim ſignificat; Proiectus ſum à facie oculorum tuorum. Nõ quod exiſtimauerit Ionas aliquem, Dei oculos, hoc eſt, eius prouidẽtiam, & poteſtatem poſſe effugere; ſed loquitur de intuitu amoris, & miſericordiæ, quo pios homines Deus proſequitur, ipſis opem, ac beneficia con-

Pſal. 33. 16. ferens, iuxta illud Pſalm. 33. 16. *Oculi Domini ſuper iuſtos.* Et Pſal. 24. 16. *Reſpice in me, & miſerere mei.* Quem-

Pſal. 24. 16. admodum enim, quẽ aliquis odio habet, dicitur videre non poſſe, ab eoque vultum auertit: Ita Ionas propter inobedientiæ flagitium, tot malis circumuentus, ſe à Dei vultu omnino abalienatum, iudicabat. Quibus

Pſal. 30. 23. etiã verbis, Dauid vtitur Pſal. 30. 24. *Ego dixi in exceſſu mentis meæ.* (Vel vt habet Rom. Pſalteriũ, *In pauore meo*, hoc eſt, cum perturbato eſſem animo, ob ingẽtium calamitatum terrorem) *Proiectus ſum à facie oculorũ tuorũ*: Vel vt Hebr. vox NIGRAZTHI, propriè ſignificat: *Exciſus ſum.* Quaſi dicat: Me indignũ beneuolentia, & fauore tuo, tamquam ex viuenti arbore exciſum ramũ, à te penitus derelictum exiſtimaui. Et ſtatim adiecit: *Ideo exaudiſti vocẽ orationis meæ dũ clamarẽ ad te.* Ac ſi diceret: Sed non idcirco ceſſaui à te inuocando,

& oran-

& orando. Quapropter tu(qui prope es omnibus ad te vere clamãtibus) mea oratione exaudita, opem in tantis cladibus attuliſti. Eodem quoque modo Ionas ſubiungit: *Verumtamen rurſus videbo Templum ſanctum tuũ.* Quæ verba ſic intelligenda cenſeo. Quod cũ in ventre Ceti, vehementer vociferatus ſit (vt ſuperius diximus) Dei auxilium expoſcens, tandem vel Dei oraculo admonitus eſt, ſe ex tantis malis ereptum iri: vel agnoſcens diuini fauoris præſentiam, illæſum ſe, & vivum ſeruantis, certiſsimã in ſpem venit, perfectam ſalutem, & liberationẽ cõſequuturum; Deoq́; in gratiarum actionẽ in ſancto Templo Ieroſolymis, victimas immolaturũ eſſe. Magnã habet emphaſim illud; *Rurſus videbo Templum ſanctum tuum.* Quam indicat verbum NABAT, quod non quemcumq́; intuitum, ſeu viſionem denotat, ſed diligentẽ, accuratam, cum attentione, & animaduerſione, LE HABIS ad conſpiciendum, ſiue vt conſpiciam. Nihil enim erat pijs viris inexilium relegatis optatius, quam ſancti Templi atria frequenter, & deuotè inuiſere, Deique cultui vacare Pſal. 121. 1. 2. *Lætatus ſum in ijs, quæ dicta ſunt mihi, in domum Dñi ibimus. Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Ieruſalẽ, &c.* Pſal. 83. 1. *Quam dilecta tabernacula tua Dñe virtutum, concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini, &c.* Vel etiam his verbis: *Proiectus ſum à conſpectu oculorũ tuorum*, ſe dono prophetico priuatum iam eſſe arbitrabatur. Quod indicare videtur Chaldæus, dum transfert: *Eiectus ſum à conſpectu verbi tui*, vt Pſalm. 50. *Ne proijcias me à facie tua*, ideſt, ne mihi propheticum ſpiritum adimas, vt interpretantur Hieronym. Caſsiodor. & alij. Per faciem Dei, ſignificari munus prophetandi, iam ſuperius diximus.

Pſal. 121. 1. 2.
Pſal. 83. 1.
Pſal. 50. 13.

¶ Circun-

¶ Circumdederunt me aquę vſq; ad animam: abyſſus vallauit me: pelagus operuit caput meum.)

HAEC nonnulli de Iona, è naui præcipitato, antequam à piſce deglutiretur, ita interpretantur: ſuo, videlicet, pondere in maris profundum deſcendiſſe, tantumq; aquæ ebibiſſe, vt ferè eſſet ſuffocatus, certiſsimaque mortis expectatione perterritus, hoc enim ſignificat, vſque ad animã, ideſt, vſque ad apertiſsimum vitæ diſcrimen. Chald. Vſque ad mortẽ. Eadem pene ſunt, quæ Regius Vates, ait Pſalm. 68. 1. *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ, vſque ad animam meam.* Hoc eſt, vſque vt mihi ſit neceſſario pereundum, niſi tuæ virtute potentiæ, eripiar. Quo loco aquarum nomen metaphoricè, pro calamitatum multitudine vſurpatur. At vero ſacrarum litterarum explanatores, cõmuni fere cõſenſione, hæc Ionæ verba, ad illud tempus referunt, quo erat in ventre Ceti, aquaſque non translatitie, ſed propriè intelligendas eſſe, aſſeuerãt. Sed dubium eſt, Quonam pacto ibi Ionas aquarum mole ad vitæ, vſque diſcrimen circumveniri, opprimique potuerit? Id quidem ita intelligendum exiſtimo: Quod cum in belluæ vẽtre incluſo, nulla alia ad reſpirandum via pateret, præter eam, qua piſcis reſpirabat (piſces autẽ præſertim magni aqua exſorbenda, & reſpuenda, animalis reſpirationis vice funguntur,) ingenti aquarum vi nõnumquam coopertum, atque reſpirandi facultate adempta, vehementer afflictum, ac pene præfocatum fuiſſe Ionam, apparet manifeſtiſsime. Quod vero piſces omnes præſertim Cetacei, & qui fiſtulas gerunt aquæ plurimum, & crebro ore exhauriant non reſpirationis tantum, ſed etiam refrigera-

Pſal. 68. 1.

ſrigerationis,& nutritionis gratia;quam quidem aquã, cum opus non eſt, per branchias, ſeu fiſtulas euomunt, docet Rondoletus lib.1. de piſcibus cap.12. Et propterea,quia ob frequẽtem à piſce ebibitam aquarum multitudinem, non erat Ionæ vitalis aëris ducendi copia, dicit: *Circũdederunt me.* Hebr. *Inuoluerunt me aquæ vſq; ad animam*, ideſt, vitã mihi,intercepta reſpiratione,adimebant. *Abyſſus vallauit me.* Aerumnæ ſuæ, & calamitatis incremẽtum oſtendit; atq; in eas deductum fuiſſe anguſtias,nulla vt ſpes futura eſſet ſalutis. Nam piſcis, ipſo deuorato, nõ ſummis aquis innatauit,ſed profunda quæque loca vſque ad maris ſolum petijt, ita vt hærẽtem in eo algam,capite ipſo euelleret, hoc eſt, quod ſubijcit: Pelagus operuit caput meum. Hebr. S V P H H A V V S L E R O S I, alga ligata, vel implicata capiti meo. Cald. *Mare carectoſum ſuſpenſum erat capiti meo.* Vox S V P H, ſignificat algam,& caricem,ſeu iuncum. Quorum fruticum diuerſiſsimus eſt ſitus, naturaq; alga enim (cuius nota eſt leuitas,& vilitas)in immo maris pauimẽto naſcitur; ac fluctuum (cum tempeſtas ingruit) vi & feruore,& diſcurrẽtium piſcium roſtris, facile excerpitur, capitibuſque inuoluitur; tum demum cum ſit leuiſsima vndis ſupernatans, in littus eijcitur. Iuncus vero,ſeu carex,ſolidior eſt,creſcitque plerumq; in littoribus; cuius immenſa copia,Arabico mari nomẽ indidit apud Hebræos,illud appellantes iam, S V P H, ideſt, mare algoſum, ſeu carectoſum. Quod noſter interpres vertit, mare Rubrũ. Hoc igitur eſt, quod Ionas ait, adeò altè ſe demerſum fuiſſe,vt non ſolum ſpiritum aquis interclusum, ſed caput etiam alga implicitum, more piſcium habuerit. Quicquid enim piſci (in cuius aluo ille erat) accideret, id ſibi etiam aſcribere potuit, qui profundius etiam quã piſcis agebatur. Quid,quod: ſi piſces

ſi piſces, quamplurimi, alga veſcuntur, vt probatorum auctorum teſtimonio, & experimento conſtat; non improprie, immo vere dixerimus, ipſiuſmet Ionæ caput, alga ſœpiſsime fuiſſe implicatum. Amplificat tantopere, quibus vexatus ſit laboribus, & ærumnis, vt hoc pacto, quanta fuerit ſua in Deum fiducia, & ſpes, ac Dei erga ipſum, beneficiorū, miraculorumque magnitudo, cognoſcatur. Tamquam inepta nullaque ratione probabilis, reijcienda videtur illa Rabbinorum expoſitio, affirmantium, hoc loco, per S V P H, intelligi mare Rubrum, quod Ionas dicit capiti ſuo incubuiſſe: Quoniā Deus, inquiunt, piſce aduehente, voluit illi oſtendere, mare illud carectoſum, & quo modo per medium eius Iſraëlitę ſicco pede, traiecerint. Nam gemini oculi piſcis, erāt, veluti duæ vitreæ feneſtræ, per quas ipſe perſpiciebat, intuebatur omnia, quæ erant in mari. Quod quidem Rabbi Abraham ſcribit fieri potuiſſe, cum ex Iaphet teſtimonio, mare Rubrum, cum mari Ioppes cōmiſceretur. Sed hæc ſententia falſiſsima eſt, vel ea ſola ratione, quod (vt ex Geographia conſtat) nihil habet cōmercij, mare Rubrum cum Mediterraneo, neque ad illud ex hoc mari noſtro nauigari poteſt, niſi ſulcatis prius pluſquam *656*. leucis maris Mediterranei, ac traiecto freto Herculeo tota Africa circum eatur: cui nauigationi, vix ſufficerent tres, vel quatuor menſes.

R. Salomonis. *R. David.* *R. Abraham.*

¶ AD extrema montium deſcendi: terræ vectes concluſerunt me in æternum.)

MVLTIS, & maioribus difficultatibus ſe circūuentum fuiſſe oſtendit, ita vt nulla emergendi via, ſiue ratio, naturaliter patere poſſet. Extrema montium, aiunt Theoph. & Theodor. ſignificare maximas

rupes

rupes, & ſcopulos, in maris profundo collocatos, in quos ſœpe naues impingentes, confringuntur. His, cauernæ ineſſe ſolent, in quas piſces magni ſe recipiunt. Ionas itaque huiuſmodi montium antris longe à terra diſsitis, tam arcte concluſus, iure optimo ſe, veluti vectibus quibuſdam, ac repagulis firmiſsimis circumdatum eſſe aſſerit: Metaphora deſumpta ab ijs, qui in carcerem vectibus ferreis, ac validiſsimis obſeratum, detruduntur, quibus nulla eſt euadendi copia. Hæc expoſitio videtur Hebraico idiomati magis cõſentanea, vbi ſic habetur. *Ad ſciſſuras montium deſcendi.* KETSEB ſignificat ſciſſurã, præciſionem, à verbo KATSAB, quod eſt incidere, præcidere, tondere, decurtare. Vnde LXX. ſimiliter tranſtulerunt: *Intrauit caput meum ad ſciſſuras montium, deſcendi in terras cuius vectes retinacula ſempiterna.* Hoc eſt, numquã vllam inde exeundi facultatem præbent, cum mari vndique cingantur. Bened. Arias Montanus exiſtimat: Extrema montium, eſſe ſinus valde profundos, qui fiunt promõtorijs hinc inde in mare procurrentibus; in quos Ceti, tanquam in portum confluere ſolent. Eas enim præruptas, & altiſsimas rupes, quibus mare, illis in locis arcetur, ac veluti vectibus occluditur, extrema vocat montium; cum ſint re vera, mõtium à terra ad mare, vſque extenſorum extremitates. Eamdem interpretationem amplectitur Vatablus; Circa promontoria, inquit, habitare ſolent piſces illi immanes, quod aqua illic ſit profundior. Fauet Chaldaica translatio, ſeu Paraphraſis: *Ad radices montium deſcenderam, & terra ferrarat robora ſua ſuper me in perpetuum.* Vide, quæſo, quam firmis vectibus circumuallatus eſſet Ionas, cum montibus, pelago, Ceti aluo, concluderetur.

¶ ET ſubleuabis de corruptione vitam meam.)

NIHILOMINVS tamen, inquit, quamquam ſim tot tantiſque difficultatibus coarctatus, ſpero ſcioque me à te in libertatem aſſerendum, ab interituq; eripiendum. Cum videret Vates in his omnibus incommodis, adhuc ſe ſuperſtitem, ac illæſum eſſe; Dei beneficium, ac virtutem agnoſcens, non dubitat de ſua omnimoda ſalute. Chald. *Sed procliue fuit tibi educere à corruptione vitam meam, Domine Deus meus.*

¶ Cum anguſtiaretur in me anima mea, Domini recordatus ſum, vt veniat ad te oratio mea ad Templum ſanctum tuum.)

IN extremo terribiliq; mortis articulo, vbi iam vita deſperatur, ad Deum confugere, eiuſque miſericordiam, & opem fuſis lachrymis poſtulare, vnicum eſt remedium. Quod viris probis, qui vitam pie inſtituerunt, præſentaneũ eſt; iniquis vero, qui toto vitæ ſpatio, turpibus delicijs deditj, nefarijs criminibus ſe ſe contaminarunt, difficillimum. Fere enim ſemper in huiuſmodi periculo, improborum hominum mens nimio ſæculi hujus amore illecta, prauarumque cupiditatum laqueis conſtricta, nihilminus, quam de Deo, eiuſque imploranda venia, & auxilio cogitare ſolet; quod experiuntur potiſsimum, quibus præter ſpem, ſubitum aliquod vitæ diſcrimen accidit. Hi namque, ſi diuinarum rerum immemores parum honeſtè, & pié vixerunt, repentino malo oppreſsi & ſtupefacti, nullius neque conſilij,

ſilij, neque rationis compotes euadunt. Contra verò viri ſapiẽtia,& virtute præditi, qui omnes ſuas cogitationes, in diuinæ legis obſeruatione defixerunt, cum ſubitaneis huiuſmodi periculis abripiuntur, facilè ad Deum ſe ſe conuertunt, confugiuntque; eius opem,& miſericordiam poſtulantes. Maximum ſemper lucrum ex tribulationibus, Dei famuli reportare ſolent, vt ait Paulus Rom. 5. 3. *Scientes,quoniam tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem; probatio vero ſpem: ſpes autem non confundit.* Quod in noſtro Iona licet intueri, cum enim hactenus ſemper fuerit, diuino obſequio addictus,eiuſque mandatorum obſeruantiſsimus; modo autem in grauiiſsimum vitæ diſcrimẽ adductus, ac calamitatum ſtimulis incitatus, facillimo negotio, in viam à qua nonnihil deflexerat, redijt; Deique Maieſtatis memor, in vota,& preces vehemẽter incubuit. Simili modo Dauid Pſal. 76. 4. *Memor fui Dei,& delectatus ſum, & exercitatus ſum,& defecit ſpiritus meus.* Hebraicè: *Recordatus ſum Domini,& infremui, & meditatus ſum,& defecit,ſeu coopertus eſt ſpiritus meus.* Quaſi dicat: Cum tantopere anguſtiarer, vt quaſi doloribus coopertus, & obrutus fuerit ſpiritus meus, cæpi meminiſſe Dei,& ſublata voce cum magno gemitu, opem eius implorare;totuſq; fui in precibus,& meditatione diuinorum operũ. Illa cõiunctio (ET.) cauſam denotat,vt ſæpiſsime in ſacris litteris; idem valet,quod(*quia.*) Vatab. ita interpretatur: Tam obnixe deprecatus ſum,vt pene paſſus ſim deliquiũ, præ orationis vehemẽtia. Vbi,& in hoc Ionæ loco,eſt verbũ GHATAPH, quod in vltima præcipuè coniugatione ſignificat deficere, anguſtiari, cooperiri, obrui, deliquium pati. Quamquidem animi affectionẽ,ſeu defectionẽ pati conſueuerũt, qui ſubitò acerbiſsimo dolore,vel calamitate percelluntur; quod Hiſpa-

Rom. 5. 3

Pſal. 76.

Hiſpanicè dicitur: *Cubrirſele el coraçon, ò darle paſmo.*
Pſal.141 Pſalm.141. 4. BEHITH GHATEPH. *Cum coope-*
4. *riretur, vel deficeret in me ſpiritus meus.* LXX. In defi-
Treno. 2. ciendo ex me ſpiritũ meum. Thren. 2. 12. BEHITH
12. GHATEPHAM; Cum deficerent ipſi, ſiue cum anguſtijs obruerẽtur ipſi. In hac ergo animi defectione & anguſtiarum multitudine, obrutus erat Ionæ ſpiritus. Chald. *Cum deliquio in me laboraret anima mea, cultus Domini ſum recordatus.* Nec ob id Dei immemor fuit, immo ipſum exerta voce, & vehemẽti affectu precatus eſt. Atque ita ait: *Vt veniat ad te oratio mea ad Templum ſanctum tuum.* Vt, nõ cauſam, ſed conſequutionem indicat; vt Hebr. habetur VATHABO; Et peruenit ad te. Quaſi dicat: Scio à te me exauditũ, orationemq; meam ad templum ſanctum tuum, hoc eſt, Cœlum, (in quo præcipue reſides, ac coleris) penetraſſe. Chald. *Et penetrauit coram te oratio mea in Templum ſanctitatis tuæ.* Per Templum Hieronym. quem Vatablus, alijque ſequuntur; accipit Cœlum, Dei ſedem beatiſsimam. Vt etiam accipitur Pſalm. 17. 8. *In tribulatione mea inuo-*
Pſal. 17. *caui Dominum, & ad Deum meum clamaui, & exaudiuit de Templo ſancto ſuo vocem meam,* ideſt, de Cœlo; nondum enim erat Templum conſtructum. Et Pſal. 10. 5. *Domi-*
Pſal. 10. *nus in Templo ſancto ſuo, Dominus in Cœlo ſedes eius.* Cœlum etiam Ethnicos appellaſſe Templum Dei, cõſtat ex Poëta:

Contremuit Templum magni Iouis alti tonantis.

¶ Poſſumus etiam intelligere cum Theodor. & Theophylact. Templum Ieroſolymitanum, vel quod Ionas, more Dei ſeruorum, & prophetarum, verſus Ieroſolymam orans, ad Templum ſanctum preces direxerit, vt Daniel in captiuitate poſitus, factitauit: iuxta illud 3.

Reg. 8.

Reg.8.46. *Si reuerſi fuerint ad te in vniuerſo corde ſuo, & tota anima ſua in terra inimicorum ſuorum, ad quam captiui ducti fuerint, & orauerint te contra viam terræ ſuæ, quã dediſti patribus eorum, & ciuitatis, quam elegiſti, & Templi, quod ædificaui nomini tuo, tu exaudies in Cœlo in firmamento ſolij tui orationes eorũ, &c.* Quare cũ id propheta tamquam exploratum haberet, in ſolo Templo Ieroſolymis à Salomone conſtructo, diuina reſponſa, & reuelationes exhiberi ſolere, legitima ſacrificia offerri, preces, & ſupplicationes exaudiri, modo orans ad Templũ ipſum, proculdubio animum intendit. Siue vt ſcribunt Theodor. & Theoph. in hac oratione à Deo impetrare conatus eſt, vt aliquãdo liceret ei, ab illo tetro carcere libero, & in domum Dñi tamquam poſt liminiũ reuerſo, in ea ſuas preces, & vota perſoluere. Ita vt verba illa: *Vt veniat ad te oratio mea.* Ad futurum tempus referantur, (quemadmodũ ſunt in Editione Vulgata) ſitq; particula (Vt) optantis coniunctio.

¶ Qui cuſtodiunt vanitates fruſtra, miſericordiam ſuam derelinquent.)

EXPERTVS Ionas tam largam, tamque munificam Dei miſerationem; cum propter flagitium puniendus eſſet, tanto diuini amoris igne flagrauit, vt doleat maxime, eorum miſertimam vicem, qui Deo vero relicto, ad Idolorum ſectandã vanitatem, cõuertuntur. Hoc enim proprium eſt Dei ſeruorum munus, aliorum ſaluti conſulere, Deique gloriam totis viribus amplificare. Quare in eos videtur inuehi, qui fœdiſsimæ ſcelerum obſeruationi dediti, indignos ſe Dei miſericordia efficiunt, quam ſuam ipſorũ appellat, propterea quod nemo eſt, qui ea, niſi peccatorum obicem interponat, non perfrui valeat. Deus

enim (ait Hieronym.) natura miſericors eſt, & paratus, vt ſaluet clementia, quos nō poteſt ſaluare iuſtitia; nos autem vitio noſtro paratam miſericordiam, & vltro ſe offerentem perdimus, & relinquimus.] Theophylactus hæc verba ſic exponit: Vana, & mendacia Idola ſectantes, & ſeruientes, ijs, qui non ſunt dij, miſericordiam abs te non poſtulant, vel miſericordiam à te conſequuti, & liberati à calamitatibus non celebrant, neq; magni faciunt miſericordiã, quam feciſti, cum ipſis, vel te miſericordiam ipſorum reliquerunt; per tuam enim miſericordiã viuunt. Nam ſi tu iniquitates obſeruaueris, quis ſuſtinebit?] Hæc Theophylact. Chald. *Non more gentium Idola colentium, quæ, quo ex loco beneficium conferatur illis, neſciunt.* Fruſtra autem cuſtodiri aſſerit flagitiorum vanitates; quia nihil eſt peccato mēdacius, nihil inanius, nihil turpius, nihil homini ad Dei imaginem, & ſimilitudinem effícto pernicioſius: fruſtra certè, ac ſine fructu vllo, dæmonis obſequio ſe ſe addicunt miſeri homines, & potiſsimum Idololatræ. Pſal. 30. 7.
Pſal. 30. 7. *Odiſti obſeruantes vanitates ſuperuacuè.* Quo in loco eadem ſunt verba, quæ in præſenti. Et per vanitates, fere omnes, Idola interpretãtur. HASOMERIM HABELESAVE, cuſtodiẽtes vanitates gratis, vel mendacij. 4. Reg. 17. Volens Deus ſignificare filios Iſrael
3. Regum 17. 15. ad Idola ſectanda defluxiſſe, inquit: *Et ambulauerunt*
Pſal. 24. 3. *poſt vanitatem, & vani facti ſunt.* Et Pſal. 24. 3. *Confundantur omnes iniqua agentes ſuperuacuè.* Ideſt, ſine præ-
Romã. 6. 21. mio, aut commodo vllo. Roman. 6. *Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis?* Benedictus Arias Montanus cenſet, hic loqui Ionam de ſua ad Niniuitas futura legatione, eorumq; pœnitẽtia, & vitæ melioris inſtitutione. Quaſi his verbis affirmet, & polliceatur, ſe muneri prophetandi hactenus recuſato, tam

cumu-

cumulate ſatisfacturum, vt inobediētiæ flagitium quod perpetrarat, promptiſsimo diligētiſsimoque obſequio, compenſaſſe videatur. Prænuntiatq́; ſua prædicatione, Niniuitas, abiecta inanium ſimulachrorū veneratione, ad Dei cultum fore traducēdos. Hoc ergo inquit; *Qui cuſtodiunt vanitates fruſtra.* Vel vt ex Hebr. verti poteſt: *Qui cuſtodiunt funes vanitatis.* Hoc eſt, Niniuitæ Idola, falſiſsima & vaniſsima religione adorātes. Funes vanitatis vocat, inanem Idolorum cultum. Nam religio omnis, cōſtat certis quibuſdam præceptis, & inſtitutis, quibus hominū animi alligantur; vnde à religando religio appellatur. *Miſericordiā ſuam derelinquent.* Ideſt, mea prædicatione, iniquum obſequium, quod dijs fallacibus exhibebant, derelinquent. HESED, ſignificat miſericordiā, pietatem, obſequium, vel beneficium, ſacrilegium, ſeu flagitium. Quaſi dicat; falſam pietatem, qua deos venerantur, relinquent; mutatoq́; conſilio ad Deum colendum ſe conuertent: vel, derelinquent indignum facinus, & flagitium, quo ſe propter iniquam Idolorum religionē deturpantes, diuini Numinis iracundiam concitauerunt.

¶ Hoc plane vaticinium, res ipſa comprobauit. Nam (vt cap. 3. ſtatim videbimus) Niniuitæ illico, audita Ionæ prædicatione, tanto fuerunt Dei timore perterriti, vt relicta ſacrilega Idolorum veneratione, vberrimis lachrymis, alijſque pœnitentiæ ſignis, anteactæ vitæ flagitia eluentes, ad Dei miſericordiam confugerunt: Quorum mentes, ijs, quibus agitatus fuerat Ionas caſibus cognitis, veluti quodam prodigio, diuinam voluntatem demonſtrante, vehementer fuerunt concitatæ. Quare hæc prophetæ calamitas, in Niniuitarum etiam vtilitatem maximam, redundauit. Illis enim fuit tamquam portentum admirandum, & ad ipſorū animos

permouendos validiſsimum. Iuxta illud Luc. 11. 30.
Luc. 11. 30. *Sicut fuit Ionas ſignum Niniuitis, ita erit filius hominis generationi huic.* Quod autem Ionas narrauerit Niniuitis, quæ ſibi in maris tempeſtate & Ceti deuoratione contigerant, præter recẽtiores interpretes, innuit apertiſſimè D. Irenæus aduerſus hæreſ. cap. 22.

¶ Theodoretus de nautis hæc verba exponit, quaſi dicat Ionas; Propterea ipſos nulla miſericordiæ habita ratione, eum in mare proieciſſe, quia Idololatræ erant, falſarũ ſuperſtitionũ obſeruatores, & in homines, quos dijs immolabant, efferati, & crudeliſsimi. Hæc tamẽ interpretatio non eſt textui conſona, cum & nautæ erga Ionã mirifica vſi ſint miſericordia, & humanitate, & relicta impia ſuperſtitione, Dei cultui ſe ſe dedicauerint.

¶ Paul. Burgenſis in additionib. ad hunc locũ, ait, hunc eſſe ſenſum: Illi, qui cuſtodiunt vanitates falſorũ deorũ, vouentes eis in tribulationibus ſuis, aliqua opera miſericordiæ facere, tales miſericordiam ſuam derelinquunt, quia illi dij non poſſunt eos iuvare; ſed qui vouet Deo vero, oportet, quod reddat vota ſua: eo quod eſt adiutor in tribulationibus: & ideo ſubdit propheta; Ego autem in voce laudis, &c.

¶ Ego autẽ in voce laudis immolabo tibi: & quæcumq; voui reddã pro ſalute mea Dño.

HAC orationis vltima clauſula, & periodo, meliorem viuendi rationem ſe habiturum pollicetur; totumque futurum in Dei laudibus celebrandis, ſacrificijs immolandis, ac demum votis hactenus pro ſua incolumitate nuncupatis, perſoluẽdis. Quare hæc deprecatio ea omnia continet, quæ ad veram peccatorũ pœnitudinẽ, & in Deum conuerſionem, requiruntur. Cõſtat enim, & flagitij cõfeſsione, & diuinæ miſericordiæ

inuoca-

inuocatione, & firma promiſsione, Dei præceptis obtemperandi, eiuſque beneficia prædicandi. Quæ quidē omnia in Dauidis pœnitentia Pſal. 50. egregie depicta conſpicimus. Vbi nō modo delicta confitetur, cum ait: *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meū contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci.* Sed etiam diuinam veniam poſtulat. *Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele, &c.* Demum ſe totum diuinæ legis obſeruationi traditurū, alioſque à virtutis, & religionis tramite diſcedentes, in viam ſalutis æternæ reducturum, promittit. *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur, &c.* Eodem quoq; pacto Ionas, poſtquam peccatum ſuum deteſtatus, quas illius cauſa paſſus eſt anguſtias enarrauit, Deique miſericordiam flagitauit, tandem orationem cōcludit: *Ego autem in voce laudis, &c.* Quaſi dicat: delirent quantū velint miſeri, ac cæci Idololatræ, à tuaq; miſericordia diſcedant: ego autem tua cognitione, veraque religione inſtructus, huius tanti beneficij à te accepti memor ſemper, immolabo tibi hoſtias in templo tuo, ſolemnique cantu, & alta voce offeram ſacrificium laudis, tuam celebrās miſericordiam admirabilem, qua me ab æterno, & animæ, & corporis interitu liberaſti. Profitens hæc diuinus Vates (inquit Theodoretus) vt promiſit, ſic exequutus eſt: & ſcriptis omnia tradidit, vt non ſolum homines, qui tunc erant, ſed etiam poſteri noſcerēt eius facinora: Et quemadmodum admirabilis Dauid, cum ſcriptum reliquit ſuum delictum, Dei miſericordiam prædicauit, & peccantibus fructum pœnitentiæ oſtendit: Sic Ionas, & fugā, & pœnas de ſe ſumptas, & datam ſalutem monumentis hiſtoriæ prodidit. I

Pſal. 50. 5. & 6. & 11. & ſequentibus.

¶ Illa autem verba: *Pro ſalute mea*, in Hebræo Textu

ſic habetur, IESVGHATHAH LAIHOVAH, hoc eſt; *Salus Domini eſt.* Vt vertunt Pagninus, Vatabl. & Tigurina. Quibus verbis, quamquam idem eſt ſenſus, maior videtur ineſſe energia, ad Dei potentiam exprimendã, perinde, ac ſi diceret: Non eſt quod Ethnici expectare poſsint ſalutem vllam à ſuis Idolis inanibus, omnique prorſu ſenſu carentibus, quia tu ſolus potes à malis liberare, & bona quæcumq; cõferre: Quod ego, cum antea probe cognitum haberẽ, modo ſum expertus abundanter. Hac eadem ſententia, ijſdemque verbis Regius Vates, orationem ſuam finiuit, qua, in tribulatione maxima poſitus, ad Dei præſidium confugit. Pſalm. 3. 9. *Domini eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua.* Ideſt, tu ſolus, & in periculis ſalutis, & in ſecundis rebus fœlicitatis auctor es, in te ſperantibus.

Pſal. 3 9.

¶ ET dixit Dominus piſci, & euomuit Ionã in aridam.

Dicere pro imperare frequens in ſacris litteris.

TANDEM Deus Opt. Max. exaudita Ionæ oratione, & expectato triduo; quod opus erat, & ad ipſius correctionẽ, & ad myſterij futuri ſignificationem, dixit piſci, hoc eſt, præcepit. Dicere enim pro imperare, phraſis eſt in Sacris litteris admodum frequens. Geneſ. 1. 3. *Dixit Deus fiat lux.* Hoc eſt, præcepit, ſeu voluit fieri lucem. Quod explicatur Pſal. 148. 5. *Quia ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt.* Pſal. 106. 25. *Dixit, & ſtetit ſpiritus procellæ.* Sap. 9. 8. *Et dixiſti me ædificare Templum in monte ſancto tuo.* Exod. 1. 17. vbi legimus; *Et non fecerunt iuxta præceptũ Regis Aegypti.* In Hebr. ſic habetur: *Et nõ fecerũt ſicut dixit eis Rex Aegypti.* Mat. 4. 3. *Dic vt lapides iſti, panes fiant.* Et cap. 8. 8. *Tantum dic verbo, & ſanabitur*

Geneſ. 1. 3. Pſal. 148 Pſal. 106 Sap. 9. 8. Exod. 1. Math. 4. 3 & 8. 8.

bitur puer meus. Et cap. 20. 21. *Dic vt ſedeant hi duo filij mei*, ideſt, præcipe. *Quare* hoc loco LXX. verterũt; *Et præcepit Ceto.* Bellua ergo illa, Dei præcipientis nutui obediens, quemadmodum creata omnia, etiam rationis, & ſenſus expertia, conditoris ſui imperium ſentiunt, Ionam ad littus ſanum, & illæſum euomuit. Animaduertit Palacios; piſcem (cum tam magnæ eſſet molis, & terræ appropinquare non poſſet) ad Ionam euomendum prius hauſiſſe ingentem aquæ copiam, qua eminus illum in continẽtem proiecit. Probabile id certè eſt.

¶ Sed quid quæſo obſtat: Quin Cetus profundum aliquem ſinum petiuerit, vnde terræ adhærens, vatem in ea relinquere valeret? Sunt; qui exiſtiment, piſcem poſt Ionam euomitũ, protinus interijſſe. Nam tam prope, inquiunt, terræ acceſsit, vt deinceps propter ingentem corporis magnitudinẽ, & exiguam maris profunditatem, ita hæſit in littore, vt inde ſe mouere non valens, mortuus fuerit. *Quod*, an veri habeat ſimilitudinem, neſcio: niſi velint figuram cum veritate per ipſam expreſſa, omnimodè adæquare: Et ſicut Chriſtus, cuius Ionas fuit typus, à mortuis reſurgens, deſtructa morte, infernum (in quo triduo eius anima diuinæ perſonæ vnita extitit) ita expoliauit, ac deuicit, vt nullam poſt hac ſanctos viros deglutiendi poteſtatem habeat: Ita etiam piſcis, qui mortis, & inferni imaginem gerebat, Iona viuo reddito, mori debuit, tãquam nulli amplius vſui futurus.

¶ Quodnam vero Geographicè loquendo, fuerit littus illud, incertum eſt. Diuinare tamen coguntur interpretes. Ioſephus enim lib. Antiq. 9. cap. 11. aſſerit, fuiſſe littus Ponti Euxini. Quam ſententiam ſequuntur Ioannes Cathardus, Iſidorus Clarus, & alij. Sunt, qui

exiſtiment fuiſſe prope Seleuciam, ad fines maris Syriaci, eo quod ex mari Ioppeo, vbi naufragium Ionæ contigit, ad Seleuciam per littora Cypri, breuis, & facilis ſit via. Ex Ioppe vero ad extremum Ponti Euxini littus, iter eſt longiſsimum, multiſq; ambagibus, & anfractibus pleniſsimum. Hanc opinionem amplectuntur Palacios, & Ribera in hunc locũ. Genebrardus vero in Chrono. Ioſepho adhærere videtur, cum de Iona ſic ait: Tharſum fugit, ad declinandam ſibi impoſitam vaticinandi Aſsyrijs prouinciam, ideſt, vrbem Ciliciæ, per mare Mediterraneũ. Ioſepho, & Auguſtino, vt inde littoribus Ponti Euxini eiectus ſit: deindeque pedibus Niniuen contulerit: vel in Indiæ Regionem per mare Rubrum, vnde ad littora ſinus Perſici, vel Niniues, quæ erat ad Tygrim ſe ſe infundentem ſinui Perſico à Ceto euomitus ſit.] Hac tametſi de re nihil certi affirmari queat, equidem illud vt veroſimillimum, & valde probabile auſim aſſerere, id littus fuiſſe (quam fieri potuit) Aſsyriæ proximum: hoc enim magis eſt conſonum diuino conſilio, quod Aſsyriorum ſalutem tantopere curabat, vt omnem moram tollendam eſſe vellet. Quare cum hæc miracula omnia, peculiari Dei diſpoſitione gererẽtur, quis ambigit, quin in eam littoris oram decreuerit Ionam eijci, ex qua facilius, & breuius poſſet Niniuen adire? Et quamquam potuiſſet repẽte, ac ſine anfractu, vel labore vllo, eo mirabiliter deduci, vt de vate Abachuco legimus, quem capitis capillo arreptũ, ſubitò per aëra Angelus Dñi Babylonem ad Danielem cibandum detulit: Noluit tamen Deus id Ionæ concedere; vt & longi itineris moleſtia, ac defatigatione, intelligeret, quam chara Deo eſſet hominum ſalus, & eã Niniuitis, quodãmodo promereri ſtuderet. Quod etiã congruebat myſterio, vt ſuo loco dicemus.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

ET factum eſt verbum Dñi ad Ionam ſecundo, dicens: Surge, & vade in Niniué ciuitatem magnam, & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te. Et ſurrexit Ionas, & abijt in Niniuen iuxta verbum Dñi: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierũ. Et cœpit Ionas introire in ciuitatem itinere diei vnius: & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur. Et crediderunt viri Niniuite in Deũ: & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minoré. Et peruenit verbum ad regé Niniue: & ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit veſtimentũ ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis, & principũ eius, dicés: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non guſtent quidquam: nec paſcantur, & aquam nó bibant, & operiantur ſaccis homines, & iuméta, & clamét ad Dñm in fortitudine, & cõuerta-

uertatur vir à via ſua mala, & ab iniquitate, quæ eſt in manibus eorum. Quis ſcit ſi cõuertatur, & ignoſcat Deus: & reuertatur á furore iræ ſuæ, & non peribimus? Et vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam loquutus fuerat, vt faceret eis, & non fecit.

ARGVMENTVM CAPITIS.

LIBERATVS Ionas, ac lucem aſpiciens; iterum iubetur á Domino Niniuẽ adire, eiuſque incolis vaticinari. Qui ſtatim diuino præcepto obtemperans, ingreſſus Niniuen, cœpit alta voce, quæ Dominus iuſſerat, prædicare. Niniuitæ omnes, eius clamoribus cõmoti, pœnitentiam agunt; Deiq́ miſericordiam, & gratiam ſibi conciliant.

Commentarius.

¶ ET factum eſt verbum Domini ad Ionam ſecundo, dicens: Vade in Niniuen, &c.)

HOC loco particula, (ET) rerum geſtarum ſeriem, & ordinẽ docet: cum primum enim Ionas in terra expoſitus eſt, nulla requie, nullaque mora interpoſita, iterum iubetur recuſatam hactenus legationem, capeſſere. Qua in re diuini conſilij

conſilij erga hominum ſalutem conſtantia, atque ſedulitas apertiſsime conſpicitur; cum imminens Niniuitis, ob eorum crimina exitium, quam citiſsime pœnitentia, & vitæ correctione declinari Deus adeo vellet, vt Ionas nullam moram, nullam cunctationẽ, facere permitteretur. Sed protinus ab eo, in quem euomitus fuerat loco, cogitur Niniuen recta contendere, diligenterque ſuum officium obire. Id ſignificant verba diuina. *Surge, & vade.* Quæ vt initio cap. 1. diximus) omnimodam deſignant celeritatem, & diligẽtiam. Quodnam autem eſſet vaticinium à Iona denunciandum, ſtatim videbimus. Animaduertit hoc loco D. Hieron. in eo etiam ſplẽdeſcere eximiam Dei erga Ionam patientiam, atque bonitatem; quod ipſi non exprobrauit fugam, & inobedientiam, nec verbis acribus corripuit tãtam animi proteruiam; ſed tantummodo imponit eamdem prædicandi prouinciam: Alioquin, inquit Hiero.) Superfluuum eſt delinquenti ſeruo, poſt plagas velle imputare quod fecit, cum huiuſmodi correptio, non tam emendatio ſit, quam exprobratio.

¶ ET ſurrexit Ionas, &c.)

IAM tot, ac tantis diuinæ iuſtitiæ, atque miſerationis experimẽtis Ionas eruditus, & cautior redditus, nullo pacto ſe excuſat, nec recuſat Dei iuſsis obtemperare: ſed celerrimè, ac lubẽtiſsime iter arripiens, Niniuen ſe contulit.

¶ ET Niniue erat ciuitas magna itinere triũ dierum.)

IN Hebræo ſic habetur: *Ciuitas magna Deo, vel ipſi Deo.* Qua loquẽdi phraſi apud Hebræos vſitata, quę

magna

¶ ET ſubleuabis de corruptione vitam meam.)

NIHILOMINVS tamen, inquit, quamquam ſim tot tantiſque difficultatibus coarctatus, ſpero ſcioque me à te in libertatem aſſerendum, ab interituq; eripiendum. Cum videret Vates in his omnibus incommodis, adhuc ſe ſuperſtitem, ac illæſum eſſe; Dei beneficium, ac virtutem agnoſcens, non dubitat de ſua omnimoda ſalute. Chald. *Sed procliue fuit tibi educere à corruptione vitam meam, Domine Deus meus.*

¶ Cum anguſtiaretur in me anima mea, Domini recordatus ſum, vt veniat ad te oratio mea ad Templum ſanctum tuum.)

IN extremo terribiliq; mortis articulo, vbi iam vita deſperatur, ad Deum confugere, eiuſque miſericordiam, & opem fuſis lachrymis poſtulare, vnicum eſt remedium. Quod viris probis, qui vitam pie inſtituerunt, præſentaneũ eſt; iniquis vero, qui toto vitæ ſpatio, turpibus delicijs dediti, nefarijs criminibus ſe ſe contaminarunt, difficillimum. Fere enim ſemper in huiuſmodi periculo, improborum hominum mens nimio ſæculi huius amore illecta, prauarumque cupiditatum laqueis conſtricta, nihilminus, quam de Deo, eiuſque imploranda venia, & auxilio cogitare ſolet; quod experiuntur potiſsimum, quibus præter ſpem, ſubitum aliquod vitæ diſcrimen accidit. Hi namque, ſi diuinarum rerum immemores parum honeſtè, & pié vixerunt, repentino malo oppreſsi & ſtupefacti, nullius neque conſilij,

ſilij, neque rationis compotes euadunt. Contra verò viri ſapiétia,& virtute præditi, qui omnes ſuas cogitationes, in diuinæ legis obſeruatione defixerunt, cum ſubitaneis huiuſmodi periculis abripiuntur, facilè ad Deum ſe ſe conuertunt, confugiuntque; eius opem,& miſericordiam poſtulantes. Maximum ſemper lucrum ex tribulationibus, Dei famuli reportare ſolent, vt ait Paulus Rom. 5. 3. *Scientes, quoniam tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem; probatio vero ſpem: ſpes autem non confundit.* Quod in noſtro Iona licet intueri, cum enim hactenus ſemper fuerit, diuino obſequio addictus, eiuſque mandatorum obſeruantiſsimus; modo autem in grauiiſsimum vitæ diſcrimē adductus, ac calamitatum ſtimulis incitatus, facillimo negotio, in viam à qua nonnihil deflexerat, redijt; Deique Maieſtatis memor, in vota,& preces vehemēter incubuit. Simili modo Dauid Pſal. 76. 4. *Memor fui Dei,& delectatus ſum, & exercitatus ſum,& defecit ſpiritus meus.* Hebraicè: *Recordatus ſum Domini,& infremui, & meditatus ſum,& defecit, ſeu coopertus eſt ſpiritus meus.* Quaſi dicat: Cum tantopere anguſtiarer, vt quaſi doloribus coopertus, & obrutus fuerit ſpiritus meus, cæpi meminiſſe Dei,& ſublata voce cum magno gemitu, opem eius implorare; totuſq; fui in precibus,& meditatione diuinorum operū. Illa cōiunctio (*ET.*) cauſam denotat, vt fœpiſsime in ſacris litteris; idem valet, quod (*quia.*) Vatab. ita interpretatur: Tam obnixe deprecatus ſum, vt pene paſſus ſim deliquiū, præ orationis vehemētia. Vbi,& in hoc Ionæ loco, eſt verbū GHATAPH, quod in vltima præcipuè coniugatione ſignificat deficere, anguſtiari, cooperiri, obrui, deliquium pati. Quamquidem animi affectionē, ſeu defectionē pati conſueuerūt, qui ſubitò acerbiſsimo dolore, vel calamitate percelluntur; quod Hiſpa-

Rom. 5. 3

Pſal. 76.

Hiſpanicè dicitur: *Cubrirſele el coraçon, ò darle paſmo.*
Pſal.141 Pſalm.141. 4. BEHITH GHATEPH. *Cum coope-*
4. *riretur, vel deficeret in me ſpiritus meus.* LXX. In defi-
Treno. 2. ciendo ex me ſpiritũ meum. Thren. 2. 12. BEHITH
12. GHATEPHAM; Cum deficerent ipſi, ſiue cum anguſtijs obruerẽtur ipſi. In hac ergo animi defectione & anguſtiarum multitudine, obrutus erat Ionæ ſpiritus. Chald. *Cum deliquio in me laboraret anima mea, cultus Domini ſum recordatus.* Nec ob id Dei immemor fuit, immo ipſum exerta voce, & vehemẽti affectu precatus eſt. Atque ita ait: *Vt veniat ad te oratio mea ad Templum ſanctum tuum.* Vt, nõ cauſam, ſed conſequutionem indicat; vt Hebr. habetur VATHABO; Et peruenit ad te. Quaſi dicat: Scio à te me exauditũ, orationemq; meam ad templum ſanctum tuum, hoc eſt, Cœlum, (in quo præcipue reſides, ac coleris) penetraſſe. Chald. *Et penetrauit coràm te oratio mea in Templum ſanctitatis tuæ.* Per Templum Hieronym. quem Vatablus, alijque ſequuntur; accipit Cœlum, Dei ſedem beatiſsimam. Vt etiam accipitur Pſalm. 17. 8. *In tribulatione mea inuo-*
Pſal. 17. *caui Dominum, & ad Deum meum clamaui, & exaudiuit de Templo ſancto ſuo vocem meam*, ideſt, de Cœlo; nondum enim erat Templum conſtructum. Et Pſal. 10. 5. *Domi-*
Pſal. 10. *nus in Templo ſancto ſuo, Dominus in Cœlo ſedes eius.* Cœlum etiam Ethnicos appellaſſe Templum Dei, cõſtat ex Poëta:

Contremuit Templum magni Iouis alti tonantis.

¶ Poſſumus etiam intelligere cum Theodor. & Theophylact. Templum Ieroſolymitanum, vel quod Ionas, more Dei ſeruorum, & prophetarum, verſus Ieroſolymam orans, ad Templum ſanctum preces direxerit, vt Daniel in captiuitate poſitus, factitauit: iuxta illud 3.

Reg. 8.

Reg.8 46. *Si reuerſi fuerint ad te in vniuerſo corde ſuo, & tota anima ſua in terra inimicorum ſuorum, ad quam captiui ducti fuerint, & orauerint te contra viam terræ ſuæ, quã dediſti patribus eorum, & ciuitatis, quam elegiſti, & Templi, quod ædificaui nomini tuo, tu exaudies in Cœlo in firmamento ſolij tui orationes eorũ, &c.* Quare cũ id propheta tamquam exploratum haberet, in ſolo Templo Ieroſolymis à Salomone conſtructo, diuina reſponſa, & reuelationes exhiberi ſolere, legitima ſacrificia offerri, preces, & ſupplicationes exaudiri, modo orans ad Templũ ipſum, proculdubio animum intendit. Siue vt ſcribunt Theodor. & Theoph. in hac oratione à Deo impetrare conatus eſt, vt aliquãdo liceret ei, ab illo tetro carcere libero, & in domum Dñi tamquam poſt liminiũ reuerſo, in ea ſuas preces, & vota perſoluere. Ita vt verba illa: *Vt veniat ad te oratio mea.* Ad futurum tempus referantur, (quemadmodũ ſunt in Editione Vulgata) ſitq; particula (Vt) optantis coniunctio.

¶ Qui cuſtodiunt vanitates fruſtra, miſericordiam ſuam derelinquent.)

EXPERTVS Ionas tam largam, tamque munificam Dei miſerationem; cum propter flagitium puniendus eſſet, tanto diuini amoris igne flagrauit, vt doleat maxime, eorum miſerrimam vicem, qui Deo vero relicto, ad Idolorum ſectandã vanitatem, cõuertuntur. Hoc enim proprium eſt Dei ſeruorum munus, aliorum ſaluti conſulere, Deique gloriam totis viribus amplificare. Quare in eos videtur inuehi, qui fœdiſsimæ ſcelerum obſeruationi dediti, indignos ſe Dei miſericordia efficiunt, quam ſuam ipſorũ appellat, propterea quod nemo eſt, qui ea, niſi peccatorum obicem interponat, non perfrui valeat. Deus

enim (ait Hieronym.) natura miſericors eſt, & paratus, vt ſaluet clementia, quos nõ poteſt ſaluare iuſtitia; nos autem vitio noſtro paratam miſericordiam, & vltro ſe offerentem perdimus, & relinquimus.] Theophylactus hæc verba ſic exponit: Vana, & mendacia Idola ſectantes, & ſeruientes, ijs, qui non ſunt dij, miſericordiam abs te non poſtulant, vel miſericordiam à te conſequuti, & liberati à calamitatibus non celebrant, neq; magni faciunt miſericordiã, quam feciſti, cum ipſis, vel te miſericordiam ipſorum reliquerunt; per tuam enim miſericordiã viuunt. Nam ſi tu iniquitates obſeruaueris, quis ſuſtinebit?] Hæc Theophylact. Chald. *Non more gentium Idola colentium, quæ, quo ex loco beneficium conferatur illis, neſciunt.* Fruſtra autem cuſtodiri aſſerit flagitiorum vanitates; quia nihil eſt peccato mẽdacius, nihil inanius, nihil turpius, nihil homini ad Dei imaginem, & ſimilitudinem effićto pernicioſius: fruſtra certè, ac ſine fructu vllo, dæmonis obſequio ſe ſe addicunt miſeri homines, & potiſsimum Idololatræ. Pſal. 30. 7.
Pſal. 30. 7. *Odiſti obſeruantes vanitates ſuperuacuè.* Quo in loco eadem ſunt verba, quæ in præſenti. Et per vanitates, fere omnes, Idola interpretãtur. HASOMERIM HABELESAVE, cuſtodiẽtes vanitates gratis, vel mendacij. 4. Reg. 17. Volens Deus ſignificare filios Iſrael
3. Regum 17. 15. ad Idola ſectanda defluxiſſe, inquit: *Et ambulauerunt poſt vanitatem, & vani facti ſunt.* Et Pſal. 24. 3. *Confundantur omnes iniqua agentes ſuperuacuè.* Ideſt, ſine præmio, aut commodo vllo. Roman. 6. *Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis?* Benedictus Arias Montanus cenſet, hic loqui Ionam de ſua ad Niniuitas futura legatione, eorumq; pœnitẽtia, & vitæ melioris inſtitutione. Quaſi his verbis affirmet, & polliceatur, ſe muneri prophetandi hactenus recuſato, tam

Pſal. 24. 3.

Romã. 6. 21.

cumu-

cumulate ſatisfacturum, vt inobediētiæ flagitium quod perpetrarat, promptiſsimo diligētiſsimoque obſequio, compenſaſſe videatur. Prænuntiatq́; ſua prædicatione, Niniuitas, abiecta inanium ſimulachrorū veneratione, ad Dei cultum fore traducēdos. Hoc ergo inquit; *Qui cuſtodiunt vanitates fruſtra.* Vel vt ex Hebr. verti poteſt: *Qui cuſtodiunt funes vanitatis.* Hoc eſt, Niniuitæ Idola, falſiſsima & vaniſsima religione adorātes. Funes vanitatis vocat, inanem Idolorum cultum. Nam religio omnis, cōſtat certis quibuſdam præceptis, & inſtitutis, quibus hominū animi alligantur; vnde à religando religio appellatur. *Miſericordiā ſuam derelinquent.* Ideſt, mea prædicatione, iniquum obſequium, quod dijs fallacibus exhibebant, derelinquent. HESED, ſignificat miſericordiā, pietatem, obſequium, vel beneficium, ſacrilegium, ſeu flagitium. Quaſi dicat; falſam pietatem, qua deos venerantur, relinquent; mutatoq́; conſilio ad Deum colendum ſe conuertent: vel, derelinquent indignum facinus, & flagitium, quo ſe propter iniquam Idolorum religionē deturpantes, diuini Numinis iracundiam concitauerunt.

¶ Hoc plane vaticinium, res ipſa comprobauit. Nam (vt cap. 3. ſtatim videbimus) Niniuitæ illico, audita Ionæ prædicatione, tanto fuerunt Dei timore perterriti, vt relicta ſacrilega Idolorum veneratione, vberrimis lachrymis, alijſque pœnitentiæ ſignis, anteactæ vitæ flagitia eluentes, ad Dei miſericordiam confugerunt: Quorum mentes, ijs, quibus agitatus fuerat Ionas caſibus cognitis, veluti quodam prodigio, diuinam voluntatem demonſtrante, vehementer fuerunt concitatæ. Quare hæc prophetæ calamitas, in Niniuitarum etiam vtilitatem maximam, redundauit. Illis enim fuit tamquam portentum admirandum, & ad ipſorū animos

permouendos validiſsimum. Iuxta illud Luc. 11. 30. *Sicut fuit Ionas ſignum Niniuitis, ita erit filius hominis generationi huic.* Quod autem Ionas narrauerit Niniuitis, quæ ſibi in maris tempeſtate & Ceti deuoratione contigerant, præter recẽtiores interpretes, innuit apertiſſimè D. Irenæus aduerſus hæreſ. cap. 22.

Luc. 11. 30.

¶ Theodoretus de nautis hæc verba exponit, quaſi dicat Ionas; Propterea ipſos nulla miſericordiæ habita ratione, eum in mare proieciſſe, quia Idololatræ erant, falſarũ ſuperſtitionũ obſeruatores, & in homines, quos dijs immolabant, efferati, & crudeliſsimi. Hæc tamẽ interpretatio non eſt textui conſona, cum & nautæ erga Ionã mirifica vſi ſint miſericordia, & humanitate, & relicta impia ſuperſtitione, Dei cultui ſe ſe dedicauerint.

¶ Paul. Burgenſis in additionib. ad hunc locũ, ait, hunc eſſe ſenſum: Illi, qui cuſtodiunt vanitates falſorũ deorũ, vouentes eis in tribulationibus ſuis, aliqua opera miſericordiæ facere, tales miſericordiam ſuam derelinquunt, quia illi dij non poſſunt eos iuvare; ſed qui vouet Deo vero, oportet, quod reddat vota ſua: eo quod eſt adiutor in tribulationibus: & ideo ſubdit propheta; Ego autem in voce laudis, &c.

¶ Ego autẽ in voce laudis immolabo tibi: & quæcumq; voui reddã pro ſalute mea Dño.

HAC orationis vltima clauſula, & periodo, meliorem viuendi rationem ſe habiturum pollicetur; totumque futurum in Dei laudibus celebrandis, ſacrificijs immolandis, ac demum votis hactenus pro ſua incolumitate nuncupatis, perſoluẽdis. Quare hæc deprecatio ea omnia continet, quæ ad veram peccatorũ pœnitudinẽ, & in Deum conuerſionem, requiruntur. Cõſtat enim, & flagitij cõfeſsione, & diuinæ miſericordię

inuoca-

inuocatione, & firma promiſsione, Dei præceptis obtemperandi, eiuſque beneficia prædicandi. Quæ quidē omnia in Dauidis pœnitentia Pſal. 50. egregie depicta conſpicimus. Vbi nō modo delicta confitetur, cum ait: *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meū contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci.* Sed etiam diuinam veniam poſtulat. *Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele, &c.* Demum ſe totum diuinæ legis obſeruationi traditurū, alioſque à virtutis, & religionis tramite diſcedentes, in viam ſalutis æternæ reducturum, promittit. *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur, &c.* Eodem quoq; pacto Ionas, poſtquam peccatum ſuum deteſtatus, quas illius cauſa paſſus eſt anguſtias enarrauit, Deique miſericordiam flagitauit, tandem orationem cōcludit: *Ego autem in voce laudis, &c.* Quaſi dicat: delirent quantū velint miſeri, ac cæci Idololatræ, à tuaq; miſericordia diſcedant: ego autem tua cognitione, veraque religione inſtructus, huius tanti beneficij à te accepti memor ſemper, immolabo tibi hoſtias in templo tuo, ſolemnique cantu, & alta voce offeram ſacrificium laudis, tuam celebrās miſericordiam admirabilem, qua me ab æterno, & animæ, & corporis interitu liberaſti. Profitens hæc diuinus Vates (inquit Theodoretus) vt promiſit, ſic exequutus eſt: & ſcriptis omnia tradidit, vt non ſolum homines, qui tunc erant, ſed etiam poſteri noſcerēt eius facinora: Et quemadmodum admirabilis Dauid, cum ſcriptum reliquit ſuum delictum, Dei miſericordiam prædicauit, & peccantibus fructum pœnitentiæ oſtendit: Sic Ionas, & fugā, & pœnas de ſe ſumptas, & datam ſalutem monumentis hiſtoriæ prodidit. I

Pſal. 50. 5. & 6. & 11. & ſequentibus.

¶ Illa autem verba: *Pro ſalute mea*, in Hebræo Textu

ſic habẽtur, IESVGHATHAH LAIHOVAH, hoc eſt; *Salus Domini eſt*. Vt vertunt Pagninus, Vatabl. & Tigurina. Quibus verbis, quamquam idem eſt ſenſus, maior videtur ineſſe energia, ad Dei potentiam exprimendã, perinde, ac ſi diceret: Non eſt quod Ethnici expectare poſsint ſalutem vllam à ſuis Idolis inanibus, omnique prorſu ſenſu carentibus, quia tu ſolus potes à malis liberare, & bona quæcumq; cõferre: Quod ego, cum antea probe cognitum haberẽ, modo ſum expertus abundanter. Hac eadem ſententia, ijſdemque verbis Regius Vates, orationem ſuam finiuit, qua, in tribulatione maxima poſitus, ad Dei præſidium confugit. Pſalm. 3. 9. *Domini eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua*. Ideſt, tu ſolus, & in periculis ſalutis, & in ſecundis rebus fœlicitatis auctor es, in te ſperantibus.

Pſal. 3 9.

¶ ET dixit Dominus piſci, & euomuit Ionã in aridam.

Dicere pro imperare frequens in ſacris litteris.

TANDEM Deus Opt. Max. exaudita Ionæ oratione, & expectato triduo; quod opus erat, & ad ipſius correctionẽ, & ad myſterij futuri ſignificationem, dixit piſci, hoc eſt, præcepit. Dicere enim pro imperare, phraſis eſt in Sacris litteris admodum frequens. Geneſ. 1. 3. *Dixit Deus fiat lux*. Hoc eſt, præcepit, ſeu voluit fieri lucem. Quod explicatur Pſal. 148. 5. *Quia ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt*. Pſal. 106. 25. *Dixit, & ſtetit ſpiritus procellæ*. Sap. 9. 8. *Et dixiſti me ædificare Templum in monte ſancto tuo*. Exod. 1. 17. vbi legimus; *Et non fecerunt iuxta præceptũ Regis Aegypti*. In Hebr. ſic habetur: *Et nõ fecerũt ſicut dixit eis Rex Aegypti*. Mat. 4. 3. *Dic vt lapides iſti, panes fiant*. Et cap. 8. 8. *Tantum dic verbo, & ſanabitur*

Geneſ. 1. 3. Pſal. 148 Pſal. 106 Sap. 9. 8. Exod. 1. Math. 4. 3 & 8. 8.

bitur puer meus. Et cap. 20. 21. *Dic vt ſedeant hi duo filij mei*, ideſt, præcipe. *Q*uare hoc loco LXX. verterũt; *Et precepit Ceto*. Bellua ergo illa, Dei præcipientis nutui obediens, quemadmodum creata omnia, etiam rationis, & ſenſus expertia, conditoris ſui imperium ſentiunt, Ionam ad littus ſanum, & illæſum euomuit. Animaduertit Palacios; piſcem (cum tam magnæ eſſet molis, & terræ appropinquare non poſſet) ad Ionam euomendum prius hauſiſſe ingentem aquæ copiam, qua eminus illum in continẽtem proiecit. Probabile id certè eſt.

¶ Sed quid quæſo obſtat: Quin Cetus profundum aliquem ſinum petiuerit, vnde terræ adhærens, vatem in ea relinquere valeret? Sunt, qui exiſtiment, piſcem poſt Ionam euomitũ, protinus interijſſe. Nam tam prope, inquiunt, terræ acceſsit, vt deinceps propter ingentem corporis magnitudinẽ, & exiguam maris profunditatem, ita hæſit in littore, vt inde ſe mouere non valens, mortuus fuerit. *Q*uod, an veri habeat ſimilitudinem, neſcio: niſi velint figuram cum veritate per ipſam expreſſa, omnimodè adæquare: Et ſicut Chriſtus, cuius Ionas fuit typus, à mortuis reſurgens, deſtructa morte, infernum (in quo triduo eius anima diuinæ perſonæ vnita extitit) ita expoliauit, ac deuicit, vt nullam poſt hac ſanctos viros deglutiendi poteſtatem habeat: Ita etiam piſcis, qui mortis, & inferni imaginem gerebat, Iona viuo reddito, mori debuit, tãquam nulli amplius vſui futurus.

¶ Quodnam vero Geographicè loquendo, fuerit littus illud, incertum eſt. Diuinare tamen coguntur interpretes. Ioſephus enim lib. Antiq. 9. cap. 11. aſſerit, fuiſſe littus Ponti Euxini. Quam ſententiam ſequuntur Ioannes Cathardus, Iſidorus Clarus, & alij. Sunt, qui

exiſtiment fuiſſe prope Seleuciam, ad fines maris Syriaci, eo quod ex mari Ioppeo, vbi naufragium Ionæ contigit, ad Seleuciam per littora Cypri, breuis, & facilis ſit via. Ex Ioppe vero ad extremum Ponti Euxini littus, iter eſt longiſsimum, multiſq; ambagibus, & anfractibus pleniſsimum. Hanc opinionem amplectuntur Palacios, & Ribera in hunc locũ. Genebrardus vero in Chrono. Ioſepho adhærere videtur, cum de Iona ſic ait: Tharſum fugit, ad declinandam ſibi impoſitam vaticinandi Aſsyrijs prouinciam, ideſt, vrbem Ciliciæ, per mare Mediterraneũ. Ioſepho, & Auguſtino, vt inde littoribus Ponti Euxini eiectus ſit: deindeque pedibus Niniuen contulerit: vel in Indiæ Regionem per mare Rubrum, vnde ad littora ſinus Perſici, vel Niniues, quæ erat ad Tygrim ſe ſe infundentem ſinui Perſico à Ceto euomitus ſit.] Hac tametſi de re nihil certi affirmari queat, equidem illud vt veroſimillimum, & valde probabile auſim aſſerere, id littus fuiſſe (quam fieri potuit) Aſsyriæ proximum: hoc enim magis eſt conſonum diuino conſilio, quod Aſsyriorum ſalutem tantopere curabat, vt omnem moram tollendam eſſe vellet. Quare cum hæc miracula omnia, peculiari Dei diſpoſitione gererẽtur, quis ambigit, quin in eam littoris oram decreuerit Ionam eijci, ex qua facilius, & breuius poſſet Niniuen adire? Et quamquam potuiſſet repẽte, ac ſine anfractu, vel labore vllo, eo mirabiliter deduci, vt de vate Abachuco legimus, quem capitis capillo arreptũ, ſubitò per aëra Angelus Dñi Babylonem ad Danielem cibandum detulit: Noluit tamen Deus id Ionæ concedere; vt & longi itineris moleſtia, ac defatigatione, intelligeret, quam chara Deo eſſet hominum ſalus, & eã Niniuitis, quodãmodo promereri ſtuderet. Quod etiã congruebat myſterio, vt ſuo loco dicemus.

CAPVT TERTIVM.

ET factum eſt verbum Dñi ad Ionam ſecundo, dicens: Surge, & vade in Niniuē ciuitatem magnam, & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te. Et ſurrexit Ionas, & abijt in Niniuen iuxta verbum Dñi: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierũ. Et cœpit Ionas introire in ciuitatem itinere diei vnius: & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur. Et crediderunt viri Niniuitæ in Deũ: & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minorē. Et peruenit verbum ad regē Niniue: & ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit veſtimentũ ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis, & principũ eius, dicēs: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non guſtent quidquam: nec paſcantur, & aquam nō bibant, & operiantur ſaccis homines, & iumēta, & clamēt ad Dñm in fortitudine, & cōuerta-

conſilij erga hominum ſalutem conſtantia,atque ſedulitas apertiſsime conſpicitur;cum imminens Niniuitis, ob eorum crimina exitium, quam citiſsime pœnitentia, & vitæ correctione declinari Deus adeo vellet, vt Ionas nullam moram, nullam cunctationē, facere permitteretur. Sed protinus ab eo,in quem euomitus fuerat loco, cogitur Niniuen recta contendere, diligenterque ſuum officium obire. Id ſignificant verba diuina. *Surge,& vade.* Quæ vt initio cap. 1. diximus) omnimodam deſignant celeritatem, & diligētiam. Quodnam autem eſſet vaticinium à Iona denunciandum,ſtatim videbimus. Animaduertit hoc loco D. Hieron. in eo etiam ſplēdeſcere eximiam Dei erga Ionam patientiam,atque bonitatem; quod ipſi non exprobrauit fugam,& inobedientiam,nec verbis acribus corripuit tātam animi proteruiam; ſed tantummodo imponit eamdem prædicandi prouinciam: Alioquin,inquit Hiero.) Superfluuum eſt delinquenti ſeruo, poſt plagas velle imputare quod fecit, cum huiuſmodi correptio, non tam emendatio ſit,quam exprobratio.]

¶ ET ſurrexit Ionas, &c.)

IAM tot, ac tantis diuinæ iuſtitiæ, atque miſerationis experimētis Ionas eruditus, & cautior redditus, nullo pacto ſe excuſat, nec recuſat Dei iuſsis obtemperare: ſed celerrimè,ac lubētiſsime iter arripiens,Niniuen ſe contulit.

¶ ET Niniue erat ciuitas magna itinere triū dierum.)

IN Hebræo ſic habetur: *Ciuitas magna Deo, vel ipſi Deo.* Qua loquēdi phraſi apud Hebræos vſitata,quę

magna

Dei, dicũtur, quæ magna ſunt. *Pſal. 36.* *Pſal. 79.* *Pſal. 64.* 1. *Para.* 12. 22. *Geneſ.* 23 *Exod.* 9. 28. 1. *Regum* 26. 12.

magna ſunt dicuntur, Dei, vt Pſalm. 36. 7. *Iuſtitia tua ſicut montes Dei*, ideſt, ſicut, altiſsimi mõtes. Et Pſal. 79. 11. *Operuit montes vmbra eius, & arbuſta eius Cedros Dei*, hoc eſt, proceras valde. Item Pſal. 64. 10. *Flumen Dei, repletum eſt aquis*, ideſt; Flumina maxima. Singulare ponitur pro plurali. 1. Paralip. 12. 22. *Sed, & per ſingulos dies veniebant ad Dauid ad auxiliandum ei vſq; dum fieret grandis numerus, ſicut exercitus Dei*, hoc eſt, maximus. Geneſ. 23. 6. *Audi nos Domine Princeps Dei es apud nos*, ideſt, magnus, & excellens. Vt interpretantur Vatablus, Oleaſter, & alij. Tum etiam, Exod. 9. 28. *Orate Dominũ, vt deſinant tonitrua Dei*, ideſt, maxima horribilia. 1. Reg. 26. 12. *Quia ſopor Domini irruerat ſuper eos*, ideſt, maximus. Et ſimiliter hoc loco, dicitur Niniue ciuitas magna Deo, ad eius exaggerandam magnitudinẽ. Hęc tamen expoſitio, quam ſequuntur fere omnes recẽtiores, nõ placet Franciſco Riberæ: Quoniam, inquit, genitivus *Dei*, cum ita accipitur, vt ipſi dicunt, non additur adiectiuis nominibus, ſed ſubſtãtiuis, vice adiectiui: vt exempla indicant, quæ adduximus: montes Dei, Cedri Dei, exercitus Dei: Hic autem adiectiuo additur: Ciuitas magna Deo. Deinde quoniam LXX. non verterunt, Ciuitas magna Dei, ſed, Ciuitas magna Deo. Hæc Ribera. Ex cuius ſententia diuerſa eſt Phraſis, qua aliquid dicitur eſſe, Deo, in dandi caſu, ſignificatque idem, quod coram Deo, vel in conſpectu Dei. Quare Chald. hoc loco vertit: *Ciuitas magna coram Domino*. Et eodem modo noſter interpres Geneſ. 10. 9. *Et erat robuſtus venator coram Domino*. Hebr. LIPHNE IEHOVAH, ideſt, *In conſpectu Domini*. Et Geneſ. 13. 13. Vbi nos legimus. *Homines autem Sodomitæ, peſsimi erant & peccatores coram Domino nimis*. In Textu Hebræo ſic habetur: LAIHOVAH, *Ipſi Deo*. LXX. autem, &

Corã Deo quid ſignificet in ſacris litteris. *Geneſ.* 10 9. *Geneſ.* 13 13.

Chaldæus

Chaldæus verterũt, vt noſter interpres: *Coram Domino.* Hinc patet ſenſus verborum Dauidis. Pſal. 50. 6. *Tibi ſoli peccaui.* Ideſt, coram te, vel te ſolum conſcio, cum alios peccatum meũ latuerit, quod ſtatim explicat verbis ſequentibus: *Et malum coram te feci.* Sic exponunt R. Dauid, Vatablus, Genebrardus, & alij. Quamobrem idem prorſus eſt in ſacris litteris, *Deo*, quod (*corã Deo*, vel, *in conſpectu Dei*) ſoletque apponi ad ſignificandum aliquid re vera tale eſſe, quale aſſeritur. Cum etenim Dei iudicium falli nõ poſsit, id quod Deo, vel in oculis Dei, magnum dicitur, proculdubio re vera, & ſimpliciter, tale eſt; tametſi aliter hominum oculis, & iudicio videretur. Vt Luc. 1. 15. *Erit enim magnus coram Dño.* Ideſt, re vera magnus. Quo etiam pacto intelligenda ſunt loca ſuperius ex Geneſi adducta: *Erat robuſtus venator coram Domino.* Ideſt, re vera erat robuſtus. Sodomitæ erant peccatores coram Domino. Hoc eſt, re vera erant peccatores. Quamquam aliter forte nõnulli opinarentur: Ita hic locus: Erat Niniue ciuitas magna Deo, hunc habet ſenſum: Re ipſa ciuitas magna erat, nõ ſolum hominum, ſed etiam Dei iudicio, & æſtimatione. Quam explicationem amplectitur etiam Emmanuel Sa in ſuis Notationibus. Immo, & Theoph. ipſi adhærere videtur in hæc verba: Grandis erat, Niniue magnitudine, ac propterea, apud Deum quoq; ingens erat, plurimique faciebat eius ſalutem; vt qui non parum multos in ea homines finxiſſet, quos omnes ſeruatum iri vellet. Eadem fere dicit Theodoret. Quaſi propterea non apud homines tantum, ſed etiam apud Deum, ingens eſſet Niniuitarum vrbs, quod illorum ſalus Deo curæ, valdèque chara eſſet: cum non ſemel, ſed iterum, atq; iterum Ionam ad ipſis prædicandũ deſtinarit; atq; idcirco tot tantiſq; vſus ſit miraculis, atq; prodigijs.

Pſal. 50. 6.

Luca. 1. 15.

¶ Sed

¶ Sed offert ſe ſtatim dubitatio: Quare noſter interpres, ſilentio prætericrit particulam, *Deo*, quæ tāti erat momenti ad ingentem Niniues magnitudinem deſcribendam? Reſpondet Ribera, in noſtra Vulgata interdū ſubticeri dativum illud, *Deo*, vbi nihil obeſſe ſenſui videtur, ideſt, vbi id, quod coram Deo, dicitur eſſe tale, ſine controverſia tale quoque eſt corā hominibus. Vnde hoc loco, cum illis verbis, quę ſtatim ſequuntur: *Itinere trium dierum*, tam eximiæ ciuitatis Niniues magnitudo oſtendatur, vt exiſtimari proculdubio oporteret, etiam apud Deum talem eſſe. Noſter interpres merito potuit particulam, *Deo*, ſilentio obuoluere, quam non ſolet prætermittere, vbi aliter iudicarę poterant homines, atq; Deus. Vt Gen. 14. 19. *Benedictus Abraham Deo excelſo*. Chald. *Coram Deo excelſo*. Nam homines cum viderent Abraham abſque liberis huc illuc vagantem, exiſtimare poſſent non eſſe eum re vera benedictum, neque Deo gratum. Sic etiam exponit Vatabl. *Deo excelſo*, ideſt, *apud Deū excelſum*. *Quaſi dicat*: Valdè fauet Deus Abrahæ, qui dedit ei tantam victoriam, tam paruis copijs inſtructo; aut: Deus Altiſsimus commendatiſsimum habet Abraham. Et Lucæ. 24. 19. *Qui fuit vir propheta potens in opere, & ſermone coram Deo, & omni populo*.

Geneſ. 14 19. *Luc. 24. 19.*

¶ Quam fuerit admiranda Niniues magnitudo, non modo ſacrarum litterarum ipſam maximopere celebrātium teſtimonio; verum etiam exterorum ſcriptorum auctoritate conſtat, aſſerentium fuiſſe omnium in toto terrarum orbe conditarum vrbium maximā, atque pręſtantiſsimam. Vnum tamen audiamus Diodorum Siculum præclari nominis Hiſtoriographū lib. 3. Vbi Nini Aſsyriorum regis primi, ac Monarchæ potentiſsimi res geſtas cōmemorans, ſic ſcribit: Verum cum ſuperiores omnes

Niniues magnitudo. *Strabon. lib. 16.* *Herod. li. 1. & 2.*

omnes gloria,& rebus geſtis ſuperaſſet;vrbẽ quoq́, ingentẽ cõdere ſtatuit, cui par magnitudine,neq; fuiſſet antea, neq; eſſet futura. Ipſe coactis vndiq; viribus, & ijs, quæ ad totũ opus ſpectarent, paratis,ſupra Euphratem, vrbem condidit; non æqua laterum dimenſione, nam duæ muri partes longiores erant reliquis; horum latus,quodlibet longitudine,eſt ſtadiorum centũ quinquaginta, breuiores vero ſtadijs nonaginta. Qua muri dimenſione ambitus ſtadia complectitur quadringẽta octoginta. Et ſane ſpe ſua nequaquã fruſtratus eſt,nulla enim poſtmodum vrbs tanto ambitu,tantave mœniũ magnificentia conſtructa eſt. Altitudo murorum pedũ eſt centum, latitudo, qua tres currus ſimul perambularent, turres mille & quingentæ, quarum altitudo pedũ eſt ducentorum. Habitare eam coëgit maiori ex parte Aſsyrijs, & quidem potentiores ex reliquis nationibus voluntarios aſſumpſit, à nomine ſuo vrbem Ninam appellãs: agros propinquos habitatoribus diuiſit.] Hactenus Diodorus. Ex quibus apertè cõſpicitur magnifica admodum, atque excellens pulcherrimæ huius vrbis conſtructio. Conſentiuntque valdè Diodori dicta, cum ijs,quæ hoc loco affirmat Sacra Scriptura. Nam ſi quadringẽta,& octoginta ſtadia, quibus Diodorus Niniues ambitũ comprehendi aſſerit,ad milliaria geometrica redigamus, ſexaginta proculdubio inueniemus, quæ leucas gallicas efficiunt viginti; iter ſane triũ dierum, ſi ſit pedibus obeundum,præſertim à Iona,qui vicatim præconem agens, vrbem totam erat perluſtraturus. In eo tamen videtur lapſus Diodorus, quod Niniuen, ſupra Euphratem amnem conſtituit, cum ex cæteris omnibus hiſtoriarum ſcriptoribus, compertum habeamus, iuxta Tygrim fuiſſe conſtructam. Plin. natur.Hiſt. lib. 6. capit. 13. Fuit, inquit,Ninus impoſita Tigri

Xenophõ. in Aeq. Arrian. lib. 8. *Plin. lib.* 6.*cap.* 13 *Diod. lib.* 3. *cap.* 1.

Tigri ad Solis occaſum ſpectans, vrbs quondam clariſsima. Quod etiã ex ſacris litteris licèt colligere, nam
Thob. 6. in lib. Thob. cap. 6. legimus Thobiam iuniorẽ ex Niniue in Mediam proficiſcentem, primo ipſo itineris die, ad Tigrim acceſiſſe pedum abluendorum gratia. Vnde liquet, maxima vrbis Niniues cum Tigri flumine propinquitas, cum inde ad Euphratem ingentia terrarum ſpatia intereſſent. Verumenimvero, ſi tanta erat huius vrbis magnitudo, atque præſtantia, quo tempore à Nino fuit condita; Quantã fuiſſe credendum eſt hac Ionæ tempeſtate, cum ab ipſo Nino huc vſque plus mille ducẽti anni intercеſſerint? Quibus maius multo accepiſſe incrementum, nulli dubium eſſe debet. Nam (vt experimento compertũ eſt) quæ vrbes ſunt, vel fuerunt maximæ, non niſi temporis tractu in ſummam amplitudinem, atque nominis celebritatem deuenerũt. Nec deſunt ex prophanis auctoribus, qui non tãtam Niniue in ſui exordio tribuant maieſtatem. Xenophon enim aſſerit non valdè ingentem à Nino extructam, Tetrapolim tamen fuiſſe. Cui ſanè aduerſantur reliqui omnes ſcriptores, Niniues magnificentiam, atque pulchritudinem mirum in modum extollentes, adeò vt quouis tempore fuiſſe omnium vrbium maximam, ac præſtantiſsimam, aſſeuerent. In eo tamen quod Tetrapolim illam appel-
Geneſ. 10 11. lat, cum Sacra Scriptura conſonat, quæ Geneſ. 10. 11. ita ait: *De terra illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificauit Niniuen, & plateas ciuitatis, & Chale, Reſen quoque inter Niniuen, & Chale, hæc eſt ciuitas magna.* Vbi quatuor veluti Colonias ad vnam, & eamdem ciuitatem ſpectãtes videtur recenſere, videlicet; Niniuen, plateas ciuitatis, (Hebr. REHOBOTH, à verbo RAHAB, hoc eſt, dilatare, eo quod ibi maxima eſſet latitudo.) Chale, & Reſen, quas non aſſerit plures eſſe ciuitates, ſed vnam

dumta-

dumtaxat, cum poſt illarum enumerationem, ait. Hæc eſt ciuitas magna. Ex illis, ſcilicet, quatuor colonijs, ſeu vrbis partibus conſtans, quorum potior, ac maior, conditoris nomine inſignita fuit, & deinceps ad reliquas, eadem appellatio deriuata. Quamobrem non mihi videbitur à vero multum diſcedere, qui dixerit, non ſtatim fuiſſe hanc vrbem muris circumdatam, ſed quãdo noua incolarum, ædificiorum acceſsione, in eam excreuit magnitudinem, amplitudinemq́; vt ipſam fortibus, ac latis mœnibus cingere, glorioſiſsimum Ninus duxerit; ſicq́; poſt annos plures, vel ab ipſomet Nino, (vt omnes fere ſcriptores affirmant) vel eo vita functo, ab ipſius vxore Semiramide, vt D. inquit, Cyrillus lib. 1. & 3. contra Iulianum, mœnibus fuiſſe munitam, & decoratam, exiſtimare poſſumus. Nec verò contra Xenophontis ſententiam de Niniuitica magnitudine, militant illa Sacræ Scripturæ verba Geneſ. 10. 11. *Hæc eſt ciuitas magna.* Cum ea ſcripſerit Moſes, habita ratione temporis, quo ipſe degebat, non quo Niniue condita fuit. Eſt enim hic mos in diuinis litteris frequentiſsimus, vt multa per anticipationem enarrentur. Præter quam quod, fuiſſe eam Nini tempore, omnium aliarum vrbium clariſsimam, & ampliſsimam, non dubito; tametſi deinceps ætatum plurimarũ decurſu, maior multo atque potentior effecta, tam illuſtri ſacrarum litterarũ encomio celebrari meruit. Iam, quod aliqui Ethnici ſcriptores aiunt, Niniuen, ſeu Ninum, vt ipſi loquuntur. in Aturiæ campis conſtructam fuiſſe, non eſt contrarium ijs, quæ hactenus diximus. Eſt enim Aturia idem quod Aſſur, vel Aſsyria, diuerſo tamen idiomate, nam Hebr. dicitur *Aſſur*, Chaldaicè vero *Athurah*, mutatione, ſcilicet, litterarum *Scin*, & *Thau*, quod frequens eſt in his duabus linguis, vbi communi vtuntur

Geneſ. 10

dictione, vt nix, Hebraice vocatur *Seleg*, Chaldaicè dicitur *Theleg*, & ſimiliter, bouem Hebræi vocant *Sor*, Chaldæi, *Thor*.

¶ ET cæpit Ionas introire ciuitatem itinere vnius diei.)

NON recta (aiunt Theodoretus, & Theoph.) Iter per vrbē faciens, ſed fora, vicos, cōpita circumcurſans, denunciabat.] B. Hierony. cenſet, Ionā, tam ſedulo, ac diligenter Deo obtemperaſſe, vt trium dierum iter, vnius diei prædicatione conſummauerit: At ille (inquit Hieron.) præcepti, & ſuperioris naufragij memor, viam trium dierum, vnius diei feſtinatione compleuit. Quamquā ſint, qui ita ſimpliciter intelligant, quod in tertia tantum parte vrbis prædicauerit: & ad reliquos cōfeſtim prædicationis ſermo peruenerit.] Ex his duabus opinionibus; quas refert Hieron. quamquam ipſe in priorem videatur inclinare, poſteriorem magis probabilem, & vero conſentaneam, exiſtimo. Nam id ſanè eſſet miraculo proximum, quod Ionas triduanū iter, vno tantum die, per vicos, & cōpita diſcurrens, perfecerit: pręſertim, cum non eſſet illi, magnopere feſtinandum; ſed ſæpius oporteret eum conſiſtere; ac moram aliquam facere concionando. Nec eſt, quod miracula perperā comminiſcamur. Deinde, ipſum non vnico die totam vrbem peragraſſe, indicant verba apertiſsima: *Et cæpit Ionas introire ciuitatem, &c.* Si enim totam eo die percurrit, non cœpit introire. Denique hæc ſententia magis congruit Chriſti Dñi verbis Matth. 12. 41. *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pœnitētiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce pluſquā Ionas hic.* Quaſi dicat: Viri Niniuitæ barbari

An Ionas totam vrbē luſtrauerit prædicando.

Matt. 12 41.

bari, nullaque veri Dei religione inſtructi, vnica Ionæ prædicatione, quam nullo edito miraculo, in tertia tantum vrbis parte habuit, ad exactiſsimã pœnitentiã conuerſi fuerunt: & ecce ego multo maior, & excellentior Iona, cum ipſe ſervus, ego Dñs ſim, generationi huic populoque Iudæorum, non ſemel, ſed ſœpiſsime, multoque tempore prædicans, atq; doctrinam meam innumeris miraculis cõfirmans, nuſquam auſcultor, nec vllum ab eis pœnitentiæ fructum reporto. Quod autem Ionas, vnius diei prædicatione, fuerit cõtentus, videtur indicare Theoph. dum ait: Neque enim totam vrbem circumire Prophetã neceſſum erat: verum ſimul vnius diei iter profectus eſt, prædicans, vt iſta prædicatio, ad omnes perferretur, atq; ad ipsũ vſq; regẽ perueniret.]

¶ ET clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.)

HAEC fuit vaticinij, atq; prædicationis ſumma; poſt dies quadraginta Niniuen ſubuertẽdam, ſoloque æquandam fore. Adhuc Hebr. GHOD, cum de tempore agitur, valet idem qupd, poſt, Oſeæ cap. 1. 4. *Adhuc modicum, & viſitabo ſanguinem Iezrahel*; Ideſt, poſt modicum. Exod. 17. 4. *Adhuc paululum, & lapidabit me*; Ideſt, poſt paululum. Aggæi 2. 7. *Adhuc vnũ modicum; & ego cõmouebo cælum.* Hoc eſt, poſt modicũ tẽpus. Ita hoc loci: *Adhuc quadraginta dies*; Ideſt, poſt quadraginta dies, vel finitis quadraginta diebus. Chald. *Poſt finem quadraginta dierum.* Hebr. NEHPACHETH. *Et Niniue ſubuerſa eſt.*

Adhuc in ſacris literis idẽ quod poſt.
Oſeæ 1. 4.
Exod. 17. 4.
Aggæi. 2. 7.

NOnnullæ hoc loco ſe offerunt quæſtiones; & in primis grauis illa admodum, atque difficilis, circa numerum horum dierum. Nam LXX. verterunt: *Adhuc tres dies*; cum tam aperte in Hebræo Textu ſit; ad-

huc quadraginta dies, vt mira Divo Hieronymo videatur tantæ diuerſitatis occaſio: eo quod, nulla ſit litterarum, vel dictionum, aut ſyllabarum ſimilitudo, quæ anſam præbuerit L X X. viris vertendi, tres dies, pro, quadraginta. Vnde nonnulli argumentum deſumunt, ad ipſorum editionem impugnandam. Sed audiamus Hieronymum: Trinus numerus (inquit) qui ponitur à L X X. non conuenit pœnitentiæ, & ſatis miror cur ita translatum ſit, cum in Hebræo, nec litterarum, nec ſyllabarum, nec accentuum, nec verbi ſit vlla communitas, tres enim dicitur S E L O S, & quadraginta A R B A H H I M, alioquin, & de Iudæa tanto itinere miſſus Propheta in Aſsyrios, dignam ſuæ prædicationis pœnitentiam flagitabat, vt antiqua, & putrida vulnera, diu appoſito curarentur emplaſtro, &c.] Hæc Hieronym. Nec tamen nodum huius dubij ſoluit. Sed D. Auguſt. apud quem, LXX. Editio tamquam diuini Spiritus afflatu confecta, fuit ſemper Sacroſancta; vt eam hoc loco ab erroris nota vindicet, ad myſticum ſenſum confugere, & in hunc modum philoſophari cogitur: Si ergo, inquit, à me quæritur, quid horum Ionas dixerit, hoc puto potius, quod legitur in Hebræo: *Quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* LXX. quippe longe poſterius interpretati, aliud dicere potuerunt: quod tamẽ ad rem pertineret, & in vnũ eumdemq; ſenſum, quamuis ſub altera ſignificatione, concurreret, admoneretqué lectorem, vtraque auctoritate non ſpreta, ab hiſtoria ſe ſe attollere ad ea requirenda, propter quæ ſignificanda hiſtoria ipſa conſcripta eſt. Geſta ſunt quippe illa in Niniue ciuitate, ſed aliquid etiam ſignificauerunt, quod modum illius ciuitatis excedat, ſicut geſtum eſt, quod ipſe Propheta in vẽtre Ceti triduo fuit, & tamen

lib.18.de Ciuitate, Cap.44.

& tamen alium ſignificauit, in profundum inferni triduo futurum, qui Dominus eſt omnium Prophetarum. Qua propter, ſi per illam ciuitatem, rectè accipitur Eccleſia Gentium prophetice figurata, euerſa ſcilicet, per pœnitentiam; vt qualis fuerat iam non eſſet; hoc, quoniam per Chriſtum factum eſt, in Eccleſia Gẽtium, cuius illa Niniue figuram gerebat, ſiue per quadraginta dies, ſiue per triduum, idem ipſe ſignificatus eſt Chriſtus: per quadraginta ſcilicet, quia tot dies peregit cum diſcipulis ſuis poſt reſurrectionem ſuam, & aſcendit in cœlum: per triduum vero, quia die tertio reſurrexit, tamquam lectorem nihil aliud, quam hiſtoriæ rerum geſtarum inhærere cupientem, de ſomno excitauerint LXX. interpretes, ijdemque Prophetæ, ad perſcrutandam altitudinem prophetiæ: & quodammodo dixerint: In quadraginta diebus ipſum quære, in quo & triduum poteris inuenire; illud in Aſcenſione, hoc in eius Reſurrectione reperies: Propter quod vtroque numero ſignificari cõuenientiſsimè potuit, quorum vnum per Ionam Prophetam, alterum per LXX. interpretum prophetiam, tamen vnus, atque idem Spiritus dixit.] Hactenus Auguſtinus, qui idem prorſus ſcribit quæſt. 169. in Geneſ. At vero cum hic, non de myſtica ſignificatione, ſed de litteræ veritate indaganda, agatur, & neceſſe ſit Ionam, vel tres dies dixiſſe, vel quadraginta, vel vtrumque, aliter alij LXX. verſionem defendere conantur. Iuſtinus enim Martyr in Dialogo cum Triphone affirmat, LXX. tranſtuliſſe: Adhuc quadraginta tres dies, quem ſequitur Melchior Cano lib. 11. de locis, capit. 12. ad 12. aſſerens; Hos quadraginta tres dies, ab initio Ionæ prædicationis, eſſe computandos: ita vt toto triduo eſſet vaticinium denuntiandum, & deinceps quadraginta dierum ſpatio pœnitẽtia

peragenda, vel eo finito Niniue ſubuertenda : idcircò autem in Textu Hebraico haberi : Adhuc quadraginta dies,vel quia mos eſt apud diuinam Scripturam,maiorẽ numerum,minore tacito, recenſere ; vel quia ſacer auctor meminit ſolum temporis ad pœnitẽtiam conceſsi. LXX. vero in ſua translatione,etiam tridui Ionæ prædicatione conſummendi, mentionẽ facere voluerunt. Cæterum huic ſententiæ valdè repugnat, quod in omnibus exemplaribus LXX. interpretum,tàm veteribus, quàm recentioribus habetur; *Adhuc tres dies.* Quam lectionem ſequuti ſunt omnes ferè antiqui Græcæ Eccleſiæ Patres. Nec Iuſtinus aſſerit ſe in aliquo Codice legiſſe : *Adhuc quadraginta tres dies.* Quamobrem alia ineunda via eſt, ad LXX. interpretes erroris macula liberandos. Dicimus enim non potuiſſe viros illos Hebraicæ,Græcæque linguæ peritiſsimos, in re tàm perſpicua, tantiq́; momenti,hallucinari; nec aliter vertiſſe, quam in Hebræo volumine ſcriptum erat; ſed incuria illorum, qui primi deſcripſerũt ex Codice in Ptholomæi Philadelphi bibliotheca recondito, ſatis probabile eſſe, errorem hunc in reliquos Codices irrepſiſſe. Tres enim pro quadraginta poſuerũt. Ita ſentit Theodoret. cuius hæc ſunt verba : Hos dies, Aquila, Symmachus,& Theodotiõ quadraginta interpretati ſunt,ac cum his Cyrus, & Hebræus conueniunt: & appoſitè hunc numerum habent. Etenim partim tribus diebus, omnem vrbem concionando obiuit; partim Niniuitæ pœnitentiam illam laborioſam Deo obtulerunt;partim pro foribus confidens, prophetiæ finem moratus eſt. *Quare* mihi videtur,illud: *Quadraginta* dierum,verius eſſe, ac vero proximum eſt ſeptuaginta cum his congruentem numerum poſuiſſe; ſed, qui primo ſcripſerunt in hoc erraſſe, deinde in omnia exempla hãc Editionem

tionem permanaſſe.] Ita Theodoretus. Quem adeò ſequitur Theophyl. vt non ſententiam modo, ſed eadẽ verba prorſus imitatus. Obſeruãdum hic, ait, quod reliqui interpretes; Quadraginta dies, pro tribus, dixerunt; ac quoſdam, ſeu conuenientem numerum, hunc recepiſſe. Si quidem in tribus diebus, ille primum totã vrbem circumiuit; deinde laborioſam illam pœnitentiam Nineuitæ Deo obtulerunt; poſtea ante portas vrbis ſedens Propheta prophetiæ ſuæ finem expectauit. Hinc, & quadraginta dierum ſpatium verius eſſe dicũt. Atqui veriſimile eſt L X X. primum, quadraginta poſuiſſe dies, ac eos, qui principio deſcripſerunt erraſſe poſtea, & incuncta exemplaria errorẽ eſſe trãsfuſum.] Quod autem L X X. interpretum exemplaria, olim maxime corrupta, atque vitiata eſſent, teſtis eſt locupletiſsimus B. Hieron. pluribus in locis, & præcipuè præfatione in Pentateuchum, in Paralipom. & Eſdram. in epiſt. ad Suniam, & Fretellam. Idem etiam affirmat Iuſtinus in Dialogo cum Triphone. Et de hac re fuſius diſſerit Cardin. Bellarm. tom. 1. lib. 2. cap. 6. in fine. Nunc autem quam fieri potuit emendatiſsima, auctoritate Sixti V. Pontificis Max. in lucem prodierunt.

¶ Secunda Quæſtio eſt, circa huius vaticinij effectum: Quonam pacto hæc ſunt verba Dei, qui nec mẽtiri, nec falli, nec mutari poteſt; cum poſt quadraginta dies vrbs non fuerit ſubuerſa? Huic quæſtioni facilè reſpondere poſſumus, cum Nicolao Lyrano ſuper cap. 18. Deuter. in hunc modum aſſerente: Prophetica reuelatio, eſt quædã impreſsio cognitionis diuinæ, facta in mente Prophetæ, futurum autem cõtingens, dupliciter cognoſcitur à Deo: vno modo pro vt intuitus diuinæ cognitionis fertur ſuper præſentiam ipſius, licet futuram, eo quod intuitus diuinæ cognitionis menſu-

ratur æternitate, quæ complectitur omne tempus: & quod ſic præcognoſcitur futurum, infallibiliter euenit: Alio modo ſecundum ordinem cauſæ ad effectum, ſcilicet, pro vt contingens futurum eſt in cauſa variabili, & contingente: & quod ſic præcognoſcitur, non ſemper euenit, quia aliquando mutatur cauſa, & per conſequens effectus. Impreſsio autem diuinę cognitionis fit in mēte Prophetæ, ſecundum formam voluntatis diuinæ. Quandoque igitur in mente Prophetæ imprimitur cognitio alicuius futuri contingentis primo modo, ſcilicet, provt intuitus Dei fertur ſuper illud, & quod ſic à Propheta denunciatur futurum, infallibiliter euenit; & vocatur talis prophetia à Doctoribus, prophetia prę deſtinationis. Aliquando autē in mente Prophetæ imprimitur cognitio futuri ſecundo modo, videlicet, ſecundum ordinem cauſæ variabilis ad effectum, & quod ſic denunciatur à Propheta, non ſemper euenit, propter mutationem cauſæ. Et hoc modo fuit de prophetijs prædictis: Infirmitas enim Ezechiæ erat diſpoſitio ad mortē, & malitia Niniuitarum meruerat ciuitatis ſubuerſionem, tamen propter preces Ezechiæ, & pœnitentiā Niniuitarum, facta eſt mutatio cauſarum, & per conſequens effectuum; & talis prophetia vocatur à Doctoribus prophetia comminationis; quia ſub intelligitur conditio, vt pote, quod Niniue ſubuerteretur, niſi Niniuitæ pœniterent: Et quod Ezechias moreretur, niſi per preces deuotas, prolongationem vitæ impetraret. Et ſic factum eſt. Ex quibus patet quod Iſaias, & Ionas falſum non prædixerunt. Hæc Lyranus iuxta D. Tho. doctrinam in 4. diſt. 46. q. 2. ar. 3. Quæſtiun. 2. ad 3. & in cap. 34. Iſaiæ. Sed fuſius, ac luculentius lib. 3. cont. Gent. capit. 154. vbi ſic ait: Cognitio autem, quæ de futuris habetur ex reuelatione diuina ſecundum gratiā prophe-

prophetalem, eſt omnino certa, ſicut & diuina præcognitio eſt certa: nõ enim Deus præcognoſcit futura ſolum, pro vt ſunt in ſuis cauſis, ſed infallibiliter, ſecundum quod ſunt in ſe ipſis. Vnde & cognitio prophetica per eumdẽ modum datur homini de futuris cum certitudine perfecta: Nec tamen hæc certitudo repugnat contingentiæ futurorum, ſicut nec certitudo ſcientiæ diuinæ, vt ſupra oſtenſum eſt. Reuelantur tamen aliquando aliqui futuri effectus Prophetis, nõ ſecundum quod ſunt in ſe ipſis, ſed ſecundum quod ſunt in cauſis ſuis; & tunc nihil prohibet, ſi cauſę impediãtur, ne perueniãt ad ſuos effectus, quod etiã prænũtiatio prophetiæ immutatur, ſicut Iſaias prophetauit Ezechiæ ægrotãti: *Diſpone domui tuæ, quia morieris, & nõ viues.* Qui tamẽ ſanatus eſt. Et Ionas Propheta prę nũtiauit, *quod poſt quadraginta dies Niniue ſubuerteretur*: nec tamẽ ſubuerſa eſt. Prænuntiauit enim Iſaias mortẽ futurã Ezechiæ ſecundũ ordinem diſpoſitionis corporis aliarũ cauſarũ inferiorum, ad iſtum effectum: Et Ionas ſubuerſionem Niniuæ, ſecundum exigentiam meritorum. Vtrobiq; tamen aliter euenit ſecundum operationem Dei liberantis, & ſanantis. Sic igitur prophetica denuntiatio de futuris, ſufficiens eſt fidei argumentum. Quia licet homines aliqua de futuris præcognoſcant, non tamen de futuris contingentibus eſt præcognitio cum certitudine, ſicut eſt præcognitio prophetiæ. Etſi aliquando fiat Prophetæ reuelatio ſecundum ordinem cauſarum ad aliquem effectum, ſimul tamen, vel poſteà, fit eidem reuelatio de euentu futuri effectus, qualiter ſit immutandus. Sicut Iſaiæ reuelata fuit ſanatio Ezechiæ, & Ionæ liberatio Niniuitarum.] Huc vſque Angelicus Doctor Divus Thomas.

NON

NON eſt audiendus Origenes Hom.16.in Numẽr.
Num. 23 19. vbi ſuper illud cap. 23. *Non eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur, &c.* Huiuſmodi pertractans quæſtionem aſſerit; non præcepiſſe Dominum Ionæ hæc verba denuntiare: Adhuc quadraginta dies,&c. Sed Vatem illa ex ſe ipſo addidiſſe ad Niniuitas deterrẽdos. Hoc enim falſum eſſe, ex ipſomet Textu conſtat apertiſsimè, qui ſic habet in fine huius cap. *Et vidit Deus opera eorũ,quia cõuerſi ſunt de via ſua mala,& miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam loquutus fuerat, vt faceret eis, & non fecit.* Hæc autem malitia nihil eſt aliud,quam vrbis exitium, atque ſubuerſio, quam fuerat comminatus. Hoc igitur abſque dubio Dominus iniunxerat Ionæ, apud Niniuen proclamare. Alioqui non erat cur Vates tantopere iraſceretur,cum Deum,Niniuitarum pœnitentia placatum, vrbemque incolumẽ, nec mali quidquam paſſam, conſpiciẽs, ac quaſi cum Deo expoſtulans,aiebat: *Obſecro Domine,numquid non eſt hoc verbum meum,cum adhuc eſſem in terra mea? Propter hoc præoccupaui, vt fugerẽ in Tharſis: ſcio enim,quia tu clemens,& miſericors es, &c.*
Capit. 4.
Perinde ac ſi diceret: Nõ me fefellit opinio, nec male de tua in homines pietate cõiecturam feci, quam exitu ipſo, cõfirmatam video. Nam cum primum me ad prædicãdum Niniues ſubuerſionem deſtinaſti, mecum ipſe reputaui, te ſtatim eius incolarum lachrymis,& clamoribus placãdum, flectendumq; ad miſerationem: Noui enim quam ſis clemens, patiens, atque ad ignoſcẽdum procliuis. Quamobrem, ſtante vrbe, ne ego tamquam fallax Vates iudicarer, hancque mendacij notam prophetico muneri inuri paterer,nolui tibi morem gerere, ſed maturrime in Tharſum fugam arripere. D.Athanaſ. to. 3. in Paſsionem, & Crucem Domini, hac de re copioſe diſſerens, affirmat, ipſummet vaticiniũ Dei Opt.

& Max. conſilium,& eximiam in Niniuitas pietatem,& beneuolentiam præ ſe ferre; libet Athanaſij verba in medium proponere, ſunt enim notatu digniſsima: Hic mihi (inquit) forſitan aliquis de Niniuiticis rebus ita percunctationem faciat. Si ſermo Dei iuſiurādum eſt, eo quod, quæ dicat, vera ſint, & non mentiatur; quî, quæſo, factum eſt, vt cum dixiſſet: Adhuc tres dies,& Niniue ſubuertetur, nō impleuerit ſermonē? Iſta enim videntur cum ſuperioribus pugnare. Verumtamen non mentitur Deus. Abſit, neq; eis ſermo incompletus mā-ſit: humanitate enim iram ſuam retudit, magiſque pœnitentia Niniuitarum, quam præcedentia peccata reſpexit. Neque ſermo Dei talis erat, quaſi poſt triduum ſubuertēda eſſet Niniue; ſed quod ad triduum eos ſuſtinere vellet, vt in dilatione triduana, aut pœnitendi haberent facultatem, aut poſtmodum, eius ſæuitiem exciperent. Quid enim, inquit Propheta? Adhuc tres dies, & Niniue ſubuertetur. Nam omnino ita factum fuiſſet, ſed adhuc tres dies,& ſubuertetur, vt in eo verbo (adhuc) tolerantiam Dei intelligeremus, & in ſubuerſione, iram, poſt ipſius tolerātiam futuram, niſi reſipiſcerent. Alioqui niſi hoc ita ſe habuiſſet,& vt homines pœnitentiam agerent ad triduum diſtuliſſet, quid quæſo, Numini impedimento erat, quo minus illos citra illud ſpatium diſperderet? An imbecillitas quæſo? Abſit, vt hoc vmquam in mētes noſtras veniat: Dominus enim virtutum fortis eſt,& potens Deus. An ſcilicet ignorantia earum rerum? Ne hoc quidem dicendum eſt: nouit enim omnia antequam fiant. Quid igitur reliquum eſt, quod cogitemus? niſi longanimitatē, & humanitatem Domini? Cuius, quia Propheta conſcius erat, primum in fugam ſe dedit, cum in eam legationem mitteretur ſemetipſum his verbis excuſans: O

Domine

Dñe, numquid hæc mea verba non fuerunt cum adhuc eſſem in terra mea? atque ideo eſt, quod præoccupauerim fugam in Tharſos, eo quod noſſem te miſericordem, & miſeratorem eſſe, manſuetum, & multæ miſericordiæ, & tuam ipſius ſententiam mutantem in deſtinatis malis. Fugit igitur Ionas non tamquam contradicens Numini, mœrebatque, non quod læta res fuiſſet perditio Niniuitarũ: ſed hoc ipſum ideo faciebat, quia Niniuitæ illi curæ eſſent, timebat enim ne vanus apud ipſos haberetur, ac fide in poſterum careret propheticus ſermo, ideo videlicet, in mœrore fuit ne refutaretur à Domino, ea quæ res omnibus Niniuitis comperta foret, nõ quidem, quod falſa eſſent, in verbis Prophetæ, ſed quod Deus miſericors eſſet, ideo iam ipſis veniam conceſſam eſſe nouerat, in verbo, (*Adhuc*) Dei manſuetudinem latere, eamque conſuetudinem eſſe ſcripturæ, Deum vbi longanimitatem ſuam oſtendere concupiſcit, eam per hoc verbum, *adhuc*, ſolere ſignificare. Vt cum dicit per Ieremiam: *Adhuc, inquit, contendam vobiſcum in iudicio.* Verbo autem (*adhuc*) deſignat ſuam bonitatem, & tolerantiam, dicit enim: *Peragrate inſulas Chetim, & in Cedar mittite legatos, & videte.* Niſi manſuetè, & longanimiter agere vellet non admonuiſſet eos, non iuſsiſſet peragrare, & peragrando diſcere ex cõtrarijs boni comparationem, diſcrimenque. Certè vbi iam non vlterius longanimitatem, ſed iram præſentem, hominũ facta prouocant ibi ad iſtum modum ſua verba concipit: Non amplius feram, inquiens, peccata veſtra. Atq; ita, per hoc verbum, *adhuc*, quod hic poſitum eſt, clare ſignificat ſuam erga Niniuitas manſuetudinem, & verborum veritatem; quandoquidem impoſsibile fuiſſet, Deũ vaniloquum eſſe, vbi quid dicit, atq; adeò vbi quid vult.] Hæc omnia Athanaſius.

Ierem. 2. 9.

¶ Demum

¶ Demum hoc loco quæri poteſt: An Ionas præter illa verba: Adhuc quadraginta dies, &c. alia prædicauerit? Ego ſane cum Theophyl. ſentio, multa alia cõcionando fuiſſe à Iona expoſita. Cum enim Niniuitarum crimina, atque flagitia, quibus Diuini Numinis irã in ſe incitauerant eſſet correpturus, iuxta Dei præceptum dicentis: *Surge, & vade in Niniuen ciuitatem grandem, & prædica in ea, quia aſcendit malitia eius coram me.* Cap. 1. 2.
Probabile eſt, Ionam plurimis acerrimiſque verbis, in illorum ſcelera inuectum fuiſſe? Quin etiam mihi probabile admodum videtur, illis enarraſſe totam legationis ſuæ, & naufragij hiſtoriam, vt ipſis vaticinaretur, Deique conſilium aperiret. Quod colligi poteſt ex illis Chriſti verbis, vt ſuperius attigimus, Luc. 11. 30. *Sicut fuit Ionas ſignum Niniuitis, ita erit, & filius hominis generationi huic.* Luc. 11. 30. Chriſtus vero nõ ſolum ſua prædicatione ſignum apud Iudæos fuit, ſed etiam ſua admirabili paſſione, atque à mortuis reſurrectione. Quæ quidẽ myſteria, illis fuerunt notiſsima: ita etiã Ionas, qui Chriſti expreſſam geſsit imaginem, non ſolum Niniuitis concionando, verum omnia etiam illa miracula, atque beneficia, quibus affectus fuit, exponendo, maximum extitit portentum, atque prodigium. Paulus de Palacios cenſet, initio ſuæ prædicationis, Ionã nihil aliud proclamaſſe, quã illa verba: Adhuc quadraginta dies, &c. ſed deinceps magno hominum ad ipſum audiendum concurſu facto, illis expoſuiſſe reliqua omnia, quæ diximus. Probabile hoc eſt, valdèque rationi conſentaneum.

¶ ET

¶ ET crediderunt viri Niniuitæ in Dñm.)

HOC iam loco, deſcribitur Niniuitica pœnitẽtia, & ſingularis ad Deum conuerſio. Id ſanè fuit omnium miraculorũ maximum: Eo enim ſpectabant, omnia prodigia hactenus geſta, vt ſcilicet, Niniuitæ, relicta immani feritate, atque Idolorum cultu, ad Deum verum conuerterentur, ſuaque ſcelera deplorarent. Quamobrem (cum Auguſt. teſte;) iuſtificatio impij maius ſit opus, quam Cœli, & terræ creatio, quis non videt in hac admirabili pœnitẽtia, diuinam potentiam, atq; miſerationem, maximopere elucere? Nam innumeros ampliſsimæ huius vrbis incolas, fœdiſsimæ Idolorum venerationi, atque omni vitiorũ generi deditos, vnius Ionæ prædicatione, adeo fuiſſe cõmotos, vt ſtatim in Dei amorem, atque peccatorum deteſtationem, inflãmarẽtur, opus profectò fuit diuinæ Maieſtati digniſsimũ, atq; in omnem æternitatẽ, ſummis laudum præconijs celebrandum. Neque enim dubium eſſe poteſt, quin hæc vera fuerit conuerſio: Et cum iuſtificationis initium, & quaſi ianua, ſit fides, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo; propterea dicitur: *Et crediderunt viri Niniuitæ in Dominũ.* Sanctespagninus, Vatablus, & Tigurina vertunt: *Et crediderũt viri Niniuitæ Deo.* Ideſt, (vt exponit Vatablus) crediderunt prædicationi Ionæ; qui Dei erat nuncius. Chald. *Crediderunt verbo Domini.* Noſter vero interpres, magis accedit ad Hebraicam lectionem, quæ ſic habet: *Et crediderunt viri Niniuitæ in Elohim,* ideſt, in Dominũ. Tametſi enim in ſacris litteris, eumdem ſenſum habeant hæ loquutiones, credere Deo, credere Deum, & credere in Deum, nonnihil tamẽ diſcriminis, quoad modum ſignificandi inter eas conſtituit D. Tho. 2. 2. q. 2. art. 2. & in

Tract. 72 in Ioãnẽ, to. 9. Vide D. Th. 1. 2. quæſ. 113. ar. 9 & in Ioãnem Cap. 14. l. 3.

& in epiſt.ad Rom. cap. 4. lect.1. vbi affirmat:Credere in Deum , maiorem præ ſe ferre mentis affectum erga Deum. Quare hoc loco cum tanta, ac tam potens fuerit in horum hominum cordibus concitatio in Dei cultum,& dilectionem,proprius aptiuſq; vertitur : *Et crediderunt Niniuitæ in Deum.* Merito etiam hic vſurpatur nomen Dei , Elohim , hac etenim appellatione, Deus Op. Max. totius mundi Iudex, rector, atq; gubernator oſtenditur.Quo pacto non ab Hebræis tantum,ſed alijs etiam nationibus , obſeruatus fuit ; vt ex multis Sacræ Scripturæ locis cõſtat,præſertim Geneſ.31.50. *Si affli-* *Geneſ.31.*
xeris filias meas , & ſi introduxeris alias vxores ſuper eas, nullus ſermonis noſtri teſtis eſt abſq; Deo (Elohim*) qui præſens reſpicit : Quod ſi ego tumulum tranſiero pergens ad te, aut tu præterieris malum mihi cogitans, Deus Abraham, & Deus Nachor iudicet inter nos.* Iob etiam vir in regione *Iob.* 1. 1.
Hus poſitus,hoc nomine cõmendatur;*Quod erat timens* (Elohim) *Deum , & recedens à malo.* Aegyptios quoq; tametſi immani Idolorũ ſuperſtitione implicatos,Deũ, tamquam mundi opificem , atque hominum iudicem, & gubernatorem coluiſſe,illa Ioſephi,Aegyptium ſe ſe *Geneſ* 42
ſimulantis ad fratres oratio, aperte demonſtrat : *Facite* 18.
(inquit) *quæ dixi,& viuetis,Deum* (Elohim) *enim timeo.* Sexcenta eiuſmodi teſtimonia ex ſacris litteris adduci poſſunt , quibus apparet manifeſte , ſub huius nominis Elohim , propria ſignificatione Deum fuiſſe , à Gentibus cognitum , atque cultum.

QVæritur vero : An Ionas aliqua portenta , ſeu miracula ediderit coram Niniuitis, ad ipſorum animos permouẽdos? Signa enim(vt inquit Paul.) Ethni- 1. *Corin.*
cis exhiberi ſolent,ad fidem de Deo faciendam. Atque 14. 22.
ita Moſes, miſſus à Deo ad Pharaonem , vt cum eo de populo Iſraëlitico dimittẽdo ageret, ſigna, & prodigia *Exod*: 3.
perpe-

perpetrãdi poteſtate donatus fuit. Chriſtus etiam Seruator noſter, præter ea, quæ ipſi ingẽtia perfecerat miracula, Apoſtolis ſuis toti mundo Euangelium evulgaturis, ſigna faciẽdi, maximam contulit facultatẽ. Quare cum Ionas ad prædicandum Gentilibus Niniuitis, Dei cognitionem, & cultum legaretur: verbum ſuum, ſeu potius Dñi, ſignis, & miraculis confirmaturum fuiſſe, non abs re exiſtimare poſſumus: præſertim, cum hæc legatio Niniuitica, typus, & ſymbolum quoddam fuerit Euangelicæ legis, Gentibus omnibus patefaciendæ. His tamen rationibus non obſtantibus, dicimus: Ionam apud Niniuen nulla edidiſſe miracula. Nam præterquã quod non in ſacro Textu vllum verbum, ſeu veſtigium ſignorum apparet; ob id fuit, tam eximia, tamque merito diui‹n›is laudibus commendata Ninivitarum pœnitentia; quod vnica viri ignoti prædicatione, nullo roborata ſigno, ad veram ſuorum flagitiorum deteſtationem, Deique timorem maximum, ſtatim, nulla mora adhibita, exarſerunt. Sic enim Chriſtus: *Viri* (inquit) *Niniuitæ ſurgent in iudicio cũ generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce pluſquam Ionas hic.* Chriſtus autem pluſquam Ionas fuit plurimis de cauſis, & eo etiam, quod Ionas prędicans Ninivitis nullo vſus eſt miraculo, Chriſtus vero prædicans Iudæis innumera, atque maxima miracula egit. Ita Beda ſentit ſuper illa verba Chriſti Lucæ. 11. Viri Niniuitę, &c. Ionas paucis diebus prædicauit, ego tanto tempore: ille Aſsyrijs genti incredulæ; ego Iudæis populo Dei; ille peregrinis, ego ciuibus; ille voce loquutus ſimplici, nilque ſignorum faciẽs acceptus eſt, ego tanta ſigna faciens Beelzebub calumniam ſubeo.] &c. Hæc Beda. Ijſdem adſtipulari videtur manifeſtè S. Petrus Chryſologus ſerm. 37. explicans eadem

Math. 12 41.

Luc. 11.

verba

verbi: Merito ergo (inquit) ſurgent Niniuitæ in iudicio, & condemnabunt illam generationem, quia illius vnius Prophetæ naufragi, aduenæ, ignoti, præconio, corriguntur: iſti poſt virtutes tantas, mirabilia tanta, cũ toto reſurrectionis coruſco, ad fidẽ non veniũt, ad pœnitentiam non mouentur.] Quare Ionas, etſi non edidit ſignum vllum, ſtupendum tamen fuit ſignum (teſte eodem Chriſto) ipſis Niniuitis, quibus vt iam ſupra diximus, tota innotuit nauigationis Ionę ratio. Hebræi interpretes affirmãt; Ionam Niniuitis aperuiſſe omnia, quæ ſibi contigerant, tàm in naui, quàm in Ceto, &c. Quod etiã innuit D. Irenæus lib. 3. aduer. hæreſ. c. 22. Quod enim maius excogitari potuit prodigium, quam à Ceto hominem deuoratum, vivum cõſeruari, ac poſt tres dies integrum vivumq; euomi? Idcirco hæc Niniuitarum mutatio, præcipue tribuenda eſt præpotentis Dei miſericordiæ, illorum virorum mentes efficaci auxilio excitantis, atque à vitiorum barathro, ad iuſtitiæ viam traducentis.

¶ ET prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis á maiori, vſque ad minorem.)

QVAMQVAM Niniuitæ Dei vindicis iram, tot tantiſque ſceleribus in ſe concitatã, & imminentem, valdè extimuerant; talem vero de eximia diuinæ pietatis erga homines propenſione, exiſtimationem habuerunt, vt ipſam precibus, lachrymis, alijſque pœnitẽtiæ ſignis placari poſſe crediderint. Quamobrẽ ad arma pœnitentię ſtatim accurrere decreuerũt: ieiunium, ſcilicet, ſaccum, orationes, vitæ ante actæ deteſtationem, & melioris inſtitutionem. Propterea ſe totos ieiunio addicunt, cilicijſq;

induunt: Dignus, inquit, Hieronymus,& victus,& habitus pœnitẽtiæ: vt qui offenderant Deum luxu,& ambitione, eorumdem damnatione placẽt, per quæ prius offenderant: ſaccus,& ieiunium arma ſunt pœnitentię, auxilia peccatorum,ante ieiunium, & ſic ſaccus: ante quod ocultum eſt, & poſtea, quod palam: hoc ſemper Deo, illud interdum exhibetur hominibus.] Ita Hieronymus. Qui etiam illud indicat animaduerſione dignißimum; quam egregiè in huiuſmodi pœnitentia ordo ſeruat⁹ ſit. Præcepit Deus Prophetę: Propheta prædicat ciuitati: prius viri credunt, & illis ieiunium prædicantibus omnis ætas ſacco induitur; Viri non prædicant ſaccum,ſed tãtum ieiunium,at vero ij, quibus pœnitentia præcipitur, conſequenter ad ieiunium,ſaccum copulant; vt inanis venter, & habitus luctuoſus,ambitioſius Dominum deprecentur.] Quod vero ieiunium ritè,& ſanctè ſuſceptum, magnum habeat momentũ ad Dei miſericordiam implorandã, plurimis clariſsimiſq; cùm Veteris, tùm Noui inſtrumenti exemplis, ac teſtimonijs conſtat apertiſsimè. Quin etiã ab Ethnicis veri Dei cognitione carentibus, maximo ſemper in pretio fuere ieiunia, ad deorum ſuorum beneuolentiam promerendam; vt ex prophanis auctoribus colligere licet. A Romanis enim Ioui, certis ſtatiſque diebus ſacrata fuiſſe ieiunia, indicat Horatius lib. 2. ſerm. Satyr. 3.

Ieiunÿ vtilitas.

Iupiter ingentes qui das, adimiſque dolores,
Mater ait pueri menſes iam quinque cubantis,
Frigida ſi puerum quartana reliquerit, illo
Mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tyberi ſtabit.

¶ Hunc vero diem eſſe Iouis, affirmat Lambinus: Iupiter enim non alio die,quam ſuo, indixit ieiunium.

Eſt autem loquendi genus poëticum, pro eo quod eſt, illo die, quo Conſules,& Magiſtratus ieiunium in honorem Iouis indicunt. Titus Liuius lib. 36. narrat Cereri dicata fuiſſe ieiunia, his verbis: Eorum prodigiorum cauſa libros Sybillinos ex S. C. decem viri cum adiſſent, renuntiarunt ieiunium inſtituendum Cereri eſſe; & id quinto quoque anno ſeruandum.] Idcirco Niniuitæ diuino afflati Numine ad ieiunium tamquam ad ſacram anchoram confugientes, ac ſaccos, vel cilicinas veſtes, pretioſis abiectis, ſe ſe induentes, eximia pœnitentiæ ſigna præbuerunt. Solebant ſiquidem, qui in luctu,& mœrore verſabantur, vel cilicio ſe amicire, & capita cinere conſpergere; vt non ſolum ſacræ litteræ oſtendunt, ſed exteri etiam ſcriptores memoriæ tradiderũt. Qua de re, doctiſsimè diſſerit Ioſephus Stephanus Epiſcopus Oriolanus in 3. cap. lib. 1. Machab. & Franciſcus Ribera in Amos. cap. 8. 30.

Vide Alexand. ab Alex. lib. 6. dier. c. 19. & lib. 4. cap. 17

¶ ET prædicauerunt ieiunium.] Hebr. *Et clamauerunt ieiunium.* Voce, videlicet, præconis, publico enim edicto præceptum omnibus fuit ieiunium, *A maiori, vſque ad minorem.* Hebr. *A magnis eorum, vſque ad paruos eorum.* Hoc eſt; nemine excepto, nec vlla habita ætatis, vel dignitatis, vel ſexus ratione.

¶ ET peruenit verbum ad Regem Niniue.)

FRANCISCVS Ribera in hunc locum exiſtimat præcedentia omnia de Niniuitica in Deum fide,& pœnitẽtia, dicta eſſe per anticipationem, ſiue præoccupationem, in Sacra Scriptura (vt ſupra diximus) admodum vſitatam; ita vt particula (ET) ſit cauſam ſignificans. Hoc modo; Quia peruenit verbum ad

Regem Niniues, &c. Omnes enim pænitẽtiæ, & luctus huiuſmodi actiones,è Regis præſcripto,& exemplo,tã-quam ex capite, & fonte, in reliquum populum dimanarunt. At vero Theophyl. cenſet, antequam ad Regẽ fama prædicationis Ionæ pertingeret, iam viros Principes,& magnates, pro ea, qua fungebantur auctoritate, cæteros ciues, vel maiorem plebis partem, non ſolum exemplo, ſed etiam præconio publico,ad ieiunandum,& ſaccos induendum, perduxiſſe. Sunt enim hæc Theophyl. verba: Poſtquam magnates primi orſi ſunt pœnitentiam,merito celeriter etiam ad ipſum,vſq; Regem perducta eſt fama prædicationis.] Quam opinionem ſequitur Arias Montanus; & equidem veriorem iudico. Nam cum hac in re, non tantum de corporum, ſed etiam de animorum ſalute ageretur, neq; ad Deum conuerſio, atque criminum deteſtatio eſſet differenda, pie ſatis credere poſſumus Niniuitas, confeſtim audita Ionæ cõminatione, nõ expectata Regis voluntate, aut iuſsione, cõmotos fuiſſe ad huiuſmodi præſtãdã pœnitentiæ argumenta; accedente præſertim illuſtrium virorum,ac Magiſtratuum ciuitatis auctoritate.

**Hier. in Oſeæ. c. 1. Naucler. 1. p. Chronol. generat. 42. Pined. in ſua Mon. li. 3. c. 28 Palacios in hũc locum. Ado Viẽnenſ. in ſuo Chronico. Chriſt. Caſtro hic & in Chronolo. ſacra.*

¶ ET ſurrexit de ſolio ſuo,& abiecit veſtimẽtum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in puluere.)

QVISNAM hic Rex fuerit, ſacra Hiſtoria nõ indicat. Ex probatis tamẽ auctoribus * nonnulli, & ſatis probabiliter, affirmant fuiſſe Sardanapalum vltimum Aſsyriorum Regem, cuius nomen proprium aiunt fuiſſe Tonoſconcoleros, cognominatum verò à Grçcis Sardanapalum,teſte Methaſtene: Quamuis Genebrardus in ſua Chronologia, aliũ faciat Tonoſconcoleros

coleros à Sardanapalo, neque hunc exiſtimat regnaſſe tempore Ionæ; ſed Sargonem. Sed mihi hac in parte cõmuniorem ſequi placet. Perditiſsimos Sardanapali mores, & luxurioſam efœminatamq́; (ſupra quã credi poſsit) viuendi rationem, recẽſet Iuſtin. lib. 1. in hunc modum: Imperium Aſsyrij, qui poſtea Syrij dicti ſunt, annos M. CCC. tenuere. Poſtremus apud eos regnauit Sardanapalus, vir muliere corruptior. Ad hũc videndum (quod nemini ante eum permiſſum fuerat) præfectus ipſius, Mediæ præpoſitus, nomine Arbactus, cùm admitti magna ambitione ægrè obtinuiſſet, inuenit cũ inter ſcortorum greges purpuram, colo nentem, & muliebri habitu, cum molliticcorporis, & oculorũ laſciuia omnes fœminas anteiret, penſa inter virgines partiẽtem.] Huiuſmodi vitã Monarcha hic agebat, cuius exemplo, in tantam vitiorum corruptionẽ, reliqui omnes ciues proceſſerũt, vt diuinam vltionẽ iuſtè meruerint. Quo fit, vt merito laudanda, ac diuino præconio digna ſit, eximia Regis huius pœnitentia. Quis enim non maximopere admiretur, Regem potentiſsimum, & omni laſciuiæ genere deditiſsimum, ſtatim, audita Ionæ prædicationis fama, tantam homini ignoto, & pauperi, fidem adhibuiſſe: vt perinde, ac ſi Deum ipſum, loquentem audiret, aureo ſolio relicto, proiectis purpureis indumentis, ac demum depoſitis omnibus, quæ ad regiam Maieſtatem pertinebant, ſacco ſe operuerit, caput cinere deturparit, & in puluere iacẽs, luctuoſiſsimi, ac calamitoſiſsimi hominis imaginem repreſentauerit. Cõmendatur maxime, & miris effertur laudibus Dauidis Regis pœnitentia, qui (vt ſacræ litteræ teſtantur) ſimul atq; à Nathano Propheta obiurgatus fuit ingẽti cordis dolore, deflere cæpit patrata ſcelera: & ieiunãs, humiq; abiectus, in pulvere multos dies conſedit. *2. Regum 12.*

Sed Deum immortalem! Quam diſpar Regis vtriuſque conditio! Dauid enim vir erat Dei Opt. Max. cognitione inſtructus, ſpiritu prophetico ornatus, alijſque per multis, diuinæ beneficentiæ muneribus cumulatus: Rex verò Niniuiticus, barbarus homo, Idolorum cultor, vitiorum omnium ſectator, de repẽte mutatus eſt; taliaque edidit pœnitẽtiæ facinora, vt Dauidicam pœnitentiam, longo interuallo ſuperaſſe videatur. Quapropter, merito ſanè à Divo Ambroſio miris laudibus effertur, dum inquit, enarratione 1. in Ionam: Sapiens Rex, qui pro ſalute ciuium, peccatorem ſe magis confitetur eſſe, quam Regem: obliuiſcitur enim ſe Regem eſſe, vbi Deum Regem omnium pertimeſcit: nec potẽtiæ ſuæ meminit, vbi potentiam diuinitatis agnoſcit: obliuiſcitur ergo ſe Regem eſſe, dum proijcit purpurã, dum diadema deponit, cilicio autem veſtitur, & ſacco, ieiunijs perſeuerat, orationibus immoratur. Mira res, dum ſe Regem hominum, eſſe non meminit, Rex incipit eſſe iuſtitiæ.] Verumtamen hæc mutatio dexteræ excelſi, qui in Principe Idololatra, longiſsimè à pietate abhorrente, profuſiſsimas ſuæ miſericordiæ opes voluit oſtentare. Sed ordinem, & modum tantæ mutationis inſpiciamus. Primum enim propheticę prædicationis tuba, ipſius auribus inſonuit, cum dicitur: *Peruenit verbum ad Regem Niniue, fides* (ſane) *exauditu*, vt inquit Paulus. Mirabile ſatis eſt, quo pacto Ionæ vaticinium audire potuit, Rex tam abditus, atque à conſortio ciuium alienus, vt à nemine, niſi à ſuis meretricibus ſe videri, & alloqui permitteret. Ego ita cenſeo, tantam populi, Ionæ minis, deterriti vociferationem fuiſſe, vt ad Regis vſque aures peruaſerit. Qui quidem rei indagandæ gratia, ex intimis erupit penetralibus, & certior factus, confeſtim ſurrexit de ſolio ſuo; *Et abiecit veſtimentum*

Rom. 10. 17.

mentum ſuum à ſe. Hebr. *Et tranſire fecit pallium ſuũ magnificum deſuper ſe.* Vox enim, ADERETH, ſignificat pallium prætioſum, coccineum, piloſum, quali vti ſolent Reges, & Principes: Significat etiam magnificẽtiam, Regiumq; ornatum; ita quod Rex, quidquid magnificum, ſplendidum, Regiaque Maieſtate dignum geſtabat, procul abiecit; ſeque in tantam humilitatem demiſit, vt pro gemmeo diademate, cinerem capiti imponens: pro coccinea veſte, ſaccum induens; pro aureo ſolio, in puluere iacens; veræ, & fructuoſæ pænitentiæ, egregia documẽta præſtiterit. Sedere autem in ſacris litteris, dolorem luctumq; denotat, vt Pſal. 126. 2. *Surgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris.* Threno. 1. *Quomodo ſedet ſola Ciuitas plena populo.* Iob. 2. 13. *Sederunt cum eo in terra ſeptem diebus.* Oſeæ. 3. 4. *Quia multos dies ſedebunt filij Irael ſine Rege, & ſine Principe, &c.*

Sedere, quid ſignificat in ſacris litteris.

Pſal. 126
Thrẽ. 1. 1
Iob. 2. 13
Oſea. 3. 4

¶ ET clamauit, & dixit in Niniue, ex ore Regis, & Principum eius dicens.)

NON modo tàm illuſtri exemplo, ſed publico etiam edicto, populum ſibi ſubditum ad pœnitentiã provocauit. Quare coacto Principum, & Optimatum cõcilio, matura decernitur deliberatione, quid in re tanti momẽti factu opus ſit. Non fuit profecto ſegnis Rex hic, in procurãda ſuorum ciuium ſalute, quin protinus audito excidij nuntio, ſurrexit de ſolio: (Surgere enim, vt ſupra diximus, maximam indicat ſolertiam) ac reliqua egit, quæ hactenus vidimus: Et ne qua in re, ſuo muneri deeſſet: nevè præcipiti ſententia vti videretur, congregauit illuſtriũ, & ſapientũ virorum cœtum, remque ad eos detulit, id

quippe edicti tenor indicat, & ipſa Hebræa vox Z A-G H A K ſignificare videtur, quæ idem eſt, quod clamare, vociferari, cōuocare, congregare: concilia verò, in magnis præſertim vrbibus, publico præconio, & clamore conuocari ſolent. *Et dixit in Niniue ex ore Regis*, &c. Hebr. Ex guſtu, ſeu volūtate. T A G H A M, eſt ſapor, guſtus, beneplacitum, conſilium. Quare hoc loco innuitur edictum ſtabile, ac nullo pacto violandum; quod omnium procerum ſuffragijs fuerit decretum. Videre ſane iuvat Regem hunc, qui antea vitiorum omnium doctor extiterat, factum iam pœnitentiæ ſpeculum, & magiſtrum; mirumque in modum ſuæ plebis incolumitati conſulentem. *Et Principum eius*. Hebraicè, V G E D O L A V. Et magnorū eius, ſiue magnatum eius; vt etiam Hiſpanicè dicimus, *los Grandes*, quorum ſuprema eſt apud Regem auctoritas, & rerum agendarum poteſtas.

¶ Homines, & iumenta, & boues, & pecora nō guſtent quidquam, nec paſcantur, & aquā non bibant, & operiantur ſaccis homines, & iumenta, & clamēt ad Dominum in fortitudine, & conuertatur vir à via ſua mala, & ab iniquitate, quæ eſt in manibus eorū.)

HAEC ſeries, & ſumma eſt edicti, per præcones in tota vrbe proclamati, & ſanè prudentiſsimi: Tria enim eo præcipiuntur, quæ ad veram pœnitentiam ſpectant, videlicet: præteritorum criminum dolor: Diuinæ miſericordiæ imploratio: & corporis afflictio. Dolor præſcribitur illis verbis: *Et conuertatur vir à via ſua mala, &c.* Cordis enim

enim cõtritio (teſte Ambroſio) in eo ſita eſt, vt peccator, cõmiſſa flagitia, ex animo defleat, atque in poſterũ proponat ab omni vitiorum genere abſtinere; quod eſt, conuerti à via mala, per cordis, ſcilicet, cõtritionem, & manus ad iniquitatem nõ admouere, per honeſtæ vitæ ſtudium. Diuinæ miſericordiæ inuocationem, innuunt illa verba: *Et clament in fortitudine.* Siue validè, & fortiter, erumpente ex intimis viſceribus voce; is namque clamor á Deo exaudiri ſolet, qui ex vero cordis dolore proficiſcitur· Iuxta illud Pſal. 118. 145. *Clamaui in toto corde meo exaudime Domine.* Quod explicans D. Augu. ait: Eſt auté clamor cordis, magna cogitationis intentio, quæ cum eſt in oratione magnum exprimit deſiderantis, & petentis affectum, vt non deſperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur.] Denique corporum aflictio præcipitur, dicendo: *Homines, & iumenta, boues, & pecora nõ guſtent quidquam, &c.* Ieiunium enim, & ſaccus, inſignia ſunt pœnitentiũ, vt ſupra diximus; maximèque ad corporis excruciationẽ, & pro delictis ſatisfactionem, pertinent. Sed conſultiſsimè iumenta, & boues, & reliqua animalia rationis expertia, coguntur etiam ad ieiuniũ, ſeu inediam, ſitim, & ſaccum. Tametſi enim nihil eiuſmodi cõmeruerant (cum peccare non poſſent) ſed tota delictorũ moles in homines ratione vtentes, incumberet; nihilominus tamen, quia niſi ipſi reſipiſcerent, animalia quoque excidio erant diſperdenda, merito cautum eſt, vt ipſa quoque à pabulo, & potu amouerentur, & ſaccis operirentur. Quorum namque commune erat exitium, commune etiam decebat eſſe remedium. Verum enimvero, cum animantia omnia facta ſint propter hominem, ipſiuſque obſequio mancipata, deleto, vtique homine, ipſa etiam deleri neceſſe eſt:

Pſal. 118. 145.

Aug. cõc. 29. in Pſ. 118.

Sicut

Sicut è conuerſo, ſaluis hominibus, iumenta quoquē
Pſal. 35. 8. incolumitate potiuntur. Iuxta Dauidis ſententiā Pſal. 35. 8. *Homines, & iumenta ſaluabis Domine*, &c. *Quæ* ita exponit Theodoretus: Vſque ad iumenta, tua benignitas peruenit; & non modo homines, verum etiam ea, quæ propter homines facta fuere nutris.] *Quod* maniſeſtiſsimis patet ſacrarū litterarum exemplis; ac præ-
Geneſ. 6. 7. ſertim illa totius humani generis clade, per cataclyſmū illata, qua vna cum homine, animalia cætera, cunctaq; ſub cœlo viuentia, aquis ſubmerſa interierunt; dicente Deo: *Delebo hominem, quem formaui à facie terræ ab homine vſque ad animantia à reptili, vſque ad volucres cœli.*
Hom. 22. in Geneſ. *Quæ* verba explanans D. Chryſoſto. in hunc modum philoſophatur: Forte dixerit aliquis; Quare cum homo in malum declinauit, etiam bruta eamdem pœnam ſuſtinent? Num propter ſuum ipſorū vſum, producta ſunt bruta? Propter hominem facta ſunt: Hic igitur cum è medio auferatur, quis illorū vſus eſſet? Id circo, & iſtā pœnam cōmunem ferunt. Vt interim pœnę grauitatem addiſcatis. Et ſicut ab initio cū peccaſſet Protoplaſtus; terra maledictionem accepit: ſic & nunc, cum abolendus eſſet homo, bruta quoque cladis ſocia fiunt. Sicut etiam cum homo gratus fit Deo, creatura quoque, humanæ fœlicitatis particeps eſt: quemadmodum B. Paulus inquit: Et creatura hæc liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatē filiorū gloriæ Dei.] Hæc Chry-
Amb. lib. de Noe, & Arca, cap. 10. ſoſt. Quibus ſimilia ſcribit D. Ambroſ. lib. de Noë, & Arca. Tum etiam Theodoret. quæſt. 50. in Geneſ. paucis rem abſoluens: Et quia (inquit) animalium irrationalium genera, in vſum hominum creata erant, etiam hæc cum hominibus deleuit.] Quare iure optimo, Rex ac Proceres Niniuitici, iubent iumenta, reliquaq; animalia, fame, ſiti, & ſacco, affligi. Nam cum tām ipſorū,

quàm hominum vita periclitaretur, æquum profectò erat, vt ijſdem etiam legibus ſubiacerent. Fuit præterea valdè conueniens, ad homines deterrẽdos, & in Dei timorem excitandos: Cui enim non maximum terrorem incuteret, audire tot innumerabilium hominũ voces, gemitus, lamenta, vagitus, eiulatus? Tot reliquorum animantium mugitus, balatus, hinnitus, latratus, ac demum horrendos alios clamores, quibus cœlum ipſum contundere viderentur? Iam textum enucleatius perſcrutemur. Vox (*homines*) complectitur etiam fœminas, & pueros, infantes, atq; lactentes; quibus fuerunt ſubſtracta hubera; ita vt ieiunium, omnibus iniunctum fuerit animantibus, tam rationalibus, quam rationis expertibus. Saccis vero ſolummodo operta fuerũt vna cum hominibus, ea animalia, ſeu iumenta, quæ phaleris prætioſis ornari ſolent, vt equi, & muli; neq; enim credibile eſt, oues, boues, canes, & id genus animalia, ſacco amicta fuiſſe.

¶ ET clament ad Deum in fortitudine.)

HEbraicè: BEHHAZEKAH, pro eo quod eſt fortiter. Hebræi quippe, cum non abundent aduerbijs, ſœpe pro eis, nomina vſurpãt, vt in fortitudine, ideſt, fortiter, in amaritudine, ideſt, amarè.

In fortitudine, idẽ quod fortiter.

¶ ET conuertatur vir.)

HEbraicè: Et conuertãtur vir, ideſt, vnuſquiſque, Collectiua namq; dictio, plurali numero gaudet. vt ſupra diximus. Hæc ſane verba edicti, & reliqua, quæ ſequuntur, ſolis hominibus vtriuſque ſexus adultis, indicuntur, quorum cauſa, excidium vrbi parabatur.

¶ A via

¶ A via ſua mala.)

HOC eſt, ab impia, & ſcelerata viuendi ratione, conſuetudine, inſtituto, religione, ſeu cultu. Hæc omnia cōmuniter in ſacro ſermone, viæ nomine intelliguntur: Sumpta meta-
Via, quid in ſacris litteris. phora à corporali itinere, ſeu via, quā ita appellamus, quod ſœpè iteretur, ac vi, ac pedibus prætereuntium calcari ſoleat. Hebraicè dicitur, *Derec*, à verbo *Darac*, quod eſt calcare, pedibus conterere. Vnde quamquis vitæ cōſuetudinem, ſeu ſtudium, & modum profitetur,
3. Regum 15. 26. merito viam, ſiue vias nominamus. Vt 3. Reg. 15. 26. *Et fecit quod malum eſt in conſpectu Domini, & ambulauit*
Pſal. 1. 1. *in vijs patris ſui.* Pſalm. 1. 1. *Beatus vir, qui non abijt in concilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.* Ierem.
Ierē. 22. 21. 22. 21. *Hæc eſt via tua ab adoleſcentia tua, quia nō audiſti vocem meam.* Ideſt, conſuetudo. Vt vertit Vatablus, &
Ezec. 14 22. Tigurina, Ezech. 14. 22. *Ecce ipſi egredientur ad vos, & videbitis viam eorum, & ad inuentiones eorum.* Quibus in locis, alijſque innumeris, quæ paſsim occurrūt in ſacris litteris, hoc nomen, *via*, opera quæcumque, mores, ſtudia ſignificat. Ac præſertim ſumitur pro religione,
Exod. 32 8. & Dei cultu. Exod. 32. 8. *Receſſerunt cito de via, quam oſtendiſti eis: feceruntque ſibi vitulum conflatilem.* Oſeæ
Oſeæ. 10. 13. 10. 13. *Quia confiſus es in vijs tuis, & in multitudine fortium tuorum.* Hebr. *In via tua.* Hoc eſt, vt exponit Hierony. in Idololatria, & falſa ſpe deorū tuorum. 1. Ma-
1. Mach. 2. 22. chab. 2. 22. *Non audiemus verba Regis Antiochi, nec ſacrificabimus tranſgredientes legis noſtræ mādata, vt eamus*
[illegible] 2. *altera via.* Ideſt, vt Idololatriam amplectamur. Actor. 9. 2. *Et petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum ad Synagogas, vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros, ac mulieres.* Ideſt, huius ſectæ, ſeu religionis. Quamquam in his locis, & alijs ſimili-

ſimilibus per nomen via, ſeu viæ, quando Deo attribuuntur, poſſumus intelligere eius doctrinam, legem, præcepta, quorum primum, ac potiſsimum eſt de vero Deo colendo;& Idolorum cultu vitando. Deuter.8. 6. *Vt cuſtodias mandata Domini Dei tui, & ambules in vijs eius, & timeas eum.* Ioſue 22. 5. *Vt diligatis Dñm Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus vijs eius, & obſeruetis mãdata illius.* Pſal. 24. 4. *Vias tuas Domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me.* Pſal. 80. 4. *Iſrael ſi in vijs meis ambulaſſet. &c.* Pſal. 118. 1. *Beati immaculati in via.* Quo in Pſalmo, ſinguli fere verſus, huiuſmodi nomen repetunt in hoc ſenſu. Via ſumitur etiam pro cõſuetudine menſtrui in fœminis. Vt Geneſ. 31. 35. *Quia iuxta conſuetudinem fœminarum nunc accidit mihi.* Hebraicè. *Quia* D E R E C, via; Ideſt, *conſuetudo fœminarum eſt mihi.* Verba ſunt Rachelis ad patrem. Pro moriendi lege, ſeu neceſsitate. Ioſue 23. 14. *En ego ingredior hodie viam vniuerſæ terræ.* 3. Reg. 2. 2. *Ego ingredior viã vniuerſæ terræ.* Ideſt, morior, iuxta conditionem, & conſuetudinem humanæ naturæ. Quo etiam pacto dicere ſolemus Hiſpanicè: *Camino que todos hemos de hazer.* Pro more abſolutè. Iſai. 10. 24. *Ab Aſſur in virga percutiet te, & baculum ſuum leuabit ſuper te in via Aegypti.* Hoc eſt, ſecundum morem, vel conſuetudinem Aegypti. Id eſt: Quemadmodum fecit Aegyptus. Et V. 26. *Et leuabit eam via Aegypti.* Ideſt, auferet eam, ſecundum eum morem, quem fecit cum Aegypto. At vero cum actiones omnes, & externa opera (quibus Deus à nobis, vel colitur, vel infenſus redditur.) ortum habeant ex interioribus, animi affectibus, & operationibus, hoc loco Ionæ: *Conuertatur vir à via ſua mala.* Impias cogitationes, & praua deſideria, in primis relinquenda eſſe præcipitur. Quod fit cum peccatorẽ verè, & ex animo pœnitet

Deut. 8 6 *Ioſue.* 22. *Pſal.* 24. 4. *Pſal.* 80. *Pſal.* 118 1. *Geneſ.* 31. 35. *Ioſue* 23. 14. 3. *Regum* 2. 2. *Iſai.* 10. 24. *Iſai.* 10. 26.

nitet ſuorum criminum; melioremque vitam inſtituit.

¶ ET ab iniquitate, quæ eſt in manibus eorum.]

OPera praua deſignantur. Manus enim opera externa ſignificant, vt Iob. 22. 30. *Saluabitur innocens: ſaluabitur autem in munditia manuum ſuarum.* Ideſt, per opera mūda. Pſal. 23. 4. *Innocens manibus, & mundo corde.* Ideſt, cuius opera ſunt bona, & iuxta diuinę legis præſcriptum. Frequētiſsima eſt Sacræ Scripturæ phraſis. Hic vero locus, non ſolum opera denotat praua, ſed ea, præſertim, quæ in proximorum nocumentum perpetrantur *Hhamas*, enim idē eſt, quod rapina, violētia, iniuria, quæ palam fit, hoc eſt, tyrannis, quæ in rapiēdo conſiſtit à verbo *Hhamas*, quod eſt rapere vim afferre, iniuria afficere, extorquere; expreſſe præcipitur, direptorum bonorum reſtitutio, quæ ad veram pœnitentiam neceſſaria eſt. Chald. *Et à rapina, quæ eſt in manibus ſuis.* Ita etiam vertit Pagninus.

Pſal. 23. 4.

Manus in ſacris litteris quid.

¶ His verbis: *Cōuertatur vir à via ſua mala, &c.* Iuxta Gloſ. Interlin. interna, & externa peccata cōprehenduntur, vel peccata in Deum, & in proximū. In maxima ſiquidem ciuitate, veri Dei cultu deſtituta, in qua incolæ, congerendis opibus inhiabant; tam ingentes rapinæ, cędes, iniuriæ à potentibus exercebantur in pauperes; vt illis potiſsimum Deus ad iracūdiam cōmotus, toti vrbi exitium decreuerit. Vox Hebr. *Hhamas*, inquit Vatab. propriè ſignificat, rationē cōgerēdi opes, & diuitias, per hoc reliqua peccata in proximū ſignificātur.

¶ Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus?]

ARIAS Montanus facile ſe expedit ab ijs nodis, quibus hunc locum implicari cēſet, ſi ſine interrogatione legatur, in qua ineſt dubitatio, affirmatque Hebraicè ſic legi: *Qui ſcit conuertatur.* Et puncto cōmate interpoſito, aliam ſententiam ſequi, & placabitur

Elohim

Elohim, & reuertetur à furore iræ ſuæ. Hebr. *Quis ſcit conuertatur, & pœniteat ipſum Elohim.* Vt ſit ſenſus: Qui ſibi conſcius culpæ eſt, ad bonã frugem ſe recipiat, atq; hoc pacto Deum, natura benignũ, & miſericordem placatum iri ſibi ſperandum credendumque eſt. Cæterum cum LXX. Editio, ita habeat cum interrogationis nota; *Quis ſcit ſi pœniteat Deum, & auertatur ab ira furoris ſui?* Quo etiam pacto legunt Pagnin. Vatabl. & Tigurina, nõ eſt, quod cum Montano aliam interpretandi rationem quæramus. Quamuis enim in Hebraico Textu nõ ſit particula (*Si*) apparet tamen illam eſſe ſupplendam. Quod quidẽ peculiare eſt Hebraicę linguæ, vt ſœpiſsimè propter eius conſciſam phraſim, & ſententiæ breuitatem, ad eius perfectionẽ, aliqua ſint addenda, & præcipuè huiuſmodi dictiones: *Si, niſi*, & ſimiles, vt facilè inuenire eſt in ſacris litteris. Vide Cãtapetrenſem lib. 10. Hypothip. Sacra vero Scriptura, his loquutionibus, quæ ſecum afferunt dubitationem ſœpe vtitur. Vt Ioel 2. 14. *Quis ſcit ſi conuertatur, & relinquat poſt ſe benedictionem?* 2. Reg. 12. 22. *Quis ſcit ſi fortè donet eum mihi Dñs, & viuat infans?* Act. 8. 22. D. Petrus Simoni Mago ait: *Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Et quod magis mirabile eſt, etiam cum Deus ad homines loquitur, has dubitandi particulas vſurpat. Ierem. 26. 2. 3. *Noli auferre verbum ſi fortè audiant, & conuertãtur vnuſquiſq; à via ſua mala, & pæniteat me mali, &c.* Ezech. 3. 11. *Et dices ad eos: Hæc dicit Dñs: Si fortè audiant, & quieſcant, &c.* Attamen nõ exiguum, id, ſcrupulum nobis generat, in Deũ namq; cum ſit omniſcius, nulla poteſt cadere ignoratio, ſeu dubitatio. Neq; etiã Propheta cum diuino afflatus Numine vaticinatur, hallucinari poteſt, vel hæſitare, in ijs, quæ ſibi à Deo reuelantur.

Si, particula ſæpe, in ſacris litteris ſupplẽda.

Reg. 12.

Ioel 2. 14.

Act. 8. 22.

Ierẽ. 26. 2.

Ezech. 3. 11.

Ad

Lib.2.de pænitent. cap.4. & 5. AD huius nodi ſolutionem docet D.Ambroſ. in dictione, forte; plerumque nullam eſſe dubitationem, quod quidem confirmat, non ſolum Sacræ Scripturæ teſtimonijs, ſed etiam Homeri auctoritate: Denique, inquit, ipſi ſapientes ſæculi, qui omnem gloriam ſuam ſtatuunt in expreſsione verborum, quod Latinè *fortè* dicimus, Græcè *taxa*, non vbique pro dubitatione poſuerunt.] Similiter etiam animaduertit Ianſenius ſuper illa verba Chriſti Matth. 11. 23. *Forte manſiſſent vſque in diem hanc*; Particulam, *fortè*, nõ eſſe dubitandi, ſed confirmandi notam. Vox enim Græca, *An*, quæ ibi habetur, idem ſignificat quod ſane, vtique: Sed interpres, ait Ianſenius, in Pſalmis, & nouo Teſtamento vertit per fortè, vel forſitan, abutens aduerbio dubitandi, pro confirmandi.] D. vero Gregor. Homil. 9. in Ezechiel. obſeruat, quod cum Deus dubitãtis more loquitur, vult aliquid ſignificare, ſcilicet, aut libertatẽ volũtatis noſtræ, cui diuina, vel voluntas, vel præſcientia nõ imponit neceſsitatem: Aut difficultatem rei, aut paucitatem facientiũ, id de quo eſt ſermo. Si vero homo dubitatiue loquatur, conſiderandum eſt, an res ſit eiuſmodi, vt turpe ſit eum dubitare, tunc enim intelligemus, non eſſe dubitationem, ſed potius affirmationem, vt D. Petrus Simonem alloquens, cognita Dei erga homines clemẽtia, & ipſius Simonis vertibili voluntate, ſecundum ſe non dubitauit de remiſsione culpæ, quæ per veram pœnitentiam proculdubio condonatur à Deo. Potuit tamen Petrus dubitare an vera, futura eſſet oratio Simonis, & pœnitentia. An etiã, quod attinet ad pœnam; tantus futurus eſſet dolor, vt totius pœnæ remiſsionem mereretur. Vide hac de re fuſius Franciſcum Riberam in Ioël cap.2. Alfonſum Salmerõ proleg. 11. can. 34. & Ioan. Lorinum in c. 8. Actuum.

Matt.11. 23.

Actuũ.8.

¶ ET

¶ ET vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt de via ſua mala.)

LOCVS ad Dei Opt. Max. miſericordiam extollendam aptiſsimus. *Vidit*, viſione, ſcilicet, miſericordiæ, qua Niniuitas tantòpere proſequutus eſt, vt non modo illorum pœnitẽtiam acceptauerit: verum etiam corda præuenerit in benedictionibus dulcedinis. Eo enim, vt iam dictũ eſt, ſpectabant, tot miracula, atq; prodigia, erga Ionam oſtenſa; vt per externam eius prædicationem, Deo, internè, per ſuam gratiam, corda preueniente, & excitante, Niniues incolæ, ad Diuini Numinis cognitionem, & veram pœnitentiam perducerẽtur. Vera autem pœnitentia in eo extitit, quod non ſolum ad ieiunium, & orationem accurrerint; ſed etiam peruerſis, ac deprauatis moribus abiectis, & publicis, atque priuatis iniurijs, per condignam ſatisfactionem, compenſatis, ad meliorem frugem, & vitę inſtitutum, ſe ſe receperunt. In his duobus cardinibus ſpiritualis ſalus verſatur, ſcilicet, vt cõuertatur peccator à via ſua mala, hoc eſt: vt quælibet vitia deteſtetur; & bonis in poſterum operibus incumbat. Propterea dicitur: *Et vidit Deus opera eorum, quia conuerſi ſunt à via ſua mala.* Quæ duo, niſi in noſtra adſint pœnitentia, parum habent momẽti ieiunia, ſordidæ veſtes, clamores, deprecationes, & cætera pœnitẽtiæ ſigna ad veniã obtinendam. Iuxta illud Iſai. cap. 1. 15. *Cum extenderitis manus veſtras auertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationem non exaudiam: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Lauamini mundi eſtote, auferte malum, cogitationum veſtrarum ab oculis meis: quieſcite agere peruerſe.* Bona enim opera, vna cum interno ſcelerum odio, egregia ſunt veræ pœnitudinis

Vera pœnitẽtia in quo conſiſtit.

Iſai. 1. 15.

 argu-

argumenta. Quamobrem, ipſa vocat D. Ioannes Baptiſta Matth. 3. 8. *Dignos pœnitentiæ fructus.* His itaq; teſtimonijs, Niniuitarum pœnitentia, Deo, ſæuero cordium, & operum noſtrorũ ſcrutatori, & æſtimatori probata fuit. Eam enim habet ſignificationem verbum (*vidit*) hoc eſt; illorum opera, & ſtudia, tãquam veræ pœnitentiæ argumenta, & venia digna, iudicauit, approbauit, acceptauit. Ieiunium (inquit Theophy.) ipſorum non accepit, ſed opera ipſorum, ſcilicet, bona, quę fecerunt; eo quod declinaſſent à via ſcelerata. *Declina,* (inquit Dauid) *à malo, & fac bonum*; Proinde ieiunium non fuit per ſe ſufficiens, vt propitium redderet, & placaret Deum, niſi & mores correxiſſent, & bona opera exhibuiſſent.]

In hunc locum.

Pſal. 36. 27.

¶ ET miſertus eſt Dñs ſuper malitia, quam loquutus erat vt faceret eis, & nõ fecit.)

HEBRAICE: *Et pœnituit Deum ſuper malitia.* Similiter LXX. *Et egit pœnitentiã Deus ſuper malitia, &c.* NAHHAM enim eſt conſolari paſsiuè, ideſt; conſolationem accipere, pœnitere, animum, vel affectum mutare. Quod fit vel pœnitudine, vel commiſeratione, & cõdolentia; vel cum is, qui prius turbatus erat, conſolationem accipit, & ſic iam lętus fit, & pacato animo. Hoc pacto indicat Scriptura, ſe habuiſſe Deum, cum Niniuitis, humano loquẽdi more. Siquidem apud eum nõ eſt tranſmutatio, nec viciſsitudinis obumbratio. Cum etenim ipſis, ob ingentia crimina, exitium fuiſſet cõminatus; videbatur, quaſi triſti, & perturbato animo eſſe, donec tandẽ, perſpecta eorum ad meliorem frugem conuerſione, veluti conſolatione, aut lætitia perfuſus, ſententiam commutauit.

Iacob. 1. 17.

tauit. Hinc videre licet, quam ſit procliuis ad clementiam,& commiſerationem; ita vt illi proprium eſſe miſereri ſemper, & parcere, Eccleſia Catholica ingenuè profiteatur. Pœnitentiam eorum (ait Theodoret.) gratificatur Deus, per pœnitentiam ſuam. Non quod ſimiliter vt nos pœnitet, modo hoc, modo illud velit Deus, ſed mutationem minarũ, pœnitentiam vocauit. Idcirco enim minatus fuit, ſi punire vellet, minas nõ proponeret, ſed potius vltionem acciperet. Verum quoniam conſeruare Deus gaudet, minatur triſtia, ne in nos triſtia inuehat.] D. etiam Hieron. libẽter, ait, mutauit ſententiam, quia vidit opera eorum commutata. Quin poti⁹ Deus perſeuerauit in propoſito ſuo, miſereri volens ab initio. Nemo enim punire deſiderans, quod facturus eſt cõminatur.] Malitia, accipitur pro ſupplicio,& calamitate, quam Deus Niniuitis, fuerat illaturus, niſi pœnitentiam agerent. Malum, ſeu malitia, pro afflictione, ſœpiſsime poni in Scriptura, vulgatiſsimũ eſt, vt 1. Machab. 10. 46. *Quia recordati ſunt malitiæ magnæ, quam fecerat in Iſrael, & tribulauerat eos valdè.* Matth. 6. 34. *Sufficit diei malitia ſua.* Ideſt, afflictio. Idẽ ſignificat malum, vt doc. Tertull. lib. 2. aduerſus Marcio. Et Damaſcenus lib. 4. cap. 20. Inde dies mali, hoc eſt, laborioſi. Epheſ. 5. 16. *Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.* Pſal. 40. 1. *In die mala liberabit eum Dominus.* Ideſt, laborioſa, & afflictionis plena. Eccleſiaſtes. 1. 13. *Hanc occupationem peſsimam dedit Deus filÿs hominum.* Hoc eſt, moleſtiſsimam, & laborioſiſsimam. Quæ etiam ſignificatio, apud Homerum vſitata eſt, qui infortunium, & calamitatem ΚΑΚΟΤΗΤΑ, ideſt, malitiam appellat. Vt Odiſs. 3. & 4.

Malitia, in ſacris literis quid.
1. Mach. 10. 46.
Matth. 1. 34.
Dies mala, ideſt, laborioſa
Pſal. 40. 1.
Eccleſ. 1. 13.

CAPVT QVARTVM.

ET affLictus eſt Ionas afflictione magna, & iratus eſt: & orauit ad Dominũ, & dixit: Obſecro, Domine, numquid non hoc eſt verbum meum, cum adhuc eſſem in terra mea: propter hoc præoccupaui vt fugerẽ in Tharſis. Scio enim, quia tu Deus clemens, & miſericors es, patiens, & multæ miſerationis, & ignoſcẽs ſuper malitia. Et nunc Domine tolle quæſo animam meã à me: quia melior eſt mihi mors quam vita. Et dixit Dominus: Putasne bene iraſceris tu? Et egreſſus eſt Ionas de ciuitate, & ſedit contra Oriẽtem ciuitatis, & fecit ſibi met vmbraculum ibi, & ſedebat ſubter illud in vmbra, donec videret quid accideret ciuitati. Et præparauit Dominus Deus hederam, & aſcẽdit ſuper caput Ionæ, vt eſſet vmbra ſuper caput eius, & protegeret eum (laborauerat enim) & lætatus eſt Ionas ſuper hedera, lætitia magna. Et parauit Deus vermem aſcenſu diluculi in craſtinum

num: & percuſsit hederam,& exaruit. Et cum ortus fuiſſet ſol, præcepit Dominus vento calido, & vrenti: & percuſsit ſol ſuper caput Ionæ, & æſtuabat: & petiuit animæ ſuæ vt moreretur, & dixit: Melius eſt mihi mori quam viuere. Et dixit Dominus ad Ionam: Putasne bene iraſceris tu ſuper hedera? Et dixit: Bene iraſcor ego vſque ad mortem. Et dixit Dominus: Tu doles ſuper hederam, in qua non laboraſti, neque feciſti vt creſceret, quæ ſub vna nocte nata eſt, & ſub vna nocte periјt. Et ego non parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua ſunt pluſquam cētum viginti millia hominum, qui neſciunt quid ſit inter dexteram, & ſiniſtram ſuam, & iumenta multa?

¶ *ARGVMENTVM CAPITIS.*

VIDENS Ionas, Niniuitas conuerſos ad pœnitentiam: ac præuidens, Deum ipſis parciturum; magna commotus iracundia, mortē ſibi exoptauit. Verum à Domino correptus, & egreſſus vrbe, ſeceſsit in collem, in parte Oriētali; vt inde expectaret euentum: ibique confecit ſibi tuguriolum, quo ſe protegeret à ſolis calore, & Deus ſubitò hederā produxit

duxit, quagratum Ionas vmbraculum habuit. Sed cum ſubito etiam aruiſſet hedera, & Ionas, ſolis, ac venti vrentis ardoribus, valde torqueretur; triſtitia affectus fuit tanta, vt mortem, vita iucundiorem futuram ſibi, iudicaret. Deus vero, exemplo hederæ, oſtendit, quanti eßet facturus vitam innumerabilium Niniuitarum, á ſe conditorum; præter iumenta, & pecudes; quandoquidem Ionas ægrè tulit interitum vnius diariæ plantulæ, quam nec ipſe protulit, nec creſcere fecit.

Commentarius.

¶ ET afflictus eſt Ionas afflictione magna, & iratus eſt.

COGNITA Ionas, atq; ſuis oculis perſpecta, Niniuitarum pœnitentia; pro indubitato habuit, Deum ipſis fore propitium; nec cladem, quam cōminatus fuerat, illaturum; præſertim cum id (vt exiſtimo) Deo ſuggerente, acceperit. Quaprŏpter tantŏpere tædio vitæ, ac triſtitia affectus fuit; vt mortem exoptandam ſibi eſſe cenſuerit. Cauſæ vero huius mœroris, & afflictionis, eædem ſunt, quę illi fugā ſuaſerunt. De quib⁹ ſuperius fuſè egimus. Quare, optimè Hieron. Videns (inquit) ſubintrare gentiū ple-
Deut. 32 21. nitudinē, & illud impleri, quod in Deuter. dicitur: Ipſi me irritauerunt in ijs, qui non ſunt dij, & ego eos irritabo, ſuper Gente, quæ nō eſt, ſuper natione ſtulta, eos ad iracundiam concitabo. Deſperat de ſalute Iſraelis,

magno

magno dolore cõcutitur, qui erumpit in vocem, & cauſas mœroris exponit, & quodammodo loquitur: Ego ſolus electus ſum de tanto numero Prophetarum, qui per aliorum ſalutem, ruinam meo populo nuntiarem. Non ergo conſtriſtatur, vt quidam putant, quod Gentium multitudo ſaluetur, ſed quod pereat Iſrael.] Hãc cauſam tamquam potiſsimam, aſsignat D. Hiero. erat tamen altera non minor; de qua ita loquitur Theoph. Mœrore afficitur Ionas, non tamquam ſeruatis inuidens; nec tamquã interminationibus hominum voluptatem capiens; procul enim hæc à bono, & manſueto ſpiritu (cuius domicilium, & habitaculum erat ille) cæterum, quia periculum erat, ne ipſe etiam mendax reputaretur, quique ceu præſtigiator aliquis fruſtra turbauerat, nõ ex ore Domini loquutus.] Hæ duæ cauſę tamquam duo ſtimuli erant ſemper in corde Ionæ defixi; quibus in hac legatione, adeò excruciatus eſt, vt inobedientiæ præcipitium, & vitæ odium arripere potius coactus fuerit; quam eo fungi prophetandi munere, quo Gentilium ſalus, & Iſrael interitus, ſignabatur. Triſtitiæ huius vehementiam, magis exprimit Hebraicus Textus, qui ſic habet: *Male affecit Ionam malo magno*. Ita vt non leuis aliquis mœror, ſed grauis morbus, & lethalis quidam languor, ex diſplicẽtia ortus, indicetur. Chald. *Et moleſtum fuit Ionæ, dolore maximo*. Pagninus: *Et diſplicuit Ionæ diſplicentia magna. Et iratus eſt*. Hebr. *Et iratus eſt ſibi*. LXX. *Et cõfuſus eſt*. Sibi enim vehementer indignatur, quod eam legationem obire debeat, ex qua futuram aliquando, Gentis ſuæ calamitatem, præcognoſcebat. Idcirco ſummo dolore concepto, iucundiorem ſibi mortem, quam vitam fore, exiſtimauit. Qua in re, tametſi ipſum, in iracundiæ, & impatientiæ barathrum, collapſum eſſe videamus, duo

tamen elucent, laude digna: Alterum, quod non iraſcitur in Deum, neque in proximum, vt ſolent homines, nimio doloris, & indignationis œſtro perciti, ſed in ſeipſum, ſibi imputans, quidquid mali, Generi ſuo accidere poſſet: Alterum, quod cum tantòpere, eum vitæ pigeret, non ſibi mortem inferre auſus eſt, immo neq; cogitauit; ſed aliorum ſanctorũ virorum exemplo, optauit potius mortem oppetere, quam videre populi ſui excidium. Proinde ad Dñm humiles preces effundit.

¶ Obſecro Domine, numquid non hoc verbum meum, cum adhuc eſſem in terra mea? propter hoc præoccupaui, vt fugerem in Tharſis.)

IN eadem perſiſtens ſententia, qua iuſtè ſe exiſtimat fugiſſe, ne Niniuitis prædicaret, videtur cum Deo expoſtulare; quod ſe ad huiuſmodi legationem, & munus obeundum compulerit. Hiero. *Quia*, inquit, ita oratio eius dum ſe dicit iuſte fugere voluiſſe, quodammodo iniuſtitię arguit Dominum, querelas ſuas obſecrationis exordio tẽperat.] *Obſecro Domine.* Verbum Hebrai. ANNAH, ex ſententia D. Hieronymi videtur ſignificare blãdientis affectum, quamuis ſit interiectio deprecãtis: Quaſi voluerit Ionas blandis verbis Dominum delinire, atque ab inſtituto parcẽdi Niniuitis, auocare. Hocque pacto, Ionæ obſtinatio, cum Domini clementia, & bonitate quodammodo certare videtur. *Numquid nõ hoc eſt verbum.* Quaſi dicat: Nõ me fefellit opinio: Vera fuit diuinatio mea: Quamquam enim tu verè, & ſerio mihi in patria degenti præcipiebas, vt annuntiarem Niniuitis

poſt

poſt quadraginta dies exitium; ego ſemper arbitratus ſum, te cum ſis pientiſsimus, ſtatim vel minimo pænitentiæ fructu ab eis exhibito, ſententiam reuocaturum; meque, tamquam Prophetam mēdacem, vel præſtigiatorem aliquē, habitū iri; merito ergo, meo iudicio, fuga potius eligenda fuit, quā tibi obtemperandum. Et ſane non minus ſplendet Dei bonitas, in ferenda Ionæ peruicacia, quam in parcendo Niniuitis. *Cum adhuc eſſem in terra mea.* Hebr. Super terram meam. Quo videtur innuere, quam ſecurè, & ex profeſſo, nihilque tale cogitans, moraretur in patria, in qua, ceu ab ea numquam diſceſſurus, cōſidebat. *Eſtaua muy rehazio ſin penſamiento de ſalir della.*

¶ Scio enim, quod tu Deus clemens, & miſericors es, patiēs, & multæ miſerationis, & ignoſcens ſuper malitia.)

CVM iſtam, inquit, mihi prouinciā prædicandi Niniuitis imponeres, cognoui, quod ipſorum potius ſalutem, quam exitium procurabas; vt quid enim ſi in inipſos ſæuire; eorumq; ſcelera vlciſci, volebas, opus erat quadraginta dierum ſpatium ipſis concedere? Ipſorum ergo incolumitati conſulebas, non quærebas perditionem. Perſpectam enim habeo, tuam erga homines clementiam, amorem, benignitatem, atque miſericordiam indicibilem. Tam eximiam Ionas de diuina bonitate, atq; clementia animo, conceperat opinionem, vt nullis eam verbis ſatis poſſe explicare videatur: Idcirco tot vtitur nominibus, & epithetis. Similia ſunt, quæ habentur Ioël capit. 2. *Ioël. 2.*
13. *Quia benignus, & miſericors eſt, & patiens, & multæ* 13.
miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia.

Sed

Sed oportet ſingula verba expẽdere. *Scio enim.* Hebraicè in præterito; *Cognoui.* Oſtendit antiquam, longoq́ue tempore, & diuturna experientia confirmatam, de diuina bonitate, & clementia cognitionem, ſe habuiſſe: nõ recentem, leuibusvè coniecturis comparatam, *Deus clemens.* Hebr. E L H H A N N V N. Ponitur nomẽ Dei El, quod denotat eius potentiã, & fortitudinem: oſtenditque Deum, non ex imbecillitate, aut neceſsitate, ad tantam ſe erga homines beneuolẽtiam, demittere; ſed quia id, naturæ ſuæ, bonitatiq́; infinitæ, conſentaneum eſt. H H A N N V N, quod eſt, clemens, & à verbo *Hhannan*, quod nõ ſolum miſereri, & parcere ſignificat, ſed etiam largiri, donare, gratis dare, rem gratam facere. Quæ omnia in hoc Dei Epithetõ rectè quadrant. Eſt namque ineffabiliter profuſus, liberalis, gratioſus in beneficiendo, & parcendo hominibus. *Et miſericors.* Hebraicè, V E R A H H V M, & viſceratus. Hoc eſt; amor, *Rahhum*, à verbo *Rahham*, quod ſignificat miſereri, amare, diligere. Amor enim radix, & origo eſt, omnium beneficiorũ: vnde quod Deus in nos ſit tam beneficus, & liberalis, ex infinito eius amore promanat.

Ioan. 3. 16. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.* Quare, cum *Rehhem* Hebraicè ſignificet, ipſa viſcera, vocãdo Deum, *Rahhum*; innuitur Deum eſſe hominum amantiſsimum; ſeu (vt ita dicam) viſceratiſsimum. Maxima enim amoris, & cõmiſerationis affectio, in intimis viſceribus ſolet conſiſtere; quam quidẽ Deo tribuimus inenarrabilem, cum ingentia, in genus humanum, collata beneficia cõtemplamur. Sic Zacharias

Lucæ. 1. 78. Lucæ, 1. 78. loquitur, dicens: *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos Oriens ex alto.* ¶ *Et patiens.* Hebraicè E R E C A P A I M, latus, ſeu lõgus naribus; Qui non cito iraſcitur; qui in ferenda iniuria,

eſt

eſt patientiſsimus: vt è conuerſo iracundum,& ad vindictam propenſum, appellant Hebræi K E T S A R A P A I M, breuem naribus. Qua etiam phraſi Hiſpanè vtimur, cum de homine ad iraſcendum prompto, dicimus: *Se le ſube el humo à las narizes.* Dei vero patientiam,& manſuetudinem, in diſsimulandis hominũ criminibus,cum vult diuinus ſermo deſcribere,hac vtitur circumloquutione, vocando eum, narium longiſsimũ. Vt dicto cap. Ioel. 2. vbi quod noſter interpres vertit; *patiens*, in Hebræo eſt, *Erec Apaim*, ideſt,longus nares. Et ſimiliter Pſal. 85. 15. Et Exod. 34. 6. Pro patiens in Hebręo ſunt eadẽ verba. *Erec Apaim*, LXX. vero vbiq; longanimis,tranſtulerunt. *Et multa miſericordia.* Quartum Epithetum in ordine. Hebraicè; *Multus in miſericordia*, V E R A B H H E S E D. eſt idem,quod Divus Paulus Epheſ. 2. 4. dixit: *Deus autem, qui diues eſt in miſericordia*, Qui non parcus ſit in miſerendo,ſed adeò profuſus,vt ſummas æſtimet diuitias, miſereri ſemper, & parcere: cuius miſericordiæ theſaurus exhauriri nũquam poterit. *Et ignoſcens ſuper malitia.* Hebraicè, V E-N I H H A M G H A L H A R A G H A H. & pœnitens,ſeu cõſolabilis ſuper malitia. N A H H A M enim, ſignificat, pœnitere, cõſolari. Vt ſupra diximus. Quod non ſemper, iiſdem verbis, Latinus vertit interpres. Vox autem Hebraica, denotat animum placatu facillimum; quique ignoſcendis ſceleribus, maximum ſolamen,atque voluptatem capiat. Hoc verbo vſus eſt Moſes, Exod. 32. Cum Dominum, pro populo, in quem fuerat cõmotus,orauit; Latinus vero interpres ſic trãſtulit: *Eſto placabilis ſuper malitia populi tui.* Et Ierem. 18. 8. *Agam* (inquit Deus) *& ego pœnitentiam de malo, quod cogitaui facere ei.* Et Ioel. 2. 13. *Præſtabilis ſuper malitia.* Pro eo quod hîc dicitur: *Ignoſcens ſuper malitia.* Idem igitur

Pſal. 85.
Exod. 34
Epheſ. 2. 4.
Exod. 32
Ierẽ. 18. 8.
Ioel. 2. 13.

igitur verbum N I H H A M, nunc placabilis, nūc pœnitens,nunc ignoſcens,à noſtro interprete transfertur. Omnia enim iſta comprehendit vox Hebraica. Immo, nec vllis verbis poteſt humanus ſermo ſatis exprimere, quæ ſupradictis nominibus, Dei mores, ſeu conditionem,ſignificantibus,continentur. *Malitia* autem ſumitur, vt ſupra diximus, pro pœna, ſeu ſupplicio in ſceleſtos illato, ſeu inferēdo. Demum hæc epitheta ſimul iuncta, quæ hoc loco, & alijs Sacrarum litterarum habentur,quodammodo nobis innuunt, & quaſi ob oculos ponunt, quis, qualiſque ſit, Deus, Opt. Max. erga homines: oſtenduntque eius naturam liberaliſsimam, & ad gratioſè benèfaciendum propenſiſsimam, viſceribus amantiſsimis præditam; ad iram tardiſsimam, ad lenitatem facillimã, quæ peccata hominum, diu propter pœnitentiam diſsimulet; cui nullus in miſerendo ſit finis, ſed adeò affluenter miſericordiam ſuam omnibus impertiat; vt ea in re, maxime diuitias ſuas ſpectari velit; atque adeò ab ira, & à nocendi, ſeu puniendi cupiditate abhorreat,vt in ipſa ſuæ vltionis actione, & ſupplicio, quod hominibus infert, quaſi dolere videatur; & ſe exorari libenter ſinat, ſi vere, ac ex animo, ad ipſum peccatores conuertantur.

¶ ET nunc Dñe tolle quæſo animam meam á me, quia melior eſt mihi mors, quã vita.)

EXPONIT nimiam animi ſui iracundiam, & perturbationem; dum precatur Dominum, vt eum è medio tollat; mortem vita iucundiorem ſibi fore exiſtimans. *Quaſi dicat*: Iam tibi Domine morem geſsi, meaq; legatione, vt imperaſti perfunctus ſum: tu vero acerbo animi mei dolori, & magnæ no-

næ nominis mei iacturæ, nullum hactenus remedium
attuliſti: Qua propter, vnicum mihi reſtat perfugium,
in ipſa morte: Hanc mihi conſciſcere, non eſt fas, cum
tu ſis, & mortis, & vitæ imperator; ſed oro te obnixè,
mihi vt vitam adimas; ne ea videam oculis meis, quo-
rum vel ſola expectatio, animum vehementer cruciat.
Homo miſerrimus,& tædio vitæ affectus, maturã mor-
tem, potiorem, quam vitam ducit: Mortis enim reme-
dio, omnibus præſentibus miſerijs,atque ærumnis,im-
poni finem arbitratur: Is autem affectus,etiam in viros
ſanctiſsimos cadit; ac ſolet eſſe illorũ,qui ſuis aut alio-
rum miſerijs,& calamitatibus, adeò præmũtur,vt mor-
tem cum vita commutare percupiant. Ita Elias 3. Reg. *3.Regum*
19. 4. *Sufficit mihi Domine, tolle animam meam, neq; enim* 19.4.
melior ſum quam patres mei. Et Tobiæ cap. 3. 6. *Et nunc* *Tob.3.6.*
Domine, ſecundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe
in pace recipi ſpiritum meum, expedit enim mihi mori magis
quam viuere. Quamobrem. D. Hieron. & Theoph. Io-
nam hoc loco excuſant, ſaltem à peccato lethali: mor-
tem ſiquidem exoptauit, ſi Deo placuiſſet, diuinæ ſe
ſubijciens voluntati. In Hebræo ita habetur: *Quia me-
lior eſt mors mea, quam vita mea.* In plurali, quo maior
tædij, & doloris affectio, videtur exprimi, quaſi Ionas,
mortẽ vnam,multis vitis, ſi darentur, prætulerit. LXX.
Quia bonum me mori magis quam viuere. Chald. *Melius
enim eſt, vt moriar, quam vt viuam.*

¶ ET dixit Dñs: Putasne bene iraſceris tu?)

VARIE hæc ab interpretibus tranferuntur. In Hebræo ita habetur: *Numquid benefacere ira tibi?* Chaldaicè. *Nũquid vehementer iraſceris?* LXX. *Si vehementer contriſtatus es tu?* Pagninus:

nus: *Nonne vehemens ira eſt tibi?* Tigurina: *Numquid iuſte tibi iraſci videris?* Interroganter, & quaſi admiratiuè hæc à Dño dicta ſunt Ionæ; vt illi oſtendat quã ſtolide, & inſipienter iraſcatur, doleat, vitam habeat exoſam, mortẽ appetat. Quaſi dicat: Nõ benè, ſed malè valdè, & iniuſtè iracundia exardeſcis; cũ nulla tibi ſuppetat cauſa ſufficiens, ſiue ocaſio. Nam quod ex mea erga homines charitate, miſericordia, & beneficentia, quam tu fateris, & prædicas occaſionem ſumas, ad huiuſmodi iram, & dolorem tuum vehemẽtiſsimum: Nonne vides quam malè agas? Quantumque rationis, & æquitatis metas tranſilias? An quia ego bonus ſum, oculus tuus vult nequam eſſe? Nõnè oportuit te tamquam ſervum, & prophetam meum, meam æmulari bonitatem, atque clementiam? Quidnam tibi mali ex Niniuitarum pœnitentia, & cõuerſione poteſt cõtingere? Num tu pluſquam ego, quæris Iſraelitici populi ſalutem, in quem tot tantaque contuli beneficia, cuius gratia innumera, & ingentia edidi prodigia, atque miracula? Vide, quo amentię progreſſus ſis, quando quidem magis tuo, quã meo iudicio, & ſapientia inniteris. Hæc ac multa plura exiſtimo hac Domini breui reprehenſione cõprehendi. Admirabilis profecto eſt Dei benignitas, & manſuetudo, qui in tantam Ionæ pertinaciam, non inuehitur, aut animaduertit acritèr; ſed blandis illum verbis corripit, interrogans: *Numquid benè iraſceris tu?* Hoc pacto illũ demulcere volens, & ad meliorem mentẽ reuocare. Ita etiam ſe habuit cum Adamo protoparente poſt peccatum; quem, cũ vellet ſceleris arguere, ita affatus eſt: *Adam vbi es?* Non vbi eſſet ignorans; ſed ipſum hac verborum lenitate ad pœnitentiam inuitans. Adamus tamen Dño reſpondit, deque ſuo peccato egit; quamquam ſe excuſans, & culpam omnem in fœminã tranſfundere

Geneſ. 3. 9.

fundere

fundere cupiens. Ionas vero nihil reſpondit. Qua in re eius animi duritas, manifeſtè conſpicitur. D. Hierony. ait: Deum molliſsimis verbis cum Iona agere voluiſſe, ne ipſum amplius contriſtaret, cum non ſit afflicto dãda afflictio. Et rationabiliter non ei dicit, malè iratus es, vel contriſtatus es, ne videretur reprehendere contriſtatum. Nec rurſus bene iratus es, aut contriſtatus; vt vel cauſas iræ reſpondeat, vel mœroris: aut ſi ille tacuerit, verum Dei iudicium ex eius ſilentio comprobetur.] Hæc Hiero. Similia Theophylactus: Conturbatum, inquit, Prophetam refouet Deus, interrogando, num ſit contriſtatus. Hicque ipſum ſibi modicum conſtituit, excitans conſiderare, quod iniuſtè turbatus ſit, ac à deſperatione ita ceſſet.]

¶ ET exiuit Ionas de ciuitate, & ſedit contra Orientem ciuitatis.)

THEODORETVS cenſet, quæ hactenus narrata ſunt in hoc cap. 4. poſteriora eſſe, ijs, quæ nunc percenſentur. Nam ſimul atq; prædicationem ſuam Ionas abſoluit, ait Theodoretus, eum receſiſſe ab vrbe; & in eo loco vbi tuguriũ conſtruxit, contigiſſe omnia nuper explicata. Alij tamen, vt, ait Theophylactus, contrariam ſequuntur ſententiam, aſſerentes, nullam hic eſſe hyſterologiam; ſed cuncta ſuo ordine narrata eſſe. Cum enim tam eximiã, conſpexiſſet Vates, Niniuitarum pœnitentiam; habuit, vt dictum eſt, pro comperto, præſertim, Deo reuelãte, ipſos, incolumes euaſuros; nec paſſuros, denunciatum exitium. Et hæc fuit cauſa nimiæ iracundię, & triſtitiæ, Ionæ. Nihilominus tamen exiſtimauit Deum, aliquatenus in ipſos animaduerſurum; tametſi eos nõ funditus deleret.

deleret. Cognouerat ſiquidem experimento, Deum ſæpe temperaſſe ſupplicia, quæ in peccatores comminatus fuerat, nõ verò eos omnino impunes reliquiſſe; vt conſtat ex illo nefario Iſraelitarum facinore, quo vituli ſimulachrum aureũ, pro Deo in deſerto coluerunt; Quibus, quamuis Deus ob Moſis deprecationem placatus fuiſſet, vt Sacra Scriptura refert, iiſdem verbis, quæ hoc loco habentur: *Placatus eſt Dominus ne faceret malum quod loquutus fuerat aduerſus populum ſuum.* Verũ non eis plena, & abſoluta data fuit impunitas; *Sed percuſsit Dominus*, inquit Textus, *populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.* Similiter ergo, cum Niniuitis, à Domino actum iri Ionas arbitratus; præſtitutum tempus, expectare decreuit; & idcirco ex vrbe egrediens, in locum cõceſsit opportunũ, vnde rei euentum, abſq; periculo, poſſet conſpicere. Ibi ſolis, & æſtus arcendi cauſa, ex herbis, ſeu calamis, aut alia re quauis, ad id apta, & idonea, conſtruxit ſibi vmbraculum, ſiue, vt eſt Hebraicè tugurium, aut tabernaculum; cuiuſmodi fieri ſolet à vinearum, & cucumerum cuſtodibus. Ita ſentit Theophylactus: Cum namque, ait, vidiſſet Propheta, Niniuen vrbẽ non ſubuerti, mente languit; dein egreſſus vrbem, ante ipſam ſedit, nõ porro euerſionem ſperans, cæterũ aliam quampiam mitiorem vindictam expectans.] Quod autem in ea vrbis parte, quæ ſolis ortum expectabat, conſidere voluerit, cauſam eſſe autumat Arias Montanus, quia putauit fore, vt ſi vrbi diuinitꝰ calamitas aliqua inferẽda eſſet, ab occaſu, & meridie veniret; quia in ea mũdi plaga, Iſraelitica regio ſita erat. Eumque Optimus, atque Maximus ille cõmunis totius orbis Elohim protegebat, ac beneficijs cumulabat. Franciſcus Ribera nullam aliam rationem aſsignat huius receſſus Ionæ ad Orientalem vrbis partem; niſi quod

Exod. 32 14.

quod in ea, mons eſſet aliquis altior, & remotior, vnde meliùs, & tutiùs ſpectari poſſet, quidquid ciuitati cõtingeret. Allegoriam ſuo loco adducemus.

¶ ET præparauit Dñs hederam, & aſcendit ſuper caput Ionæ vt eſſet vmbra ſuper caput eius, & protegeret eum laborauerat enim.]

HEbraicè: *Et præparauit Dñs Deus KIKAION, & aſcẽdit deſuper Ionam, vt eſſet vmbra ſuper caput eius ad liberandum eum à malo ſuo.* LXX. *Et præcepit Dñs Deus cucurbitæ, & aſcendit ſuper caput Ionæ, vt obumbraret eum, & protegeret eum à malis ſuis.* Similiter transfert Chald. Cum Ionas maxima, corporis laſsitudine, & animi mœrore cõtabeſceret, voluit illum Dñs præſentaneo aliquo remedio recreare; atq; mederi, vt ſic omnimodè diuinã ſuam benignitatẽ, & manſuetudinẽ experiretur; id autẽ præſtitit Dñs, ſubitò producendo hederam virentem; vt vertit D. Hieron. ſiue cucurbitã, vt LXX. Chal. Pagni. & alij, ſiue Ricinũ, vt nõnulli ex Rabbinis, quę vnius noctis ſpatio, tantum creuit, ac dilatata fuit, vt gratiſsimũ Ionæ vmbraculum exhiberet; ægritudinemq; omnẽ, ab ipſo depelleret: id enim ſignificat Hebr. Editio; *Ad protegendũ eum à malo ſuo*, ſiue, *à malis ſuis.* Vt LXX. legunt. Indicat enim Vatẽ, eximio labore prædicationis, & ſolis ardore, ita fuiſſe confectum, vt iam grauiter ægrotaret. Quare, Dño ita diſponente, tam iocundum, tam opportunum, & ſalutare, virentis plantæ opacitas, ipſi remediũ attulit, vt ſanitate recuperata, cordeq; exhilarato, præ lętitia geſtiret, atq; in diuinas laudes incumberet. Id ſane innuit, verbum, *Præparauit.* Quòd vt ſupra attigimus denotat ſapientiſsimo Deum conſilio, atquæ prouidentia, qua attigit à fine ad finem fortiter, & omnia ſuauiter diſ-

 ponit,

ponit, hoc mirabili hederæ, ſeu cucurbitæ remedio, ſubitò germinantis, adultæ, & expanſæ, voluiſſe Ionam cõmonere, quantã erga omnia creata curam gerat, & præſertim erga hominum ſalutem; quos ad ſuam imaginem & ſimilitudinem efformauit.

¶ Quodnam autem genus fruticis, ſeu plantæ fuerit KIKAION, incertum eſt; & propterea, alij hederã, alij cucurbitã, alij Riciniũ transtulerunt: Certè D. Hier. refert ſe hederã vertiſſe, imitãdo veteres interpretes, videlicet, Symmach. Aquilã, & Theodotionẽ. Quæ verſio tamquã noua, & inſolens. tãtas apud omnes turbas cõcitauit, vt maximã ſibi conflaret inuidiam. Sed audiamus ipſummet Hieron. qui ſic habet: In hoc loco quidã Cathelius de antiquiſsimo genere Corneliorũ, ſiue vt ipſe iactat de ſtirpe Aſsinij Pollionis, dudum Romæ dicitur me accuſaſſe ſacrilegij, quod pro cucurbita hederã trãſtulerim.] D. etiam Auguſt. eum quodammodo videtur reprehendere, quod auſus fuerit Sacra Biblia ex Hebręo in Latinum transferre; hancque ſuam nouam Editionẽ invulgare. Quo factum eſt, vt plurimæ, apud Eccleſias, tàm Græcas, quam Latinas, controuerſiæ, ac ſeditiones ſint exortæ. Cum enim LXXII. interpretum translatio, tot annorum centurijs apud omnes recepta eſſet, & tamquam ſacroſancta haberetur, nõ potuit Hieronymi verſio, non maximas contentiones excitare. Quod quidem Auguſtinus in dicta epiſt. manifeſtè aſſerit, in hunc modum ſcribẽs: Ego ſanè, te mallem Græcas potius Canonicas nobis interpretari ſcripturas, quæ LXX. interpretum auctoritate perhibentur. Perdurum enim erit ſi tua interpretatio per multas Eccleſias frequẽtius cœperit lectitari, quod à Gręcis Eccleſijs Latinę Eccleſię diſsonabunt, maximè quia facile contradictor cõuincitur Græco pro-

Epiſt. 10 ad Hiero.

co prolato libro, id eſt, linguę notiſsimę. Quiſquis autē in eo, quod ex Hebræo tranſlatum eſt, aliquo inſolito permotus fuerit, & falſi crimen intenderit, vix, aut nūquā ad Hebræa teſtimonia peruenietur, quibus defendatur obiectum. Quod ſi etiam peruentum fuerit, tot Latinas, ac Græcas auctoritates damnari, quis ferat?] Et ſtatim idem Auguſt. exemplum adducit ex hoc loco Ionæ, cuius tranſlatio à D. Hieron. pro cucurbita hederam interpretante, male audiuit. Nam quidam frater noſter (inquit Auguſtinus) Epiſcopus, cum lectitare inſtituiſſet in Eccleſia, cui præeſt interpretationem tuā, mouit quidam longe aliter abſte poſitum apud Ionam Prophetam, quam erat omniū ſenſibus memoriæq; inueteratum. Factus eſt tantus tumultus in plebe, maximè Græcis arguentibus, & inflammantibus calumniam falſitatis, vt cogeretur Epiſcopus (ea quippe ciuitas erat) *Iudæorum* teſtimonium flagitare, &c.] D. autem Hie*rony.* quamuis ingenuè fateatur, nullum eſſe apud nos vocabulum, quod Hebraico KIKAION reſpōdeat: nihilominus tamen ſatisfaciens calumniæ illi, à D. Auguſtino indicatę, ad ipſum epiſtolam exarauit, quæ eſt 11. inter Auguſtini epiſtolas to. 2. ſuorum operum; in qua inter alia multa lectu digniſsima; ita reſpōdet Hieronymus: Dicis me in Iona Propheta male quid interpretatū, & ſeditione populi cōclamante, propter vnius verbi diſſonantiam, Epiſcopum pæne ſacerdotium perdidiſſe: & quid ſit illud quod male interpretatus ſum, ſubtrahis, auferens mihi occaſionē defenſionis meæ, ne quidquid dixeris, me reſpondente, ſoluatur: niſi fortę, vt ante annos plurimos cucurbita venit in medium aſſerente illius temporis Cornelio, & Aſsinio Pollione me hederam pro cucurbita tranſtuliſſe; ſuper qua re in cōmentarijs Ionæ Prophetæ plenius reſpōdimus: Hoc

tantū nunc dixiſſe contenti, quod in eo loco vbi LXX. interpretes cucurbitam, & Aquila cum reliquis hederā tranſtulerunt, ideſt K I S S O N, in Hebræo volumine Ciccion ſcriptum habetur, quam vulgo Syri Ciceiam vocant. Eſt autem genus virgulti, lata habens folia in modum pampini, cumq́; plantatum fuerit, cito cōſurgit in arbuſculum, abſque vllis calamorū, & haſtilium adminiculis (quibus & cucurbitæ, & hederæ indigent) ſuo trunco ſe ſuſtinens. Hoc ergo verbum de verbo ediſſerens, ſi Ciceion, transferre voluiſſem, nullus intelligeret, ſi cucurbitam, id dicerem, quod in Hebraico non habetur, hederam poſui, vt cæteris interpretibus conſentirem.] Hæc Hieronymus. Quibus ſimilia ſcribit in Cōment. ſuper Ionam. Ex quibus omnibus liquet, quā perperam ſe torqueant recentiores interpretes in voce K I K A I O N, explicanda, cum & Rabbini Hebraicæ linguæ peritiſsimi inter ſe non conſentiant, & D. Hieronymus ſacrarum litterarum interpres pręclariſsimus, affirmet in Latina lingua nullam eſſe vocem, quæ Hebraicam, K I K A I O N, valeat exprimere; ſe vero hederam, & nō cucurbitam tranſtuliſſe, quia communior erat apud veteres interpretatio: Addo ego, quia maiorem habet viriditatem hedera, ac denſiora folia, quam cucurbita, & conſequenter gratiorem vmbram, atque ſuauiorem auram efficit; Quare cum ſit etiam viuacior, maius in ſubita eius arefactione apparet miraculū; quo monendus erat Ionas, de iuſta Dei erga Niniuitas venia. De Ricino, quod maximopere cōtendunt alij eſſe idem quod K I K A I O N, non improbo; ſed cum ducantur coniecturis, aſſentior potius Vulgatæ Editioni. Quod ſi K I K A I O N, nomē eſt commune ad ſignificādum omne genus virgulti, quod cito creſcit, & adoleſcit, lata habens, & virentia folia, ad opacandum ſolū

ſeruiens

ſeruiens, dicemus, optimè potuiſſe intelligi per huiuſmodi nomen, & hederam, & cucurbitam, & Ricinũ, quę ſunt arbuſculæ, virorem, & opacitatem gratiſsimam exhibentes.

¶ ET lætatus eſt Ionas ſuper hedera lætitia magna.)

MVLTAE Ionæ occurrerunt cauſę gaudendi, propter hederæ acceptum beneficiũ: Prima fuit, corporis ſanitas, & animi leuamen, quod ex hederæ virore, & obũbratione accepit; Quid enim homini languenti, & æſtuanti, gratius poteſt accidere, quam ſub virentis arboris vmbra, conquieſcere? Secunda; quia videbat fruticem ſibi notiſſimum, & familiarem, qualem ſolebat ferre patria ſua; Nam vt D. ait Hieronymus, plãta erat in Palęſtina frequenter naſcẽs, & maxime in arenoſis locis: Quare iure lætatur Ionas, eius aſpectu. Solent enim, qui à patria, in longè diſsitas regiones, ſunt relegati, ob idq; vehementer lãgueſcunt, ſi fortè quidpiam è patria aduectũ, conſpiciant, mirum in modum oblectari. Tertio exultat videns, Deum, langoris, & ęgritudinis ſuæ curã habuiſſe, quandoquidem ipſi opem tulit, manifeſto hederæ miraculo: Nulla namque maior eſſe poteſt peccatori lætitia, quàm acceptis à Domino apertiſsimis ſuæ beneuolentiæ ſignis, ipſum habere propitiũ. Ita Dauid Pſal. 50. 10. *Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata.* Deniq; lætatur Ionas, quia hoc pacto, aliquatenus honori ſuo conſultum arbitratur; cum Niniuitæ ad eũ confluentes, tanto prodigio conſpecto intelligerent, quam eſſet ille Deo charus, quamq; veridicus Vates, & nõ mẽdax aliquis præſtigiator exiſtimãdus: Quippe cuiꝰ auctoritatẽ, Deꝰ miraculis teſtãretur. *Pſal. 50. 10.*

 Theophy-

Theophylactus Ionam puerili ingenio, & ſimplicitatẽ prædirum contemplatus, ita inquit: Atqui turbari prophetam ob ſalutem Niniuitarum: gaudere vero ſuper oleris germinatione, ſimplices hominis mores demonſtrat, ingeniumque puerorum, adeòque infantium. AKAKIAE, hoc eſt, vitiorum ignorantiæ, quæ in pueris dum eſt, proximũ. Pueri enim facilè qualicumq; etiam occaſione adueniente, ad gaudium, & dolorem tranſmutantur.]

¶ ET parauit Deus vermem in aſcenſu diluculi incraſtinum, & percuſsit hederam, & exaruit.)

EST etiam hoc loco, verbũ Hebræum MANNAH, quod ſignificat, vt alibi diximus, præparare, ordinare, diſponere, &c. Vt intelligamus omnia hæc peculiari Dei conſilio, atque prouidentia geri, vt his ſignis, & portentis, & animum Ionæ deliniret, ac ad meliorem mentem traduceret, & myſteria multa adumbraret, quæ ad Gentium vocationem, & Iſraëlitici populi ruinam pertinebant. Idcirco præparauit Dominus vermem, qui radicem hederæ rodens, ipſam ſubito areſecit. Hoc autem dixit textus, factum eſſe, illuceſcẽte die. Quemadmodum enim hederæ germinatio, fuit, & Ionæ accidit inopinanti; ſed ſummo mane cùm è ſomno euigilãs oculos aperuiſſet, ſtatim conſpexit virentem hederam, & ſuper tugurium ſuum expanſam: Ita etiam contigit eius interitus, Deo enim diſponente, vermiculus radici adhærens, ipſam interemit. Et hoc ſequẽti diluculo ab eius ortu, aurora iam appetẽte, cum Ionas eſſet è ſomno excitatus. Vox Hebr. THOLAGHATH, innuit vermem illũ parvulum

vulum admodũ fuiſſe, & ex eo genere vermium, quod cum molle ad tactum ſit, dẽtibus tamen, pro ſua natura, duriſsimis, & acutiſsimis ita validum, vt arborum etiã truncos perforare poſsit. Sed cum nullum ſimile agens in inſtanti operetur, quamquam ſæpiſsimè accidit, vt areſcant intereantque plantæ, Bruchorum, Erucarum, aliorumque id genus vermium, corroſione; hic hederæ interitus, cum momentaneus fuerit, abſque dubio extitit miraculoſus. Quod quidem videtur in Hebræo indicari, NACAH, enim ſignificat tangere, percutere, flagellare, quaſi vel ſolo cõtactu vermiculi, hedera fuerit areſacta. Vnde præter allegoriam deinceps explicãdam poterit lector petere egregiam tropologiam, ad mundanæ fœlicitatis breuitatem contemplandam. Nõ vltra diem potitus eſt Ionas tanta alacritate, quę ſibi ex hederæ germinatione per opportunè cõtingerat: Mundana certè gloria, & fœlicitas tamquam flos egreditur, & conteritur, ac fugit velut vmbra.

¶ ET cum ortus fuiſſet ſol, præcepit Dominus vento calido, & vrenti, & percuſsit ſol ſuper caput Ionæ, & æſtuabat.)

QVONIAM blanditijs, ac fauoribus diuinis, duriſsimũ Ionæ cor molliri non valebat, ſeu potius non volebat; vult illum Dominus iterum affligere, vt vel ſic flagellis commotus reſipiſcat: idcirco illi abſtulit hederam, quæ ipſum tantopere recreabat, & oblectabat: nec hoc contentus fuit, verum ex orientis ſolis, & vrentis venti viribus, quaſi armis ad Ionam expugnandũ vti decreuit: ideo & ſolem iuſsit acrioribus eum radijs defatigari, &

Auſtralem ventum, ardoribus maximis inuehi: Quemadmodum enim in mari, cum fugeret Ionas, maris ac fluctuum, & omnium vẽtorum vim Deus, in ipſum contorſit, in æquor demergi fecit, à bellua marina deuorari, & tãdem vivum euomi; Ita modo cum ſemper in ſua proteruia perſiſtat, cœlum, & terram, in ipſum armat, vt vel ſic à ſua ſententia diſcat imitari. Ionas ergo viridãtis hederæ deſtitutus vmbraculo, ſolis, & venti ignibus vehemẽter impetitus, in magnam redactus fuit oppreſſionem, ita vt æſtuaret. Hebraicè, VAITH GHALAPH, & exanimatus erat, ſeu; animo deficiebat, iam iam animam agebat, quam hortabatur, vt corpus deſereret, ipſam alloquens, more illorum, qui ob grauiſsimũ miſeriarum ſenſum, vitæ tædet quammaxime, & ſecum dolentes queruntur, quod tamdiu viuant, miſerijs, ac calamitatibus finem, præmatura morte, imponere cupientes. Sic de Elia Propheta legimus 3. Reg. 19. 4.
3. Regum 19. 4. *Cumq́; veniſſet, & ſederet ſubter vnam Iuniperum petiuit animæ ſuæ vt moreretur.* Ideſt, mortem ſibi præcabatur. *Animæ ſuæ*, pro ſibi. Reſpiciens autem Dñs Ionam tam afflictum, iratum, animoque deficientem, & iam animam exhalantem, iterũ obiurgat, ijſdem verbis, quibus ſupra: *Putasne bene iraſceris tu ſuper hederam?* Quæ verba iam ibi expoſuimus; modo tamẽ, quia Ionæ afflictio & iracundia ex defectu hederæ ortum habuit, addidit Dñs; *Super hederam.* Quaſi dicat, vt poſtea magis explicat: Inſanus certè homo es, & à mente valde alienus, qui hederam, quæ tibi nullo pretio, nulloque labore ſtetit, ſed caſu obtigit, ita deperis, vt mortem tibi ipſi compreceris: Annè ſi mihi obtemperaueris, dictoque audiens fueris, quidquam deeſſe poterit, quod ſalutem tuam, & ſolatium deceat? Numquid ego, qui te vivum, & illæſum triduo in ventre Ceti conſeruaui, & abſque nocu-

nocumento vllo in littus proijci feci, non potero, vel alterius plantæ productione, vel quouis alio modo, cũ omnia mihi ſint poſsibilia, depulſo æſtu,& ardore,quo laboras, tibi refrigeriũ,& oblectationem maximã,conferre? Sed audiamus Ionę pertinaciam,cum tam ſingulari Dei bonitate,& manſuetudine decertantem.

¶ ET dixit: bene iraſcor ego vſq; ad mortẽ.)

MIRA profecto audacia, atque temeritas,velle ſe iuſtificare apud Deum,eiuſque reprehenſionem audere in ipſum quaſi retorquere. Exiſtimauit ſiquidẽ nulla culpa ſua,deletam fuiſſe hederam, quæ ſibi tanto commodo, atque vſui erat. Si LXX. & Chald. ſequamur interpretationem,qui ita verterunt: *Si vehementer iraſceris tu? Aut vehementer ne iraſceris tu?* Non fuiſſet inepta,& temeraria reſponſio: Vehementer iraſcor ego vſque ad mortem: ſed cũ nullius,aut perexigui res eſſet momenti,quod Ionas ſui doloris, aut iræ vehemẽtiam, cognoſceret,& fateretur (alias enim maiores res Deus agebat) ideo iuxta noſtram Vulgatam,quæ habet: *Putasnè benè iraſceris tu.* Non (*vehementer iraſceris tu*) inintelligimus Deum,Ionam,ob nimiam iracundiam,& à rationis tramite longe deuiãtem, voluiſſe reprehendere; oſtendereq; ipſum, obiurgatione fuiſſe dignisſimũ; nolle enim Deo acquieſcere, neq; humiliari ſub potẽti manu eius,quis nõ videt quam ſit reprehendendũ? Iuſtificationẽ ſuam Ionas in eo(vt mihi videtur)collocabat,quod cũ Deus, ipſi in præmiũ ſui laboris, in remediũ ſui honoris,in medicamen ſuę ægritudinis,in refrigerium ſui ęſtus,hederã opportunè admodũ,& mirabiliter cõtulerat; eam tamen cũ ſine vlla cauſa, aut culpa ſua, tã breui tẽpore abſtulerit, iuſtè iraſcẽdi,ac de Deo con-

conquerendi ocaſionem habere. Ionas ſibi videbatur. Sed quis ò bone Vates, obſecro cognouit ſenſum Domini? aut quis cõſiliarius eius fuit? Neſcis Dominum nemini eſſe debitorem? Sed omnia diſponere ſecundũ beneplacitum voluntatis ſuæ? Quare non eſt, quod reſpondeas te iuſtè iraſci, ſed potius te ſubde diuinæ voluntati, & cognoſce incomprehẽſibiles eſſe diuitias ſapientiæ, & ſcientiæ ſuę, & inueſtigabiles cõſilij ſui vias.

Vſque ad mortem, quid ſignificet.

Vſque ad mortem. Hebraiſmus eſt. Quaſi dicat, vt mihi præ triſtitia ſit moriendũ. Vt Iſai. 38. 1. *Aegrotauit Ezechias vſque ad mortem.* Ideſt, lethali morbo, ex quo erat mortem obiturus, niſi Deus commutata ſententia longiorem vitam illi conceſsiſſet. Matth. 26. 38. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Ideſt, mortifera triſtitia afficior. Ita hic, vſque ad mortem, hoc eſt, tam vehementi ira, vt præ ipſa animam agere cogar.

Iſai. 38. 1. *Matt. 26 38.*

¶ ET dixit Dominus: tu doles ſuper hederam, in qua non laboraſti,) &c. *Vſque ad finem capitis.*

HIS Domini verbis, finitur, & clauditur totius huius hiſtoriæ periodus; quibus, & inæſtimabilis clementiæ ſuæ diuitias oſtendit, & glorioſum de Ionæ pertinacia triumphum reportat, in hunc modum aſſerens: Vide Iona, quantum ſit diſcrimen inter te, & me, inter hederam, & Niniuen ciuitatem; & hinc apertiſsime intelliges, quã iniuſte iraſcaris propter hederæ interitum. Inter me, & te infinitum eſt interuallum; tu enim homo es mortalis, miſer, inops, imperfectus, peccatis, & calamitatibus plurimis obnoxius: Ego vero Deus ſum immortalis, omnipotens,

tens, perfectiſsimè beatus, infinite diues, bonus, ſapiẽs, miſericors, liberalis, & omnium bonorum fons, & origo. Inter hederam, & Niniuen incõparabilis eſt differentia; hedera ſi quidem eſt arbuſcula viliſsima, exigui momenti: in ciuitate autẽ Niniue innumera infantium, & puerorum millia, quibus nulla adhuc eſt ad dolum aptitudo. Sunt etiam infiniti homines adulti, & iumenta, quæ ad illorum vſum, & obſequium feci. Præterea tibi in hederam nullum eſt ius, nullum dominiũ, cum eam nec tu ſeueris, nec germinare, aut creſcere feceris: Ego vero in Niniuitas omnimodam habeo poteſtatem, cum ipſos creauerim, aluerim, conſeruauerim, & bonis, quibus fruuntur cumulauerim. Ergo ſi tu cum ſis homuncio, miſerijs plenus, tantopere doles interitum plantulæ à te nec ſatæ, nec productæ, nec irrigatę: Ego, qui Deus ſum, rerum omnium auctor, & molitor clementiſsimus, & hominum (quos ad meam imaginẽ, & gloriæ conſortium creaui) amantiſsimus, nonne debui liberalius ignoſcere ciuitati Niniues, ab eaque tantam cladem auertere, in qua tot millia hominum, millia tàm nocentium, quàm inſontium, ac præterea iumenta innumerabilia erant abſumenda? Hæc ſumma eſt diuinæ argumentationis. Nunc verba ſingula expendamus. *Tu doles ſuper hederam*, &c. *Et ego non parcam Niniue ciuitati*, &c. Notanda valdè ſunt duo illa pronomina, *Tu*, & *Ego*. Habent namque ineffabilem emphaſim, quemadmodum illa Petri, Ioan. 13. 6. *Domine, tu mihi lauas* *Ioan.* 13. 6.
pedes? Et illa etiam Præcurſoris Baptiſtæ Matth. 3. 14.
Ego debeo à te baptizari, & tu venis ad me? *Matth.* 3. 14.

¶ Nullis ſanè verbis, immòneque cogitatione, cõplecti poterit quiſquam, quanta in huiuſmodi verbis pietas, humilitas, Maieſtatiſque diuinæ cognitio, & veneratio contineatur. Pari modo Deus vult his terminis

vti,

vti, cum Iona diſputans: Tu miſerrimus ſcilicet, homo, amas tantopere vnicam hederam à te, nec creatam, nec diu poſseſſam; ego Deus incomprehenſibilis, non diligam infinitos Niniuitas à me conditos, diutiſsimè conſeruatos? Quiuis enim artifex ſolet opera ſua amore proſequi; cur igitur non valde amem cuncta quæ feci, ac potiſsimum homines, quos cæterarum rerum principes; & dominos eſſe volui? Tu doles ſuper hederam. Hebr. *Tu pepercisti, aut miſertus fuiſti hederæ*. Vt reſpondeat antitheſi. *Et ego nõ parcam*. Vbi eſt idem verbum. *Quæ ſub vna nocte nata eſt, & ſub vna nocte periit*. Hebr. *Quod ſcilicet*, KIKAION, *filius noctis fuit, & filius noctis periit*. Hebraiſmus ſignificans plantam de nocte
Iſai. 21. 10. erupiſſe, quaſi ſi fuiſſet noctis filia, vt Iſai. 21. 10. frumentum, dicitur filius areæ, propterea quod in ipſa trituratur, & veluti ex ea oriri videtur. *In qua ſunt pluſquã centum viginti millia hominum*. Hebr. *Quæ eſt in ea multum præ decem myriadibus hominis*. Singulari pro plurali. LXX. *In qua ſunt plures, quam duodecim decem millia virorum*. Pagninus. *Pluſquam duodecies decem millia hominum*. Omnes eũdem ſenſum reddunt. Nam duodecies decem millia, conficiunt ſummam, centum viginti millium; Pari modo idem numerus reſultat ex duodecim myriadibus; cum vna quæque myrias valeat decẽ millia. Sed dubium eſt, in hæc ſumma centum viginti millium hominum, intelligenda ſit, de omnibus Niniuitis, tàm adultis, quàm parvulis, tàm viris, quàm fœminis? Duplex eſt ſententia, ſeu interpretatio; Altera, quæ affirmat ſolum ſpectare ad pueros, qui nondum ratione vtebantur, nec erant ad bonum, vel ad malum perpetrandum idonei. Et hæc interpretatio eſt Theodoreti, Theophylacti, Montani, & aliorum, quam probant ex verbis, quæ ſtatim ſequuntur. *Qui neſciunt quid ſit inter*
dexte-

dexteram, & ſiniſtram ſuam. Quæ non videntur niſi infantibus, & adhuc rationis vſu carẽtibus, poſſe accommodari. Siue ita explicemus: Quod neſciunt diſcernere quænam ſit manus dextera, & quæ ſiniſtra; Vel quid bonum ſit, quod per dexteram denotatur; quidue malum, quod intelligitur per ſiniſtram. Hinc vt notant Theodoret. & Theophy. colligitur apertê quam magna eſſet Niniuitarum multitudo. Si enim infantes, & pueri excedunt ſummam centũ & viginti millium, quãtus erit numerus adultorum, tàm virorum, quam mulierum. Senſus ergo erit. Tametſi Niniuitis, ob Idolatriæ, aliorumque ſcelerum magnitudinem, parcendum non eſſet; ſupererat tamen ingens quædam infantium, & puerorum multitudo, qui propter ætatis innocentiam, & imbecillitatem, nullius criminis ſibi conſcij eſſe poterant, digni propterea venia, & miſeratione; cum non ſit æquum, tot inſontes, & innocuos, malorũ ſupplicijs inuolui, atque deleri.

¶ Alia interpretatio eſt, vt intelligatur, magnus hic numerus de viris adultis, ſolũmodo. Mos enim eſt Sacræ Scripturæ, cum maximam aliquàm hominum multitudinem vult recenſere, tantummodo de viris mentionem facere. Vt Numer. 1. Quando iuſſu Domini *Nume. 1.*
Moyſes, & Aaron recenſuerunt populum Iſraeliticum, non fuerunt deſcripti, niſi viri à viceſsimo anno, & ſupra, qui apti erant ad bellum. Et 2. Reg. 24. Cum præ- *2. Regum*
cepiſſet Dauid Ioabo principi militiæ, vt totum popu- *24.*
lum numeraret, ſolum redacti ſunt in numerum viri ad ſumenda arma idonei, & Matth. 14. poſtquam miracu- *Matt. 14*
loſe pauit Chriſtus ingentem hominum multitudinem, ſummam aſsignat Euangeliſta, virorum tantummodo; *Manducantium autem fuit multitudo quinque millia virorum,*

rum, exceptis mulieribus, & paruulis. Ita hoc loco cum refertur maxima hæc Niniuiticæ gentis multitudo, interpretandam eſſe aiunt, de ſolis viris adultis, abſque parvulis, & mulieribus. Horum namque numerum, duplo, vel amplius, maiorem fuiſſe, debemus exiſtimare. Viri autem adulti, dicuntur neſcire quid ſit inter dexteram, & inter ſiniſtram ſuam; hoc eſt, quid ſit ſequendũ, quid fugiendum, propterea quod in ipſis tanta erat rerum diuinarum ignoratio; tam obſcuratum rationis lumen, vt viuerent tamquam equus, & mulus, quibus nõ eſt intellectus; præſertim homines plebeij, & mechanicis artibus dediti, quorum maior ſolet eſſe ignorantia, & ruditas; antiquum ſane adagium ad ſignificandã hominis alicuius inſcitiam, dicere; neſcire illum dexterã ſuam, vel ſiniſtram. *No ſabe ſu mano derecha.* Vtramque expoſitionem adducit D. Hierony. hoc loco dicens: Ignorant autem quid ſit inter dexterã, & ſiniſtram, vel propter innocentiam, & ſimplicitatem, vt lactentem monſtret ætatem, & relinquat intellectui, quantus ſit numerus ætatis alterius, cum tantus ſit parvulorum; vel certe (quia magna erat vrbs, & in domo magna non ſolum ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia) erat in ea plurima multitudo, quæ ignorabat anteactam pœnitentiam, quid eſſet inter bonum, & malum, inter dexteram, & ſiniſtram.] Paulus de Palacios poſteriorem expoſitionem amplectitur. Sed prior cõmunior eſt. *Et iumenta multa.*) Oſtendit Dominus, quam magnam habeat rerum omnium prouidentiam; quandoquidem etiam iumentorum, & animalium irrationabilium curam gerit, ipſorum ſaluti, & incolumitati cõ-

Pſal. 35. ſulens. Nam inquit Regius Vates: *Homines, & iumenta*

7\. *ſaluabis Domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiã tuã Deus.* Quaſi dicat: Tanta eſt tua erga homines clementia

mentia, & prouidentia, vt non ſolum eos habeas præ oculis, quorum ſalutem maximopere quæris & foues; ſed etiam iumenta, & pecudes, quæ in hominum vſum, & obſequium creaſti, integra, & ſalua eſſe velis. Significat igitur Dominus, quod quamquam in Niniue, non degerent pueri, nec adulti homines, quibus, vel propter ætatis innocentiam, vel propter ſcelerum pœnitudinem, eſſet ignoſcendum: ſaltem erant iumenta innumera, quorũ vel vnius vita, præſtabat vitæ hederæ, quæ anima vegetante ſolum pollebat, ac citiſsime orta fuit, momentoque temporis interijt. D. Hieronym. per iumenta interpretatur ipſos homines, brutorum more viuentes, qui cum ſimiles ſe faciant iumentis inſipientibus, iure optimo illis comparantur. Et hic finem facit Ionæ prophetia, nec vlterius ſcribitur, quid ipſe reſponderit ad hæc Domini verba. Cæterum ego pie crediderim his rationibus, ita fuiſſe deuictum, vt proteruiam ſuam agnoſcens, multis lachrymis, veniam poſtularit; maculamque omnem ex animo eluerit. Quare deinceps ineffabilia Dei iudicia pertimeſcens, eius infinitam bonitatem, clementiam, manſuetudinem, perpetuis laudibus commendauit; ac tandem plenus dierum, & meritorum in pace quieuit. Deo Optimo Maximo ſit ſempiterna gloria. *AMEN.*

IN EAMDEM IONÆ PROPHETIAM ALLEGORICA EXPOSITIO.

CVM multi Sancti Patres, & Prophetæ veteris Teſtamenti, ſuis geſtis, imaginem Ieſu Chriſti Domini noſtri, eiuſq; myſteriorum, præ ſe tulerint: Præcipuum, inter ipſos, locũ ſibi vendicat Ionas Propheta, qui eiuſdem Chriſti typus fuit luculẽtiſsimus. Quamobrem; poſtquam hactenus, de eius prophetiæ ſenſu hiſtorico, fuſe egimus; reliquum eſt, vt de allegorico diſſeramus. Hoc tamen prius animaduertẽdum eſt: Quod quemadmodum parabolæ, ſeu ſimilitudines, quæ in ſacris litteris referuntur, deſumptæ ex rebus corporeis, & ſenſibilibus, ad ſupernaturalia arcana patefacienda, nõ omnimodè, & adæquatè rebus, per ipſas ſignificatis conueniunt, vt ſacri docent interpretes: Ita etiam ſancti Patriarchæ, & Prophetæ, haud in omnibus ſuis operibus, & actionibus, Chriſtum præfigurarunt, ſed in non-

nullis. Non enim (vt vtamur exẽplis) Dauid fuit Chriſti ſimilitudo, in adulterio, aut homicidio, aut alio quouis crimine; ſed in fœliciſsimo certamine, quod cum gigante Goliath iniuit, & victoria, quã de ipſo glorioſiſsimè reportauit: in egregia ad regnum euectione, diuinitus effecta: in regni perpetua ſtabilitate: in eximia erga omnes, etiam inimicos, charitate, & mãſuetudine: in admirabili, ad perferendas iniurias, & perſequutiones patientia, atq; longanimitate, &c. Salomon etiã nõ fuit typus Chriſti, in morum corruptione, qua cõtra Dei præceptum, mulieres Moabitidas, & Amonitidas adamauit: in ipſarumq; gratiam, Idolis Templa cõſtruxit, ſacrificia obtulit, &c. Verumtamen Chriſtum excellentiſsimè adumbrauit; tum propter ſingularem ſapientiam, diuinitus acceptam; tum propter pacem, & tranquillitatem, qua in ſuo regno potitus fuit: nullis, armorum, aut bellorum ſtrepitibus, obnoxius: ſed tantam pacem, etiam nomine ſuo, præ ſe ferens, vt nullus fuerit Regum cum ipſo conferendus, &c. Pari quoque modo, loqui poſſumus de Propheta noſtro Iona; is enim nõ adumbrauit Chriſtum, in crimine inobedientiæ, contra Dei præceptum mittentis ipſum, ad prædicandum Niniuitis: Neque in fuga, quam arripuit, ne diuinis mandatis obtemperaret: Neque in proteruia, & duritate cordis, quam erga Deum habuit: ſed alijs in rebus, & actibus ſuis rectè geſtis. De quibus ſuo ordine, agendum erit.

¶ CAPVT.

CAPVT PRIMVM.

¶ *ET factum eſt verbum Domini ad Ionam filium Amathi, dicens.)*

ET vt à nomine exordiamur IONAH, Hebraicè idẽ eſt, quod colũba. Quæ appellatio, veriſsimè, & aptiſsimè cõuenit Chriſto. Columbæ, vt rerum naturalium ſcriptores affirmant, duæ ſunt potiſsimæ proprietates, quæ, ſingularẽ, ipſam inter omnes volucres efficiunt. Prior proprietas eſt, quod felle caret. Vnde, maxima ipſi eſt innata ſimplicitas, atq; manſuetudo; cuius vult Chriſtus, nos eſſe imitatores, cum ait: *Eſtote prudẽtes, ſicut ſerpentes, & ſimplices, ſicut columbæ.* Quibus verbis docet nos debere eſſe innocuos, erga proximum; & patientes, ſi aliquid nobis damni inferatur; Quemadmodũ, columbæ, nulla ſunt arma, neq; vires ad nocendũ, neq; ad ſe ipſam defendendum. Solummodo vtitur alarum beneficio, quibus aufugere, & in locum tutum ſe recipere valeat: vt diſcamus, tamquam columbinis moribus inſtituti, neminem lædere, neq; vi illata, nos tueri; ſed alis duabus charitatis, videlicet, erga Deum, & proximum, iræ locũ dare; & in tutiſsimũ orationis refugium, auolare. Talis certè ſimplicitas columbina, atq; manſuetudo, ſummopere enituit in Rege, & Propheta Dauide, qua fretus audebat certiſsima ſpe diuinæ implorandæ clementiæ dicere: *Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.* Tam perfecta enim, & omnibus ſuis numeris abſoluta, præditus fuit manſuetudine, vt ipſam, merito omnem, ſiue omnimodam, potuerit appellare. Quod, liquet apertiſsimè, eius geſta in libris Regum

Matt. 10. 15.

Pſal. 131. 1.

perſpicienti. Vnde cũ nec hoſtibus nocere vellet, tametſi poſſet, nec per vim ſe in tot perſequutionibus, opprobrijs, & nocumentis defendere, ſed patientiſsime, ac mitiſsime omnia tollerare, ſolo pennarum remedio,
Pſal. 54. ſibi conſulendum eſſe, exiſtimauit, dicens: *Quis dabit*
7. *mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* Hæc profecto manſuetudo, in Chriſto fuit multo excellen-
Matt. 11 tior; ad cuius nos imitationem hortatur: *Diſcite à me,*
29. *quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Quã fuerit mitis, & humilis corde Chriſtus Dominus, quotuſquiſque eſt, qui nedũ lingua, ſed neque cogitatione, ſe conſequi poſſe audeat affirmare? Quare merito D. Petrus, adhortatur nos ad tantã man-
1. *Pet.* 2. ſuetudinem ſectandam, dum ait: *Chriſtus, paſſus eſt, vo-*
21. *bis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius: qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè, &c.* Quanta etiam flagrabat charitate, erga omnes; & præſertim inimicos; ſatis perſpectum eſt, in feruentiſsima
Luc. 23. illa ad Patrẽ oratione: *Pater dimitte illis, &c.*
34. ¶ Altera columbæ proprietas eſt: Quod tanta pollet fœcunditate, vt cum aues reliquæ, ſemel in anno, ouis incubent, pulloſque excludant, & alant: columba, cunctis ferè anni menſibus, oua parturiens, ac ſuo calore viuificans, pullos procreat, nutritque. Conuenit hoc Chriſto proprijſsime, cuius in procreandis ſpiritualiter filijs adoptionis, tanta eſt fœcunditas, vt di-
Iſai. 53. 8 xerit optimè Iſaias: *Generationem eius, quis enarrabit?* Quæ verba, quãquam à multis ſacris interpretibus, intelligantur de generatione æterna, qua Dei filius à Patre, per actum intellectus procedit: nihilominus intelligi poſſunt de hac ſpirituali generatione, ſeu potius

rege-

regeneratione; qua per baptiſmum renaſcuntur homines, ex aqua,& Spiritu Sãcto. Et, vt inquit Paulus. *Secundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum: vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ.* Hæc indicibilis Chriſti fœcunditas, indicata fuit Ioanni Baptiſtæ, cum ab eo Spiritus Sanctus, viſus fuit ſuper Chriſti caput in ſpecie columbæ deſcẽdens. Iuxta æterni Patris promiſsionem dicentis: *Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manẽtem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu Sancto.* Quo ſymbolo ſignificabatur, nõ ſolum præſtantiſsima Chriſti manſuetudo, ſed ineffabilis, in progignẽdis filijs Dei adoptiuis, virtus, atq; facultas. Quam tàm propriam voluit eſſe Sacramento Baptiſmi, vt nullatenus à miniſtrorũ ſanctitate dependeat.

Tit. 3. 5.

Ioan. 1. 33.

¶ Et cum inter virũ, & vxorem maxima eſſe debeat morum animorumq; ſimilitudo, atque coniunctio, merito diuinus ſponſus Chriſtus, dilectiſsimã ſponſam ſuã Eccleſiam ſæpè hac eadẽ columbę appellatione, & pręclaro encomio decorauit. Vt Canti. *Surge propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni.* Et ibidem nu. 14. *Surge. &c. Colũba mea in foraminibus petræ, &c.* Columba namque non ſolum ſimplicitatis, & manſuetudinis (vt diximus) ſed etiam eximiæ pudicitiæ, cõiugalis fidei, mutuæ charitatis, ac denique mundiciei ſymbolũ ſemper fuit; dum nulli alteri, quam ſuo marito, cõſtanti fide adhæret; filios mirũ inmodũ fouet, educat, nutrit, ſocias, per crebra, ac mutua oſcula, ſũmo amore proſequitur; puritati, ſeu nitori, tam ſedulo ſtudet, vt quæcumq; inquinamenta deuitet. Vnde cecinit Poëta ille Ethnicus.

Cantic. 2. 10.

Aſpicis vt veniant ad candida tecta columbæ,
Accipiat nullas ſordida turris aues.

¶ Et Columella de re ruſtica lib. 8. cap. 8. affirmat hoc auium genus, albo colore maximè delectari, propter nitorem, & munditiem, quam præ ſe fert: locumque vbi columbæ habitant, ſæpè euerri, & mundari oportere; nam quanto eſt cultior, tanto auis lætior conſpicitur. Conueniunt hæc omnia, Eccleſiæ, præſtātiſsima quadam ratione, quę tamquam caſtiſsima virgo, vni viro, Chriſto, tam inuiolabili perpetuoque coniugij fœdere, copulata eſt; vt nulli alteri valeat, neque velit nubere. Vt ipſamet teſtatur in Canti. *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia, &c.* Et, *Ego dilecto meo, & ad me cōuerſio eius.* Pręterea filios ſuos, per Chriſtum genitos, diuinis myſterijs, Sacramentis, adhortationibus alit, promouet, conſeruat. In ea fideles, mirifico pacis, & charitatis vinculo, cum Deo: & mutuo inter ſe ſe connectuntur. Candor animi, atq; mundities, ita ipſi propria eſt, (vt Paulo teſte) ipſam, Chriſtus ſpōſus, diuino ſuo ſanguine emundauerit: *Chriſtus* (inquit) *dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habētem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta, & immaculata.* Ad hunc eumdem Eccleſiæ nitorem, & pulchritudinē, videtur alludere illud Pſal. *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri.* Quæ verba propter conciſam orationis ſeriem, & breuitatē, difficilia ſunt explicatu; variaſque admittunt expoſitiones; ſed maximè videtur germana Genebrardi interpretatio, quę etiam fuit Vatabli, & aliorum recentiorum interpretum. Nam hoc in loco

Cantic. 2 16. & cap. 7. 10.

Epheſ. 1. 27.

Pſal. 67. 15.

loco Spiritusſanctus agit de Eccleſiæ, ſeu Chriſti fidelium, in hoc ſæculo degentium, periculis, perſequutionibus, impugnationibus, illatis ab hoſtibus, tàm viſibilibus, quã inuiſibilibus. Ex quibus omnibus tantum abeſt, vt Eccleſia, macula, aut fœditate vlla, affecta euadat, vt potius inde, maiorem acquirat nitorem, atq; ſplendorem; inſtar columbæ nitidiſsimæ, argenteum candorem prę ſe ferentis; cuius poſteriores plumæ, ſolis radijs illuſtratæ, auri fulgorem repręſentant. Candor enim fidei, quæ per argentum ſignificatur, nullam erroris maculam, aut næuum, admittit. Quod autẽ fidei myſteria, argento puriſsimo, & expurgatiſsimo comparentur, teſtis eſt ipſe Dauid. *Eloquia Domini eloquia caſta: argentum igne examinatum probatum terræ purgatum ſeptuplum.* Per auri pallorem, denotatur gratiæ, & charitatis perfectio; (vt inquit Auguſt. ſuper hunc locum) in qua conſiſtit potiſsima Eccleſiæ pulchritudo: Quod quidem ſub alia metaphora ſignificatum fuit, cum dicit ſponſus ad ſpõſam: *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.* Quæ verba explicans D. Greg. Papa, per argentum ſignificari, ait, prædicationem Euangelij, per aurum vero, diuinam ſapientiam, & charitatis, aliorumq; cœleſtium donorum, plenitudinem. Et bene quidem argentum, fidei comparatur; Nam fides ex auditu, vt inquit Paulus, & argentum ſuapte natura, ſonorum eſt; Quo innuitur Apoſtolorum prædicatio; Nam in omnem terram exiuit ſonus eorum. Per monile Eccleſiæ, aureum, innuitur iuſtificatio; quæ ortum habet à fide, tamquam à radice, & fundamento; Et idcirco dicitur hoc monile, argẽto vermiculatũ, quia iuſtus ex fide, charitate informata, viuit. Et vt ad Dauidis auctoritatem reuertamur, ſiue legamus, *Inter medias ſortes, vel cleros,* vt legunt LXX. ſiue, *Inter medias lebetes,*

Pſal. 11. 7.

Can. 1. 11

Rom. 10. 17.

Pſal. 1?. 5.

aut ollas, Vt habent Hebræi, idem eſt ſenſus: Per ſortes enim, iuxta antiquorum doctrinam, pericula communiter intelliguntur, quibus ſubſunt in hac vita mortales. Vt etiam per ollas, ſeu chitropodes fuliginoſas, idē ſignificatur. Eſt ergo planus horum verborum Dauidis ſenſus; Si verſemini in præſentiſsimis, & certiſsimis periculis, in ipſa maxima rerum omnium deſperatione, eritis tutiſsimi, ſereniſsimi, lætiſsimi, vultu, & colore tàm pulchro, ſereno ac vegeto, quàm columba, cuius pennæ ſunt veluti deargētatæ, inſtar argenti pellucentis, & dorſum, vel cauda dorſi ſplendet, ac rutilat, inſtar fului, ſiue pallentis auri. Quod quidem Catholicæ conuenit Eccleſiæ, contra quam portæ inferi non pręualebunt.

¶ Id quoq; inter aues alias, columbæ peculiare eſt, quod gemitum habet pro cantu; vnde Ezechias Rex in maxima cordis compunctione, & afflictione poſitus, Deum feruenter orans, dixit: *Sicut pullus hirundinis ſic*
Iſai. 38. 14. *clamabo, meditabor vt columba.* Quæ verba ſic transfert Chaldæus. *Sicut hirundo, quæ comprehenſa eſt garrit, ſic garriebam, & rugiebam ſicut columba.* Eſt enim vox columbæ, veluti rugitus, aut gemitus quidā, quo aſsiduo vtitur. Competit valde Eccleſiæ militanti, quæ in perpetuo verſatur gemitu; tum ſponſi ſui paſsionem, ac mortē pijſsimo affectu deplorans; tum propter æternæ fœlicitatis deſiderium gemebundo ſuſpirans; tum denique propter filiorum ſpiritualem ſalutem, Deum flebilibus orationibus obſecrans. Quamobrem D. Paulus
Romā. 8. 26. dixit: *Spiritum pro nobis poſtulare gemitibus inenarrabilibus.* Quia Spiritusſanctus, qui ſemper in Eccleſia reſidet, reſidebitque poſtulare eam facit, quæ ad æternam ſalutē ſpectant, affectibus, ſuſpirijs, gemitibuſque indicibilibus. Quod etiam, ipſius Eccleſiæ nomine, Re-

gius

gius Vates explicauit: *Afflictus ſum, & humiliatus ſum* Pſal. 37.
nimis: rugiebam à gemitu cordis mei. Domine ante te om- 01.
ne deſiderium meum: & gemitus meus à te non eſt abſconditus. Quo enim fideles, magis in hoc ſæculo, malorũ calamnitatibus, præmuntur; viribuſque videntur deficere; eo intentius, ad Deum gementes, confugiunt: eius conſolationem, gratiamque efflagitantes; & hoc tam eſt Dei ſeruorum propriũ, vt prorſus abiectis mundanis gaudijs, atque lætitijs, in æternorum bonorum deſideria, ſemper intenti, gemebundi, atq; lachrymabundi, viuant. Hinc eſt vt Regius Propheta, non ſolum interdiu, lachrymis, gemitibuſque indulgeret; ſed etiã noctu, cum illi quieſcendũ eſſet, ſtratum ſuum lachrymis copioſe irrigaret. Ita ipſe teſtatur: *Laboraui in ge-* Pſal.6.7.
mitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum: lachrymis meis ſtratum meũ rigabo. Et Chriſtus Dominus, nũquam legitur in Euãgelijs riſiſſe; bene tamen ſæpè fleuiſſe. Immo cum clamore valido & lachrymis, animam exhalaſſe; nos docentem ſuo exemplo, quantopere debeamus, vana mundi gaudia, & riſus faſtidire; ac pro cœleſtibus bonis gemere, atque ſuſpirare. Hinc etiam eſt, vt Eccleſia in ſua ad Beatiſsimam Virginem ſalutatione, quæ incipit; *Salue Regina*, Doceat nos, ita orare: *Ad te ſuſpiramus gementes, & flentes in hac lachrymarum valle.*

¶ Certè hoc modo lugentibus, à Deo Opt. Max. ſempiterna promittitur cõſolatio: *Beati qui lugent, quo-* Matth.5.
niam ipſi conſolabuntur. Et è conuerſo, qui ſæcularibus 5.
gaudijs, & riſibus dant operam, æterno gehennæ fletu cruciabũtur. Vt teſtatur ipſamet veritas dicens: *Va vo-* Luca. 6.
bis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis. Eſt operę 25.
pretium imitari, tamquam typum, filios Iſrael, è Iudæa olim, in Babylonicã captiuitatẽ abductos; qui tametſi

ad

ad Babylonis fluminũ ripas delectabiles, conſidebant: memores tamen dulciſsimę patriæ, in aſsiduo mœrore, luctuq; verſabantur. Ita vt ſuſpenſis ad ſalices, muſicis inſtrumentis, adduci non potuerunt à Babylonijs inuitantibus, & rogantibus, vt quidquam ex ſacris, etiam Hymnis, & Pſalmis, in Templo decantari ſolitis, perſo-
Pſal. 136 narent: *Super flumina* (inquiunt) *Babylonis illic ſedimus, & fleuimus cũ recordaremur Syon; in ſalicib⁹ in medio eius ſuſpendimus organa noſtra: & illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos verba cantionum, &c.* Sic nos, in hoc exilio mortalis vitæ, tamquam captiui, & à cœleſti patria, exules; & iuxta fluenta mundanarum voluptatũ conſtituti, eniti debemus, ne ipſarũ rapidiſsimo curſu, abſumamur: Quin potius, ſupernæ Syonis intimo deſiderio flagrantes, ad ipſam anhelemus, & ſuſpiremus; in ſalicibus organa ſuſpendamus, ideſt, mundanas delitias, & oblectamenta, in veram cordis contritionem, & amaritudinem conuertamus: Iuxta dictum Ezechiæ
Iſaiæ. 38. 15. Regis loco citato: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, &c.* Salices, arbores ſunt, ſuapte natura guſtatu amaræ, & inſulſæ; humano tamẽ vſui vtiliſsimæ: ſic actus pœnitentiæ, carni amari ſunt prorſus, ſaluti vero animæ, valde proficui. Quidquod ſymbolum ſunt caſtitatis, & pœnitentiæ, & idcirco in ſacris litteris, valde celebrantur; Vt videre eſt apud Pierium Valerianum lib. 52. vbi agit de ſalice.

❧ Deinde ferunt, ex colũbæ carnibus confecta edulia, plurimũ valere ad propulſandos morbos letiferos. Satis conuenit Eccleſiæ; Quid enim obſecro, ſunt eius præcepta, decreta, ſanctiones, cæremoniæ, ritus, obſeruationes ſacræ, niſi antidota quædam, cõtra antiqui ſerpẽtis venena, & aconita mortifera? Vide Pier. Valer. lib. 22.

lib. 22. de columba, verbo, ſalubritas, & animorum futura fœlicitas: Vbi de proprietatibus columbæ, ad noſtros mores, traducendis, egregiè philoſophatur. Tandem columbæ ab oculorũ pulchritudine, maximòpere commendantur; quos habent perſpicaces, claros, nitidos, ſurſum erectos. Sic Eccleſia, interna oculorũ acie, in Deum, cœleſtiaque bona, ſemper intenta, ita pollet, vt in rebus diuinis perſpiciendis, dijudicandis, decernendis, ſperandis, amãdis, nullatenus hallucinari, aut errorum tenebris, valeat offundi. Idcirco Chriſtus in Canticis, ſæpè ipſius oculos, columbinorum pulchritudini ſimiles eſſe, dixit. *Cantic.* 1 15. & 4. 1. & 5. 12

DICI etiam poteſt Chriſtus filius, Amathi, ſeu Amithai, ideſt, veritatis; filius enim naturalis, cũ ſit Dei Patris, qui eſſentialiter eſt veritas infinita, ipſe quoque filius, quia eſt Patri coæqualis, & conſubſtantialis, eſt eadem veritas, per eſſentiam. Vt de ſe affirmat: *Ego ſum via, & veritas, & vita.* *Ioan.* 14. 6.

¶ Super ipſum factum eſt verbum Domini in incarnatione, cum diuinis omnibus donis, & chariſmatibus ſpiritualibus refertiſsimus fuit, vnctus oleo exultationis, præ participibus ſuis, *Plenus gratia, & veritatis*: De cuius plenitudine, omnes homines iuſtitiam, & ſanctitatem accipiunt. Quod quidem ipſe teſtatum eſſe voluit apud Iſai. *Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxerit Dominus me: ad annunciandum manſuetis miſit me, &c.* *Ioan.* 1. 14. *Iſai.* 61. 1

Hoc autem teſtimoniũ, de Chriſto ad litteram intelligi debere, ipſemet apertiſsime aſſeruit apud Lucã. Vbi dicitur: Quod ingreſſus Synagogã Nazareth patriæ ſuæ, & iuxta conſuetudinem ſuam, die Sabbati prædicare volens, oblatus eſt ei liber Iſaiæ Prophetæ, quem reuoluens, inuenit locum ſupra citatũ. Quem clara voce legens *Luca.* 4. 20.

legens, de ſe expoſuit, dicens: *Quia hodie impleta eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris, & omnes* (inquit Euangeliſta) *teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius.*

¶ *Surge, & vade in Niniuen ciuitatem grandem, & prædica in ea, &c.*

ADMIRABILE decretũ diuinæ bonitatis innuitur, in vocandis Gentilibus ad Eccleſiam Catholicam, & in cœleſtium bonorum hæreditatem admittendis. De quo D. Paulus agens, inquit: *Mihi omnium ſanctorũ minimo data eſt gratia hæc, in Gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti, & illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſæculis in Deo, qui omnia creauit. Vt innoteſcat principatibus, & poteſtatib⁹ in cœleſtibus per Eccleſiã, multiformis ſapientia Dei, ſecundum præfixionem ſæculorum, quã fecit in Chriſto Ieſu Dño noſtro.* Sunt profecto hæc verba animaduerſione dignißima; præſertim dũ appellat hoc myſterium vocationis Gentium, diſpẽſationem gratiæ Dei. Nam cũ Chriſtus non fuiſſet promiſſus niſi Abrahæ ſemini, iuxta diuinas pollicitationes ipſi factas: Videbantur à participatione Euangelij, excluſi omnino Gentiles, & nationes cæteræ, quæ nõ erant ex Abrahæ ſemine ſecundum carnem: & idcirco ab Hebræis, erant maximè exoſi, & contemptui habiti: præcipuè ex quo Deus, nullum cum Gentilibus cõmercium, neque conſortium, iuſsit Hebræos ipſos, habere. Et idcirco merito vocat, Gentilium conuerſionem, & vocationem, diſpen-

Ad Ephe. 3. 8.

diſpenſationem gratiæ Dei. Quare mera fuit Dei miſericordia Gentiles fieri cohæredes, concorporales, & comparticipes promiſsionis Dei, cuius doni executio, fuit per Chriſtum Paulo promiſſa, & demãdata, vt multis in locis aſſerit idem Paulus, & in hoc præſertim, dicens: Mihi omnium Sanctorum minimo, &c. cum illis non deberentur diuitiæ Euangelij, vt Hebræis, quibus virtute promiſsionis Abrahæ factæ à Deo, & iuramento confirmatæ, ius in Chriſti Euangelium habebant. Deinde Paulus, vocat hoc myſterium vocationis Gentium, abſconditum à ſæculis in Deo, non eo quod nulla ſint, in ſacris litteris apertiſsima teſtimonia, cum paſsim in Prophetarum oraculis inueniantur, ſed quia eius effectus, & executionis tempus, & modum, habuit Deus Opt. Max. in ſcrinio ſui pectoris valde reconditum, & abſtruſum, donec veniret plenitudo temporis, quo miſit Deus filium ſuum in mundum, cui ſoli tanti myſterij executionem reſeruauit, atq; indixit: vt patet multis in locis Sacrę Scripturæ, & ſignanter apud Iſaiã, vbi alloquens Pater æternus filium ſuum, hominem factum, ait: *Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & fæces Iſrael conuertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea, vſque ad extremum terræ. Hæc dicit Dominus redemptor Iſrael, ſanctus eius, ad contemptibilem animam, ad abominatam Gentem, ad ſeruum dominorũ: Reges videbunt, & conſurgent principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis eſt, & ſanctum Iſrael, qui elegit te, &c.* Præterea Beatus Simeon, qui Chriſtũ infantulum, ac recẽs natum, in vlnas ſuas excipere meruit, in prophetico, & veluti Cygnæo ſuo cãtico, eiuſdem Dei infantis magnalia celebrans, gratiaſque Deo agens, dixit: *Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuela-*

Iſaiæ. 49. 6.

Luca. 2. 48.

tionem

tionem Gentium, & gloriã plebis tuæ Iſrael. Nõ eſt ſilentio prætereundũ, ſed attente perpendendum, quod ſanctus hic Propheta, prius proponit illuminationem Gẽtium, quam gloriam Iudæorum per Chriſtum conferendam; vt ſignificaret, Iudęis propter ſua flagitia, & cordis perfidiam, gloriam ſuam reſpuentibus, Gentiles hæreditatem, tãquam Iacob alterũ, fratri ſuo maiori Eſau prçripuiſſe: & Synagoga repudiata, tãquam altera Vaſthi, Gentilitatem, tamquam alteram Eſther, Chriſto per fidem, fuiſſe deſponſatam, & in locum Vaſthi ſuffectam. Videtur ſanctiſsimus ſenex in hac ſolẽni benedictione,
Geneſ. 48 imitatus venerabilem Patriarcham Iacob, qui cum eſſet
14. benedicturus, duobus nepotibus ſuis, quorum maior ad dexteram, alter ad læuam erat conſtitutus, Iacob prophetico plenus ſpiritu, cancellatis manibus in modum crucis, dexteram ſuper caput minoris collocauit, & lęuam ſuper caput maioris. Quo voluit innuere, minorẽ populum, qui Gentilis erat, maiore ſcilicet, Iſraelitico, potiorẽ, & locupletiorem in diuinæ hæreditatis poſſeſſione, extiturum. Pari modo, beatum Simeonem exiſtimare poſſumus cãcellaſſe brachia, cũ Chriſtum in ipſa ſuſcepit: ad oſtendendũ Gẽtilis populi ſummam fœlicitatẽ, qua Hebræo longiſsimè antecellit, virtute crucis, & paſsionis Chriſti obtinendã. Simeoni conſonat Zacharias ſacerdos pater Ioãnis Baptiſtæ in cuius ortu, aliud ſolemne canticum de Chriſti aduentu concinuit,
1. in quo ita ait: *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos Oriens ex alto: Illuminare ÿs, qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.* Eadẽ ex cauſa, prius collocauit illuminationem Gẽtilium, qui in tenebris infidelitatis verſabantur, quam directionem Iſraelitarũ in Chriſtum, qui via eſt, & veritas, & vita, auctor, & effector pacis, tam inter Deum; & homines, quam inter vtrumque populum.

¶ *ET ſurrexit Ionas, vt fugeret in Tharſis à facie Dñi.)*

HOC Ionę facinus, vt paulò ſuperius indicauim⁹, non poteſt plenè, ac propriè Chriſto conuenire. Lethale enim crimen cõmiſit Ionas, dum præcipienti Deo, Niniuitarum prædicationem, obedire noluit: ſed cõtinuo fugam arripiẽs, in longinquas regiones proficiſci conatus eſt: Iudæamq; deſeruit, ne iniunctã legationẽ obire cogeretur. Chriſtus vero, in mũdũ venit, vt voluntatẽ Patris exequeretur: *Factus ei obediens vſq; ad mortem, mortem autem Crucis.* Nihilominus tamẽ poſſumus Chriſto prædicta verba adaptare. Nã ſecluſo quouis delicto, viſus eſt ad tẽpus, Gẽtilis populi vocationẽ diſtuliſſe, atque recuſaſſe; vt patet ex eo quod, numquã quoad vixit in hoc ſeculo per ſe ipſum, aut per Apoſtolos ſuos, ad Gentiles, prædicãdi Euangelij cauſa ſe cõtulit: immo legans, ac mittens diſcipulos ſuos, ad diſſeminandũ Euangelium in omnẽ regionem, & locũ, quo erat ipſe venturus; expreſſe vetuit, ne in viam Gentiũ abirẽt; neq; in ciuitates Samaritanorũ introirẽt. Ac de ſe ipſo teſtatus eſt, non fuiſſe à Patre miſsũ, niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael. Et Chananęæ mulieri Gẽtili, pro filia ſua Chriſtũ obſecranti: *Non eſt bonũ* (dixit) *ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Quæ loca demõſtrant, Chriſtum primo, & pręcipuè, voluiſſe Iudæis, quibus ex promiſsione debitus erat, ſatisfacere. Ipſis vero Euangeliũ perfide repellẽtibus, & impugnãtibus, tandẽ ad Gẽtiles, tranſitũ eſſe faciendũ. Quod vt paulò ante diximus, Chriſtus præſtitit, diſcipulorum miniſterio, poſt paſsionem, & reſurrectionem, cum dixit eis: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra: Euntes ergo docete omnes gentes, &c.* Et apud Marcum: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Ratio igitur tantę ſæueritatis, quam erga Gentiles

Philip. 2.

Matt. 15. 27.

Matt. 28. 18.

Marc 16.

tunc viſus eſt Chriſtus demonſtrare, fuit ne Iudæi anſam arriperent, aut cauſam prætexerēt, ad ipſum repudiandum, ſi viderent eum, relicto populo ſuo, ad Gentilitatem deflexiſſe.

¶ *ET deſcendit in Ioppen, & inuenit nauem euntem in Tharſis: & dedit naulum eius.)*

ADVMBRATVR ineffabile Incarnationis myſterium, quo Dei filius, in Patris ſinu ſemper exiſtens, deſcendit de cœlo, propter nos homines, & propter noſtram ſalutem. In Ioppen, hoc eſt, in B. Virginis vterū. Ioppe enim, pulchritudinem denotat. Virginis autem tanta eſt pulchritudo gratiæ, & ſupernaturalium donorum, vt pulchra ſit vt Luna, electa vt Sol, eius pulchritudinem Sol, & Luna admirentur. Tanta ſi quidem gratiæ plenitudine floret, vt omnibus, non modo hominibus, ſed Angelis, & cœleſtibus ſpiritibus, longiſsime antecellat: ita vt B. Virgo ſola, gratiam omnium, tàm hominum, quàm Angelorum, coniunctim acceptorum, longo interuallo dicatur ſuperare. In hoc ergo portu, vtero, ſcilicet, B. Virginis, diuinum Verbum, nauem ingreſſus eſt: Ideſt, humanitatem noſtram aſſumpſit; qua poſſet, mari ſe mortalitatis noſtræ committere. Naulum perſoluit pretioſiſsimum, hoc eſt, vnionem hypoſtaticam, per quam, humanitatem aſſumptam, ad ſuam perſonalitatem euexit. Qua quidem vnione, nihil pretioſius, nihil maius, neq; ſublimius, eſſe, aut excogitari poteſt. Ex hoc ergo portu ſoluens, ideſt, per natiuitatem temporalem naſcens,

cens, cæpit ſtatim maris procellas experiri : non modo frigus hyemis, tugurij incommoda, præſepis duritiem, pannorum pauperiem, &c. ſuſtinendo : ſed etiam Herodianam perſecutionē, qua coactus fuit, Deo diſponente, Iudæam relinquere, & in Aegyptum aufugere: vbi tāquam extorris, exul, ignotus, quis ambigit, quin plurimos labores pertulerit?

¶ Sæuiſsima vero tempeſtas fuit contra ipſum concitata, quando iam grandis, triginta annos habens, Euangelicam prædicationē auſpicatus eſt. Tunc enim ventorum, & fluctuum ingentes procellæ, odia, videlicet, Scribarum, & Phariſæorum, cæterorumquè hoſtium, in ipſum exarſerunt, eo vſque, vt niſi illum è medio tollerent, actum de ſua Repub. eſſe exiſtimarent, dicētes: *Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eū, & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.* Quamobrem decretum ab ipſis fuit, vnanimi conſenſu, vt Chriſto mortem inferrent.

Ioan. 11. 48.

¶ *ET miſerunt ſortes, & cecidit ſors ſuper Ionam.)*

INDICATVR neceſsitas aduētus filij Dei in mundum, ad humanum genus copioſe redimendum, & Deo Patri exacte, & ex rigore iuſtitiæ, ſatisfaciendum. Quod ſanè per purum hominem fieri non poterat. Vt omnes Theologi Scholaſtici profitentur. Quamobrem neceſſum fuit, Dei filium incarnari, & crucis mortē oppetere. Quē per ſortes electum dicere poſſumus, in hoc ſenſu : Quia cum infinita Dei bonitas, & miſericordia, in humani generis

repara-

reparationem, faciendã eſſe ſtatuiſſet, eaq; à puro homine fieri nõ poſſet in diuinæ Trinitatis cõſiſtorio decretũ fuit, perſonã Verbi debere carnẽ aſſumere propter rationes, quæ à Patribus,& Theologis aſsignantur. Et præſertim à D. Leone Papa,qui ſerm.12. de paſsione Domini inquit: In hac autem ineffabili Trinitatis vnitate,cuius in omnibus communia ſunt opera,atque iudicia,reparationem humani generis proprie filij perſona ſuſcepit, vt quoniam ipſe eſt, per quem omnia facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil,quique plaſmatum de limo terræ hominem flatu vitæ rationalis animauit, idem naturam noſtram ab æternitatis arce deiectam, amiſſæ reſtitueret dignitati, & cuius erat conditor,etiã eſſet reformator.] Et hoc pacto in Chriſtum, quodãmodo incidit ſors, altiſsimo Dei conſilio in mundum miſſum,vt opus tám eximiæ charitatis, & amoris, erga humanum genus exequeretur. Et quemadmodum Ionam nautæ omnes, per ſortes deprehenſum, reum declaratum, in mortẽ tradendum eſſe, dijudicarunt. Ita Chriſtũ, omnes Prophetæ,& figuræ veteris Teſtamẽti, ab initio vſque naſcentis mundi,pro ſalute humani generis,morti obnoxium eſſe,prædixerunt,atque annunciarunt.Quin etiam diuino nutu,& inſtinctu,à Caipha declaratus fuit morte dignus; vt totum humanum ge-
Ioan. 11. 50. nus redimeretur. *Expedit,dixit ille,vt vnus moriatur homo pro populo, ne tota gens pereat.* Quod animaduertit S. Euangeliſta nõ à ſemetipſo dixiſſe, ſed cum eſſet Pontifex anni illius prophetaſſe.Idcirco in Apocalypſi vo-
Apoca. 5. *num.* 12. catur Chriſtus, Agnus,qui occiſus eſt ab origine mundi. Non quod re vera, antequam adueniret plenitudo temporis, à Deo præſtituti, immolatus fuiſſet,ſed quia immolandum in cruce, cæremoniæ legis, & Prophetæ omnes, ſuis figuris, & vaticinijs proclamarunt.

¶ Quod

¶ Quod etiam Ionas, vltro ſe morti obtulit dicens: *Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit mare à vobis.*] In Chriſtũ quadrat veriſsime, & excellentiſsime; *Qui tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationẽ, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.* Et, *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Hac de re elegantiſsime agens D. Bernar. ſer. 1. de Aduentu Dñi, ac Chriſtum loquentem inducens, ita ait: Ecce (inquit Chriſtus) occaſione mei, creaturas ſuas Pater amittit, altitudinẽ meam primus Angelus affectauit, & populũ, qui ſibi crederet habuit; ſed cõtinuo Patris zelus grauiter vindicauit, in illum, percutiens pariter cũ omnibus ſuis plaga incurabili, caſtigatione crudeli. Scientiã quoq; quę nihilominus mea eſt, ſurripere voluit homo: & nè illi quidẽ miſertus eſt, nec pepercit oculus eius: *Numquid de bobus cura eſt Deo?* Duas tantũ fecerat nobiles creaturas, rationis participes, capaces beatitudinis, Angelum videlicet, atque hominem: ſed ecce propter me Angelos perdidit multos, homines vniuerſos. Ergò vt ſciant, quia, & ego diligo Patrem: per me recipiat, quos quodam modo propter me amiſiſſe videtur. *Si propter me tempeſtas hæc orta eſt* (ait Ionas) *tollite me, & mittite in mare.* Omnes inuident mihi. Ecce venio, & talem eis exhibeo memetipſum, vt quiſquis inuidere voluerit, quiſquis geſtierit imitari, fiat ei æmulatio iſta in bonum. Noui tamen in effectum malitiæ, & nequitiæ tranſijſſe Angelos deſertores, nec ex ignorãtia aliqua ſeu infirmitate peccaſſe; ideoque perire neceſſe eſt pœnitere nolentes.] Hæc Bernardus. In quibus, rationem reddit, propter quam Dei filius, ſecũda in Trinitate perſona, reparationis humanæ opus, exequi, & Patri ſatisfacere voluit; Atque etiam, quare *Angelos nõ apprehenderit, ſed ſemen Abrahæ.*

Ad Ephe. 5. 2.
Iſai. 53.

¶ Hinc eſt, vt hoſtibus ad eum comprehendendum

aduenientibus, obuiam proceſsit, & tamquam Agnum mitiſsimum capi, vinciri, & ad mortem duci, permiſit. Hanc ſanè tempeſtatē, voluit ipſemet Chriſtus repræſentare, in ea, quam paſſus fuit: *Cum aſcendente in na-*
Matth. 8 23. *uiculā, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius; & ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipſe vero dormiebat, &c.* In quibus omnibus, teſte Hieron. oſtendit Chriſtus, ſe in Iona fuiſſe figuratū. Nam quēadmodum Ionas, inualeſcēte tempeſtate, naue periclitante, ſocijs perturbatis, dormiebat; quaſi nihil curans omnia eiuſmodi: Ita Chriſtus, conſcenſa nauicula, cum diſcipulis ſuis, in ipſo tempeſtatis feruore, dormiebat, ac ſi nihil tale contingeret. Tum etiā vt Ionas, à gubernatore nauis fuit è ſomno excitatus: ita Chriſtus, à Petro, & alijs Apoſtolis. Et ſicut Iona demerſo in mare, ſedata fuit tēpeſtas, & nauis cum reliquis, qui ea vehebantur, euaſit incolumis: ita per Chriſti Dñi paſsionē, conſecutū eſt humanum genus, perfectam libertatē.

¶ Præterea notatu dignū eſt, quod nautæ prædicti, Ionā morti tradituri, nō ſtrangularunt, nō ferro cōfoderunt, neq; alio mortis genere occiderūt; ſed in mare demerſerunt, vt ita vnde ipſis periculū imminebat, inde per Prophetę demerſionem, ſalus, & incolumitas ipſorū reſultaret. Egregius typus Chriſti mortis, qui non modis alijs, quam crucis, & ſæuiſsimę paſsionis morte, erat occidendus, vt altiſsimo Dei decreto ſancitū fuit; vt vnde mors oriebatur, inde & vita reſurgeret. Quod idē Chriſtus, cum Nicodemo legis doctore præſtātiſsimo agens, eiq; myſteria Euāgelicę legis aperiēs, egregio ſignificauit hieroglyphico de ſerpēte, in deſerto per Moyſen in crucē exaltato, in quē oculos intēdētes filij
Num. 21 9. Iſrael, à mortiferis morſibus ignitorū ſerpentium ſanabantur. *Sicut Moyſes* (inquit) *exaltauit ſerpentem in deſerto,*

ſerto, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Admirabile certè myſterium, & Chriſti paſsionis ſignificantiſsimum. Vt enim ſerpens ille, in crucem actus, æneus cum eſſet, ſolam gerebat ſerpentis imaginem, & nullum venenum propinabat, ſed potius ſalutem, & vitam conferebat: Ita Chriſtus, qui peccati ſimilitudinem quamdam in ſe aſſumpſerat, nõ peccatũ. Vt Paulus ait: *Deus filium ſuum mittens, in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne ſua, vt iuſtificatio legis impleretur in nobis.* Non ſolũ nullum habuit peccati venenum, ſed potius in ſe ipſo, per meritũ Deificatæ carnis ſuæ, non quidem peccatricis, ſed in ſimilitudinem peccati aſſumptæ, peccati venenum extinxit in nobis, & vitam æternam largitus eſt. Quod ait Paulus: *Et de peccato damnauit peccatum.* Explicatu difficillimum eſt. Cõmunis interpretatio, ſumit hic peccatum, pro hoſtia peccati. Vt ſit ſenſus: De peccato, ideſt, de ſacrificio, quod in carne ſua obtulit pro peccato, ipſum peccatum ſuſtulit. Peccatum in Sacra Scriptura, hoſtiam ſignificare, ſatis aperte liquet. Sed profundior ab alijs, redditur huius loci expoſitio, hoc modo: Quod cum dicitur, de peccato, non ſignificatur peccatum in Chriſto exiſtens, quia numquam habuit peccatum in ſe ipſo, ſed induit peccatum, aſſumendo ſimilitudinem carnis peccati. Et quemadmodum Chriſtus morte ſua, mortẽ noſtram deſtruxit, & vita ſua immortali, vitãm noſtrã reparauit: Ita peccato induto, ex ſimilitudine carnis peccati, damnauit peccatum in carne. Aptiſsime ſiquidem, peccatum in carne noſtra damnatur, merito innocentis carnis, indutæ peccatum: ſicut mors, merito mortis: Quamobrem ſicut mors in Chriſtum inuecta, in quem ius propter peccatũ, nullum habebat merito deſtructa

Ioan. 14.

Rom. 8. 3

tracta fuit; ſimiliter peccatũ damnatũ fuit in carne noſtra, quia in Chriſtum ſola ſimilitudine peccati indutũ, tyrãnidem ſuam exercere voluit, & ita peccatum, tam-
Hom. 13. quam peccati reum condemnari debuit. D. Chryſoſto-
ad Rom. mus, quem ſequitur Theophylact. hæc verba elegantiſsime explanauit., dicens: Donec enim peccatores offenderet, (ſcilicet peccatum) iure optimo obitũ afferebat. Poſtea vero quam, corpus minime peccans reperit, illudque morti tradidit: condemnatum illud eſt, tãquam quod iniuriam attuliſſet. Vides quam diuerſæ victoriæ partæ ſint? Quod non victa ſit caro à peccato: Quod ea peccatum vicerit, ac damnarit: Quod nõ ſimpliciter damnarit; ſed damnarit tamquam quod peccauiſſet. Prius enim coarguit illud iniuriam feciſſe, ſicq; ipſum damnauit, nõ ſimpliciter fortitudine, ac poteſtate, ſed iure, ac ratione. Hoc enim patefacit dicẽs: (Paulus ſcilicet) de peccato damnauit peccatũ in carne. Ac ſi dixiſſet: Quod conuicit illud magno admodum de peccato, ac tum demum illud damnauit.] Huc vſque Chryſoſt. Phraſis frequens admodum eſt Pauli, vocã-
2. *Cor.* 5. tis Chriſtũ, peccatũ in abſtracto, vt 2. Cor. 5. 21. *Eum,*
21. *qui peccatum non nouerat, pro nobis peccatum fecit.* Ideſt, peccato ſimilem. Ponuntur abſtracta pro concretis, ad rem magis exaggerandam. Quare Theoph. in hunc locum ait: Ecquid? Nonne res ardua, & ineffabilis, quod filium ſuum, qui peccatum non norat, hoc eſt, qui ipſe iuſtitia erat, pro nobis morti ſubiecit, morique fecit,
Deut. 21. ceu peccatorem, ac ſceleratum? Maledictus enim, qui
Iſai. 53. pendet ex ligno. Et cum iniquis reputatus eſt. Nec dixit quod peccatorem fecerit, cæterum peccatum, quod maius eſt. Cur iſthuc factum? Vt nos iuſtificemur, non ex operibus, & lege, verũ ex gratia Dei. Hæc enim eſt Dei iuſtitia, cum quis gratia iuſtificatus fuerit, vt nullus

in eo nævus, nullave macula inueniatur. Propterea enim neque dixit, vt efficiamur iuſti, ſed iuſtitia Dei, excellentiam gratiæ oſtendens.] Hæc ille. & docte. Quamquam alij per peccatum intelligant, ſacrificium pro peccato.

¶ *ET tulerunt Ionam, & miſerunt in mare: & ſtetit mare á feruore ſuo)*

HAEC in mare proiectio, innuere videtur, quod Chriſtus, poſtquam à Iudæis fuit comprehenſus,& coram Anna,& Caipha, & principibus Sacerdotum multipliciter accuſatus, iniurijsq; affectus, ex communi decreto ipſorum, omniumque Magiſtratuum, Scribarum,& Phariſæorũ traditus fuit Gentilibus, per maris fluctus ſignificatis, vt illuderetur,flagellaretur,& cruci affigeretur. Quod autem per mare,Gentilitas ſignificetur,patet ex furore,& inſania, qua in Chriſtum debacchati ſunt. Et ex teſtimonio Ioan. Apoc. 17. 15. *Aquæ,quas vidiſti vbi meretrix ſedet, populi ſunt,& gẽtes,& linguæ.* Et per mare gẽtes ſignificari,aſſerit Augu. in Pſal. 76. ſuper verba. *In mari eſt via tua.* Dum inquit: In mari eſt via tua, ideſt, in gentibus prædicatur Chriſtus tuus. Et infra: Cum dixiſſet, in mari eſt via tua,quod intelligimus in Gentibus. Et ſemitę multæ in aquis multis, quod intelligimus in populis multis,adiunxit, & veſtigia tua nõ cognoſcentur.] Et in Chriſti paſsionem, tot populi,totq; diuerſarum nationum homines cõcurrerunt, vt Regius Propheta admirabundus maximè exclamet: *Quare fremuerunt*

Apoc. 17. 15.

Pſal. 2.

muerunt gentes, & populi meditati ſunt inania. Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Qua de re fuſius à nobis ſuo loco diſſeretur. Et quamquam Pilatus præſes,& gubernator illius Ieroſolymitanæ Reipub. maximòpere nixus fuerit, Chriſtum in libertatem aſſerere, innocentiam ipſius prædicans, ac publicè, & iuridicè conteſtans, tam atrox, & ſæua fuit Iudæorum omnium iniquitas, vt quo Pilatus magis Chriſto fauere videbatur, eo ipſi Iudæi furioſius inclamabant: *Crucifigatur, crucifigatur.* Quamobrem præſes, & ſi inuitus, tot ac tantis vociferationibus, miniſque deuictus, Ieſum cruci ſupplicio addicens, voluntati eorum tradidit; & veluti in profundiſsimum duriſsimæ paſsionis pelagus, deturbauit. Quare multo melius, quam Ionas in mare demerſus, poteſt Chriſtus Dominus in cruce affixus, totque dolorum, ac tormentorum fluctibus impetitus,
Pſal. 68. Patrem orans,Dauidico ore exclamare: *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ, vſque ad animam meam. Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia. Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me,&c.* Qui pſalmus, apertiſsimum de Chriſti morte, & paſsione continet vaticinium. Congruitque maxime cum oratione, quam in ventre Ceti Ionas ad Deum habuit. Vt facile videre eſt cuiuis,verba ſingula perpendenti.

¶ CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

¶ *ET præparauit Dominus piſcem grandem, vt deglutiret Ionam: & erat Ionas in ventre piſcis tribus diebus, & tribus noctibus.*)

HAEC iam ſpectant ad typum mortis, ſepulturæ, & deſcẽſus Chriſti ad inferos. Cetus enim deglutiens Ionam, præfigurauit, quod Chriſtus, à morte, & inferno deglutiẽdus erat. Vnde os magni huius piſcis, mortis ſymbolum erat, quæ Chriſtum deglutiuit, vere in cruce mortuum. Seu potius (vt D. Petri phraſim ſequamur) mors ipſa à Chriſto deglutita fuit: *Per reſurrectionem* (inquit) *Ieſu Chriſti, qui eſt in dextera Dei, deglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficeremur, &c.* Deuoratio mortis, denotat quã auide, & ardenter, illam Chriſtus pro nobis obiuerit. Quæ enim deglutiuntur, famelicum appetitum demonſtrant. Quo pacto Chriſtus, eam deglutiens, infiniti ſui amoris igne, conſumpſit, mortificauit, viribuſque deſtituit. Simili loquendi modo, vſus eſt Paulus dicens: *Abſorpta eſt mors in victoria, vbi eſt mors victoria tua?* Mors enim ante Chriſti mortem, tamquam victrix, & præpotens, diriſsimam in totum humanum genus vim, ac tyrannidem exercebat: Quandoquidem omnes homines, quantumvis ſanctos, à cœleſti patria exules, deglutiens, infernis carceribus mancipabat: At vero per Chriſti mortem, mors deuicta, ac mortua fuit. Vt canit Eccleſia in Officio de Cruce: *O magnũ pietatis opus, mors mortua tunc eſt in ligno, quando mortua vita fuit.*

1. Pet. 3. 22.

1. Corin. 15. 54.

Et

Et in Præfatione de Reſurrectione: *Qui mortem noſtrã moriendo deſtruxit.* Quod quidem ipſi morti comminatus antea fuerat per Oſeam dicẽs: *O Mors, ero mors tua, morſus tuus ero inferne.* Qua propter merito Paul⁹, morti ipſi irridens, exprobrabat imbecillitatem loco citato: *Vbi eſt mors victoria tua? Vbi eſt mors ſtimulus tuus? ſtimulus autem mortis peccatum eſt.* Vocat peccatum, ſtimulum mortis, aptiſsime; ſumpta metaphora ab apibus, quæ ſi in quopiam animato corpore, aculeum, ſeu ſtimulum infigant, protinus moriuntur: ita mors, in Chriſtum filium Dei viui inuecta, qui omni carebat peccato, ſtimulum amiſit: Quia peccatum ſublatum eſt, per immaculatum Dei Agnum, & ex conſequenti, cœli fores reſeratæ, humanum genus redemptum à ſeruitute Diaboli, & ita ipſa mors, quæ antea erat inferni lictor, atque vehiculum, effecta eſt pons, & via ad æternam vitam. Vnde cum antea nihil ipſa poſſet eſſe horribilius, nunc adeo eſt ſeruis Dei dulcis, & amabilis, vt cũ Paulo cupiant diſſolui, & eſſe cum Chriſto: Et cum Dauide vitæ huius pertæſi, dicant: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt.* Quamobrem Eccleſia, Sanctorum martyrum, & iuſtorum ex hoc mundo deceſſum, natale apellans, feſtiuiſsimis gaudijs concelebrat; nam in nouam, æternam, incorruptibilemque vitam, quaſi enaſci videntur.

Oſea. 13. 14.

Pſal. 119. 5.

¶ Per ventrem Ceti, ſignificari locum infernum, liquet apertiſsimè, ex Chriſti teſtimonio: *Sicut fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus: ita filius hominis erit in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Hæretici noſtri temporis, negantes Chriſti deſcenſum ad inferos, perperã, & impie contendunt, per *cor terræ*, nihil aliud eſſe accipiendũ, quam ſepulchrum. At vero catholica fides, & propria nominis ſignificatio cogit nos

Matt. 12

nos intelligere per *cor terræ* , locum aliquem terræ profundiſsimum, in eius centro poſitum: quemadmodum cor in animali, (vnde tranſlata eſt ſimilitudo) locum mediũ, & abſtruſum obtinet; Quamuis lato modo cor terræ, poſsit etiam dici ipſum ſepulchrum; quemadmodum dicitur vterus, ſeu venter terræ apud Iob: *Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ , & nudus reuertar illuc.* Matrẽ ſuam vocat terram, quæ cõmunis eſt mater omnium mortalium. Non ſolum, quia ex ipſa per prothoparẽtem, quoad corpus, genus ducũt, & originem; fructibuſque eius, & commodis aluntur, augentur, cõſeruantur: ſed etiam, cum mortui ſepeliuntur; quaſi denuo in vterum, & viſcera terræ matris, excipi videntur. Quamobrem non male dici poteſt, Chriſtum in ſepulchro, ſecundum hanc latam ſignificationem, in corde terræ extitiſſe. Vt ita in eo totus Chriſtus fuerit, videlicet: quoad animam in inferno: & quantum ad corpus in monumento. Quare ſtricte *cor terræ*, ſignificat centrum eius profundiſsimum. Vbi iuxta cõmunem Theologorum doctrinam, quatuor ſunt receptacula, ſeu domicilia, in quibus animæ defunctorum pænas luere ſolitæ ſunt. Primum receptaculum omnium infimum, eſt dãnatorum in peccato mortali decedẽtiũ, æternis cruciatibus torquendorũ. Secundum eſt, puerorũ in peccato originali morientium, ſempiternæ diuinæ viſionis pæna affectorum; vulgo appellatum, limbus puerorum. Tertium eſt, purgatorium, in quo, in gratia mortem obeuntes, peccatorum tamen pænis ſoluẽdis obnoxij, perpurgantur. Quartum domicilium ſupremum à centro aſcendendo, ſinus eſt Abrahæ, in quo iuſti omnes, nullius pœnę ſenſus debito obſtricti, ante Chriſti mortem morientes, detinebantur incluſi: & in hoc habitaculo, tamquã in terræ corde, Chriſtus triduum exegit.

*Iob.*1.21

git. Nam ſimul atque ſanctiſsima eius anima, quæ pars erat humanitatis præcipua, è corpore exiuit, in cruce remanente diuinitati vnita; deſcendit ſumma, cum maieſtate, & potentia, primo ac præcipue in tenebroſum Abrahæ ſinum; ipſumque ſuæ præſentiæ ineffabili claritudine illuſtrauit, atq; tot ſanctorum Patrum animas, diuinæ viſionis fruitione, beatas effecit. In hunc locum deſcendiſſe realiter, & ſecundũ ſuam eſſentiam, articulus eſt de fide, in ſymbolo Apoſtolorum cõtentus, verbis illis: *Deſcendit ad inferos.* Quod de reali, & præſentiali deſcenſione ſemper catholica intellexit Eccleſia. Probaturque auctoritate Pauli: *Quod autẽ aſcendit, quid eſt niſi quia, & deſcendit primum in inferiores partes terræ?* Certiſsimum eſt autem, iuxta fidem Catholicam, Chriſtum non aſcendiſſe in cœlum, quoad effectum ſolummodo, ſed etiam quoad ſuam realem perſonam. Eodem quoque modo, ipſemet ſecundum animam, deſcendit ad inferos, vere, & realiter. Probatur etiam apertiſsime ex Pſal. 15. *Quoniam nõ derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionẽ.* Quod de Chriſto ad litteram eſſe intelligendum, teſtatur D. Petrus Act. 2. ad probandam Chriſti veram, & realem reſurrectionem; hoc eodem vtens teſtimonio; Quod de vera, & eſſentiali præſentia animæ Chriſti, neceſſario eſt accipiendum. Et tandem diffinita eſt hæc veritas in Concil. Lateran. & habetur in cap. Firmiter. de ſum. Trinit. & fide Cathol. & in Concil. Toletan. 4. in confeſsione fidei. Quare nullo modo auſcultandus eſt Durand, aſſerens, Chriſtum non deſcẽdiſſe ad inferos, niſi ſecundum ſuam virtutem; educendo animas ſanctorum Patrum, & illis applicando efficaciã paſsionis ſuæ. Hæc enim opinio erronea prorſus eſt, cum manifeſtè ſit cõtra Sacram Scripturam, vt ab omnibus ſanctis Doctoribus

Ad Ephe. 4. 9.

Pſal. 15.

Actuũ. 2. 10.

bus exponitur, & contra comunem omnium Theologorum ſententiam. Et quod caput eſt, cõtra diffinitionem Eccleſiæ. De hac re vide D. Tho. 3. p. q. 52. art. 1. & ibi Scholaſticos interpretes. Præſertim Suarez. diſput. 43. ſect. 2.

DVbium tamen eſt de alijs tribus locis inferni, an ad ipſos deſcenderit. Et quidem pro certo exiſtimo, ex cõmuni Theologorum ſententia, non deſcendiſſe ad locum damnatorum; neque in puerorum limbum. Ratio eſt. Quia deſcẽſus finis, fuit animabus pijs, fructus, atque beneficia paſsionis ſuæ conferre: & præſertim ſanctis Patribus, in Abrahæ ſinu exiſtẽtibus, quibus eſſentialem beatitudinem, & accidentalem lætitiã, diuinorum myſteriorum reuelationem, è carcere liberationem, & alia eiuſmodi elargitus eſt. Quorum incapaces, erant animę, propter peccatum, tam actuale, quã originale, æternis ſupplicijs addictæ. Benè tamen poſſumus dicere, in prædicta duo domicilia infima deſcẽdiſſe, quoad aliquẽ effectum, provt omnes illæ animæ, Chriſti maieſtatem, & potentiam, in ſuo deſcenſu perſentientes, terribili metu correptæ, exaltationem nominis Ieſu agnoſcentes, illud reuereri, atque venerari coactæ fuerunt. Iuxta illud Pauli: *In nomine Ieſu omne genuflectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, &c.* Philip. 2. 10.
Sed dæmones, & maligni ſpiritus, præcipuè huiuſmodi timore, atque ſtupore perculſi conturbatique ſunt. Vt Moyſes in ſuo Cãtico præcinuit: *Cantemus Domino glorioſe enim magnificatus eſt.* Exod. 15. In quo miris laudibus celebrat, inſignem illam victoriam, quam Deus Opt. Max. de Pharaone, eiuſque exercitibus retulit, cum populum Iſraeliticum, ex Aegyptiaca captiuitate erueret; ipſum traducens per mare Rubrum, in locum tutiſsimum, atq; liberti-

liberrimum. In quibus expreſſe fuit ſignificata, imago glorioſiſsimi triumphi, quem Chrſtus obtinuit in cruce, contra Sathanam, omneſque, eius exercitus, contra
Rom. 5. 12. mortem, & cõtra peccatum. Dicit enim Moſes: *Equum, & Aſcenſorem proiecit in mare.* Quia Chriſtus mortem, & peccatum, in mari Rubro ſanguinis & paſsionis ſuæ, deuicit, atq; euertit. Equus, figurabat peccatum; Mortem, Aſcenſor. Nam per peccatum, mors inuecta fuit in orbem terrarũ. Vt Paul. inquit. Deinde dicitur à Moſe: *Currum Pharaonis, & exercitũ eius proiecit in mare.* Quod ad dæmonem, omneſque Tartareos exercitus, referendum eſt; qui per Chriſti mortem, prorſus debellati, & ſuperati ſunt. Denique illa verba: *Tunc conturbati ſunt principes Edom: robuſtos Moab obtinuit tremor; obriguerunt omnes habitatores Chanaan:* Myſtice denotant, eoſdem dæmones, qui ex hoc Chriſti deſcenſu ad inferos, incomparabili terrore, metuquè correpti fuerunt, & appellantur his tribus nominibus: Principes Edom, robuſti Moab, & habitatores Chanaan. Quia ipſorũ regnum, his tribus capitalibus vitijs, ſummopere fulcitur, & conſeruatur, videlicet; luxuria, ſuperbia, & auaritia.
Epiſt. 1. cap. 2. 16 Nam vt D. inquit Ioannes: *Omne quod eſt in mundo concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Luxuria per Edom, hoc eſt, rufus, ſignificatur. Superbia per Moab, ideſt, ex patre: vel quia ſuperbi generis ſui nobilitate efferũtur: vel quia vt prothoparentis imitatores, Dei ſciẽtiam æmulari cupientis, ambitione intumeſcunt. Per habitatores Chanaan, ideſt, negotiatores, auaritia innuitur. Quæ in congerendis per fas, nefaſque opibus, efferueſcit.

3. par. q. 52. ar. 8. QVOD attinet ad purgatorium cenſet D. Thom. quem ſequuntur plurimi, nõ fuiſſe Chriſti preſentia illuſtratum, niſi quoàd effectum, in quãtum animas

mas,quæ iam exoluerant,pœnarum debitum,inde eduxit. Et ex ſententia D. Auguſtini, in reſponſione ad 1. cenſet nō eſſe impoſsibile,ſed piè credibile,quod alias etiam, pœnis adhuc obnoxias liberauerit, quæ dum in humanis agerent, meruerunt per fidem,& deuotionem ad mortem Chriſti, vt eo deſcendente, liberarentur à temporali purgatorij pœna. Et quamuis potuiſſet beatiſsima Chriſti anima, abſque ſubſtantiali ſuo deſcenſu, ſed per ſolam ſuam virtutem,educere animas iuſtorum ex inferno; noluit tamen,niſi ipſemet deſcendere. Et præter rationes doctiſsimas, quas adducit D. Tho. *3.p.q.52. art.1. & ſeqq.* Tres mihi ſe ſe offerunt. Prima eſt, ad oſtendendā eximiam ſuæ humilitatis perfectionem, qua non ſolum ad crucis vſque paſsionem ſe ſe demiſit, factus Patri obediens: ſed etiam vſque ad profundiſsimum terræ locū deſcendens, ſe humiliauit. Hanc rationem indicare videtur D. Paulus cum loco citato ait: *Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia deſcendit primum in inferiores partes terræ.* Sumpta metaphora à fonte aliquo vberrimo, vel fluuio,qui quo altius erigitur,eo profundius ſe demittit. Vnde optimè Paulus argumētatur: Quod Chriſtus propterea exaltatus eſt ſuper omnes cœlos, quia prius humiliatus eſt ad inferiores partes terræ.Hinc eſt vt ſe Chriſtus fluvio inundanti contulerit,dicens: *Ego ſapiētia effudi flumina,&c. Ego quaſi fluuij Dyorix, & ſicut aquæ ductus exiui de paradiſo. Dixi: Rigabo hortum meum plantationum, &c. Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino.* *Eccleſia. 24. 40.* Quemadmodum igitur flumen rapidiſsimum,cum exuberat, ſolet omnia circumquaque loca,tàm ſuperiora,quam inferiora, aquis ſuis irrigare, & fœcūdare: ita Verbum incarnatum,æterni Patris ſapientia, aſſerit ſe per paſsionem ſuam inundaſſe,& vſq; ad

ad profundiſsima terræ loca penetraſſe. Vnde etiam in ſuperiora cœli culmina conſcendit.

¶ Secunda ratio: Ad manifeſtandum ardentiſsimũ amorem ſuum in totum humanum genus, quem omnimode voluit exercere, & peculiariter, erga ſanctos illos Patres, quorum animæ, tot annorum millibus, fœliciſsimum, optatiſsimumq; eius aduentũ expectarunt. Quos Chriſtus Dominus voluit per ſe ipſum eruere, viſitare, cõſolari, præfataque omnia beneficia conferre. Quemadmodum ſi Rex aliquis potentiſsimus, amicos quoſdam, & aulicos ſuos, ab hoſte captiuos, & in ergaſtulũ coniectos, debellato hoſte, eiuſque imperio deſtructo, ipſemet perſonaliter in lacum, ſeu carcerem accedens, eos inde educeret, multis muneribus affectos: maior certè eſſet amoris ſignificatio, quam ſi per miniſtrum aliquem, ipſos in libertatem aſsereret: ita Chriſtus voluit per ſe ipſum eſſentialiter infernum deſcendere, & de lacu miſerię, & tenebroſo carcere, iuſtorum animas liberare, ſummis beneficijs cumulatas.

¶ Tertia ratio: Quia voluit limbum Abrahæ, qui tamquam infamis, & locus dedecoris habebatur, ingẽti honore afficere: ipſum ſua præſentia illuminando, & locum gloriæ, ac beatitudinis efficiendo. Vt hoc etiam pacto, Abrahæ, cæterorumq; fidei ſuæ ſectatorum, decus maximum, impartiret, & tenebrarum principi, eiuſq; miniſtris, maius dedecus, tormentumq; inferret. Quod vero hic limbus, redditus ſit beatitudinis domicilium, per animæ Chriſti præſentiam; conſtat apertè, ex dicto

Luc. 22. eiuſdem Chriſti: *Hodie mecum eris in paradiſo.* Vocat paradiſum, ipſum limbum, in quem deſcendens S. latronis anima, ſtatim vidit diuinam eſſentiam. Vt ſacri interpretes exponunt.

¶ Quare autem tribus diebus in limbo manſerit, & non

non pluribus, vel paucioribus. Prior cauſa ad litteram ſpectãs, aſsignatur à Theologis: vt ita & veritas mortis Chriſti, & neceſsitas reſurrectionis pateſceret. Si enim ante triduũ reſurrexiſſet. Dubitari poſſet, an vere eſſet mortuus. Cum morbi ſint multi, talia deliquia inferentes, vt per plurimas horas, qui ea patiuntur à ſenſibus alienati, & quaſi mortui perſiſtant, non tamen vſque ad triduum, vt cenſet D. Tho. preſertim in morte violẽta, qualis fuit Chriſti, de qua nulla fuit apud Iudæos dubitatio, vt conſtat ex Euangelijs. Quidquid dixerit Middelburgenſis affirmans poſſe aliquem morbo correptum, vſque ad tertium diem, quaſi mortuum iacere: & propterea Chriſtum, mortuum extitiſſe tribus diebus, & tribus noctibus integris. Ad quod probandũ argumenta adducit, à cõmuni totius Eccleſiæ conſenſione abhorrentia. Quæ adducit, & merito confutat Marcellus Francolinus in tract. de temp. hor. canon. cap. 50. Neq; decuit vltra triduum differri reſurrectionem Chriſti: Tum propter vaticiniorum, & figurarum adimpletionẽ: tum ne daretur Apoſtolis, & diſcipulis Chriſti, de eius reſurrectione deſperandi occaſio. Vnde Leo Papa ſer. 1. de reſurrect. docens Chriſtum Dominum, non longiorem in limbo feciſſe moram, ſed ſtatim tertia die incipiẽte, reſurrexiſſe, cauſam reddit huiuſmodi: Ne turbatos diſcipulorũ animos, lõga mœſtitudo cruciaret.] Nam ſi vltra tres dies, dilata fuiſſet reſurrectio, quis nõ videt quam acri mœrore, ac afflictione cõtabeſcerent? Si enim duo ex diſcipulis, ipſamet die reſurrectionis Emauntem proficiſcentes, rem iam fere deſperauerant, & dicebant, loquentes cum Chriſto reſucitato, ſed nõdum ab ipſis agnito: *Quomodo eum tradiderũt ſummi ſacerdotes, & principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum? Nos autẽ ſperabamus quia ipſe eſſet redemp-* *Luc. 24. 20.*

turus Iſrael : & nunc ſuper hæc omnia tertia dies eſt hodie quod facta ſunt. Quid ſi plures exacti fuiſſent dies, cum nondũ tertia tranſacta, iam Ieroſolyma abeuntes, chriſtianam fidem, & diſciplinam, quaſi deſerere viderẽtur? Hûc accedit, quod quia Chriſtus eſt ad benefaciẽdum & miſerendũ promptiſsimus & feſtinantiſsimus, æquũ ſane erat, vt quã poſſet citius, corpori ſuo glorificationem, ſatis ſuperque promeritam, cum omnibus eius dotibus impartiret. Deinde matrem ſuam (cuius animam iuxta crucem ſtantis, gladius doloris pertrãſiuerat) immenſo gaudio perfunderet; & conſequenter, mulieribus pijs, diſcipuliſq; cęteris, triſtitia & dolore cõfectis, ſolatium & gaudiũ ſuo conſpectu largiretur. Pręterea, cõgruum erat, vt quemadmodum in ſua pueritia; à parentibus amiſſus, per tres dies quæſitus, tertia inuentus eſt in Templo, doctoribus legis conſtipatus; ita grãdis, per mortem á Virginis oculis ereptus, poſt triduum ſe illi vivum, glorioſumque conſpiciendum, exhiberet.

¶ Secunda ratio myſtica eſt, vt ſignificaret ſe deſcẽdiſſe ad inferos, liberaturum inde, iuſtorum animas, abſque diſcrimine. Triplex namq; erat hominum ſtatus in limbo prædicto cõmorantium. Primus, illorum qui in lege naturæ vixerunt, & in Dei obſequio deceſſerũt, vt Adam & Eua, Abel, Seth, Enos, Noe, Abrahã, Iſaac, Iacob, &c. Secundus ſtatus, illorum, qui in lege ſcripta floruerunt, vt Moyſes & Aaron, Ioſue, Samuel, Dauid, Ezechias, Ioſaphat, omnes Prophetæ, tam maiores, quã minores, &c. Tertius ordo illorum, qui iam quodãmodo ad aduentũ Chriſti pertinebãt, vt Ioachim, & Anna parentes B. Virginis, Simeõ iuſtus, & Anna prophetiſſa, Ioſeph ſponſus Mariæ, Ioãnes Baptiſta, bonus latro, & alij ſimiles, quos omnes, Chriſtus quamquã quoad eſſentialem gloriam, iuxta vniuſcuiuſque merita, beatos

reddidit,

reddidit, at vero quoad perfectam libertatē, æquali beneficio locupletauit. Similis ratio etiam myſtica adducitur à D. Tho. 3. p. q. 43. ar. 2. in corpore, vbi ſic ait: Quod per reſurrectionē Chriſti tertiū tempus incipiebat, nam primū fuit ante legem, ſecundū ſub lege, tertium ſub gratia. Incepit etiam in Chriſti reſurrectione tertius ſtatus ſanctorū. Nam primus fuit ſub figuris legis: ſecūdus ſub veritate fidei: tertius erit in ęternitate gloriæ, quam Chriſtus inchoauit reſurgendo.] Aliam rationē moralem, ſeu potius litteralem affert D. Athanaſ. lib. de incarn. Verbi: Ne quiſpiam, inquit, obijceret, ipſum non idem, ſed aliud corpus circumferre, ea de cauſa vltra triduum moram non paſſus eſt, neq; eos, qui ipſum audierant de reſurrectione promittentem, in longum diſtulit: ſed cum adhuc propemodum verba illa in eorum auribus obſtreperent, oculique eius ſpeciem retinerent, intra tridui ſpatium, quod pluſquam mortuum erat, immortale, & incorruptibile omnibus oſtendit, qno intelligeretur, illud non imbecillitate naturæ, cum Verbum in eo domicilium ſuum haberet, extinctum fuiſſe, ſed ideo extinctum, vt mors viribus noſtri Saluatoris Ieſu Chriſti aboleretur.] Hæc Athanaſ. doctiſsime & elegantiſsime.

¶ Offert ſe iam hoc loco pro inſtituti noſtri ratione breuiter explicāda, grauis illa quæſtio: Quo pacto vere dicatur Chriſtus, fuiſſe in inferno tribus diebus, & tribus noctibus, videlicet, naturalibus, de quibus proculdubio eſt ſermo, & per Synecdochen partem pro toto accipiendo. De tribus diebus parua, aut nulla eſt ambiguitas. Nam prima dies fuit pars diei Veneris ab hora mortis Chriſti, vſque ad mediam noctem: Secunda fuit dies Sabbati integra viginti quatuor horarum, à media nocte, vſq; ad mediam noctem: Tertia dies Dominica,

à media nocte vſq; ad horam reſurrectionis. De tribus noctibus magna eſt difficultas: Quia non inueniuntur niſi duę. Prior eſt à veſpere diei Veneris vſq; ad mediã noctem; altera ſimiliter, à veſpera Sabbati vſq; ad mediam noctem, à qua iam tertia dies incipiebat. Circa hanc quæſtionem, multæ, ac variæ ſunt Theologorum, atque interpretum opiniones. Prima eſt, nonnullorum aſſerentium, Chriſtum fuiſſe in corde terræ, tribus diebus, & tribus noctibus naturalibus integris; & ex cõſequenti ſeptuaginta & duabus horis. Hanc opinionẽ in primis amplectitur Paulus Middelburgenſis in 2. p. ſuę Paulinæ lib. 1. & 2. Et ad eam probandam, quædam argumenta cõminiſcitur, falſa profecto, & ab omni conſenſu ſacrorum Patrum, & Theologorũ aliena, quę breuitatis ſtudio prætermitto. Afferuntur tamen, & refutantur à Marcello Frãcolino loco ſuperius citato. Alij huic opinioni de tribus diebus integris adhærẽtes, aliã probandi ineunt rationem, numerando hos dies, & horas, ab ea nocte, in qua Iudęi Chriſtum apprehenderũt, & protendunt vſq; ad veſperã diei Dominicæ; in qua diſcipulis apparuit: & ita aiunt, Chriſtum in ſepulchro iacuiſſe tres dies integros & tres noctes, partim affectu & volũtate Iudæorum, partim re ipſa, partim falſa opinione diſcipulorũ. Sed hæc opinio valdè dura, & violenta videtur.

¶ Tertia opinio fuit aſſerẽtium tres noctes, hac ratione eſſe computandas; vt prima nox, fuerint tenebræ illæ, quæ contingerunt in paſsione, ab hora ſexta vſq; ad horam nonam: ſecunda nox, à veſpera Veneris vſq; ad mediam noctem: & tertia, à veſpera Sabbati vſque ad mediam noctem. Dies manifeſti fiunt, vt diximus. Sed hæc opinio nullo nititur fundamento; & merito à viris doctis exploditur: tum quia Chriſtus, dicẽs ſe futurum

turum in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus, loquitur de diebus veris, proprijs, & naturalibus, non de metaphoricis, & miraculoſis. Nam tenebræ illæ cū mirabiles fuerint, præſente ſole in hemiſphœrio, atq; etiam in plenilunio, nulla ratione nox, appellādæ ſunt. Nox enim eſt carentia lucis propter abſentiam ſolis ab hemiſphœrio: tum etiā quia tenebræ illæ acciderunt viuente adhuc Chriſto in cruce, & ita nō eſſet verum, quod per illam noctem, fuerit in corde terrę. Huic opinioni videntur ſubſcribere Gregor. Nyſſen. orat. 1. de reſurrect. Hilar. can. vlt. in Matth. Theophyl. Matth. 28. Et D. Iſidor. Pelluſiota. lib. 1. epiſt. 114. Eam etiā adducit, ſed non multum probat. Huius etiam meminit D. Hieron, in cap. Ionæ 2. & D. Augu. lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 24. Eam tamen reijciunt, propter rationes adductas: & etiam quia nō diceretur, tunc temporis vere fuiſſe in corde terræ, cum eſſet potius in aëre, de cruce pendens.

¶ Quarta, & quidem verior, facilior, & communior opinio eſt; vnam noctem vnius diei naturalis, non eſſe totam noctem continuam, quæ eſt ab occaſu ſolis, vſq; ad ortum, ſed duas complecti partes noctis, inter quas artificialis dies cōtinetur. Quarum altera incipit à media nocte, vſque ad ortum ſolis; Altera vero ab occaſu ſolis, vſque ad mediam noctem. Dies enim naturalis à media nocte incipit, & in mediam noctem ſequentem protenditur, vt communiter naturales dies, & noctes metiri mos eſt. Quod etiam notat Caiet. Luc. 2. ſuper illa verba: *Quia natus eſt hodie Saluator.* Colligens ex illis, Chriſtum natum fuiſſe poſt mediam noctem, cum Angelus Chriſti natiuitatem paſtoribus annunciaret, multo ante ſolis ortum. Et ſimiliter Eccleſia, inſtitutionem Euchariſtiæ computat factam, die Iouis; Quia *Luc. 2.*

 licet

licet facta fuerit noctu, fuit tamen facta ante mediam noctem. Vnde ſequitur, primum diem, ac primam noctem mortis & ſepulturæ Chriſti, duraſſe ab hora Nona diei Paraſceues, qua Chriſtus expirauit, vſque ad mediam noctem. Secundam vero diem ac noctem, vt diximus, fuiſſe integram, à duodecima hora noctis Paraſceues, vſque ad duodecimam horam noctis Sabbati. Tertiam vero noctem & diem, numerari à duodecima hora noctis Sabbati, vſque ad auroram diei Dominicę. Et ita in vtroque extremo accipitur pars diei, & pars noctis, & recte per Synecdochen verificantur tres dies, & tres noctes. Hanc ſententiam, præter multos alios Eccleſiæ Patres, ſignanter ſequuntur D. Leo Papa ſer. 1. de Reſur. vbi inquit: Nihil de dierum numero deperijſſe, dum ad integrum ſecundum diem, pars primi nouiſsima, & pars tertij prima, concurrit.] Et Anſelm. Matth. 12. fere ijſdem verbis: Nam primus, inquit, dies à parte extrema annumeratus eſt, dies vero tertius à parte prima.] Explicans vero has partes addit: Sextæ quidem feriæ diei partē, in qua ſepultus eſt, cum parte noctis pro nocte & die accipiens, Sabbatū cum nocte, & die, noctem Dominicam cum eadem die illuceſcēte pro toto ſimiliter accipiens, habet triduum, & tres noctes.] D. etiam Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſtol. 114. nonnullos affert hos tres dies & noctes numerādi modos, in quibus hunc vltimum, ſequi videtur, dicens: Quod ſi tertiam ex me intelligere poſtulas, ea eſt eiuſmodi: In die Paraſceues Dominus Spiritum tradidit, en vna dies, Sabbatum totū in ſepulchro exegit. Poſtea eius noctem, luceſcēte Dominica, è ſepulchro ſurrexit. Id quoque dies eſt, ſiquidem à parte, vt noſti, totum intelligitur.] Et iuxta hunc numerandi morem totum triduum, continet ſpatium fere quadraginta horarum.

Quod

¶ Quod attinet ad dies & noctes artificiales, D. Auguſt. 4. de Trinit. cap. 3. quem ſequitur D. Thom. 3. p. q. 52. art. 4. aſſerit fuiſſe duas noctes integras, & diē vnum integrum intermedium: Quia per mortē Chriſti liberati ſumus à duplici morte, ſcilicet, à morte animę, & à morte corporis, quod ſignificatur per duas noctes, quibus Chriſtus in ſepulchro permanſit: mors autem eius, quia non fuit ex peccato proueniens, ſed ex charitate ſuſcepta, non habuit rationem noctis, ſed diei, & ideo ſignificatur per diem integrum, quo Chriſtus fuit in ſepulchro. Hæc expoſitio optima eſt, ſi myſterium, non littera ſpectetur. Ad cuius veritatem, tres dies, & noctes aſsignandæ ſunt.

NON eſt audiendus Nicephorus lib. 1. hiſtor. cap. 31. dicens: Eadem die & hora, qua Chriſtus deſcendit ad inferos redijſſe, ſecum ducētem Sanctorum animas, & cum eis ad paradiſum terreſtrem transijſſe. Pro qua ſententia adducit Chryſoſtomum, nullo loco citato. Prior Nicephori ratio eſt: *Quia in cruce pendens promiſit latroni; Hodie mecū eris in paradiſo.* Quę verba propriè ſunt intelligenda, non metaphoricè. Et cum paradiſus in ſacris litteris, denotet hortum amœniſsimum; in quo primi parētes, à Deo fuerunt conſtituti; non eſt quod ad metaphoram confugiamus: per paradiſum accipiendo ſinum Abrahæ. Hæc tamen ſententia Nicephori friuola, & voluntarie admodum videtur conficta: quia eſt aperte contra communem ſanctorum Eccleſiæ Patrum conſenſum: immo & veritati litteræ valdè aduerſatur, dicente Chriſto: *Sic erit filius hominis in corde terræ, tribus diebus, & tribus noctibus.* Ad rationem de paradiſo, dicimus; non ſemper in ſacris litteris pro paradiſo, accipi paradiſum terreſtrem, ſeu

2. *Corin.* 12. 4.

locum alium delectabilem : ſed accipi etiam pro cœlo empyreo , ſeu loco beatitudinis. Vt apud Paul. de ſe
2. *Corin.* loquentẽ : *Quoniam raptus eſt in paradiſum , & audiuit*
12. 4. *arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Vbi per paradiſum, fere omnes interpretes,intelligunt cœlum empyreum. Quod idem Paulus ibidem paulo ante vocat,ter-
*Apoca.*2. tium cœlum. Et in Apocal. *Vincenti dabo edere de ligno*
7. *vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei.* In quo loco, quamuis alluſio fiat ad lignum vitæ , plantatum in paradiſo terreſti ; altior & quidem litteralis eſt ſenſus, de paradiſo, in quo, ligni æternæ vitæ fructus , hoc eſt , eſſentialis beatitudo , vincentibus in hac vita confertur. Quamobrem voluit latroni Chriſtus ſignificare, ipſi deſcendenti in infernum,beatificam viſionem,eadem die Veneris concedendam. Quemadmodùm enim , vbi Rex eſt, ibi eius curia : ita vbicumque ſe Deus clare videndum exhibuerit, paradiſus eſt,ſeu locus beatitudinis.

¶ Altera Nicephori ratio : Quia nõ fuit conſonum Chriſti dignitati , animam eius apud inferos retineri : qui nihil prorſus , à primi parẽtis maledictione, & exitio ſecũ attulerat. Hęc certe ratio,nullius eſt momenti. Tum quia ſanctorum Prophetarũ oraculis prædictum erat ; immo ipſiuſmet Chriſti ore, quod in corde terræ futurus erat,tribus diebus & trib⁹ noctibus : & die tertia reſurrecturus. Tum deniq; quia ſi id nõ erat Chriſti dignitati conſentaneum , non debuiſſet eò deſcendere, etiam per vnius horę,vel momenti ſpatium. Neque illuc deſcendit vt peccator , ſed vt peccati deſtructor, non vt captivus, ſed vt captiuorum redemptor: non vt pateretur , ſed vt ſedentes in tenebris , & vmbra mortis illuminaret , lætificaret, beatoſque efficeret. Vt ſatis fuſe diximus.

¶ ET

¶ *ET dixit Dominus piſci, & euomuit Ionam in aridam.)*

ELVSCET iam hic apertiſsime myſterium glorioſæ Chriſti Reſurrectionis. Nam ſicut Ionas deuoratus à Ceto, & triduo in eius vẽtre detentus, figuram geſsit mortis Chriſti, & deſcenſionis ad inferos: ita euomitus in aridam, ſanctiſsimam Chriſti reſurrectionem, repræſentauit. De hoc ſigno præcipuè videtur Chriſtus cũ Iudæis egiſſe, dicens: *Generatio praua, & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ.* Tametſi enim mors eius, ſignum extitit admirabile, quod cœlum terramque obſtupefecit, vt portenta quæ in eius morte acciderunt, oſtendunt. Quia tamẽ Iudæi, in ſua remanſerũt perfidia, & quod Chriſtus eſſet reſurrecturus abominantes, ac pro re impoſsibili habentes: odio quo in ipſum flagrabant, dixerunt Pilato: *Domine, recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc viuens, poſt tres dies reſurgam: iube ergo cuſtodiri ſepulchrum vſque in diem tertium, ne forte veniant diſcipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi; ſurrexit à mortuis, & fiet nouiſsimus error peior priore.* Hinc patet, nullum Chriſti ſignum fuiſſe illuſtrius, neque potentius ad fidem confirmandam, & Iudæos confundendos, quam reſurrectionem ſuam. Quæ tanti erat momenti, vt ad eam probandam quadraginta dierum ſpatium conſumpſerit, antequam in cœlum aſcenderet: *Apparens diſcipulis ſuis, in multis argumentis, & loquens de regno Dei.* Vt ait Lucas Act. 1. Vnde & Paul. merito dixit: *Si autẽ Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergo prædicatio noſtra, inanis eſt fides veſtra.* Quaſi

Matt. 12. 39.

Matt. 27. 63.

Actuũ. 1.

Corinth. 15. 14.

Quaſi dicat: Totum Chriſtianæ fidei pondus in eo nititur, vt Chriſtum reſurrexiſſe credamus, qui re vera reſurrexit, & ſua reſurrectione, nobis æternam, & corporis & animæ, in æternam vitam, reſurrectionem promeruit. Sed vt ad figuram reuertamur, maxima videtur diſsimilitudo eſſe, inter Ionam & Chriſtum: Nam Ionas, non ſua virtute, ſed Dei, prodijt ex ventre piſcis. Chriſtus autē propria ſua potentia, ex inferno egreſſus fuit. Ionas à piſce dicitur euomitus, Deo præcipiente; Chriſtus non poteſt dici euomitus, neque proiectus ab inferno. Sed audeo dicere, etiam in hoc, nonnullam, Chriſtum cum Iona ſpeciē habuiſſe Occaſionem ſumo ex verbis D. Petri, de Chriſti reſurrectione in hūc mo-
Actuū. 2. 24. dum loquentis: *Quem Deus ſuſcitauit, ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſsibile erat, teneri illum ab eo.* Dolores inferni dicit fuiſſe ſolutos: vel quia Chriſtus in infernum deſcendens, iuſtorum animas à doloribus, quos ob carentiam diuinæ viſionis patiebantur, abſoluit: vel quia ipſe, cum in infernum deſcendit, iam ſolutus, & immunis fuit, à mortis, & paſsionis doloribus: vel quia infernus ipſe, ex Chriſti præſentia vehementer deterritus, indoluit; & veluti ſibi noxium ferre nō valens, optabat expellere. Ex quo infert D. Petrus; Quod impoſsibile erat, Chriſtū ab inferno teneri. Experimento compertum eſt, quod cum animalia, cibum aliquem edunt, aut deuorant, nocivum, aut ſtomacho ſuo incommodum; ſtatim ventris dolores, & tormina patiuntur, donec incitante nauſea, cibum euomant. Ita quodammodo ſe habuit infernus, Chriſtum ſponte ſe intromittentem, deuorans: non enim Chriſtus erat cibus, ſtomacho inferni conueniens, immo valde contrarius, & exitioſus. Cibus ſiquidē inferno congruens, erant puri homines, ac peccatores, pœnis, & calamitatibus

tibus obſtricti. Vnde Geneſ. 3. dictum eſt dæmoni ſerpenti antiquo : *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.* *Geneſ.* 3. 14.
Ideſt, homines terrenos, & peccatores, vt ait Gloſſa Interlin. Chriſtus vero, eſt Deus & homo : Homo ſecundus de cœlo cœleſtis ; ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus. Quamobrem infernus, talem tantamque eſcam ſtomacho ſuo tenere non potuit, ſed eam reddere, & veluti euomere compulſus eſt, maximo accepto nocumento, ingenti, ſcilicet, præda, quam egrediens ex eo Chriſtus diripuit, ſecumq; eduxit. Syriaca lectio, pro ſolutis doloribus inferni, habet: *Soluitque funes inferorum.* Nam funes, ſeu vincula inferni, erāt æternæ beatitudinis priuatio, carceris detentio, & id genus alia, à quibus Chriſtus in infernum deſcendens, ſanctorum animas exſoluit ; & ſi de ipſo Chriſto velimus intelligere: Veriſsime dicemus, eum ſuaptè natura, ſolutum & immunem fuiſſe, ab huiuſmodi inferni funibus. Iuxta illud Pſal. *Aeſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacū: fact⁹ ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber.* Quę *Pſal.* 87. 5.
ad litteram de Chriſto interpretantur Auguſt. Euthym. Gloſ. & alij. Ipſe enim, tamquam ſi eſſet purus homo, & mortis miſerijs obnoxius, æſtimatus fuit à Iudæis, ſimilis cæteris, in infernum deſcendentibus, ſine adiutorio ſeu robore inde egrediendi, & ad vitam redeundi : ſed cum eſſet Deus, & homo, Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio, Dominus virtutum & Rex gloriæ, fuit in inferno inter mortuos liber : quia nec mortis, nec inferni vinculis cōſtringi, nec legibus potuit ſubiacere : immo virtute propria ſe ipſum à mortuis excitauit. Chaldaica Paraphraſis ſic habet: *Reputatus ſum cum deſcendentibus in domum vinctorum: fui ſicut homo, cui nullæ ſunt vires.*

¶ Huc

¶ Hûc ſpectant illa Chriſti verba, apud Oſeam, quæ
Capi. 13. ſuperius citauimus: *O mors, ero mors tua, morſus tuus ero*
14. *inferne.* Quæ primo, & præcipue actiuam habent ſignificationem, vt ſit ſenſus: O inferne, ego glorioſo meo deſcenſu, te mordebo; magnam ex te partem, & prædã auferẽs. LXX. translatio, diuerſis pluribuſq; verbis, ſed eodẽ fere ſenſu, ita habet: *Vbi cauſa tua mors? vbi aculeus tuus inferne?* Vnde exiſtimo cum Hieronymo, & alijs, D. Paulũ deſumpſiſſe probra illa, & dicteria, quibus morti inſultabat (vt ſupra vidimus) dicens: *Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus? ſtimulus enim mortis peccatum eſt, &c.* Ijſdem enim ferè verbis ſubſannatur infernus hoc loco Oſeæ, iuxta LXX. verſionem; Nam eodem triumpho Chriſtus de morte, & inferno glorioſiſsimam victoriam reportauit. Quemadmodum enim morti, per ſuam mortem abſtulit peccati ſtimulũ, quo in totum humanum genus graſſabatur; ita morte deuicta, abſtulit inferno aculeũ, quo omnes filios Adã cõfigebat, ſubiugabat, & in ſuos carceres detrudebat. Chaldaica Paraphraſis multo eſt diſsimilior, hoc pacto vertens: *Domum Iſraël à cade redemi, & ab exterminio delente erui eos: mox erit verbum meum contra eos in necem, & verbum meum ad diſperdendum, & eo quod tranſgreſſi ſunt legem meam, tollam maieſtatẽ meam ab eis.* Quę in eumdem recidunt ſenſum, vt facile eſt accõmodare, ſed noſtra Vulgata Editio, & originali textui magis eſt conſentanea, & rem paucißimis verbis magis explicat.

¶ Poſſunt etiam pro noſtro inſtituto paſsiue accipi; ita vt Chriſtus quodammodo morſus, deuoratus, atq; deglutitus ab inferno dicatur. Quia quemadmodum à morte mortuus, mortem deſtruxit; ita ab inferno morſus, ipſum deuicit, atque expoliauit; & ſicut per ſuam mortem

mortem ſponte ſuſceptam, mortis vinculis alligari non potuit, quia ſtatim tertia die à mortuis propria virtute reſurrexit: ita vltro in infernum deſcendens, in eiuſq; ventrem exceptus, nullatenus legibus ſubiacere, neq; compedibus vinciri potuit, neq; (vt D. Petrus ait) detineri; quin potius infinita glorioſus maieſtate, cũ voluit ex eo prodiuit: maximo dæmonibus terrore, atque detrimẽto illato. Hanc explicationem amplectitur Rupertus, quem ſequuntur Ribera, & alij recentiores) adducitque in eius confirmationem illud Iob. *In oculis eius quaſi hamo capiet eum.* Et ibidem. *An extrahere poteris Leuiathan hamo?* Per Leuiathan ſiquidem, piſcem vaſtiſsimum, & voraciſsimum, figuratur infernus, à quo Chriſtus tamquam eſca hamum diuinitatis contegens deuoratus, ipſum cepit, disrupit, euiſcerauit, viribuſq; deſtituit. Ita explanat hunc locum D. Gregor. lib. 32. Moral. cap. 9. Sed Leuiathã iſte, hamo captus eſt; quia in Redemptore noſtro, dum per ſatellites ſuos eſcam corporis momordit, diuinitatis illũ aculeus perforauit: Quaſi hamus quippè fauces glutientis tenuit; dum in illo, & eſca carnis patuit, quam deuorator appeteret, & diuinitas, paſsionis tempore latuit, quæ necaret: In hac quippè aquarum abyſso, ideſt, in hac immenſitate generis humani, ad omnium mortem inhians, vitam penè omnium vorans, huc illucque aperto ore Cetus iſte ferebatur, ſed ad mortem Ceti iſtius, hamus in hac aquarum profunditate caliginoſa, mira eſt diſpoſitione ſuſpẽſus.] Et paulo inferius: Ne ergo iſte humanis mortibus Cetus inſidians, quos vellet vltra deuoraret; hamus hic raptoris fauces tenuit, & ſe ſe mordentem momordit.] Iob. 40. 19.

¶ Animaduertendum eſt etiam Cetum, non euomuiſſe Ionam in mare, ex quo illum abſorbuerat, ſed in aridam

aridam & continentem; vbi tutiſsimus,& omni periculo liber exiſteret; ad innuendum, Chriſtum non reſurrexiſſe ad vitam mortalem, & corruptibilem, quæ per mare ſignificatur; ſed ad immortalem,glorioſam,æternam. *Quia Chriſtus reſurgens ex mortuis* (vt Paulus ait) *iam nõ moritur: mors illi vltra non dominabitur*. Per littus ſeu aridam, ſtatum immortalitatis denotari, docet D. Gregor. Pap. hom. 24. in Euãgelia, his verbis: Quæri etiam poteſt, cur diſcipulis in mari laborantibus, poſt reſurrectionẽ ſuam Dominus in littore ſtetit, qui ante reſurrectionẽ ſuam coram diſcipulis in fluctibus maris ambulauit. Cuius rei ratio feſtine cognoſcitur, ſi ipſa, quæ tunc inerat, cauſa penſetur. Quid enim mare niſi præſens ſæculũ deſignat, quod ſe caſuum tumultibus, & vndis vitæ corruptibilis illidit? Quid per ſoliditatẽ littoris, niſi ipſa perpetuitas quietis æternæ figuratur? Quia igitur diſcipuli adhuc fluctibus mortalis vitæ inerant, in mari laborabant. Quia autem Redemptor noſter iam corruptionem carnis exceſſerat, poſt reſurrectionẽ ſuam in littore ſtabat.] Reſurrexit igitur Chriſtus in eodem momẽto, quo ſanctiſsima eius anima ab inferno rediens, recuperato quem effuderat ſanguine; vel toto (vt multi volũt) vel neceſſario ad corporis integritatem (vt nonnulli affirmant) corpori ſuo copulata fuit: ipſumq; idem corpus,quod in ſepulchro iacuerat, toto illo triduo exangue; inanime, tot verberibus attritum,tot liuoribus deformatum, ſtatim reddidit viuum, immortale, incorruptibile, fulgentiſsimum, pulcherrimum, cæteriſque præſtantiſsimis dotibus, exornatum. Et ad maius ipſius decus,& ornamẽtum, in eodem remanere voluit,pretioſiſsima paſsionis ſuæ veſtigia; ſtigmata, videlicet, clauorum, & lanceæ, quibus fuerant eius transfixæ manus, pedes,& latus.

Romã. 6.

¶ Nec

¶ Nec deſunt permulti, qui dicant (quibus non abnuo) etiam relicta fuiſſe foramina, abſque vllo corporis dedecore, aut integritatis defectu, vt eſſent illuſtriſsimum victoriæ ſuæ trophæum, euidétiſsimum veræ ſuæ reſurrectionis argumentum, admirabile ardentiſsimi ſui amoris indicium, perpetuum interceſsionis ſuæ apud Patrem monumentum. Et ſicut D. Paulus loquitur, Hebræ. 9. 24. *Vt appareat nunc vultui Dei pro nobis.* Quæ quidem vulnera, ineffabili fulgore micantia, apparens diſcipulis ſuis, non videnda ſolum, ſed contrectanda etiam exhibuit, dicens: a *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum: palpate & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Et Thomę incredulo: b *Infer digitum tuum hùc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum.* Exiſtimo ſiquidem, diſcipulos præ ingenti gaudio, nō modo Chriſtum amplexatos, exoſculatoſque fuiſſe; ſed etiam ſuis manibus ſanctiſsimum eius corpus, & vulnera, præcipuè immenſa pulchritudine decorata, contrectaſſe. Sic interpretantur multi, quæ Ioan. dicit in 1. ſua canonic.: c *Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt, de verbo vitæ: & vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis.* Non ſolum loquitur Apoſtolus, de cōtrectatione corporis Chriſti manibus ſuis facta in hac mortali vita, ſed potiſsimum de ea, qua ipſum, iam à mortuis excitatum, tetigerunt: Quod etiam docuerunt Didymus Alexandr. in comment. huius epiſtolæ. Auguſtin. ſermone. 18. de verbis Domini, & ſerm. 155. & 158. Leo Pap. epiſt. 10. cap. 5.

Rom. 4.

Cyril. Alexand. de ſide, ad Theodoſi. circa fin. Greg. Nazianzen. orat. 42. Pet. Chryſolog. ſer. 18. & 76 Abulē. parad. 5. c. 25. & 26 Caiet. Tolet. Medina, & alij.

a *Luc.* 25 39.
b *Ioā* 20 27.
c *Epiſt.* 1 *cap.* 1. 1

¶ Quod Chriſtus reſurrexit, fides Catholica docet, & quod tertia die, quæ fuit proxime ſequens poſt Sabbatum. Eam vocant Euangeliſtæ, primam Sabbati, & vnam Sabbatorum: Nos Dominicam appellamus, quia eam Chriſtus Dominus, glorioſiſsimã, ſua reſurrectione reddidit, atque conſecrauit. Et cum in ipſa requieuerit ab omni opere humanę reparationis, quod patrarat. Quod Iudæis eſt Sabbatum, nobis dies eſt Dominica. Quod nomen habuit in Eccleſia ab Apoſtolorum
Apoc. c. 1 tempore, vt conſtat ex 1. cap. Apoc. *Fui in ſpiritu in Dominica die.* Vnde Auguſt. ſerm. 251. de tempore. Dominicum diẽ (ait) Apoſtoli, & Apoſtolici viri ideo religioſa ſolemnitate habendũ ſanxerunt, quia in eodem Redemptor noſter à mortuis reſurrexit. Quique ideo Dominicus appellatur, vt in eo tantum diuinis cultibus ſeruiamus, dantes diei huic honorem, & reuerentiam propter ſpem reſurrectionis, quam habemus in illa.] Et ſimiliter Leo Pap. epiſt. 81. ad Dioſcorum cap. 1. In hac die (inquit) mundus ſumpſit exordium, in hac per reſurrectionem Chriſti, & mors interitum, & vita accepit initium.] Idem quoq; profitentur omnes patres, etiam ij, qui Apoſtolorum æuo floruerunt, ipſorumq; fuerunt diſcipuli. Vt Clemens lib. 7. conſtit. cap. 31. & 36. Ignat. epiſt. 5. ad Trallianos. Iuſtin. Apolog. 2. in fine. Et reliqui poſteriores. Quamobrem Beda lib. de ratione computi cap. 17. & lib. de ratione tempor. cap. 45. & Ambroſ. in Pſal. 47. in principio aiunt: Nefas eſſe viro catholico dubitare, quin Chriſtus Dominica die reſurrexerit. De qua Regius Vates vaticinans in-
Pſal. 117 quit, Pſal. 117. 24. *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.* Quo verſiculo ſępiſsimè repetito,
24. Eccleſia Catholica, feſtiuiſsima noſtri paſchatis gaudia cõcelebrat. Quare reijcienda prorſus eſt illorũ opinio,

qui

qui ad probandum fuiſſe Chriſtum in ſepulchro, & inferno tribus diebus, & tribus noctibus integris, comméti ſunt duplex quoddam Sabbatum, nullo fundaméto, nullaq́; auctoritate fultum, immo potius manifeſte Sacræ Scripturæ contrarium. Ex qua liquido conſtat, Chriſtum mortuum fuiſſe in die Paraſceues, & reſurrexiſſe tertia die, quæ fuit Dominica. Nec Euangeliſta Ioannes appellauit illud Sabbatum, magnum diem, eo quod eo anno eſſet duplicatum, propter rationem friuolam quam dicti auctores excogitarunt; ſed vocatur magnus dies Sabbati, quia in ſolēne paſcha inciderat.

¶ De tempore & hora diei, qua Chriſtus reſurrexit non parua eſt ambiguitas. Nam de tempore, quamquā iuxta Hieron. epiſt. 150. ad Hedib. q. 6. & Theophyl. Marci vlt. nihil certi affirmari poſsit, duæ tamen ſunt admodū controuerſæ, ſed probabiles ſententiæ. Prior eſt aſſerentium; reſurrexiſſe ſtatim poſt mediam noctē Sabbati, iam die tertia incipiente. Rationes, quæ adducuntur ſunt. Prima ex auctoritate Scripturæ. Nā Ioan. cap. 20. habetur, Mariam Magdalenam veniſſe, dum adhuc tenebræ erant, ad monumentum. Quo tempore Chriſtus iam reſurrexerat. Quod ſi adhuc erant tenebræ, cum dies eſſent illi, fere æquinoctiales, colligitur ſatis apertè, ſtatim à media nocte, reſurrectionem contigiſſe. Et Matth. vlt. dicitur: *Veſpere autem Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati, venit Maria Magdalenæ.* Quibus verbis aiunt, aſſignatum fuiſſe tempus reſurrectionis: Veſperā autem Sabbati, nō potuit Euangeliſta appellare auroram diei Dominici: neque etiam illam veſperam Sabbati, quæ incipit ab occaſu ſolis, quia cōſtat, tunc Chriſtum non reſurrexiſſe: ſed vocauit veſperam, ipſam profundam noctem, quæ iam vergebat ad lucem diei, vt indicāt hęc verba: *Quæ luceſcit in prima Sabbati.* *Matth. vlt. 1.*

 ¶ Secun-

¶ Secunda ratio, ex conſuetudine Eccleſiæ, quæ olim celebrare conſueuerat officium vigiliæ reſurrectionis, ſimul atque media nox erat tranſacta, & Chriſti fideles ſolebãt vt modo fit, ſoluere ieiunia quadrageſimalia, ab eadem media nocte.

¶ Tertiã: ex auctoritate ſanctorum Patrũ, ex Græcis Athanaſ. lib. de virgin. in fine. Gregor. Nyſseni, orat. 1. & 2. de reſurrect. Cyrill. Alex. lib. 12. in Ioan. cap. 44. Victor Antiochen. in cap. 16. Marci. Euthym. cap. 27. in Matth. Niceph. lib. 1. hiſt. c. 31. Ex Latinis, Hieron. epiſt. citata q. 3. & 4. Ambroſ. lib. 10. in Luc. c. de homilia Dominicæ reſurrec. Ruper. lib. 1. de diu. offic. cap. 8. & lib. 5. c. 24. & lib. 7. c. 16. Et præcipuè D. Gregor. Papa in benedictione Cerei paſchalis, vbi miris laudibus, repetitis verbis, effert noctem illam fœlicisſimam, quæ tanti myſterij conſcia eſſe potuerit, dicens: O vere beata nox, quæ ſola meruit ſcire tẽpus & horam, in qua Chriſtus ab inferis reſurrexit: Hæc nox eſt, de qua ſcriptum eſt: Et nox ſicut dies illuminabitur, & nox illuminatio mea, in delitijs meis, &c.

¶ Quarta ratio pro hac ſententia eſt, ex figurarum accõmodatione, vt quemadmodũ Samſon incubiculũ incluſus, & á Philiſtæis cuſtodiẽtibus, illum circumſeptus, dormiuit vſq; ad mediã noctem, & inde conſurgẽs, apprehendit ambas portę fores cũ poſtibus ſuis & ſera; impoſitaſq; humeris ſuis portauit ad verticem montis, &c. Ita Chriſtus in ſepulchrum incluſus, ſomno mortis oppreſsus, & militum cuſtodia circũdatus, media nocte ſurrexit propria ſua virtute: non effractis foribus, nec reſeratis ſigillis, quibus erãt obſignatæ, ſed in humeros omnipotẽtiæ, & glorioſi corporis ſui, ſublatis, prodijt. Tum etiam exitus filiorum Iſrael ex Aegypto, percutiente prius Dño primogenita, tàm Pharaonis, quám cætero-

Iudic. c. 16. 3.

cæterorum Aegyptiorũ, ſeruatis, propter agni ſanguinem, filijs Iſrael, à percuſsionis plaga & interitu, fuit media nocte. Vt aperte indicat Sacra Hiſt. Quod typus fuit egreſsionis Chriſti, ex inferno & ſepulchro, percuſsis & deuictis, Pharaone & omnib⁹ Aegyptijs, ideſt, dæmone, & omnibus ſuis exercitibus, & ſpoliato inferno, & virtute prætioſi ſanguinis ſui, hominibus in libertatem, & vitam æternam aſsertis, glorioſiſsimus reſurrexit. Quod elegãtiſsime perpendit idem D. Grego. in hunc modum: Hęc ſunt enim feſta paſchalia, in quibus verus ille Agnus occiditur, cuius ſanguine poſtes fideliũ conſecrantur. In qua primũ patres noſtros filios Iſrael, eductos de Aegypto, mare Rubrũ, ſicco veſtigio tranſire feciſti. Hęc igitur nox eſt, quæ peccatorum tenebras, columnæ illuminatione purgauit. &c. *Exod.* 12 *D. Greg. vbi ſupra*

¶ Vltima ratio ex congruentia, decebat enim, vt Chriſtus, quemadmodũ media nocte natus fuerat, media etiam nocte reſurgeret, vt ita reſurrectio, quæ noua quædam eſt natiuitas, ſeu potius regeneratio, priori natiuitati conſonaret. Vt quemadmodum generalis reſurrectio futura eſt media nocte, iuxta illud: *Media nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus venit, exite obuiam ei.* Ita etiam reſurrectio particularis fieri debuit, media nocte. *Matt.* 25 6.

¶ Secunda ſententia, quę verior eſt, & probabilior, affirmat, Chriſtum, nõ media nocte, ſed prope diluculum, & auroram reſurrexiſſe, iam die albeſcente. Quam ſententiam ſequuntur ferè omnes Scholaſtici Theologi in 3. ſent. diſt. 21. & 22. Vt Bonauent. Ricard. Durand. Paludan. D. Thom. ibidem quæſt. 2. art. 2. & 3. par. q. 51. art. 4. ad 3. & q. 53. art. 2. ad 3. D. Antonin. 1. par. hiſt. tit. 5. cap. 7. vbi dicit, Criſtum reſurrexiſſe decima hora noctis, iuxta antiquam computationem, & iuxta noſtram, quarta hora poſt mediam

noctem, cum iam tenebræ ab aurora incipiunt profligari. Gulielm. Duran. in Ration. diui. offic. lib. ..cap. 72. Probatur etiam auctoritate antiquorũ Patrum, Ignatij epiſt. ad Trallianos, vbi diſsertis verbis ait: Illuceſcente Dominico die reſurrexit è mortuis. Euſebij lib. 10. de demonſtr. cap. vlt. Cyrilli Ieroſolymitani Cathec. 14. & ſuper verba Sophoniæ cap. 3. iuxta verſionem L X X. *Præparare, conſurge diluculo, expecta me dicit Dominus, in die reſurrectionis meæ.* Hilarij. canon. 33. in Matth. Ambroſij ſuper Pſal. 45. Auguſtini in numeris locis, præſertim lib. 4. de Trinit. cap. 6. & in Pſal. 29. & 56. & 58. & 129. & epiſt. 49. q. vlt. Leonis Papę ſerm. 1. de reſurrect. Cypriani in expoſitione orationis Dominicæ, Euſebij Emiſseni homil. 8. de Paſchate, exponentis figuram Iacob luctantis cum Angelo, vſque ad auroram. Hieronymi Marci vlt. Sedulij lib. 4. carminum ita dicentis.

Sophoniæ cap. 3.

Cæperat interea poſt triſtia Sabbata fælix
Irradiare dies, culmen qui numinis alti
A Domino dominante trahit primuſque videre
Promeruit naſci mundum, atque reſurgere Chriſtum.

¶ Denique hanc videtur amplecti ſententiam Eccleſia, in hymno quem canit in laudibus de reſurrectione.

Aurora lucis rutilat,
Cum Rex ille fortiſsimus
Mortis confractis viribus
Pede conculcans Tartara
Soluit à pæna miſeros.

¶ Probatur etiam hæc ſententia, verbis Chriſti affirmantis, ſe futurum in corde terræ, tribus diebus, & tribus noctibus: Quod ad omnimodam computandi dies

& noctes rationem, referendum eſt. Ita vt non ſolum per Synecdochen, dies & noctes naturales intelligantur, ſed etiam artificiales. Vt notat D. Tho. 3. p. quæſt. 53. ar. 2. ad 3. At vero ſi reſurrexiſſet noctu, ſurrexiſſet quidem tertia die naturali, quę inchoatur á duodecima hora noctis, non tamen ſurrexiſſet tertia die artificiali, quæ incipit in luce diei. Conueniebat etiam hoc myſterio, quia Chriſtus reſurgendo, æternam vitam reparauit, quæ per diem intelligitur, vt mortalitas per noctem. Vt optime ex D. Auguſtino doc. D. Thom. loco proxime citato.

¶ Vnde facile eſt diſſoluere rationes prioris ſentētiæ. Nam ad auctoritates Sacræ Scripturæ dicimus: Vel Mariam Magdalenam, aliquo ſpatio poſt mediam noctem tranſacto, egreſſam Ieroſolyma fuiſſe, ad monumentum ſe conferentem, & vt ait Euangeliſta; cum adhuc tenebræ eſſent; eo tamen perueniſſe, cum iam aurora appetebat, & Chriſtus reſurrexerat. Vel melius per tenebras intelligit Euangeliſta, diei crepuſculum, quod eſt tenebrarum finis, & lucis initium: cumque, vt inquit Philoſophus, medium ſit ipſa extrema; merito tenebrarum tēpus dici poterat, quo Magdalena acceſsit ad monumentum. Ad auctoritatem ex Matthæo, fatemur difficilē eſſe intellectũ; & idcirco in ea explicanda, admodum defatigari interpretes. Quare, alijs prætermiſsis expoſitionibus, probabilior eſt, Matthæum per veſperā illam Sabbati, ſignificare voluiſſe noctem, quæ intercedit inter artificialem diem Sabbati, & Dominici, quā ab vtroq; extremo nuncupauit. Nam à præcedenti die vocauit veſperam Sabbati, à die autem ſequenti dicit, quæ luceſsit in prima Sabbati. Et iuxta hanc expoſitionem, nihil impropriè, aut extortè dicitur, ſed omnia Euangeliſtarum teſtimonia cohærent.

AD conſuetudinem Eccleſiæ reſpondetur, quod cum ipſa neſciret certum tempus, & horam reſurrectionis, & celebratura eſſet tantæ feſtiuitatis profeſtum, ſeu vigiliam, incepit à media nocte, vt totum diē illum comprehēderet. Ieiunium vero ſoluitur à Chriſtianis media nocte tranſacta, quia in ipſo obſeruando, ſola dierum naturalium, qui à media nocte incipiunt, & in media nocte terminantur, ratio habetur.

¶ Ad auctoritates Patrum ex dictis patet reſponſio. Quia vel per noctem intelligūt vltimam partem noctis artificialis, primam vero, diei naturalis: vel ipſorum opinio etſi probabilis, non admittitur, propter rationes prædictas.

¶ De figuris Veteris Teſtamenti adductis, dicimus, quod non eſt opus, vt quantum ad omnes circumſtantias conueniant cum veritate per ipſas ſignificata. Sat eſt, vt initio diximus, quod ſcopum ab Spiritu Sancto intentum, patefaciant. Quamquam ad typum Samſonis reſpondere poſſumus, eius egreſſum media nocte, poſſe accomodari natiuitati Chriſti: qua ex matre virgine, abſque vllo virginalis ianuæ detrimento, in lucē editus eſt. Nec opus erat, vt hæc figura, in omnibus reſurrectioni adaptaretur: etſi poſsit aliqua ex parte conuenire. Ad figuram exitus Iſrael de Aegypto, quamquā Sacra Scriptura apertiſsimis verbis narret primogenitorum occiſionē, ab Angelo percutiēte effectam fuiſſe media nocte, Pharaonemque Moyſi exeundi facultatē conceſiſſe, non tamen adeo conſtat, exijſſe in ipſa media nocte; cum certum ſit, nonnullis horis indiguiſſe, ad exitum præparandū: præſertim, tam innumeræ multitudinis, tàm virorum, quam mulierū, & parvulorum, abſque ſarcinis & pecoribus, atque armentis, & quamquā noctu dicuntur exijſſe, per noctem accipienda eſt,

prima

prima pars diei ſequentis,& vltima præcedentis,in qua adhùc erãt tenebræ. Quod patet ex cap.14. Exodi,vbi dicitur : *Factum eſt in vigilia matutina, & ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Aegyptiorum per columnam ignis, & nubis interfecit exercitum eorum.* Vigiliam enim matutinam, vocat illam partem noctis, quæ matutino tempori, ſeu diluculo appropinquabat. Ad vltimam rationem,à congruentia deſumptam,patet ſolutio ex dictis; Non enim eſt par ratio vtriuſque natiuitatis.Nam cum in priore, Chriſtus carne indutus naſceretur ad mortalitatem noſtram, eiuſq; miſerias, & labores, pro nobis obeundas, in profundo noctis naſci oportuit. At vero in reſurrectione, cum renaſceretur ad æternæ lucis incorruptionem: luce iam ſe effundente,reſurgere æquũ fuit. Nec liquido cõſtat ex Chriſti parabolis de decem virginibus, & alijs, reſurrectionem vniuerſalem,media nocte futuram eſſe : ſed illis,intendit nos ad vigilantiã adhortari; ne cum ad iudicium venerit, oſcitantes, & imparatos inueniat. *Exod.*14

¶ Hora,qua Chriſtus reſurrexit (pręciſe,& diſtincte de ea loquendo) penitus ignoratur. Nam neq; de ipſa Euangeliſtæ, vllum verbũ fecerunt; neque alicui mortalium, innotuiſſę exiſtimamus,excepta B. Virgine,cui in ipſamet hora,& momento, quo reſurrexit, apparuit: & in eo colloquio diuini amoris, & gaudij pleniſsimo, vltro citroque habito, hoc myſterium, & alia plurima reuelaſſe, pie credendum eſt.

¶ Reſurrexiſſe etiam vna cum eo plurimos,in vitam immortalem & glorioſam, opinio eſt fere omnium recentiorum. Quam etiam multi ex antiquis docuere. Vt Origen. lib.1. ad Rom.cap.1. Epiph. hęreſi 75. in fine. Clemens Alexandr. lib. 6. ſtromat. Athanaſ. in hom. de ſemente, dum ait : Chriſtum in inferno, non ſolum

ſe liberum oſtendiſſe, ſed etiam mortuorum liberatorem. Quibus verbis, etſi obſcuris, videtur hanc ſententiam amplecti, quia ſubdit locum Euangeliſtæ: *Multa corpora ſanctorum, qui dormierant ſurrexerunt.* Ambroſ. enarrat in 1. Pſal. in fine. Euſeb. lib. 4. de demonſtrat. cap. 12. Idem videtur innuere Gregor. Nyſsen. lib. de cognitione Dei. cap. de Chriſti reſurrectione. Vbi explicans verba Oſeæ 6. 3. *Sanabit nos poſt duos dies, & in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in conſpectu eius.* Inquit: Hæc autem dicta ſunt, ex perſona eorum, qui dormierant, aut quorum corpora, cum Chriſto ſurrexerũt tertio die, quo ſurrexit ipſe. Remig. apud D. Thom. in cathena aurea, poſt diſputationem de hac ſententia, tãdem dicit: Incunctanter ergo credere debemus, quia qui reſurgente à mortuis Dño, reſurrexerunt; aſcendente eo ad cœlos, & ipſi pariter aſcẽderunt. Anſelm. in d. locum Matth. 27. ſubiungit: Neque vlla ratione, eorum temeritati fides accommodanda eſt, qui illos poſtea, reuerſos in cinerem dicunt. Et D. Tho. in idem cap. Matth. 27. & ibi multi ſcholaſtici.

Oſea. 6. 3.

¶ Quæ quidem ſententia, nititur in primis auctoritate Sacræ Scripturæ in d. cap. Matth. 27. num. 52. vbi agens de mirabilibus prodigijs, quæ in Chriſti morte acciderunt, ita habet: *Et monumẽta aperta ſunt; & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt. Et exeuntes de monumentis, poſt reſurrectionẽ eius venerunt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.* Quæ quidem reſurrectio cum vera & realis fuerit, vt conſtat ex textu, non phantaſtica, vt aliqui interpretantur, proculdubio fuit glorioſa. Nec dici debet, reſurrexiſſe eos ſanctos, morituros deinceps, & corpora depoſituros. Cuius nulla poteſt ratio ſufficiens adhiberi: Quia cum animæ illæ, iam eſſent beatæ, & propriũ ac cõnaturale ſit glorioſæ

Matt. 27 52.

animæ

animæ glorificare corpus ſuum; quorſum facturus eſſet Deus hoc miraculũ, vt beatæ animæ eſſent in corporibus, morti & pænalitatibus vitæ huius obnoxijs? Nam quod anima Chriſti glorioſiſsima, toto vitę decurſu corpori mortali vnita fuerit, ſingulari Dei diſpẽſatione factum eſt, propter humani generis redẽptionẽ, nulla autem in reſurrectione ſanctorum de qua agimus, talis intercedebat neceſsitas, quæ mortalia corpora exigeret, cũ ad exhibendum de Chriſto teſtimoniũ, multo eſſet præſtantius, & efficatius apparere cũ corporibus glorioſis. Confirmatur etiam ex coniecturis admodũ probabilibus. Prior eſt: Quod quemadmodum in inferno, aliqui etiã cũ corporibus cruciantur, vt Dathan & Abiron, diues epulo, &c. Ita quoq; & multo rationabilius, cũ Deus in miſerendo & remunerando, quã in puniẽdo ſit profuſior: credi debet permultis, & corporis, & animæ, beatitudinem contuliſſe. Altera coniectura: Quia congruum erat valde, vt quemadmodum Chriſtus, non diſtulit reſurrectionem ſuam, vſque ad mundi finem, ſed reſurrexit ſtatim propter iuſtificationem noſtram, & vt cauſa, & exemplar eſſet noſtræ reſurrectionis: ita ante generalem reſurrectionem, aliqui in gloriam reſurgerent, vt manifeſta fieret virtus, & efficacitas Chriſti reſurrectionis; in quo & maior fidei confirmatio, & ſpei noſtræ roboratio, conſiſtebat. Et ad obiectionem: Ergo aliqui ante Chriſtum reſurrexerũt glorioſi, quod nefas eſt affirmare, cum ſit ipſe primogenitus mortuorum, & primitiæ dormientium; per cuius paſsionem, & reſurrectionem, cœleſtis gloriæ, & immortalitatis fores erant reſerandæ; nam Matthæus ante videtur indicare, dictam ſanctorum reſurrectionem, Chriſto adhuc in cruce affixo contigiſſe. Reſpondemus Euangeliſtam per anticipationem, ſeu hyſterologiam ea verba protu-

protuliſſe: Quod quidem familiare eſt ſanctis Euangeliſtis: & ita cum Matthæus ageret de portentis miraculoſis in morte Chriſti, adiunxit etiam mortuorũ reſurrectionem, quæ fuit facta Chriſto reſurgẽte. Quod miraculum ad eadẽ portenta pertinebat. Et etiam ex textu conſtat, quod apparuerũt poſt reſurrectionẽ Chriſti. Et ex conſequenti ſequitur reſurrexiſſe vna cum Chriſto. Et quamquam contrariæ ſententiæ inter alios grauiſsimi ſint patroni D. Auguſt. epiſt. 99. ad Euod. & D. Hiero. Matth. 27. & epiſt. 150. ad Hedib. quæſt. 8. Theoph. & Euthym. in d. cap. Matth. facile eſt ipſorũ rationes diluere, & præſertim neruoſam illam, quæ deſumitur ex Sacræ Scripturæ teſtimonijs, ſignificantibus conſummationem repromiſsionis non concedi, ante mundi conſummationem. Nam hoc non obſtat, quin ex peculiari priuilegio, Deus aliquibus conceſſerit gloriæ perfectionem, tam animæ, quam corporis: cum multæ regulæ generales, patiantur exceptiones. Vt facile conſtat.

¶ Obiter hoc loco quæri poteſt. Quo tempore, & quamobrem, Iuſtorũ monumenta fuerint reſerata? Hac de re duæ ſunt ſententiæ; Prior affirmat, hanc ſepulchrorum apertionem eodem tempore, quo cætera portenta à Matth. & alijs Euangeliſtis cõmemorata, contigiſſe: vt hoc etiam ſtupendo prodigio, nefaria Iudæorum in Chriſtum impietas redargueretur. Nam quemamodum ſol in meridie, & lunæ plenitudine, præter naturæ ordinem, ingentibus tenebris obductus terra inſolitis cõcuſſa tremoribus, rupes horribili fragore diſ- ciſſe. Templi velum à ſummo vſque deorſum duas in partes ruptum, diriſsimam Chriſti mortẽ quodam modo lamẽtari, & perſentire videbantur; ſimiliter recluſa mor-

Chryſoſt. *Theophy.* *Hiero.* & *Beda.*

mortuorũ ſepulchra, ſacroſanctum illud corpus ſæuiſsima tormentorum, ac vulnerũ tempeſtate iactatum ſuo complexu, vel vti tranquillo portu, certatim excipere concupierunt; quo Scribis Phariſæis cæteriſq; Chriſti hoſtibus, & maior terror, & vehementior tanti ſceleris exprobratio incuteretur. Piè id ſatis, & probabiliter dictum. Sed altera ſententia, verior, quam ego ſequor; tenet: Eiuſmodi monumẽta non fuiſſe patefacta ante Chriſti, & ſanctorum reſurrectionem, ſed poſt eã. Sicut enim Chriſtus, rediuiuus ex monumento ſuo clauſo, & obſignato exiuit, virtute dotis ſubtilitatis, qua inter alias mirabiliter pollet glorioſum corpus; eodem modo ſancti, qui vna cum ipſo reſurrexerunt, ex ſuis occluſis ſepulchris prodierunt; Quæ quidem deinceps, Dei nutu, ſiue Angelorum miniſterio, fuerũt reſerata; vt ſic magis reſurrectionis myſteriũ pateficeret, & illi, quibus, reſuſcitati ſancti homines apparuerunt, efficatius in fide confirmarentur; inſtar Chriſti Domini, poſt cuius reſurrectionem, Angelus deſcendit de cœlo, & accedens reuoluit lapidem ab hoſtio monumẽti, & ſedebat ſuper eum, vt hoc facto, melius Chriſti reſurrectio innoteſceret pijs fœminis, alijſque diſcipulis, qui monumentum adeuntes, introeuntes, perſcrutantes, nihilque aliud in eo quam linteamina reperientes, mirificè roborarentur. Quare hoc loco vbi dicitur à Mattheo: *Monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum, &c.* Particulam, *Et*, cauſam denotare exiſtimo, vt ſit ſenſus: Quia multa corpora ſanctorum, qui dormierant reſurrexerunt, monumẽta aperta ſunt. Vel per hyſterologiam in narratione, poſitum eſt prius, quod re vera fuit poſterius. Origenes, & alij nõnulli veteres patres, quos ſequitur D. Thomas ſuper Matth. cap. 27. huius portenti, & cætororum, quæ in Chriſti Domini morte

Origenes D.Tho. & fere omnes recentiores ſuper hunc locum.

morte acciderunt, cauſam aliam valde myſticam aſsignarunt.

¶ Quinam vero ij fuerint, qui tanto gloriæ, & honoris priuilegio coronari meruerunt, nullus eſt mortaliũ, qui certo aliquid audeat affirmare: nam res eſt abſtruſiſsima, ſoliſque cœlitibus agnita. Quapropter diuinationi ſolummodo locus conceditur. Nec ad eam, ſufficientia ſuppetunt argumenta. Non enim ex ſanctitatis magnitudine petenda ſunt, cũ plurimi forſan præſtantiſsimi viri, qui virtute, & ſanctitate mirum immodum præfulſerunt, eximio hoc reſurgẽdi cum Chriſto beneficio, non fuerunt potiti. Saltem liquido conſtat, Ioannem Baptiſtam hoc munere caruiſſe, virũ alioqui, tam raræ ſanctitatis, vt Chriſti eſſe Præcurſor, & miris encomijs ab eo cõmendari dignus fuerit: Quo, vt idem Chriſtus teſtatur, non ſurrexit maior, inter natos mulierum. Non ergo à ſanctitatis excellentia coniecturæ ſunt accipiendæ: ſed pie credendum eſt aliquibus, dictum priuilegium, fuiſſe conceſſum, qui ob ſingulares aliquas virtutes, vel deuotionem erga Chriſtum, eiuſq; paſsionis, & reſurrectionis myſteria, aptiores atq; digniores, extiterũt. Quales, vt ego conijcio, ſunt, Adam & Eua prothoparentes, qui primi peccauerunt, & peccatum, mortẽ, aliaſque miſerrimas calamitates, in poſteritatem ſuam transfuderunt: Abel iuſtus, legis naturæ prothomartyr, à fratre dirè interemptus, qui primus omnium mortalium, mortis acerbitatem deguſtauit: Noë, ſecundi mundi prothoparens, qui beneficio arcę, á ſe fabricatæ, ſeminarium reſeruauit, vnde humanum genus iterum propagatum fuit, Chriſtum repræſentauit, qui per baptiſmum, arcæ comparatum, homines ab eluuione peccati liberãs, ſpiritualiter regenerauit: Tres Patriarchæ Abraham, Iſaac, & Iacob, quorum nomini-

bus

bus, pro glorioſo ſtemmate Deus Opt. Max. inſigniri dignatus eſt, dicẽs ad Moyſen: *Hæc dices filijs Iſrael: Dominus Deus patrum veſtrorũ, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos.* Et apud Matth. diſputans Chriſtus contra Saducæos, immortalitẽ animæ, & corporum reſurrectionem negantes, argumentatus fuit in hunc modum: *Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Non eſt Deus mortuorũ, ſed viuentium.* Congruum ergo videbatur, vt quorum viuentium, Deus peculiariter eſſe dicebatur, etiam corpora cum Chriſto, æternam vitam, & immortalitatẽ conſequerentur. Prę-terea hi tres fuerunt, ad quos primo & principaliter, de Chriſto facta eſt repromiſsio. Tum etiam typi fuerunt trium diuinarũ perſonarum: Abraham ſiquidem, pater fidei, qui filium proprium vnigenitum, in monte iuſſu Dei, immolare voluit, Deum Patrẽ repræſentauit; *Qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus, tradidit illum.* Iſaac, quis neſcit, quam expreſſa fuerit Chriſti imago? cum patri ſuo obediens, vltro immolandus cũ ipſo in montem perrexit, ligna humeris ſuis deferens, quibus fuerat concremandus. Ad quem modum, Chriſtus factus obediens Patri, ſacrificatus eſt. Et ſicut Iſaac liber à morte euaſit, ac pro eo, aries hærens cornibus inter vepres immolatus eſt: Ita in Chriſto, diuinitas, quæ pati nullo modo poterat, immunis fuit à morte. Sacrificata tamen eſt ſacroſancta humanitas, cuius corpus ſpinis coronatum, plagis affectum, vulneribus liuidum, vere languores noſtros tulit, & dolores portauit. Iacob Spiritum Sanctum præ ſe tulit, præſertim, in eo quod poſt preclarã illam ſcalæ, à terra ad cœlũ vſq; pertingentis viſionem, myſticum lapidem, in quo caput ſuum reclinauerat, erexit in titulum, oleoque perunxit: ſignificãs Spiritus Sancti gratiæ plenitudinem, qua erat

Exod. 15. *Matt.* 22 31. *Romã.* 8. 32. *Geneſ.* 22 13.

Chriſtus

Chriſtus lapis angularis, replendus, inungendusque.
Pſal. 44. 8. Iuxta illud Pſal. *Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem; propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Et per Iſai. *Spiritus Domini* (ait ipſemet Chriſtus) *ſuper me, &c. Eo quod vnxerit me, &c.* Sequitur iam Ioſeph Patriarcha, caſtitatis virtute inſignis, patri Iacob dilectiſsimus, à fratribus per ſummum odium & inuidiam venditus barbaris, & externis hominibus, à quibus fuit in Aegyptum traductus, & ibi à domina impudica, falſo accuſatus, & tãquam ſervus emptitius, in ergaſtulum coniectus, ferreiſq; vinculis conſtrictus: vnde mirabiliter eductus, regijſque indumentis amictus, ſecundum regem, totius regni principatum obtinuit. An non merito eum cũ Chriſto reſurrexiſſe dicemus? Nam quid ſibi voluit ingens illa cura, & ſolicitudo, de ſuis in terram promiſsionis oſsibus aſportandis, cum prænoſcens, diuini Spiritus afflatu, poſteros ſuos omnes, atq; cõtribules, educendos diuina virtute ex Aegypto, fratres ſuos adiurauit, dicens: *Poſt mortem meam, Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta, ad terram quam iurauit Abraham, Iſaac, & Iacob. Aſportate oſſa mea vobiſcum de loco iſto, &c.* Niſi quia eodẽ ſpiritu propheticо præuidit, multa cum Chriſto ſanctorũ Patrum ſuorum corpora, reſurrectura, ſeque cum ipſis, eiuſdẽ gloriæ conſortium, cõſequuturum? Quid dicam de Iob, incõparabilis ſanctitatis viro? qui Chriſti typus fuit præclariſsimus, tot tantiſq; affectus calamitatibus, cruciatus doloribus, vulneribus confectus, & in ſtirquillinio ſedens, omni humano fauore deſtitutus, ſed ſpe conſequendę reſurrectionis mirificè confirmatus, vnde dicebat oculis mentis ſuæ in Chriſtum, poſt crucis mortẽ, à mortuis reſurgentem, defixis: *Scio enim quod Redemptor meus viuit, & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſum*

Iſai. 61. 1.
Lucæ. 4.
Geneſ. 50. 24.
Iob. 19. 25. & ſequentib.

rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deũ meum. Quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius: repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Quidni dixerimus, non fuiſſe hac ſua ſpe fruſtratũ, vna cum Redemptore noſtro reſurgendi? Quod autem inquit: *In nouiſsimo die*, non eſt neceſſario accipiendum de die extremi iudicij. Cum dies, ſœpe in ſacris litteris pro tẽpore tã proſpero, quã aduerſo vſurpetur. Et ſignanter, Chriſtus tempus aduentus ſui, diem ſuum vocat apud Euan. Ioan. *Abraham pater veſter, exultauit vt videret diem meum, vidit & gauiſus eſt.* Vbi per diem intelligit, aduentum ſuum in carne, ad genus humanũ reparandum. Et apud Lucã: *Si cognouiſſes & tu in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autẽ abſcondita ſunt ab oculis tuis.* Diem vocauit, tẽpus ſuæ incarnationis, prædicationis, & paſsionis per quam, pacem mundo allaturus erat, recõcilians quæ in cœlis, & quæ in terris ſunt. Quod quia præcipuè ad Synagogam ſpectabat, proinde dixit, in hac die tua. Quod aduẽtus Chriſti, dicatur dies nouiſſimus, ratio eſt: Quia lex Euãgelica, nouiſsima eſt omnium, poſtquã, nulla alia expectatur. Iuxta illud Pauli, qui ait: *Nos eſſe, in quos fines ſæculorum deuenerunt.*

Ioan. 6. 16.

Luc. 19. 42.

1. Corin. 10. nu. 11

¶ Et Pſal. 41. 9. *In die mandauit Dominus miſericordiam ſuam: & nocte canticum eius.* Vbi per diem, iuxta Auguſ. quem ſequitur Lyranus & alij, intelligitur tempus proſperitatis; & per noctẽ, aduerſitatis. Qua phraſi vſus fuit Ieremias, cap. 17. 16. *Et diem hominis non deſideraui, tu ſcis.* Ideſt, vitam voluptuoſam huius ſæculi, vel tempus mundanę proſperitatis, quam tantòpere diligunt homines. Ita Gloſſa Interlinearis, Lyranus, & alij. Chaldæus tamen, diem hominis, accipit pro calamitate, & ſupplicio, ſic explicans: *Et diem malam quam tu adduces ſuper eos, nõ deſideraui.* Priori ſenſui fauet D. Paulus;

Pſal. 45. 9.

Ierem. c. 17. 16.

1. Corin. cap. 4. 3. Paulus dicens: *Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die.* Quaſi dicat; nihili pendo iudicium de me veſtrum, aut cuiuſcumq; alterius hominis, mundi huius potentia, aut proſperitate præfulgentis. Humanum diem accepit Paulus, pro temporali proſperitate, ſeu excellẽtia, Vt optimè notat Euthymius. Syriaca lectio habet: *Mihi vero pro minimo eſt, vt à vobis dijudicer, aut à quouis homine.* Sed idem eſt ſenſus: pro quouis homine, intelligens dignitate, & maieſtate humana excellẽtem. Quamquam Caietanus, cum Gloſſa Interlin. per humanum diem, interpretatur, humanam ſcientiam, & cognitionem, quæ ſuis viribus ſupernaturalia myſteria intelligere, vel iudicare nequit. Sed prior expoſitio aptior videtur. Vt rectè explicat Gagnæius, in quo etiam ſenſu, Regius Propheta dixit Pſal. 55. 4.

Pſ. 55. 4 *Ab altitudine diei timebo*, ideſt, ab hoſtium meorum potentia, & proſperitate. Et iuxta hunc ſenſum, interpretantur nonnulli, dictum illud Chriſti, ſuperiùs à nobis citatum: *Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum, vidit, & gauiſus eſt.* Vbi per diem Chriſti, accipitur myſterium glorioſæ ſuæ reſurrectionis, per quam, ſummam in cœlo, & in terra poteſtatem, & fœlicitatem adeptus fuit: quam Abraham, in filij ſui immolatione facienda, & ſubita eiuſdem liberatione, prophetico ſpiritu præuidens, ingenti perfuſus gaudio, mirum inmodum exultauit. Quod ſignificare videtur D. Paulus: *Fide obtulit Abraham Iſaac cum tentaretur, & vnigenitum offerebat, qui ſuſceperat repromiſsiones; ad quem dictum eſt: Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen: arbitrans quia & à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus, vnde eum, & in parabolã accepit.* Exaggerat Apoſtolus, & merito admirabilem Abrahæ fidem, qui cum accepiſſet, inſignem illam repromiſsionẽ, de ſuo per Iſaac filium genere valde pro-

Ad Hebr. 11. 17.

pagan-

pagando, Meſsiaque ex eodem, ſecundum carnem, naſcituro, iuſſus fuit à Deo eumdem Iſaac immolare; nihil hæſitans, neque diuinæ promiſsioni diffidens; immo potius certiſsima ſpe confirmatus; putauit quod idem Dominus, qui immolationem præceperat, potens erat Iſaac à mortuis ſuſcitare. Vnde concludit Apoſtolus; Quod cum Abraham vidiſſet filium, iam iam à ſe immolandum, eiuſque iugulo, gladium imminentem, ſtatim iuſſu Dei fuiſſe liberatum; accepit eum in parabolam, ideſt, in figuram, & ſimilitudinẽ Agni immaculati Chriſti, in cruce immolandi; & ſtatim tertia die in nouam, & immortalem vitam reſuſcitandi. Et hoc eſt, quod Abraham, diuini ſpiritus inſtinctu, præcognouit; ſummaque exultatione celebrauit.

¶ Quamquam alij vt Hierony. in cap. 8. Daniel, & Gregor. homil. 18. in Euang. intelligunt illum diem, quando myſterium Trinitatis reuelatum Abrahæ fuit: Cui expoſitioni adhæret Caieta. per hunc diem accipiens generationem æternam filij Dei, iuxta illud Dauidis Pſal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Alij vt Irenæ. lib. 4. cap. 15. & Auguſt. tractat. 43. diem incarnationis intelligunt. Et eodem modo Theophyl. Dies autem pro tempore aduerſitatis; ſeu ſtatu calamitatis vſurpatur, Pſal. 136. *Memor eſto Dñe filiorũ Edom, in die Ieruſalẽ: Qui dicunt: Exinanite exinanite vſque ad fundamentum in ea*: Vbi per diem Ieruſalem, intelligitur tempus eius cladis, & vaſtationis, à Babylonijs hoſtibus illatæ; quos Idumæi contra ius & fas cognationis, quæ ipſis cum Iſraelitis intercedebat, tantum abfuit, vt Ieroſolymæ opem tulerint, vt potius Babylonios adiuvãtes hortarentur, atque vrgerent, vt eam ciuitatem funditus euerterent. Vulgari etiam ſermone tritũ eſt; tempus alicuius maximę calamitatis, & miſeriæ, vocare; *la*

Pſal. 2.

Pſal. 136. 7.

jornada; vt dicimus, *la jornada de Rodas*, *la jornada de Tunez*. Pro eo tempore, quo vrbes iſtæ, hoſtilibus armis, fuerunt expugnatæ, ſiue exciſæ. Et Pſalm. 17. 19.

Pſal. 17. *Præuenerunt me; in die afflictionis meæ: & factus eſt Dñs*
19. *protector meus.* Ideſt (vt exponit Euthymius.) Cum me hoſtes viderent, tribulationibus, & calamitatibus circumuentum, adorti ſunt imparatum, & nihil tale co-

Pſal. 37. gitantem. Et Pſal. 37. 7. *Miſer factus ſum, & curuatus*
7. *ſum vſq; in finem: tota die cõtriſtatus ingrediebar:* Oſtendit Rex Dauid quãta fuerit pœnitudine, & mærore cõfectus, poſtquã à Nathano Propheta fuit accerrimè de adulterio, & homicidio reprehenſus. Multo enim tempore contriſtatus, & veluti denigratus, & prædolore incuruatus, vitam exegit acerbiſsimam. Chald. *Recuruus factus ſum, & inclinatus maiorem in modum: tota die atratus inceſsi.* Et ne immoremur amplius, multa alia ſuppetunt hac de re exempla in ſacris litteris.

1. Ioan. c. ¶ Quin etiam D. Ioannes epiſt. 1. cap. 2. 18. legis
2. 18. Euangelicæ tempus, vocat, horam nouiſsimam, dicens: *Filioli, nouiſsima hora eſt: & ſicut audiſtis quia Antichriſtus venit, &c.* Horam autem ſæpè in ſacris litteris ſumi pro

Luc. 22. tempore, certũ eſt. Vt Lucæ 22. 14. *Hæc eſt hora veſtra,*
14. *& poteſtas tenebrarum.* Ideſt, iam tempus adeſt, in quo á Sathana incitati, poteſtis me occidere. Et D. Paulus:

Rom. 13. *Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere: nunc enim propior eſt*
11. *noſtra ſalus, quam cũ credidimus.* Ideſt, tempus legis nouæ, qua æternam ſalutem conſequimur. Et Ioan. 13. 1.

Ioan. 13. *Sciens Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mun-*
1. *do ad patrem.* Ideſt, tempus paſsionis eius, per quam,

Ioan. 5. tranſiturus erat ad patrem. Et cap. 5. 35. agens de
35. Ioanne Baptiſta ait: *Vos autem voluiſtis ad horam exultare in luce eius.* Hoc eſt, ad modicũ tempus cum propter

ter ſanctimoniæ, & dignitatis ſplendorem, ſummo honore affeciſtis.

¶ Dauidem etiam reſurrexiſſe cum Chriſto, nonnulli aſſerunt, ſumpta coniectura ex Diui Petri verbis, qui agens de Dauide, inquit: *Viri fratres liceat audenter dicere ad vos de patriarcha Dauid, quoniam defunctus eſt, & ſepultus: & ſepulchrum eius apud nos eſt, vſque in hodiernum diem.* Vbi aiunt, Petrum inſinuare voluiſſe, Dauidis reſurrectionem, cum non dixerit, & corpus eius apud nos eſt, ſed ſepulchrum eius: quaſi vacuum iam corpore denotans. At vero hæc ratio admodum eſt infirma. Quin potius ex Diui Petri verbis contrarium colligitur, qui volēs probare auctoritatem pſalmi Dauidis: *Quia non relinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Non eſſe intelligendam de Dauide, ſed de Chriſto, ad litteram, arguit ipſius Dauidis corpus, re vera fuiſſe corruptum, & adhuc in ſepulchro iacere, & poſuit cōtinens pro contento, iuxta phraſim Sacræ Scripturæ vſitatam. Ex cæteris Prophetis, multos etiam reſurrexiſſe, poſſumus arbitrari, in quibus non infimum locum Ionas obtinet, qui Chriſti figuram, vt diximus, præclariſsimam geſſit. Veniamus iam ad Sanctos Chriſti aduentui propinquiores; Quis audebit Ioachimum & Annam, Deiparæ Virginis patres, proximoſque Chriſti auos, à tanto Dei beneficio ſeiungere? Saltem piaculum mihi videtur, illud B. Ioſepho, ſponſo Mariæ Virginis, denegare ipſe enim pro Chriſti patre habitus, ipſum infantulū nutriuit, aluit, & toto vitæ ſuæ tempore ſuſtentauit, cuſtodiuit, multis pro ipſo laboribus perfunctus. Nōne igitur rationi cōſentaneum erat, vt Chriſtus, eum tali honore decoraret? Tum etiam ſi inter vxorem & maritum, maxima debet eſſe, quoad fieri poſsit, nō morū ſolum, ſed

Acto. 2. 29.

Pſal. 15. 10.

etiam corporũ ſimilitudo: æquum profectò videbatur, vt quemadmodum Beata Virgo, eius vxor, in cœlo futura erat in anima,& corpore; ita etiam Ioſephus ipſius maritus, in corpore eſſe deberet.

¶ Simeon etiã ſanctiſsimus ſenex, & propheta eximius,qui Chriſtum infantulum recens natum,ex peculiari Dei promiſsione, oculis corporeis videre, vlnis complecti;altiſsimaque eius paſsionis & reſurrectionis myſteria, Spiritu Sancto afflatus, palam prædicere meruit; congruum ſane erat, vt longiſsimã mortalis vitæ diuturnitatem, anticipatæ reſurrectionis,prærrogatiua compenſaret. Quid dicam de Zacharia ſacerdote, præcurſoris parente? Cuius præclaras virtutes, diuina teſtantur oracula; qui non ſolum diuini Verbi incarnati præſentia potitus,illuſtratuſq́; fuit,ſed pro ipſius etiam teſtimonio, à Iudæis (vt viri aiunt grauiſsimi *) inter Templum & altare immaniter occiſus. An non digniſſimum iudicabimus excellenti hoc,de quo agimus,priuilegio?

** Petrus Epiſcopus Alexã.& martyr, in regulis Eccle. Cyril. Alex. li. aduer. Antropõphitas. Origẽ. in Matthæi. tract. 26. Gregor. Nyſſenus ſerm. de Chriſti natiu. Baſil. de humã. Chriſti generatione. Epiph. de vita, & interitu Propheta. cap. 23.*

¶ Et prætermiſsis alijs, non poſſum ſilentio præterire ſanctum latronẽ (quem peculiari proſequor amoris, & deuotionis affectu) qui cum fuiſſet in paſsione Chriſti ſocius,idem mortis genus perpeſſus,clauis cruci affixus, maledictis, opprobrijs, plagis, alijſque tormẽtis affectus; conſentaneum fuit,vt vna cum Chriſto reſurgeret;& qui audire meruerat: *Hodie mecum eris in paradiſo*; etiam audiret, poſt triduum mecum reſurges. Quo pacto vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. Nullam ex fœminis in tantam gloriã fuiſſe euectam nõnulli autumant. Tum, quia mulieres ſuaptenatura,& ingenio, non ſunt aptæ, neque habiles,ad teſtimoniũ de Chriſto perhibendum. Tum quia nõ decebat vllam

vllam ante Virginis Deiparæ reſurrectionem, tantam prerrogatiuam adipiſci. Verum hæ rationes, nullius ſunt ponderis, aut momenti. Nam fœminæ multæ in ſacris litteris recenſentur præſtantiſsimæ, quæ diuino permotæ ſpiritu, illuſtria de Chriſto, eiuſque myſterijs, teſtimonia prodiderunt. Vt Anna mater Samue- 1. *Reg.* 2.
lis, in egregio ſuo Cantico incipienti: *Exultauit cor* 1.
meum in Domino, &c. Quo, in diuinis laudibus celebrandis vtitur Eccleſia, tâm apertè de Chriſti myſterijs locuta eſt, vt Beatiſsimæ Mariæ Virginis diuiniſsimum Canticum, quodammodo æmulari videatur. Eliſabeth Ioannis præcurſoris mater, prima inter omnes mortales fuit, quæ Spiritu Sancto repleta, diſſertis, & apertis verbis, diuini Verbi incarnati, & in vtero materno exiſtentis, ſacramentum prædicauit, celebrauit, patefecit, dicens ad Beatã Virginem: *Benedicta tu inter mulie-* *Lucæ.* 1.
res, & benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt 42.
veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo, & beata quæ crediſti, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi à Dño. Anna quoque prophetiſſa, filia Phanuel, teſte eodem Luca, qua hora pue- *Lucæ.* 2.
rum Ieſum, parentes eius in Templum induxerant Do- 38.
mino offerendum, ſuperueniens, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Iſrael. Tum etiam fœminæ in veteri Teſtamento, inſignes extiterunt, quæ geſtis ſuis mirificis, Beatæ Mariæ Virginis excellentiam retulerunt, vt Sarra, Iudith, Eſther, Iael, & aliæ huiuſmodi. Deinde, ſanctorum Patrum reſurrectionis, non fuit potiſsima cauſa, vt apparẽtes multis, ſanctæ ciuitatis incolis, de Chriſto Domino teſtimonium exhiberent, ſed vt eius reſurrectionis, & paſsionis virtutem & efficaciam, teſtarentur.

rentur. Quamobrem, ſicut venerat vtrumq; ſexum redempturus; ita oportuit vt in vtroque ſexu, redemptionis effectus, æqualiter apparerent. Neq; hoc ſupremam B. Mariæ dignitatem dedecuit, cum ipſa, nō multis poſt Chriſti aduentum tranſactis annis, mortalē vitam ſanctiſsimè finiens, mòxque reſurgens, perfectiſsimè quoad corpus & animam, glorioſa in cœlum ſit aſſumpta, & ſuper omnes Angelorum choros exaltata. Quod autem ſimul cum Chriſto, & cæteris ſanctis Patribus in cœlum non conſcenderit, ſingulari Dei Opt. Max. prouidentia factum eſt: Quia ipſius regimine, ſolatio, atque præſidio Eccleſia recens nata, ſummòpere indigebat. Quemadmodū enim, abſentis ſolis munere fungitur luna, totum ſua luce colluſtrās hemiſphœriū: Ita Beata Virgo, tamquam Luna pulcherrima, Solis iuſtitiæ Chriſti in cæleſtem orizontem abeuntis, vicem geſſit, ac myſticum Eccleſiæ hemiſphœrium, ſupernis influxibus, adimpleuit.

¶ Si quæras; Cur Ioannes Baptiſta non fuit ex reſurgentibus, vt ſuperius diximus. Reſpondemus cum Paulo: *O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quā*
Rom.18. *incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius?* Deus pro ſua infinita ſapientia, & iudiciorum profunditate, diſpenſat & communicat ſupernaturalia dona, ad maiorem ſuam gloriam, & Eccleſiæ vtilitatem. Et ſi fas eſt, aliquam rationem adhibere, eam poſſumus petere, ex eiuſdem Ioannis verbis, de Chriſti ſuprema
Ioan. 3. 30. dignitate dicētis: *Illum oportet creſcere, me autem minui.*
Quod iuxta Gloſ. quæ eſt etiam Auguſtini: Chriſtus in
Auguſti. cruce exaltatus creuit; Ioannes in capite imminutus
tract.14. fuit. Quamobrem ne Chriſto æqualis, nedum maior,
in Ionam vt Iudæi putabant, eſſe videretur, oportuit Ioānem non reſurgere vna cū Chriſto, ſed capite remanere obtruncatu m

catum; vt ita appareret, non eſſe ipſum caput, neque ſponſum Eccleſiæ, ſed ſponſi amicum, teſtem, præconem, præcurſorem: & quod non erat ille lux, ſed miſſus à Deo, vt teſtimonium perhiberet de lumine: Vnde quemadmodum non fuit illi conceſſa crucis mors, ita nec reſurrectio: in qua Chriſti dignitas, atq; maieſtas, præcipuè aucta fuit. Si enim Herodes, miracula Chriſti, exiſtimabat eſſe à Ioanne facta, quem putabat poſt decollationem, reſurrexiſſe à mortuis; Quid Iudæi de eodem Ioanne, ſi vna cum Chriſto reſurrexiſſet, ſuſpicarentur? Huc accedit, quod quemadmodum Ioanni miracula edere, conceſſum non fuit, vt hac in re minor Chriſto appareret; ita etiam, nec reſurgere. Cum reſurrectio, omnium Chriſti ſignorum, fuerit maximum.

Matt. 14
Luc. 9.

¶ De ſacratiſsimo Ioannis capite, alijſque eius corporis reliquijs, quid poſt ipſius abſciſsionẽ factum ſit, & vbi modo aſſeruetur, ſummaque in veneratione habeatur, vide inter alios Baron. in annot. ad Martyrolog. die 29. Auguſti, & alijs in locis, tum etiam in Annalib. anno Chriſti 33. vbi ex Nicephoro refert Herodiadem vetuiſſe, caput vna cum corpore Ioannis condi aut ſepeliri, ſed verita, ne iterum reſurgeret, ipſamque acrius redargueret, apud ſe remotis arbitris, in abſtruſiore regiæ loco, ſepeliendum duxit; corpus vero truncum foras abiecit: illudque diſcipuli Ioãnis, furtim ſublatum, cum ſolemni veneratione, in celebri quodam ſepeliere loco. Quod quidem, etſi impia, & impudiciſſima illa fœmina ex timore fecerat, diuina permiſsione geſtum fuiſſe arbitror, propter rationem paulo ſuperius aſsignatam.

CAPVT TERTIVM.

¶ *ET factum eſt verbum Domini ad Ionam ſecundo, dicens: Surge, & vade in Niniuen ciuitatem magnam: & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te: & ſurrexit Ionas, & abijt in Niniuen, &c.*

HOC loco, iam deſcribitur executio & effectus vocationis Gentium, & prædicationis Euangelicæ, eis factæ. Ionas ſi quidem, antequam á Ceto deuoraretur, noluit Niniuen proficiſci, neque eius incolis prædicare: poſtea verò quàm à piſce fuit eiectus; ſtatim, Deo iterum præcipiente, Niniuen ſe contulit, prædicationique operam dedit. Vnde intelligimus, Chriſtum ante ſuam paſsionem, & reſurrectionem, noluiſſe Gentilibus, Euangelij oſtium patefieri, propter cauſas ſuperius à nobis aſsignatas: poſtquam autem ſurrexit á mortuis, ſtatim dignatus eſt, Gentiles ad ſe adducere, tamquam oues ſuo ſanguine redemptas, vt ſub vero ſuo paſtore, ſalutiferis Eccleſiæ paſchuis, potirentur, quæ ab ingratis Iudæis paruì, aut nihili fiebant: immò potius contemnebantur. Hæc diuinæ bonitatis diſpenſatio, atque conſilium de Gentilibus ad ſe vocandis, & in Iudæorum locum ſufficiendis, loquuti ſunt apeite Divus Paulus, & Barnabas, cum Iudæis expoſtulantes: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus.* Hoc idem ſæpe ſæpius Chriſtus Dominus, ipſis Phariſæis prædixerat, & comminatus fuerat, præſertim in parabola illa de vinea optimè

Acto. 13. 46.

optimè plantata, rebuſque omnibus inſtructa, locata ingratis agricolis, qui Domini vineæ, ſeruos, redditus ab eis expoſcentis, bis miſſos, occiderunt: immo & ipſum vineæ heredem, à Patre honoris cauſa deſtinatum, extra vineam educentes, immaniter interfecerunt. Cõcluſit Chriſtus: *Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis* *Matt.* 21
regnum Dei, & dabitur Genti facienti fructus eius. Huius 33.
rei, typica præceſsit imago in vellere Gedeonis, quod poſitum in medio areæ, cæleſti rore madefactum fuit, tota circumcirca area ſicca, & abſque vllo aliquo humore permanente, deinceps ſub noctem alteram, è conuerſo contigit, area namq; cœleſti pluvia irrigata fuit, vellus vero, quod in medio poſitum erat, omni humore caruit. Quo ſignificatum fuit: Hebræum populum, qui per vellus denotabatur, ſupernis per Chriſti prædicationem imbribus, vberrime irrigandum: Gentilem vero populum, ſiccæ areæ ſimilem, quoad Chriſtus vixit, ſterilem & infrugiferum; diuinique roris expertem, permanſurum. Facit præterea ad hoc propoſitum, celebris illa benedictio, quam impartitus fuit S.
Patriarcha Iacob, duobus nepotibus ſuis, Ephraim & *Geneſ.* 48
Manaſſe, de qua iam ſuperius egimus; quos cum Ioſeph ita diſpoſuiſſet, vt Manaſſes natu maior ad dexterã Iacob, & Ephraim minor ad læuam conſiſteret, commutans Iacob manus, & in modum crucis cancellans, dexteram poſuit ſuper Ephraim, & lęuam ſuper Manaſſem, præuidens prophetico ſpiritu fore, vt Iſraeliticus populus per Manaſſen figuratus, ad quem iure pertinebat hæreditas, ob ſua peccata exheres factus, repromiſsionis beneficio priuaretur. Sed Ephraim, ideſt, Gẽtilis populus, Euangelicis diuitijs frueretur. Manaſſes ſignificat idẽ quod oblitus, obliuio. Quo innuitur, Iſraelem ob ſuam perfidiam fuiſſe obliuioni traditum.

Eprahim

Ephraim vero, ideſt, frugiferum, creſcentemque, maximum accepiſſe, diuinæ benedictionis incrementum: Quod per dexterá ſignificetur æternæ beatitudinis fœlicitas, per læuam vero, ſempiterna malorum punitio; præter loca alia Sacræ Scripturæ manifeſtũ fit ex Mat-
Matt. 25 thæo, vbi Chriſtus iudicaturus viuos & mortuos, ad
33. dexteram ſanctos, & iuſtos, ad læuam impios & malos; collocauit. Quod autem Patriarcha Iacob, mirificam illam daturus benedictionem, brachia inſtar crucis cõmutauerit, innuebat, quod Gentiliũ vocatio, poſt crucis myſterium, à Chriſto erat efficienda. Id etiam mihi videtur ſibi voluiſſe Regius Propheta Pſal. 2. vbi poſtquam diſſertis verbis, egit de Chriſti paſsione, dicens:
Pſalm. 2. *Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati ſunt inania, &c.* Statim deſcribit glorioſam eius reſurrectionem, in perſona Chriſti, ita loquens: *Dominus dixit ad me: filius meus es tu: Ego hodie genui te.* Quem locum, non ſolum de eius æterna, & temporali generatione; ſed etiam de reſurrectione à mortuis eſſe intelligendum, teſtatur D.
Acto. 13. Paulus Act. 13. 33. vt fuſius à nobis ſuo loco explica-
33. bitur. Nam Chriſti reſurrectio, vt ſæpè iam diximus, fuit quædã regeneratio. Deinde Regius Propheta protinus ſubijcit, Gentilium cõuerſionem ad fidem, & aditum Euangelicæ hæreditatis, dum ait: *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes, hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ.*

¶ Quæ ſequuntur in toto hoc tertio Ionę capite de ipſius prædicatione, & Niniuitarum vera conuerſione, & pœnitentia, ſpectant ad fœlicisſimos fructus, quos Apoſtoli in vniuerſum mundũ à Chriſto miſsi, ex Gentilibus retulerunt. Tanta enim fuit Apoſtolicæ tubæ efficacitas, vt per totum terrarum orbem inſonuerit, & Gentilium animos, ad Chriſtianam religionem ſuſcipiendam

piendam permouerit: *Nam in omnem terram exiuit ſonus* *Pſal.* 18.
eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Vt Paul. Da- 5.
uidis teſtimonio confirmat, & Marci. vlt. Chriſtus Do- *Rom.* 10.
minus: *Ite in vniuerſum mundum, prædicate Euangelium* 18.
omni creaturæ. Et tandem ſubdit Sacer contextus: *Illi* *Mar. vl.*
autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis. Id quidem exequuti ſunt Apoſtoli, poſt acceptum Spiritum Sanctum, diuiſis inter ſe, totius mundi prouincijs, in quibus ſedulò, Apoſtolica munera obeuntes, barbaras, & à cultu Dei ſeiunctas nationes, ad Chriſti legem traduxerunt. Vt videre eſt in Eccleſiaſticis.

CAPVT QVARTVM.

CIRCA Caput quartum, nihil aliud occurrit allegoricè obſeruandum, quam Ionæ caput obumbrantem hederam, figurã fuiſſe legis veteris, vt D. Hierony. inquit; Quemadmodum enim hedera, nullum profert fructum, ſed ſola habet folia virentia, & adumbrantia; ita etiam lex vetus, nullum gratię fructum ex ſe producebat: ſolummodo vmbram Euangelicæ legis myſteriorum, continebat. Vermiculus qui eam hederã arefecit Chriſtus eſt, qui apud Prophetam Regium de ſe dicit: *Ego autem ſum vermis,* *Pſal.* 21.
& non homo. Hic vermis radicem hederæ corroſit cum ipſam adimpleuit. Indeque factum eſt, vt poſtquam in Cruce Chriſtus dixerat: *Conſummatum eſt.* Statim lex ſcripta aruerit, & nullius ponderis, vel momẽti ſit effecta: immo poſt ſufficientem legis promulgationem, nõ

ſolum mortua;ſed etiam quantum ad litteram mortife- ra reddita. Qua de re videnda ſunt,quæ D. Hieron. (vt ſolet) elegantiſsime hunc locum allegorizat,& vt huic noſtræ allegoricæ explanationi finem, & veluti colophonem imponamus, placuit ſubijcere quæ D. Petrus Chryſolog. ſcribit in hanc Ionæ prophetiam ſermone 37. quibus nihil breuius,nihil doctius,nihil elegantius dici poſſe videtur.

SERMO SANCTI PETRI CHRYSOLOGI DE IONÆ PROPHETÆ SIGNO.

(*Serm.* 37.)

FRATRES, Sanctorum geſta caſibus nõ ſunt deputãda, ſed ſignis:& quæ vitia putantur,illorum myſterijs ſunt applicanda, non lapidibus: ſicut hodie Dominica ſignauit,& patefecit inſtructio,dicens: Tur-
Luc. 11. bis autem concurrentibus cæpit dicere Ieſus: Generatio hæc nequam eſt,ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ: ſicut enim Ionas ſignum fuit Niniuitis: ita erit & filius hominis generationi iſti. Ecce Prophetæ fuga ipſius Domini vertitur in figuram: & quod celebratur ferale naufragium, hoc ſacramentũ Dominicę reſurrectionis exiſtit. Nam quẽadmodum Ionas typum per omnia tenuerit, & impleuerit Saluatoris hiſtoriæ,quæ de ipſo ſcripta eſt,textus oſten-

oſtendit. Fugit, inquit, Ionas à facie Dei. Nonne Dominus vt hominis faciem præferret, & formam, & faciem, formamque propriæ deitatis aufugit? Apoſtolo ſic dicente; *Qui cum informa Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens*, formam ſuſcepit ſerui Dominus, vt lateret mundum: vt diabolum præueniret, in hominem ſe fugit ipſum, & bene typus Chriſti ipſius Ionæ ſeruatur in verbis, non dixit, fugio Deum, ſed à facie Dei ego fugio: Deus, qui vbique eſt, quo ſeipſum fugiat non eſt: ſed Chriſtus non vt loco, ſed ſicut ſpecie faciē deitatis aufugeret, totum noſtræ ſeruitutis confugit ad vultum. Deſcendit, inquit, Ionas in Ioppen, vt fugeret in Tharſis. Audi deſcenſorem. Nemo, inquit, aſcendit in cœlū, niſi qui de cœlo deſcendit. Deſcendit Dominus de cœlo ad terram, deſcēdit deitas ad humana, deſcēdit ad noſtram ſuperna dominatio ſeruitutem: & tamen qui deſcenderat ad nauem, nauem nauigaturus aſcendit: ſic Chriſtus, qui in hunc mundum deſcendit, virtutibus & mirabilibus Eccleſiæ ſuæ conſcendit in nauem. Quid ſibi vult aut confuſa ventis procella, niſi diabolum, qui cor Iudæ penetrans, reges, gentes, populos, militiam, iudices marinos eleuauit, & inflauit in fluctus, vt aſcendentes, & cadentes vndæ, auctorem ſuum ſæculi peterent, ad quietem? Audi vndas ſæculi, audi Prophetam dicentem: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominū, & aduerſus Chriſtum eius.* Et quia ſors Ionam proditura non defuit, implet ſuper Chriſtum Dauidicam prophetiam; quæ dicit: *Et ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.* Quod autem Ionas auctor

Ionæ. 1. *Philip. 2.* *Ioan. 3.* *Pſalm. 2.* *Pſal. 21.*

auctor ſuæ demerſionis exiſtit, cum dicit: Tollite me, & mittite in mare; voluntariam Domini indicat paſſionem: nam quare ſibi illi ſuſtinent hæc iuberi, qui ſibi in periculo tali ſponte poterant ſubuenire? Quando enim multorum ſalus, petit vnius mortem, mors in intereuntis arbitrio collocatur; quia & moriturum retardare poteſt ad mortem, voluntas, & periclitãtis mora periculum præuenire: ſic hic vbi totum Domini geritur in figuram, expectatur morientis auctoritas, vt mori non ſit neceſsitas: ſed poteſtas: Audi Dominum

Ioan. 10. 15. dicentem: Poteſtatem habeo ponendi animam meam: & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam: nemo tollit eam à me. Quomodo? Quia Chriſtus etſi emiſit ſpiritum, non amiſit: quia qui omnium in ſua manu recipit, & tenet animas, ipſe animam ſuam quemadmodum poſsit perdere non videtur. Audi Prophetam dicẽtem:

Pſal. 118 Anima mea in manibus tuis ſemper. Et alibi: In manus

Pſal. 30. tuas commendo ſpiritum meum. Sed quid plura? Currit, occurrit, adeſt bellua de profundo totum Dominicæ reſurrectionis impletura & proditura, immo conceptura, & paritura myſterium: Adeſt bellua, adeſt imago horrida, & crudelis inferni, quæ dum fertur auidis faucibus in Prophetam, vigorem ſui ſenſit, & deguſtauit auctoris: incurrit namque ieiunium deuorando, ſed domicilium cordis ſui tremens ad ſuperni hoſpitis aptat, & præparat manſionem: vt ipſa quæ fuerat tota cauſa diſcriminis, ipſa fieret neceſſariæ nauigationis inaudita vectura vectorem ſuum ſeruans, & poſt triduum referẽs ad ſuperna: & hoc daret Gentibus, quod abſtulerat à Iudæis, quibus ſignum quærentibus ſolum dandum Dominus eſſe ſignum hoc decernit: per quod ſcirent gloriam, quam in Chriſto Domino ſpe-

raue-

rauerant, totam eſſe Gentibus conferendam. Generatio, inquit, hæc nequam eſt, ſignum quærit, & ſignum non dabitur illi, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. Sicut enim Ionas ſignum fuit Niniuitis: ita erit & filius hominis generationi iſti. Quia Iudaica perfidia fluctuante, inferni Chriſtus demerſus eſt in profundum: & triduano curſu tota Tartari occulta percurrẽs, & Iudaicæ crudelitatis, & maieſtatis ſuæ, ac peremptæ mortis dedit indicium cum reſurgeret.

¶ Merito ergo ſurgent Niniuitæ in iudicio: & condemnabunt illam generationem, quia illius vnius Prophetæ naufragi, aduenæ, ignoti, præconio corriguntur, iſti poſt virtutes tantas, mirabilia tanta, cum toto reſurrectionis coruſco, ad fidem non veniunt, ad pœnitentiam non mouentur: ipſum namque reſurrectionis ſignum non credunt, ſed geſtiunt infamare: dum pretio militum claudunt oculos, corda corrumpunt, quod ſcierant, quod viderant vt tacerent: redimentes mendacium, vt tollerent veritatem, facinus ſuum, in Chriſti retorſere diſcipulos: Cum dicunt, dicite, quia diſcipuli illius, nocte venerunt, & furati ſunt. Erras Iudæę, hoc diſcipuli non tulerant; ſed magiſter: & ipſe ſe furatus eſt, qui videbatur occiſus. Sed miror, quod Iudæus Chriſtum Dominum requirit, quem inter duos latrones feraliter collocarat: committit male, cuſtodit impie, iniquius quærit. Iudæę, Chriſtus perire non poteſt, ſed tu eum tibi tuo ſcelere perdidiſti. Veniet, veniet in iudicium regina Auſtri, & eo ipſo, qui furatus putabatur, iudice, te condemnabit: quia illa venit ab extremo terræ audire ſapientiam Salomonis, & tu aduenientem ſapientiam

Dei,

Dei, infœliciſsimus occidiſti: Niniuitæ crediturarum Gentium, Regina Auſtri Eccleſiæ tunc prouiſa eſt in figuram. Beati ſumus fratres, quia quod præceſsit in typo, quod promiſsum eſt in figura, nos ſpecie, veritate veneramur, cernimus, & habemus.

¶ IN

IN EAMDEM IONÆ PROPHETIAM PARAPHRASIS, CARmine Heroico, ab eodem Ioanne Treminio Sacræ Theologię Doctore, Canonico & Scholaſtico Oriolano.

AD EVMDEM REVERENDISſimum Dominum D. Fratrem Andræam Balaguerium Epiſcopum Oriolanum.

VATIS geſta cano (Sũmi qui iuſſa recuſans,
Numinis implere, ingentis glutitus ab aluo
Eſt Ceti, & viuus trinæ poſt tempora lucis,
Euomitus; rediјt ſeruatæ ad munera vitæ.)
Paruum opus aggredior: ſed quo pietatis imago
Pulchra Dei, fideique nitent myſteria ſacræ.
Tu vero ò ſecli lux fulgentiſsima noſtri,
ANDRAEA Antiſtes, grato pia carmina vultu
Accipe, & exiguam ne dedignere Camænam.
ILLE opifex mundi, nutu qui cuncta gubernat, CAP. I.
Qui genus humanum miro amplexatur amore,

Nulliuſque necem quærit; ſed præbet iniquis,
(Supplicia vt fugiant æterna) locumque modumque
Crimina dum vero abſtergunt turpiſsima fletu,
Nubila quo vultu, tempeſtateſque ſerenat
Aſpexit Niniuen (qua nulla potentior Orbe
Vrbs erat in toto: atque Nini de nomine dicta
Qui prior Aſsyrij ſtatuit fundamina regni.)
Hæc erat immenſis vrbs munitiſsima muris,
Quam pulchre ornabant turritis mœnibus arces,
Ac permulta auro contecta palatia fuluo.
Hic gazæ, hic luxus; vitiorum hic maxima peſtis;
Hic erat excelſi contemptus Numinis atque
Idolis ſtudio plebs turpi addicta nefandis,
Nullus erat virtutis amor, veſtigia recti
Nulla, ſed obcænis gens corruptiſsima geſtis.
Illius omnipotens ſortem miſeratus iniquam,
Sic pius ad ſuperos diuino pectore fatur.
Annè ego tam pulchram delebo protinus vrbem?
Tot merito populos, inferna ad Tartara mittam?
Nam mea ſi virtus facile illos finxit, at illos,
Non facile inſtaurem: mortales induere artus
Cum ſtatuam; atque crucis ſæuæ me addicere morti.
Vt noxas hominum diuino ſanguine poſsim
Eluere, ac fiam gratiſsima victima Patri.
Agnus vti innocuus ſacras mactatus ad aras,
Ergo ſtat noſtro firma hæc ſententia corde,
Vt miſeros moneam Niniuitas: forſitan ipſos

Si pigeat

Si pigeat peccaſſe: maliſque imponere finem
Iam ſtudeant: meritas poterunt euadere pœnas.
Quas mea decreuit flammis vltricibus ira.
Hæc ait; & ſolymæ conuertit lumina ad oras,
Ac ſacra Amithæum, qui tum degebat in vrbe
Afflatum ſubito diuino numine Ionam
Compellat: verbiſque illum ſic fatur amicis.
Scis, Iona, clari celebratam nominis vrbem,
Quam Ninus ad magni conſtruxit littora Tygris,
Surge ergo; ac celeri curſu te confer ad ipſam
Fatidici clamans fungeris munere Vatis
Exitia heu, tantis prædices debita culpis,
Namque quaterdenis exactis lucibus, ipſa
Eſt prorſus Niniue, me vindice ſubuertenda,
Ecce omnem abiecit perfricta fronte pudorem,
Et mala criminibus cumulauit talia multis,
Vt iam peccando non ſit modus: omnis honeſti
Abſceſsit facies: contemptaque relligionis
Eſt omnis ratio: violataque Numina Diuûm
His dictis magnus Ionæ ſtupor occupat artus,
Ac ſecum dubius verba hæc perpendere cæpit.
Cur Deus ingrati populi nunc commoda curat?
Aut quæ nobiſcum infandæ commercia genti?
Nonne Dei agnoſco quæ ſit clementia noſtri?
Qui Niniuitarum mollitus fletibus, vltrò
Ignoſcet: cohibens ſupremo corde furorem,
Atque ego ceu vates mendax explodar ab ipſis.

Hæc ait: atque fugæ ſeſe committere turpi
Cogitat: Et renuens iuſsis parere tonantis,
Egreſſus ſolyma Ioppæam tendit ad Vrbem,
Aequoris hæc poſita eſt ſinuoſo in littore, montes
Inter præruptos, ſtatio tutiſsima nautis.
Magna erat in portu nauis; quam firma tenebat
Anchora; & in Tharſum merces curſumque parabat;
Nauarcho Vates naulum perſoluit abundè
Et Dominum fugiens patriam ſacroſque Penates
Linquere decreuit, peregrinaque littora adire.
Iam portu ſoluens, ventis dare Carbaſa puppis
Cæperat, & fauſtum fælici ſydere curſum.
Tum varijs Nautæ implorant ſua Numina votis,
Atque deos ſolito patrios clamore ſalutant,
Conſidunt tranſtris: impellunt æquora remis
Atque rates fauſto properabat concita vento.

Sed Deus iratus væſani ob crimina Ionæ,
(Vt cæce tandem pulſa caligine mentis
Diuinam aſpiciat lucem; ac mandata faceſſat.)
Fræna relaxauit ventis, qui turbine magno
Incubuere mari, totumque à ſedibus imis
Conuellunt flatu aduerſo, Coruſque Notuſque
Et lybs, & ſæuis pugnans Aquilonibus Auſter,
Infremuit ſubito ferueſcens murmure Pontus,
Et Vaſti ad cælum montes tolluntur aquarum
Eripiunt lætum denſiſsima nubila ſolem

Nautarum ex oculis: mundum nox occupat atra,
Fulgurat; & tonitru ingeminãs micat arduus Aether,
Crebraque ſemianimes deterrent fulmina Nautas.
Quid faciant dubij, diſcurrunt; omnia tentant,
Hinc inde ingenti nauim vi concutit æquor,
Et nunc ſtridentem mergit nunc tollit ad aſtra
Naufragium prorſus Pontuſque Poluſque minantur
Amiſſus clauus; remi franguntur: & alta
Ex puppi pars magna cadit, conuulſa fragoremque
Edidit horrendum: tum pallida mortis imago
Inuaſit cunctos, nec ſpes eſt vlla ſalutis.
Flebilibus cælum pulſant clamoribus omnes,
Proijciunt merces, & multo pondere nauim
Exonerant, ſi forte furens deferueat æſtus,
Suppliciter veniam poſcunt, diuoſque præcantur
Quiſque ſuos; ſacris cumulant altaria donis,
Sed magis offenſo tempeſtas Numine ſæuit.
Vnus erat tota Ionas de gente procellas
Nil curans, quamquam mens eſt ſibi conſcia culpæ
In fundoque ratis recubans (mirabile dictu)
Stertebat torpore graui, ſomnoque ſepultus.
Ad quem Nauclerus deſcendens protinus, inquit,
Ah miſer; ah demens; quæ te væcordia cæpit?
An non tu metuis diſcrimina talia ſolus?
Annè tua eripient è tantis fata periclis?
Si deus es, ſacra aut genitus de ſtirpe deorum,
Imperita ventis; tempeſtatemque coerce.

Sin vero, vt ſocij, mortali veſceris aura,
Num ſomni tempus capiendi? naufraga puppis
Cum ferme obruitur, dirisque illiditur vndis?
Surge ergo implora tua ſacris Numina votis,
Eſt nunc ſupremis aris, animaque litandum
Forſitan ipſe Deus quem tu colis, hiſce periclis
Eripiet miſeros, ſedatoque æquore tandem,
Nos dabit optato, curſu portuque potiri.
His vates dictis, imo vt reuocatus ab Orco
Obſtupuit valdè; atque animo quam plurima verſans
Conſtitit: obtutu ſemper defixus in vno.
Sed mox ex timido miſit ſuſpiria corde
Attollens oculos, dupliceſque ad ſydera palmas:
Atque Deum lachrymis, ſic demum fatur obortis.
Omnipotens genitor, ſummi fabricator Olympi
Erga homines, cuius tanta eſt pietatis abyſſus,
Ne quæſo, inſontem inuoluant mea crimina turbam
Vnius ob noxam ne quæras perdere multos
Ecce ego, qui ſcelus admiſi, me pendere pœnas
Pro meritis æquum eſt: tamen, heu meruere quid iſti?
In me, ſancte Deus, conuertito fulmina ſolum
Obruar inſanis ego ponti fluctibus vnus.
Talibus auditis, ſocij nauiſque magiſter,
Quid ſit opus facto conſultant, denique cunctos
Explorare libet, ſolitis quis ſortibus eſſet,
Cuius tam tetros mereantur crimine nimbos,
Naufragiumque pati, triſtique occumbere letho.

Quiſque ſuo accipiunt ſignatas ordine ſortes,
Atque ſuper miſerum Ionam ſors incidit atra
Tunc omnes ab eo certatim quærere cauſam
Ob quam tempeſtas fuerit tam ſæua coorta
Quæ tibi rellıgio? Quæ patria? Quod genus? aiunt
Quod munus? quaſnam tendis peregrinus in oras?
Quod commiſiſti facinus? Cur ſortis iniquæ
Es reus? an propter te nos immergimur vndis?
Ad quos ſic vates trepidanti eſt ore loquutus.
Sum genere Hebræus, præclaro ſanguıne cretus
Iſacıdum, diuina Patrum veſtigia ſeruans.
Non colo multorum cæcus ſimulachra deorum,
Quæ manibus conficta, & opis ſunt indiga noſtræ;
Illum ſed colo, qui cælum terramque creauit
Ex nihilo; cuius ſunt omnia ſubdita verbo.
Cuius & imperio triſtis mors vitaque parent.
Hic ſolus potuit tantas excire procellas,
Hic ſolus poterit ſedatos reddere fluctus.
Huius ego ingratus nutum & mandata recuſans
Conſcendi nauim, atque alium fugitiuus in orbem
Ire paro; aut quo me tempeſtas deferet vſque.
Me propter nauis, ventis iactatur & vndis,
Atque meo cuncti luitis pro crimine pœnas.
Obſtupuere viri, geliduſque per ima cucurrit
Oſſa tremor, Ionamque iterum ſic fantur, amice
Tanta ne noſtrarum cepit te incuria rerum?
Talia vt vnius patiamur crimine damna?

Ergo quid fiet miſero tibi? quiduè ſupremum
Efficies certæ vt fugias diſcrimina mortis?
Namque vides magis vt tumidum deſæuiat æquor,
Atque feros venti tollant ad ſydera fluctus.
Ad quos ſic Vates poſita formidine dixit.
Vos, fateor; torquent mea crimina, diraque vobis
Imminet immeritis me propter mortis imago,
Id circo ſolum vaſto me immergite ponto,
Atque Deo infidi vatis vos morte litate
Quo mare; quo ventos, quo cælum mitia reddet.
His dictis; caſum Ionæ miſerantur acerbum,
Exhorrentque illum conſulto tradere morti.
Et nauim ad terram remis appellere tentant
Nec valuere, maris vi magna æſtuquæ repulſi.
Itque reditque ratis, potis eſt haud littore ſiſti.
Ingemuere omnes: it magnus ad æthera clamor
Nauticus; & tandem fuit hæc ſententia cordi
Præſtat noſtra ſalus, aiunt; & tradere letho
Vnum pro cunctis fas eſt: ſic fata repoſcunt
Sic viſum ſuperis. Deus, ò qui cuncta gubernas
Qui nutu Omnipotens totum complecteris orbem,
Iſtius, oramus, nobis ne adſcribito cædem.
Cogimur en fatis; & nos luſtralibus vndis
Abluimus; puras menteſque manuſque leuamus.
Talia dicta dabant animis genibuſque voluti;
Tum Ionam extollunt; & prora nauis ab alta
In mare deturbant, madefacti pectora fletu

Quo facto, Ponti requieuit protinus ira,
Diffugiunt nubes; lucent cælumque dieſque,
Affulgent ſumma lætiſsima lumina puppi,
Abſtruſo rapidi clauduntur carcere venti,
Sibilus & perflat tenuis placidiſsimus auræ.
Inſtaurant animos nautæ, nauiſque coronant
Depictis alacres ſuprema cacumina ſignis,
Atque ſtruunt menſas epulis & corpora curant:
Tum Domino mactant plures de more bidentes,
Numina ſacra vocant, & cælum thure vaporant,
Nec ſolitos ceſſant aris imponere honores.
Sed Deus è ſummo proſpectans culmine cæli, Cap. II.
Qui iuſtas ſemper miſerando temperat iras,
Seruandi cupidus Ionæ; diſcrimine in ipſo
Fecit vt immanis prægrandi corpore piſcis
Ventre ſuo exciperet vatem (mirabile viſu)
Abſorbens viuum, illæſum ſeu carcere ſeruans,
Taurus vti in magnum, qui prodijt Amphitheatrum
Poſtquam multorum eſt telis agitatus & haſtis
Mittitur in ſeptum iuſsu compulſus herili,
Horrificis late complens mugitibus auras;
Truditur in vaſti ſic Ionas viſcera Ceti,
Viuus vbi trinæ permanſit tempore lucis,
Agnoſcenſque Dei, quæ ſit clementia ſancti,
Protulit hanc humilem feruenti pectore vocem.
O Deus, ò fidæ tibi ſpes certiſsima mentis?
Cuius non metis bonitas concluditur vllis.

Quas

Quas tibi pro tanto perſoluam munere grates?
Namque ego cum diro premerer diſcrimine mortis,
Ad te clamaui, mediiſque è faucibus Orci,
Voce tuas humili pulſaui territus aures,
At tu, Sancte Pater, nullum qui deſpicis, vltró
Priſtina me reuocas miſerans ad limina vitæ.
En me demerſum pelago, medioque profundi
Aequoris, innumera acceſſerunt flumina circum,
Et texit moles cunctarum maxima aquarum,
Cumque meo luerem dignas pro crimine pœnas,
Credideram à te me abiectum, penituſque relictum.
Sed cùm tanta tuæ experiar munimina dextræ,
Atque tui capiam indignus tot pignora amoris,
Affulſit mihi ſpes, ex hoc me carcere tetro
Iri productum dias in luminis oras,
Vt poſsim lætos ad ſydera tollere vultus,
Atque videre iterum ſacrati limina templi,
Sancta vbi pollicitis ornabo altaria donis,
Aſsiduoque tuas celebrabo carmine laudes.
Plurima ſolemni dum cæditur hoſtia ritu.
Nam memorabor vti immenſum demerſus in æquor
Proximus extiterim barathro; cum magnus hiatu
Obrueret vortex tenebroſo; ac pondera ponti
Me ſuper incubuere; caput circumdedit alga
Multa meum: ſcopulis circumvallantibus inde
Hincque, velut firmis concluſum vectibus arcte
Tu vero oranti ſolamen opemque tuliſti,

Spem

Spem certam præbens; quod erit mihi vita ſuperſtes
Rurſus vt ingrediar ſancti penetralia templi
Nam qui vana colunt idola, & numina divum,
Nulla tuæ miſeri pietatis dona reportant.
Dum verum Numen, lucem, vitamque relinquunt,
Aſt ego perſoluam deuoto pectore vota
Thura adolens ſacram ſupplex redolentia ad Aram
Inque dies hircos mactans vituloſque tenellos,
Grata tibi ſemper præbebo munera laudis,
Solemnique tua extollam miracula cantu
Nam potes optatam ſolus conferre ſalutem.
Tertia fulgebat toto lux aurea mundo,
Et clara Phœbus, luſtrabat lampade terras
Præcipiente Deo, cum Ionam ad littoris oram,
Euomuit Cetus: commiſſum reddidit vltro
Depoſitum innocui fuerat quod ſarcina ventris.
Et ſimul ac Vates fuit arcto è carcere miſſus,
In primis charæ ſupplex dedit oſcula terræ,
Moxque Deo ſoluit tanto pro munere laudes,
Quem Deus affatur rurſum ſic ore benigno:
Annè meum poteras fugiens euadere vultum?
Annè meis animo iuſſis obſiſtere duro?
Nunc vero expertus mea ſit quam magna poteſtas,
In Niniuem grandem proficiſcere ſedulus vrbem,
Prædices in eam, proclamans voce ſonora,
Quæ tibi præcepi, & quæ fert mea firma voluntas.
Nec mora; Sancta Dei lætus mandata capeſſens

Feſtinus

Feſtinus Niniuen Ionas perrexit ad ipſam
Hæc erat in toto longè clariſsima mundo,
Atque adeo grandis, tribus vt luſtranda diebus
Eſſet, & excelſis ad cælum mœnibus vſque
Munita, innumeris quacumque referta colonis.
Ingreditur vates vrbem, per compita clamans:
O infælices Niniuitæ, quos cito dira
Vltio corripiet; quadragintaque diebus
Elapſis Niniuæ ruet vſque ad fundamenta.
Atque ſolo fiet flammis cæleſtibus æqua,
Ne ficta aut falſa hæc, ciues, mea credite verba,
Nam Deus Omnipotens cælo qui conſidet alto,
Qui totum quondam cathaclyſmo ſubruit Orbem;
Cui non humanæ poſſunt obſiſtere vires,
Hæc me legatum vobis prædicere iuſsit.
Fecit iter Ionas vnius in vrbe diei,
Vaticinans clara miſerandam voce ruinam,
Nec tantam poſſe indigenas auertere cladem,
Quam merito intentat ſupremi Numinis ira,
Sed ciues adeo vox hæc perterruit omnes.
Vt cæli Dominum, maieſtatemque verentes
Diuinam; ſubitò pertæſi, crimina ſummi
Externis dederint ſignis documenta doloris.
Nam trepidas ſtrauit mentes pauor, vndique clamor
Tollitur in cælum, ſceleris mens conſcia cuique eſt;
Dimittunt epulas & largæ gaudia menſæ,
Indicuntque ſibi ieiunia maxima cuncti,

Iumentis etiam prohibentes pabula mutis.
Tum veſtes auro intextas, pallaſque ſuperbas
Abijciunt, hirtiſque tegunt ſua corpora ſaccis,
Et capiti cinerē imponunt, iuueneſque, ſeneſque
Pectora contundunt pugnis: ſqualloreque tabent
Matronæ inprimis, pueri, innuptæque puellæ,
Cum primum rumor regis peruenit ad aures
Extimuit; ſolio ſurrexit, ſceptra reliquit,
Detraxitque ſibi ſaturatum murice amictum,
Et veſtem indutus ſetoſam in puluere ſedit
Vili abiectus humo, atque rigans ſua pectora fletu,
Conuentuque habito, tota præcepit in vrbe
Clamari edicto regis, procerumque ſuorum.
Omnes ſiue homines, ſeu ſint armenta gregeſque
Ieiunent; omni abſtineant potuque, ciboque,
Nec pecudes guſtent occluſæ gramina ſeptis,
Dulcia neu pueri lactentes vbera ſugant,
Vilibus & ſaccis animantia bruta tegantur,
Sic afflicta Deum communi voce precentur,
Et valide pulſent diuini Numinis aures
Omnia ne referant æquali pondere cladem,
Inprimis homines (ob quorum crimina tantum
Imminet exitium) culpa deſueſcere ab omni
Incipiant: veteres detergant pectore fraudes,
Dimittant luxus, cædes, fœdaſque rapinas, Capit. 4.
Nulla ſit in manibus turpis violentia cuiquam,
Iuſtitiæ ſtudeant omnes: benefacta ſequantur,

Virtutiſque viam curent inſiſtere rectam,
Nam fortaſse Deus (quis enim cognoſcere ſenſum
Ipſius potuit) iuſtas qui exarſit in iras,
Cunctorum miſeris placatus vocibus, atque
Diuina ponens vltricia fulmina dextra,
Ceſsabit nobis meritas infligere pœnas.
Vulgantur totam regis mandata per vrbem,
Extemplo parent cuncti, miſerandus vbique,
Fit clamor ſquallent iuuenes pallore; ſeneſque
Abſtergunt largo commiſſa piacula fletu.
Tollentes duplices cum voce ad ſydera palmas.
Perpetraſſe pudet tranſactæ crimina vitæ,
Et caſtos renouant ventura in tempora mores,
Tum Deus è ſumma ſpectans mitiſsimus arce,
Quæ Niniuitarum fuerit conuerſio rerum,
Vt ſcelerum pigeat; vitiorum calle relicto,
Virtuti inuigilent; ipſi ſua crimina plectant.
Hoc pia conſtituit commotus viſcera ſecum.
Non ego ferali delector morte malorum.
Nec cordi eſt, homines æternis tradere pœnis,
Sed quia mutatis Niniuitæ mentibus, à me
Expoſcunt veniam lachrymis; ego fulmina linquam,
Et quam decreui, deſiſtam inferre ruinam.
En ipſos clemens vlnis complector amoris.
Capit. 4. *Tanta Dei haud placuit pietatis copia Ionæ,*
Quin ſua dimetiens, male ſuadus commoda, ſecum
Valde indignatus, feruenti excanduit ira.

Nam

Nam magis innumeræ cupiebat funera gentis,
Quam ſua fruſtari factis minitantia verba,
Præcipitique Deum impatiens ſic voce precatur:
Cur mihi, Magne Parens, ſæua hæc tormēta reſeruas?
Cur non me Ceti liquiſti ventre ſepultum?
Id ſatius fuerat quam vitæ euadere in auras,
Vt mala tot patiar: non eſt iam viuere gratum,
Sed tempeſtiua me fas occumbere morte,
Nam quid, quæſo, viro mendaci infenſius vſquā eſt?
Nonne ego cum patriæ habitarem in finibus, ante
Prædixi morem, quo ſontes vteris erga?
Noui quam mitis, patiens, pius, atque benignus,
Quam ſis pacis amans, quouis qui flectere planctu,
Extemplo ignoſcens contritis crimina corde,
Propterea in Tharſum ſtatui, tua iuſſa recuſans,
Maturare fugam; aſt eadem me in damna relegas.
Nunc igitur cupio tantos finire dolores,
Et iuuat ingratæ mortem præponere vitæ
Cui Deus: ô demens, furijſque agitate malignis,
Quænam te inſanum tam triſtis vexat Erynnis?
An non immerita fruſtra excandeſcis ab ira?
An quia ſum clemens ego, tu crudelia tractas
Conſilia? anne meo tuus, hem præponderat ardor?
Iam reſipiſce miſer, pius & mea iuſſa capeſſe.
Dixerat hæc Dominus, cū magna promptus ab vrbe
Egreſſus Ionas, collis (qua ſolis ad ortum
Ipſa vrbs vergebat) conſcendit culmen, vt inde

Proſpi-

Proſpiceret miſeræ quidnam contingeret vrbi.
Tempus erat rapidis cum terras, Sirius vrit
Ignibus; & tuguri conſtruxit pauperis inſtar
Exiguum Ionas tectum, quo pelleret æſtum.
Illius aſt caput vrgebat vis tanta caloris
Acriter vt toto langueſcens corpore ferret,
Quæ Deus Omnipotens miſerans incommoda, iuſsit
Expanſam folijs hederam: ſemperque virentem
Enaſci ſubito, tuguri quæ culmina texit.
Et dedit aduerſus ſoles vmbracula grata,
Grata adeo vt Ionas exultans munere tanto,
Magna reportaret victo velut hoſte trophæa.
Poſtera iam mundo gelidas aurora tenebras
Expulerat, roſeo procedens aurea vultu,
Ecce Dei nutu bruchus tellure ſub ima
Corrodens teneram radicem, protinus ipſam
Arentem ſpoliat folijſque viroreque plantam,
Mox calidus ſolis perflauit ventus ab ortu,
Conficiens vatem, radijs quem Phœbus ab alto
Torquebat validis. Qua propter percitus ira,
Et nimium mærens, Domino ſic dicere cæpit;
Vt quid ego infælix viuam? cum tutius eſset
Sponte mori, inuitum quam tot perferre labores,
O anima, ecquando mortalia membra relinques?
Ecquando infernos deſcendes viſere manes?
Tum Ionam Omnipotens, verbis ſic mulcet amicis:
Nonne tuæ cauſas iræ prætendis inanes?

Tu

Tu interitum defles hederæ, quæ tempore noctis
Vnius exorta eſt; & nocte exaruit vna,
Atque tuo fuerat nullo producta labore.
Parcere me ingenti non eſt ah iuſtius vrbi?
Millia multa virûm, pecudum, quæ & iumentorũ,
Continet, innumera, & puerorum millia, qui non
A recto norunt vitium diſcernere turpe,
Conſcia nec tenera eſt cuiuſquam criminis ætas.
Quos ego ſeu genitor diuino amplector amore,
Pro quorum vita patiar, mortemque ſubibo?

¶ *LAVS DEO.*

¶ Omnia Sanctæ Romanæ Eccleſiæ cenſuræ, & correctioni humiliter ſubijcio.

INDEX LOCORVM
Sacræ Scripturæ, quæ in his ſuper Ionam commentarijs citantur, & explicantur.

GENESIS.

Cap.	Nu.		
1.	3.	DIXIT Deus fiat lux.	Pag. 102.
1.	20.	Creauit Deus Cete grandia.	66.
3.	9.	Adam vbi es, &c.	158.
3.	14.	Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.	219.
4.	10.	Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.	11.
4.	14.	Ecce à facie tua abſcondar, & ero vagus, & profugus, &c.	27.
4.	16.	Egreſſuſque Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra.	13.
6.	7.	Delebo hominem, quẽ formaui à facie terræ ab homine vſque ad animantia, &c.	138.
8.	5.	Aquæ ibant, & decreſcebant.	48.
10.	9.	Et erat robuſtus venator coram Domino.	108.
10.	11.	De terra illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificauit Niniuen, &c.	112.
31.	35.	Quia iuxta conſuetudinem fœminarum nunc accidit mihi.	141.
13.	13.	Homines autem Sodomitæ peſsimi erant, & peccatores coram Domino nimis.	108.
14	13.	Nuntiauit Abraham Hebræo.	43.
14.	19.	Benedictus Abraham Deo excelſo.	110.

Ambula

17. 1. Ambula coram me, & eſto perfectus. 12.
18. 20. Clamor Sodomorum,& Gomorrhæorum, multiplicatus eſt. 11.
23. 6. Audi nos Domine,princeps Dei es apud nos,&c. Pag. 108.
31. 50. Si afflixeris filias meas, & ſi introduxeris alias vxores ſuper eas, nullus ſermonis noſtri teſtis abſq; Deo, &c. 127.
42. 18. Facite quæ dixi, & viuetis : Deum enim timeo. Pag. 127.
50. 24. Poſt mortem meam, Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet, &c. 238.

* EXODVS. *

32. 14. PLacatuſq; eſt Dominus, ne faceret malũ, quod locutus fuerat aduerſus populum ſuum. 160
3. 15. Hæc dices filijs Iſrael : Dominus Deus patrũ veſtrorum, Deus Abraham,& Deus Iſaac, &c. 237.
9. 18. Orate Dominum,vt deſinant tonitrua Dei. 108.
14. 24. Factum eſt in vigilia matutina, & ecce reſpiciens Dominus, &c. 231.
15. 1. Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt, &c. 205.
17. 4. Adhuc paululum, & lapidabit me. 115.
18. 12. Veneruntque Aaron, & omnes ſeniores Iſrael, & comederunt panem cum eo coram Deo. 14.
23. 17. Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo tuo. 14.
32. 8. Receſserunt cito de via, quam oſtendiſti eis, &c. Pag. 140.

* DEVTERONOMIVM. *

8. 6. VT cuſtodias mandata Domini Dei tui, & ambules in vijs eius, &c. 141.

✱ IOSVE. ✱

7. 15. PEccauit Iſrael, & præuaricatus eſt pactum. 43.
22. 5. Vt diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus vijs eius,&c. 141.
23. 14. En ego ingredior hodie viã vniuerſæ terræ. 141.

✱ IVDICVM. ✱

20. 18 ¶ Surgentes venerunt in domum Dei. 7.

✱ REGVM PRIMVS. ✱

3. 1. ET ſermo Dñi erat pretioſus in diebus illis. 4.
26. 12. Quia ſopor Domini irruerat ſuper eos. 108.
2. 1. Exultauit cor meum in Domino, &c. 245.

✱ REGVM SECVNDVS. ✱

12. 22. QVIS ſcit ſi forte donet eum mihi Dominus, & viuat infans? 143.
14. 30. Surrexit Ioab, & venit ad Abſalon. 7.
15. 14. Surgite fugiamus. 7.
17. 18. Iratus eſt Dominus vehementer Iſraeli, & abſtulit eos à conſpectu ſuo,&c. 14.
24. 17. Ego ſum qui peccaui, & ego iniquè egi; iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? &c. 49.

✱ REGVM TERTIVS. ✱

2. 2. EGO ingredior viam vniuerſæ terræ. 141.
8. 46. Si reuerſi fuerint ad te in vniuerſo corde ſuo, & tota anima ſua, &c. 67.
10. 8. Beati ſunt ſerui tui, ij, qui coram te ſtant. 12.
15 16. Et fecit quod malum eſt in conſpectu Domini, & ambulauit in vijs patris ſui. 140.
17. 24. Nunc in iſto cognoui, quia vir Dei es tu. 5.
19. 4. Sufficit mihi Domine, tolle animam meam, neq; enim melior ſum quam patres mei. 157.
19. 4. Cumque veniſſet, & ſederet ſubter vnam iuniperum, petiuit animæ ſuæ, vt moreretur. 168.

* REGVM QVARTVS. *

5. 16. VIVIT Dominus, ante quem ſto, quod non accipiam, &c. 12.
14. 25. Ipſa reſtituit terminos Iſrael ab introitu Emath, vſque ad mare ſolitudinis, &c. 5.
17. 15. Et ambulauerũt poſt vanitatem, & vani facti ſunt. Pag. 98.
17. 18. Iratus eſt Dominus vehementer Iſraeli, &c. 14.

¶ PARALIPOMENON PRIMVS.

12. 22. SED & per ſingulos dies veniebant ad Dauid ad auxiliandum ei, vſque dum fieret grandis numerus, ſicut exercitus Dei. 108.
22. 19. Surgite, & ædificate ſanctuarium Dño Deo. 7.

* TOBIAE. *

3. 6. ET nunc Domine ſecundum voluntatẽ tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi ſpiritum meũ. Pag. 157.

IOB.

1. 12. NVDVS egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. 203.
1. 21. Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit ita factum eſt. 85.
1. 12. Egreſſus eſt Sathan à facie Domini. 13.
2. 13. Sederunt cum eo in terra ſeptem diebus. 135.
19. 25. Scio enim quod redemptor meus viuit, & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum, &c. 238.
22. 4. Saluabitur innocens: ſaluabitur autem in mundi-tia manuum ſuarum. 142.
40. 19 In oculis eius, quaſi hamo capiet eum, &c. 221.

PSALMORVM.

1. 1. Beatus vir, qui non abijt in cõcilio impiorum, & in via peccatorũ non ſtetit. 140.
2. 1. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania, &c. 199. & 250.
2. 7. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te. 250.
55. 4. Ab altitudine diei timebo. 240.
3. 9. Domini eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua. 102.
4. 1. Cum inuocarem exaudiuit me Deus. 82.
5. 8. Adorabo ad Templum ſanctum tuum in timore tuo. 45.
6. 7. Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, &c. 185.
7. 12. Deus Iudex iuſtus, fortis, & patiens, &c 11.
10. 4. Dominus in Templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes eius. 45. & 96.
11. 7. Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne, &c. 183.
15. 10. *Quoniam* non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. 204. & 243.
17. 8. In tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui, & exaudiuit de Templo ſancto ſuo vocem meam. 96.
17. 19. Præuenerũt me in die afflictionis meę, &c. 242.
21. 7. Ego ſum vermis, & non homo. 251.
23. 4. Innocens manibus, & mundo corde. 142.
24. 16. Reſpice in me, & miſerere mei. 88.
24. 4. Vias tuas Domine demõſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. 141.
30. 7. Odiſti obſeruãtes vanitates ſupervacuè. 88. & 98.

Ego

30. 23. Ego dixi in exceſsu mentis meæ. 95.
33. 16. Oculi Domini ſuper iuſtos. 88.
35. 8. Homines,& iumenta ſaluabis Domine. 138.
36. 7. Iuſtitia tua ſicut montes Dei. 108.
37. 7. Miſer factus ſum, & curuatus ſum vſque in finem tota die contriſtatus ingrediebar. 185. & 242.
40. 1. In die mala liberabit eum Dominus. 147.
41. 8. Omnia excelſa tua,& fluctus tui ſuper me tranſierunt. 87.
41. 9. In die mandauit Dominus miſericordiam ſuam, & nocte, &c. 239.
42. 3. Confundantur omnes iniqua agentes ſupervacuè. 8.
44. 8. Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem propterea vnxit te Deus,&c. 238.
45. 3. Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. 85.
50. 5. Quoniam iniquitatē meam ego cognoſco,& peccatum meum contra me eſt ſemper. 101.
50. 6. Tibi ſoli peccaui. ibidem, & 109.
50. 13. Ne proijcias me à facie tua. 89. & 101.
50. 10. Auditui meo dabis gaudium,& lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata. 101. & 165.
64. 10. Flumen Dei repletum eſt aquis. 108.
76. 4. Memor fui Dei, & delectatus ſum, & exercitatus ſum,& defecit ſpiritus meus. 95.
67. 15. Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ de argentatæ, &c. 182.
68. 1. Saluum me fac Deus,quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam,&c. 90. & 200.
77. 34. Cum occideret eos quærebant eum,&c. 74.
79. 11. Operuit môtes vmbra eius,& arbuſta eius cedros Dei. 108.

80. 4. Iſrael ſi in vijs meis ambulaſſet, &c. 141.
83. 1. Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiſcit,& deficit anima mea in atria Dñi. 89.
87. 5. Aeſtimatus ſum cũ deſcendentibus in lacum.
87. 12. Nũquid narrabit aliquis in ſepulchro miſericordiam tuam, &c. 75.
92. 4. Mirabiles elationes maris. 87.
106. 13. Clamauerunt ad Dominum cũ tribularentur. 74.
106. 23 Qui deſcendunt mare in nauibus, &c. 22.
106. 25 Dixit,& ſtetit ſpiritus procellæ. 102.
106. 26. Aſcendunt vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſsos. 86.
110. 10. Initium ſapientiæ timor Domini. 44.
112. 5. Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat. 45.
113. 11. Deus autem noſter in cœlo, omnia quæcumque voluit fecit. 45.
117. 24 Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea. 224.
118. 1. Beati immaculati in via. 141.
118. 55. Clamaui in toto corde meo, exaudime Dñe. 137.
119. 1. Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. 82.
119. 5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt. Pag. 202.
121. 1. Lætatus ſum in ijs, quæ dicta ſunt mihi, in domũ Domini ibimus, &c. 89.
126. 2. Surgite poſtquam ſederitis, qui manducatis panem doloris. 135.
129. 1. De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam. 82.
131. 1. Memento Domine Dauid,& omnis manſuetudinis eius. 179.

Super

136. 1. Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, dum recordaremur Syon, &c. 186.
136. 7. Memor eſto Domine filiorum Edom in die Ieruſalem, &c. 241.
138. 7. Quo ibo à ſpiritu tuo? aut quo à facie tua fugiam, &c. Pag. 12.
141. 4. In deficiendo ex me ſpiritum meum. 96.
148. 5. Quia ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mādauit, & creata ſunt. 102.
45. 4. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam. 180.

* PROVERBIORVM. *

16. 33. SOrtes mittuntur in ſinum. 37.
28. 1. Fugit impius nemine perſequēte : iuſtus autem quaſi leo confidens ſine terrore erit. 27.

* ECCLESIASTES. *

1. 13. HANC occupationem peſſimam dedit Deus filijs hominum. 147.

* CANTICORVM. *

1. 11. MVrenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. 183.
2. 10. Surge propera amica mea, columba mea, & veni. Pag. 181.
2. 16. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia. 182.
7. 10. Ego dilecto meo, & ad me conuerſio eius. 182.

* SAPIENTIAE. *

6. 8. PVſillum, & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt ei cura de omnibus. 9.
9. 8. Et dixiſti me ædificare Templum in monte ſancto tuo. 102.
17. 18. Siue ſpiritus ſibilans, aut inter ſpiſſos arborum ramos, &c. 27.

ECCLE-

✻ ECCLESIASTICI. ✻

24. 40. EGO ſapientia effudi flumina, ego quaſi trames aquæ immenſæ de fluvio, &c. 207.

✻ ISAIAE. ✻

1. 15. CVM extenderitis manus veſtras auertam oculos meos, &c. 145. & 238.
61. 1. Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxerit Dominus me, &c. 187.
5. 7. Et expectauit, vt faceret iudicium, & ecce iniquitas; & iuſtitiam, & ecce clamor. 11.
10. 24. Ab Aſſur in in virga percutiet te, & baculum ſuum leuabit ſuper te in via Aegypti. 141.
23. 1. Vlulate naues Tharſis. 17.
34. 3. Interfecti eorum proijcientur, & de cadaueribus eorum aſcendit fœtor. 11.
38. 1. Aegrotauit Ezechias vſque ad mortem. 170.
38. 14. Sicut pullus hirundinis ſic clamabo, meditabor vt columba. 184.
38. 15. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. 186.
38. 18. Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te, &c. 76.
42. 10. Qui deſcēditis in mare, & plenitudo eius, &c. 22.
49. 6. Parum eſt, vt ſis mihi ſervus ad ſuſtentandas tribus Iacob, &c. 189.
53. 8. Generationem eius quis enarrabit. 180.
58. 1. Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum. 10.

✻ IEREMIAE. ✻

17. 16. ET diem hominis non deſideraui, tu ſcis. 239.
18. 8. Agam & ego pœnitentiam de malo, quod cogitaui

gitaui facere ei. 155.
22. 21. Hæc eſt via tua ab adoleſcentia tua, &c. 140.
23. 24. Cœlum & terram ego impleo, dicit Dñs. 12.
34. 18. Qui præuaricantur pactum meum. 43.
26. 2. Noli auferre verbum, ſi forte audiant, & conuertantur, &c. 143.

* THRENORVM. *

1. 1. ¶ Quomodo ſedet ſola ciuitas plena populo. 135.

* EZECHIELIS. *

2. 4. ET dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: ſi forte audiant, &c. 143.
14. 22. Ecce ipſe egredietur ad vos, & videbitis viam eorum, &c. 140.
27. 12. Carthaginenſes nauigatores tui. 17.

* DANIELIS. *

1. 5. ¶ Poſtea ſtarent in conſpectu Regis. 12.

* OSEAE. *

1. 4. ADhuc modicum, & viſitabo ſanguinē Iezrael. Pag. 115.
3. 4. Quia multos dies ſedebunt filij Iſrael ſine rege, & ſine principe. 135.
10. 13. Quia confiſus es in vijs tuis, & in multitudine fortium tuorum. 140.
13. 14. O Mors ero mors tua, morſus tuus ero inferne. 202

* IOELIS. *

2. 7. VIRI in vijs ſuis gradientur. 24.
2. 13. Quia benignus, & miſericors eſt, & patiens, & multæ miſericordiæ, & præſtabilis ſuper malitia. Pag. 153. & 155.
2. 14. Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat, & relinquat poſt ſe benedictionem.

Aggei

AGGAEI.

2. 7. ADhuc vnum modicum, & ego cõmovebo cœlum. 115.

MACHABÆORVM. I.

2. 22. NON audiemus verba regis Anthiochi, nec ſacrificabimus tranſgredientes legis noſtræ mãdata, vt eamus altera via. 140.

Quia recordati ſunt malitiæ magnæ, quam fecerat in Iſrael, &c. 145.

LIBRI NOVI TESTAMENTI.

MATTHAEI.

3. 14. EGO debeo à te baptizari, & tu venis ad me? Pag. 171.

4. 3. Dic vt lapides iſti panes fiant. 102.

4. 10. Deum tuum adorabis. 44.

5. 5. Beati, qui lugent; quoniam ipſi conſolabuntur. Pag. 185.

6. 34. Sufficit diei malitia ſua. 147.

8. 8. Tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus. 102.

10. 15. Eſtote prudentes ſicut ſerpẽtes; & ſimplices ſicut columbæ. 179.

11. 23. Forte manſiſsent vſque in diem hanc. 144.

11. 29. Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. 180.

12. 40. Sicut Ionas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus, &c. 68. & 73.

12. 41. Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, &c. 128.

12. 90. Generatio mala, & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ, &c. Pag. 75. & 217.

Non

15. 27. Nõ eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. 191.
20. 21. Dic vt ſedeant hi duo filij mei. 102.
21. 43. Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnnm Dei, & dabitur Genti facienti fructus eius. 149.
22. 31. Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, &c. 237.
25. 6. Media nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus venit, exite obuiam ei. 227.
27. 52. Et monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum, qui dormierant reſurrexerunt, &c. 232.
28. 18. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra: euntes ergo, &c. 191.
28. 1. Veſpere autẽ Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati venit Maria Magdalenæ. 225.

MARCVS.

16. 16. EVntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. 191. & 251.

LVCAS.

1. 15. ERIT enim magnus coram Domino. 109.
1. 17. Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos Oriens ex alto. 154. & 190.
1. 42. Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, &c. 245
1. 78. Illuminare ijs, qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedent, &c. 290.
2. 25. Et homo iſte iuſtus, & timoratus. 45.
2. 48. Quia viderũt occuli mei ſalutare tuum, &c. 189.
6. 25. Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis. 185.
11. 30. Sicut fuit Ionas ſignum Niniuitis, ita erit filius hominis generationi huic. 100.

12. 8. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo. 46.
15. 17. Surgam, & ibo ad Patrem meum. 7.
19. 42. Si cognouiſſes & tu in hac die tua, quæ ad pacem tibi, &c. 239.
22. 14. Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarũ. 242.
23. 34. Pater dimitte illis, quia neſciũt quid faciũt. 180.
24. 19. Qui fuit vir propheta potens in opere, & ſermone coram Deo, & omni populo. 110.
24. 39. Videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum, &c. Pag. 223.

IOANNES.

1. 33. SVPER quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, &c. 181.
3. 14. Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, &c. 197.
3. 16. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. 154.
3. 30. Illum oportet creſcere, me autem minui. 246.
11. 48. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, &c. Pag. 193.
11. 50. Expedit vt vnus moriatur homo pro populo, ne tota gens pereat. 194.
13. 1. Sciens IESVS, quia venit hora eius, &c. 242.
13. 6. Domine, tu mihi lauas pedes? 171.
14. 6. Ego ſum via, & veritas, & vita. 187.
20. 27. Infer digitũ tuum huc, & vide manus meas, &c. Pag. 223.
8. 16. Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum, vidit, &c. 239.
5. 35. Vos autem voluiſtis ad horam exultare in luce eius. Pag. 242.
ACTVS

* ACTVS APOSTOLORVM. *

8. 22. POenitentiam itaquè age ab hac nequitia tua, & roga Deum ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. 143.

9. 2. Et petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum ad Synagogas, vt ſi quos inueniſſet huius viæ, &c. 140.

10. 35. Sed in omni gẽte, qui timet eum, & operatur iuſtitiam acceptus eſt illi. 9.

13. 64. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, &c. 248.

2. 29. Viri fratres liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha Dauid, &c. 243.

2. 24. Quem Deus ſuſcitauit, ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſsibile erat, &c. 218.

EPISTOLA PAVLI. AD ROMANOS.

5. 3. SCientes quoniam tribulatio patientiã operatur, patientia autem probationem, &c. 95.

6. 21. Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? 98.

8. 3. Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatũ, &c. 197.

8. 26. Spiritus pro nobis poſtulat gemitibus inenarrabilibus. 184.

10. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem. 46.

11. 33. O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei. &c. Pag. 62. & 246.

13. 11. Hora eſt iam de ſomno ſurgere, &c. 242.

* AD CORINTHIOS PRIMA. *

4. 3. MIHI autem pro mininimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die. 240.

Si

15. 4. Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra,&c. 217.
15. 54. Abſorta eſt mors in victoria, vbi eſt mors victoria tua? &c. 201.

✱ AD CORINTHIOS. 2. ✱

5. 21. EVM, qui peccatum non nouit, pro nobis peccatum fecit. 198.

✱ AD EPHESIOS. ✱

1. 27. CHRISTVS dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea, &c. 182.
2. 4. Deus qui diues eſt in miſericordia. 155.
3. 8. Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc, in Gentibus euangelizare,&c. 188
4. 9. Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ? 204.
5. 16. Redimentes tempus; quoniã dies mali ſunt. 147.

✱ AD PHILIPPENSES. ✱

2. 10. IN nomine Ieſu omne genuflectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. 205.

✱ AD TITVM. ✱

3. 5. SEcundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis,&c. 181.

✱ AD HEBRAEOS. ✱

9. 24. VT appareat nunc vultui Dei pro nobis. 233.
11. 17. Fide obtulit Abraham, Iſaac cum tentaretur, &c. Pag. 240.

✱ PETRI PRIMA. ✱

1. 21. CHriſtus paſſus eſt, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, &c. 180.
3. 22. Per reſurrectionem Ieſu Chriſti, qui eſt in dextera Dei deglutiens mortem, &c. 201.

¶ PE-

¶ PETRI SECVNDA.

1. 21. NON enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia. 4.

✻ IOANNIS PRIMA. ✻

1. 1. QVOD fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, &c. 223.
2. 16. Omne quod eſt in mũdo cõcupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Pag. 206.
2. 18. Filioli, nouiſsima hora: & ſicut audiſtis, &c.

✻ APOCALYPSIS. ✻

2. 7. VINCENTI dabo edere de ligno vitæ; quod eſt in Paradiſo Dei mei. 216.
17. 15. Aquæ, quas vidiſti vbi meretrix ſedet, &c. 199.

¶ *LAVS DEO.*

INDEX RERVM & ſententiarum, quæ his ſuper Ionæ commentarijs continentur.

A.

ABRAHAM Patriarcha quare dictus ſit Hebræus. Pag. 43.
Abraham quomodo diem Chriſti viderit, & exultauerit. 240.
Abraham ſimilitudinem Dei Patris geſsit. 237.
Abraham ſimul cum Chriſto reſurrexit. 236.
Abel primus martyr cum Chriſto reſurrexit. 236.
Adam, & Eua cum Chriſto reſurrexerunt. 236.
Adhuc, in Sacris litteris idem quod poſt. 115.
Adhuc, miſericordiam Dei denotat. 124.
Agnus Dei (vt vocant) à Chriſtianis tempore tempeſtatis ſi mittantur in mare ſœpiſsime ſedatur. 26.
Anna Propheriza commendatur. 245.
Anna mater Samuelis commendata. 245.
Animalia irrationabilia quare vna cum hominibus plectantur. 137.

Anima

Anima pro vita ſæpius in ſacris litteris. 54.
Arionis hiſtoria quæ, & an ſit vera 64.
Aurum, gemmæ & alia pretioſa ad ſedandũ mare tempore tempeſtatis à multis nauigantibus proijciuntur. Pag. 25.
Aſcendere in Sacra Scriptura quid. 10.

C.

CARMINA, qua ſoluta oratio, maiorem emphaſim continent. 79.
Calamitates ſerui Dei, Deo debent aſcribere. 85.
Cetus poſt Ionam euomitum, an ſtatim interierit. 103
Charitas ſiue gratia, & dona ſpiritualia, per aurum ſignificantur. 183.
Chriſtus realiter & pręſentialiter deſcendit ad inferos. Pag. 204.
Chriſtus quare dicatur agnus occiſus ab origine mundi. Pag. 194.
Chriſtus quare voluit præſentialiter ad inferos deſcendere. Pag. 207.
Chriſtus an reſurrexit media nocte. 225.
Chriſtus quomodo dicatur peccatum. 197.
Chriſtus quare reſurrectionem ſuam vltra triduum nõ diſtulit, nec ante triduum reſurrexit. 209.
Chriſtus quomodo fuit in inferno tribus diebus, & tribus noctibus. 211.
Chriſtus reſurrexit cum vulnerum foraminibus. 222.
Chriſtus incertum qua hora reſurrexit. 231.
Chriſtus nuſquã legitur riſiſse, ſed ſœpe fleuiſse. 185.
Chriſti fœcunditas in filijs adoptionis quanta. 180.
Chriſtum quare oportuerit incarnari, & pati. 193.
Clamor in ſacris litteris quid ſignificet. 11.

Columbæ proprietates. 179.
Columbæ appellatio, quomodo Chriſto, & Eccleſiæ competat. 179.
Continens pro contento. 243.
Confiteri publice catholicam fidem, quomodo ſit neceſsarium. 46.
Coram Deo, quid ſignificet in ſacris litteris. 109.
Cor in Sacra Scriptura, quid. 84. & 85.
Cor terræ, quid. 85, & 203.
Creaturæ omnes contra peccatorē inſurgunt. 27. 47.
Credere in Deum, quid. 126.

D.

DAVID an cum Chriſto reſurrexerit. 243.
Dauidis manſuetudo eximia. 179.
Dei cura maxima in procuranda hominū ſalute. 7.
Deus vult Prophetas ſuos alta voce clamare contra populi peccata. 10.
Dei facies, quid in ſacris litteris. 13.
Dei erga Ionam ſumma benignitas, atq; clemētia. 107
Dei famuli ad eum in periculis confugiunt. 94.
Dei famuli maximum ex tribulatione lucrum reportāt. Pag. 94. 136.
Dei famuli proximorum ſaluti inuigilant. 97.
Deus valde curat hominum ſalutem. 7.
Dei dicuntur, quæ magna ſunt. 108.
Dei, in gignendi caſu, & Deo, in dandi, quomodo differant. 108.
Deum pœnitere, quomodo intelligatur. 147.
Dei ad miſerandum propenſio quanta ſit. 147.
Dei ſerui quomodo mortem optarent ſibi. 157.
Deus non ſemper cum ignoſcit omnino pœnam remittit. Pag. 159.

Dæmones, quomodo in deſcenſu Chriſti ad inferos deterriti fuerunt. 205.
Dæmonis regnũ tribus præcipuè vitijs fulcitur. 206.
Dicere pro imperare, ſiue efficere. 102.
Dies pro tempore in ſacris litteris ſæpe ſumitur. 239.
Dextera, & ſiniſtra, quid in ſacris litteris. 250.
Dominica dies ſic appellata ab Apoſtolorum tempore. Pag. 224.

E.

ELiſabeth mater præcurſoris, prima inter omnes mortales poſt Beatã Virginem, myſterium incarnationis cognouit, & prædicauit. 245.
Eſſe, vel ſtare coram aliquo, quid. 17.
Et, coniunctio, quid in ſacris litteris denotet. 3.
Et, cauſam in ſacris litteris, ſæpe denotat. 95.
Ethnici auctores multa ex ſacris litteris vſurparũt. 96.
Elohim, Dei nomẽ, quid. 127.

F.

FIDEI candor, argento comparatur. 183.
Filius noctis, quid ſignificet. 172.
Fortè, ſeu forſitan aduerbiũ, in ſacris litteris quid. 143
Fugere, vel egredi à facie Dei, quid. 12.

G.

GEDEONIS vellus in area poſitum bis, quid ſignificet. 249.
Gentiles per maris fluctus ſignificati. 199.
Gentilium vocatio mira fuit Dei gratia. 188.
Gentilibus, quare Chriſtus quoad vixit, nec per ſe ipſum, nec per diſcipulos ſuos voluit prædicare. 191.

H.

HEbraica lingua caret aduerbijs. 139.
Hedera pro cucurbita, quare à D. Hieronymo translata. 162.
Hora pro tempore vſurpatur. 242.
Homines à belluis manſuetudine vincuntur. 51.
Homicidium valde vitandum. Pag. 50. & ſequentibus.
Hedera Ionæ caput obumbrans, quid ſignificet. 251.

I.

IACOB figura fuit Spiritus Sancti. 237.
Iacob benedicturus duobus nepotibus ſuis, quare manus commutauit. 249.
Iacob vna cum Chriſto reſurrexit. 236.
Ieiunij vis, & vtilitas. 130.
Ioachim, & Anna parentes Virginis ſimul cum Chriſto reſurrexerunt. 243.
Ioannes Baptiſta quare non reſurrexit ſimul cum Chriſto. Pag. 246.
Ioannis caput vbi nam aſſeruetur. 247.
Iob reſurrexit cum Chriſto. 238.
Inferni dolores, qui ſint. 218.
Infernus quatuor continet loca, ſeu domicilia. 203.
Infernus per ventrem Ceti figuratus fuit. 202.
Infernus pro ſepulchro accipitur. 76.
Infernus quare appelletur terra obliuionis. 76.
Ionas eximius fuit Propheta, & præter ſuam hiſtoriam alia plurima vaticinia edidit. 5.
Ionas cuius filius fuerit. Pag. 5.
Ionas cur fugerit à facie Domini. 14.

Ionas, an fuerit nudus proiectus in marē. 56.
Ionas quare ſe abſconderit in naui, & ſomno tradiderit. Pag. 26.
Ionas à nauis præfecto merito obiurgatur. 29.
Ionas an Deum orauerit in naui, ante quam in mare proijceretur. Pag. 31.
Ionas cur prius maris, quam terræ meminerit. 45.
Ionas ſimul,atque in mare proiectus fuit à piſce deuoratus extitit. Pag. 70.
Ionas cur deuoratus à bellua marina, & non dorſo exceptus. Pag. 71.
Ionas non fuit in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus integris. 74.
Ionas an fuerit ter mortuus. 75.
Ionas quomodo profundum maris penetrauerit. 92.
Ionas in ventre Ceti an mare Rubrum viderit. 92.
Ionas quomodo fuerit ſignum Niniuitis. 99.
Ionas in quod littus fuerit à Ceto euomitus. 103.
Ionas an totam vrbem luſtrauerit prædicando. 114.
Ionas præter illa verba: *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur*, multa alia Niniuitis propoſuiſſe, probabile eſt. 125.
Ionas prædicando Niniuitis, an aliquod fecerit miraculum. 127.
Ionas an peccauerit mortem ſibi optans. 157.
Ionas nomen, quid ſignificet. 179.
Ionas ſimul cum Chriſto reſurrexit. 243.
Ionæ patria quæ fuerit. 6.
Ionæ pater Amithai, etiam fuit Propheta. 6.
Ionæ charitas erga ſocios. 49.
Ionæ in ventre Ceti prodigioſa detentio. 75.

Ionæ magna in Deum fiducia. 75.
Ioppe vrbis deſcriptio. Pag. 20. & ſequentibus.
Iſraelitæ quando Iudæi fuerint vocati. 42.
Ire, pro creſcere, ſæpe ſumitur. 48.
Ioſeph ſponſus B. MARIÆ, vna cum Chriſto reſurrexit, & quare. 343.
Ioſeph Patriarcha cum Chriſto reſurrexit. 238.
Iſaac cum Chriſto reſurrexit, & eius fuit figura. 237.
Iudices temerè ſententiam mortis ferentes, quam male agant. 54.
Iuſtificatio impij maximum Dei opus. 126.

L

SANCTVS Latro ſimul cum Chriſto reſurrexit. Pag. 244.

M

MARE terræ reſpectu, inferius eſt. 20.
Manus pro operibus. 142.
Malitia in ſacris litteris, quid. 147.
MARIAE Deiparæ, gratiæ plenitudo quanta fuerit. Pag. 192.
MARIA Virgo quare aliquot annis poſt Chriſti reſurrectionem vixerit in hac mortali vita. 46.
Mors veluti ſortium vrna. 38.
Mors quomodo à Chriſto fuerit victa. 202.
Mulieres, an aliquæ cum Chriſto reſurrexerint. 244.

N

NAutæ Ionæ ſocij ſurgent in iudicio contra homicidas. Pag. 52.

Nautæ

Nautæ erga Ionã quã fuerint miſericordes, & pij. 47.
Nautæ prædicti verum Deum cognouerunt poſt Ionæ demerſionem. 58.
Nicephori error de Chriſti deſcenſu ad inferos. 215.
Ninus Aſsyriorum Rex primus Niniuen cõdidit, ſuoq; nomine inſigniuit. Pag. 8.
Nini eximia potẽtia, maieſtas, & in bellis fœlicitas. 8.
Nini pater quis fuerit. Pag. 8.
Niniue iuxta fluvium Tigrim condita. 8.
Niniues quanta fuerit magnitudo. 110.
Niniues Rex quis eſſet cum Ionas prædicaret. 132.
Niniues Regis pœnitentia, cum pœnitentia Regis Dauidis comparatio. 133.
Noe cum Chriſto reſurrexit, & ipſum præfigurauit. Pagina. 236.

O.

ORIGENES cauendus circa Ionæ prædicationem. Pag. 122.

P.

PAradiſus in ſacris litteris, quid ſignificet. 215.
Pauli Middeburgenſis error circa triduum mortis Chriſti. 212.
Peccatum pondus grauiſsimum. 26.
Peccatorum timor. 27.
Peccato nihil turpius, neque fallacius. 98.
Peccatum pro ſacrificio pro peccato. 197.

Prædicatorum munus, quod ſit. 10.
Prophetiæ quomodo aliquando non implentur. 119.

R.

RABBI Selemon error de piſce Ionam deuorante. Pag. 78.
Rabbinorum expoſitionibus non valde adhærendum. Ibidem. 78.
Reſtitutio bonorum raptorum neceſſaria ad veram pœnitentiam. 142.
Reſurrexerint quinam cum Chriſto. 236.
Reſurrexiſſe vna cum Chriſto multos ſanctos ad glorioſam vitam probabile admodum eſt. 231.

S.

SAccus, vel cilicium ſignum pœnitentiæ. 129.
Salix arbor pœnitentiæ ſymbolum. 186.
Sedere in ſacris litteris luctum præſefert. 135.
Sepulchrum quare appelletur terra obliuionis. 76.
Si, particula ſæpe in ſacris litteris ſupplenda. 143.
Simeon iuſtus Chriſtum infantem cū ſuſcepit brachia cancellaſſe in modum crucis pie credi poteſt. 190.
Simeon ſimul cum Chriſto reſurrexit. 244.
Singulare, pro plurali, ſæpe in ſacris litteris. 85.
Sortiendi modus multiplex fuit apud antiquos. 35.
Sortes in Ionam ter miſſæ in eum toties inciderunt. 35
Sortibus non ſunt dignitates Eccleſiaſticæ conferendæ. Pag. 32.
Sortium quotuplex genus. 32. & ſequentibus.
Sortibus vti an liceat. 32. & ſeqq.
Surgere in ſacris litteris feſtinationem indicat. Pag. 7.

Stare coram, ſeu in conſpectu, eſt miniſtrare. 12.

T.

TEmpeſtas contra Ionam, & ſubito commota, & repentè ſedata fuit. 57.
Templum videre pij homines in lege veteri maximè optabant. 89.
Templum pro cœlo. 96.
Terra mater communis omnium.
Tharſis quo Ionas fugere decreuerat, quid ſit. Pag. 16. & ſequentibus.
Timere Deum, in ſacris litteris, quid ſignificet. 44.

V.

VAnitas, pro idolatria. 98.
Vaſa ſignificant omne genus vtenſilium inſtrumenti bellici armorum. 25.
Verbum Domini fieri ad aliquem, quid. 4.
Verbum Domini, ſeu ſermo Domini, ſignificat donum prophetiæ. Pag. 4.
Via in ſacro ſermone, quid ſignificet. 140.
Videre Dei, quid. 146.
Vir in Sacra Scriptura ſæpè pro nomine diſtributiuo vſurpatur. 24.

Z.

* *

¶ NE PAGINÆ SEQVENTES, *vacuæ prorſus remanerent; operæ prætium viſum eſt apponere egregiam allegoriam ex D. Auguſtino; Epiſt. 49. ad Deo gratias de ſacris miraculis, quæſt. 6. vbi poſtquam quæſtionem illam agitauit: An Ionas nudus, vel veſtitus, deuoratus fuerit à Ceto, ſequentia ſcribit.*

NON ſanè abſurde, neque importunè requiritur, quid iſta ſignificent. vt, cum hoc expoſitum fuerit, non tantum geſta, ſed etiam propter aliquam ſignificationem conſcripta eſſe credantur. Prius ergo non dubitet Ionam Prophetam in aluo ingenti marinæ belluæ triduo fuiſse, qui vult ſcrutari, cùrnam hoc factum ſit: non enim fruſtrà factum eſt, ſed tamen factum eſt. Si enim mouent ad fidem, quę figuratè tantum dicta, non facta ſunt: quãto magis mouere debét, quę figuratè nõ tantum dicta, ſed facta ſunt? Nam ſicut humana conſuetudo verbis, ita diuina potentia etiam factis loquitur. Et ſicut ſermoni humano verba noua, vel minus vſitata, moderatè ac decenter aſperſa, ſplendorem addunt: ita in factis mirabilibus congruenter aliquid ſignificantibus, quodammodo luculentior eſt diuina eloquẽtia. Proinde quid figurauerit, quod Prophetam bellua illa deuoratũ, tertio die viuum reddidit, cur à nobis quæritur, cum hoc Chriſtus exponat? Generatio, inquit, praua, & adultera ſignum queritur, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ: ſicut enim Ionas fuit in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus: ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.

Deus factis loquitur.

Matt. 12 39.

De

Dè ipſo autem triduo mortis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quomodo ratio reddatur, cum à parte totum intelligitur in die primo & nouiſsimo, vt toti tres dies idem cum ſuis noctibus computentur, longum eſt differere, & in alijs ſermonibus iam ſæpiſsimè dictum eſt. Sicut ergo Ionas ex naui in alvum Ceti, ita Chriſtus ex ligno in ſepulchrum, vel in mortis profundum. Et ſicut ille pro ijs, qui tempeſtate periclitabantur, ita Chriſtus pro ijs, qui in hoc ſeculo fluctuant. Et ſicut primò iuſſum eſt, vt prædicaretur Niniuitis à Iona, ſed non ad eos peruenit prophetia Ionæ, niſi poſtea quàm eũ Cetus euomuit: ita prophetia præmiſſa eſt ad Gentes, ſed niſi poſt reſurrectionem Chriſti non peruenit ad Gentes. Iam verò quòd tabernaculum ſibi conſtituit, & cõſedit ex aduerſo ciuitatis Niniue, quid ei futurum eſſet expectans, alterius ſignificationis perſonam Propheta geſtabat. Præfigurabat enim carnalem populum Iſrael. Nam huic erat & triſtitia de ſalute Niniuitarum, hoc eſt, de redemptione & liberatione Gentium. Vnde venit Chriſtus vocare, non iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiam. Vmbraculum ergo cucurbitæ ſuper caput eius, promiſsiones erãt veteris Teſtamenti, vel ipſa iam munera, in quibus erat vtique, ſicut dicit Apoſtolus, vmbra futurorum, tanquam ab æſtu temporalium malorum in terra promiſsionis defenſaculum præbens. Vermis autem matutinus, quo rodente cucurbita exaruit, idem ipſe rurſus Chriſtus occurrit, ex cuius ore Euangelio diffamato, cuncta illa, quæ temporaliter

Triduum Chriſti.

Luc. 5. 32.

Col. 2. 17

ſicut Ionas, quòd ſcriptum eſt, à ſolis ardore, & dolet grauiter, tamen dolori eius atque vmbræ, quam diligebat ſalus Gentiũ pœnitentiumq́; præponitur. Ad huc cachinnent Pagani, & iam vermem Chriſtum, & hanc interpretationẽ prophetici Sacramenti ſuperbiore garrulitate derideant, dũ tamen & ipſos ſenſim, paulatimq́; conſumat. Nam de omnibus talibus Eſaias prophetat,
Eſai. 51. *c.* 7. per quem nobis dicit Deus; Audite me, qui ſcitis iudicium, populus meus, in quorum corde lex mea eſt, opprobria hominum nolite metuere, & detractione eorũ ne ſuperemini, nec quòd vos ſpernãt, magni duxeritis: ſicut enim veſtimentum, ita per tempus abſumentur, & ſicut lana à tinea comedentur, iuſtitia autẽ mea in ęternum manet. Nos ergo agnoſcamus vermem matutinũ, quia in illo pſalmo, cuius titulus inſcribitur; Pro ſuſceptione matutina: hoc ſe ipſe nomine appellare dig-

Chriſtus vermis bifariam intelligitur.

Pſal. 21. *a* 7. natus eſt; Ego, inquit, ſum vermis, & non homo; opprobrium hominum, & abiectio plebis. Hoc opprobriũ de illis opprobrijs eſt, quæ iubemur non metuere per
Eſai. 51. *c.* 7. Eſaiam dicentem: Opprobria hominum nolite metuere. Ab iſto verme tamquam à tinea comedũtur, qui ſub eius dente Euangelico per ſingulos dies paucitatem ſuam deficiendo mirantur. Nos hunc agnoſcamus, & pro ſalute diuina, humana opprobria ſufferamus. Vermis eſt propter humilitatẽ carnis, fortaſsis etiam propter Virginis partum. Nam hoc animal plerumque de carne, vel de quacunque re terrena, ſine vllo concubitu naſcitur. Matutinus eſt, quia diluculo reſurrexit. Poterat vtique illa cucurbita, & ſine vllo vermiculo areſcere. Poſtremò ſi habebat Deus ad hoc vermem neceſſarium, quid opus erat addere matutinum, niſi vt ille vermis agnoſceretur, qui cantat pro ſuſceptione matutina; Ego autem ſum vermis, & non homo? Quid iſta prophe-

prophetia iam ipſo rerum effectu & adimpletione lucidius? Si irriſus eſt vermis iſte, cum penderet in cruce, ſicut in eodem Pſalmo ſcriptum eſt; Lucuti ſunt labijs, & mouerunt caput: Sperauit in Deum, eruat eum, ſaluum faciat eum, quoniam vult eum. Cum completa ſunt, quæ ibi prædixit; Foderunt manus meas,& pedes meos,dinumerauerunt omnia oſſa mea: Ipſi verò conſiderauerunt, & conſpexerunt me,diuiſerunt ſibi veſtimenta mea,ſuper veſtem meam miſerunt ſortem, quòd tãta manifeſtatione futurum in libro antiquo prophetatur, quanta manifeſtatione factum in nouo Euangelio recitatur. Sed ſi in hac humilitate, vt dicere cœperam, iſte vermis irriſus eſt, nunquid adhuc irridendus eſt, cum ea compleri cernimus, quæ conſequentia Pſalmus ipſe habet? Commemorabuntur, & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ: Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ Gentium; quoniam Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium. Sic cõmemorati ſunt Niniuitæ, & conuerſi ſunt ad Dominum: hanc ſalutem pœnitentiæ Gentium tanto ante præfiguratam in Iona, dolebat Iſrael, ſicut nunc dolet vmbra nudatus, & æſtu ſauciatus.

Pſal. 21 a. 8. *c. 17.* *d. 28.* *Iona 3. b 5*

✲

¶ ERRATA SIC CORRIGE.

PAG. 1. *lin.* 27. Ioppem. *lege* Ioppen.
Pag. 9. *lin.* 27. V E K A R A H L C H A. *lege.* V K E R A G H A L E A H.
Pag. 20. *lin.* 25. Macbabæi, *lege* Machabæi.
Pag. 24. *lin.* 27. fruſtra, *lege* fruſta.
Pag. 87. *lin.* 21. H H A L A I, *lege* G H A L A I.
Pag. 126. *lin.* 15. Diuinæ Maieſtati, *lege* Diuina Maieſtate.
Pag. 157. *lin.* 22. quam vita mea, *lege* quam vitæ meæ.
Pag. 161. *lin. vltima*, attigit, *lege*, attingit.
Pag. 167. *lin. vltima*, defatigari, *lege* defatigare.
Pag. 167. *lin.* 16. contingerat, *lege* contigerat.
Pag. 168. *lin.* 7. poſt verba à ſua ſententia, *adde*, diſcedens, & Dei ſui benignitatem.
Pag. 184. *lin.* 26. gemebundo, *lege* gemebunda.
Pag. 185. *lin.* 19. nos docentem, *lege* nos docens.
Pag. 189. *lin.* 7. quibus, *lege* qui.
Pag. 193. *lin. vltima*, inhumani, *dele* in.
Pag. 212. *lin.* 28. contingerunt, *lege* contigerunt.
Pag. 241. *lin.* 32. euerterent, *lege* euerterent.

VAL 1520816